Jerome K. Jerome

Trei pe două biciclete

Traducere şi note de Dan Duţescu

Capitolul 1

Trei bărbaţi simt nevoia unei schimbări. Parabolă despre efectele nefaste ale minciunii. Laşitatea morală a lui George. Harris are idei. Povestea Bătrânului marinar şi a Neexperimentatului amator de iahting. Un echipaj inimos. Primejdia ieşirii în larg când vântul bate dinspre uscat. Imposibilitatea ieşirii în larg când vântul bate dinspre mare. Spiritul de contradicţie al Ethelberthei. Umezeala râului. Harris propune o excursie cu bicicletele. George se gândeşte la curenţii de aer. Harris propune Pădurea Neagră. George se gândeşte la pante. Planul adoptat de Harris pentru urcarea pantelor. Întreruperea de către doamna Harris.

Noi, zise Harris, avem nevoie de o schimbare. În clipa aceea se auzi clanţa, şi doamna Harris îşi vârî capul pe uşă. Zicea că a trimis-o Ethelbertha să-mi aducă aminte că e cazul să ne grăbim să ajungem acasă din cauza lui Clarence. Ethelbertha, sunt înclinat să cred, îşi face griji inutile în privinţa copiilor. Fie vorba între noi, copilul nu avea absolut nimic. În dimineaţa aceea fusese în oraş cu mătuşă-sa; şi dacă se uita cu jind la vitrina unei cofetării, dumneaei îl pilotează înăuntru şi-l îndoapă cu prăjituri cu cremă şi cu brânzoaicele acelea denumite „domnişoare de onoare“ până ce băiatul încearcă să o convingă că nu mai poate şi, politicos dar ferm, refuză să mai mănânce orice altceva. După aceea, pe bună dreptate, nu vrea mai mult de o porţie de budincă la prânz, şi Ethelbertha crede că micuţul este bolnav. Doamna Harris adaugă că am face bine să venim sus cât mai repede, spre binele nostru, pentru a nu pierde interpretarea de către domnişoara Muriel a bucăţii „Ceaiul pălărierului nebun“ din *Alice în Ţara Minunilor*. Muriel este cel de-al doilea copil al lui Harris şi are opt ani: o fetiţă vioaie, inteligentă;

însă, personal, o prefer în interpretări literare serioase. I-am spus doamnei Harris că ne vom termina ţigările şi o vom urma de îndată: am mai rugat-o să nu o lase pe Muriel să înceapă până la venirea noastră. Ne-a promis că o va reţine pe copilă atât cât îi va sta în puteri şi a plecat. Cum s-a închis uşa, Harris şi-a reluat propoziţia întreruptă.

— Înţelegeţi ce vreau să spun, zise el, o schimbare totală. Întrebarea era: cum o aducem din condei?

George propuse o deplasare „în interes de serviciu". Numai George era capabil de asemenea idei. Burlacul crede că o femeie măritată n-are minte nici cât să se ferească din calea unui compresor cu aburi. Am cunoscut odată un tânăr, era inginer, şi s-a gândit el să se ducă până la Viena „în interes de serviciu". Soţia lui a ţinut să ştie „ce fel de interes de serviciu". El i-a explicat că va avea sarcina de a vizita minele din preajma capitalei Austriei şi de a scrie rapoarte. Consoarta a spus că-l va însoţi; aşa era ea. El a încercat s-o convingă să nu meargă: i-a arătat că o exploatare minieră nu este un cadru potrivit pentru o femeie frumoasă. Ea a mărturisit că îi împărtăşeşte părerea şi că, în consecinţă, nu are de gând să-l întovărăşească în fundul minei; îl va conduce până la gura minei, dimineaţa, şi apoi se va distra până la întoarcerea lui cutreierând prin magazinele Vienei şi târguind câte ceva. Acum, lui îi scăpase porumbelul din gură şi nu vedea cum ar mai fi putut da înapoi; şi timp de zece zile lungi de vară a vizitat omul minele din preajma Vienei şi seara întocmea rapoarte, pe care soţia i le punea la poştă pe adresa firmei unde lucra el, iar firma nici că avea nevoie de ele.

M-ar odihni mult să cred că Ethelbertha sau doamna Harris aparţin acestei tagme de soţii, dar, oricum, nu e sănătos să forţezi povestea aceasta care se cheamă „în interes de serviciu", ea trebuie păstrată pentru cazuri de mare ananghie.

— Nu, spusei eu, cel mai bun lucru este să fii sincer şi să fii bărbat. Eu îi voi spune Ethelberthei că am ajuns la concluzia că omul nu preţuieşte niciodată fericirea de care are parte tot timpul. Îi voi spune că pentru a-mi da mie însumi posibilitatea de a aprecia binefacerile de care dispun, aşa cum ştiu că trebuie apreciate, am de gând să mă smulg de lângă ea şi de lângă copii pentru cel puţin trei săptămâni. Îi voi spune, continuai

eu, întorcându-mă către Harris, că tu ești cel care mi-a arătat calea datoriei în această privință; că ție îți vom fi obligați...

Harris își puse paharul jos cu grăbire.

— Dacă nu te superi, amice, mă întrerupse el, aș prefera să nu faci una ca asta. Dumneaei va discuta chestiunea cu soția mea și, mă rog, m-aș simți prost să mă împăunez cu merite care nu-mi aparțin.

— Ba îți aparțin, am insistat eu. Doar a fost sugestia ta.

— Dar tu mi-ai dat ideea, mă întrerupse Harris iarăși. Ții minte c-ai spus că e o mare greșeală ca omul să intre în rutină și că viața domestică neîntreruptă îmbâcsește creierul?

— Vorbeam în general, am explicat eu.

— M-a impresionat ca un lucru cât se poate de just. Mă gândeam să-i spun și Clarei; nutrește o părere excelentă despre judecata ta, sunt convins. Sunt sigur că dacă...

— Să nu riscăm, l-am întrerupt la rândul meu. E o chestiune delicată și cred că am găsit soluția. Vom spune că George a sugerat ideea.

George nu e omul acela de treabă, săritor, și câteodată mă supără să constat această lipsă la el. Te-ai fi așteptat să profite din plin de ocazia de a-și ajuta doi vechi prieteni să iasă dintr-un impas. Ți-ai găsit! Dumnealui a devenit dezagreabil.

— Mă rog, spuse George. Iar eu le voi spune ambelor doamne că planul meu inițial era să organizăm o vacanță în comun, cu copii cu tot; că o voi lua și pe mătușa mea și că vom închiria în Normandia un vechi și încântător castel ochit de mine într-un locșor pe litoral, unde clima este deosebit de prielnică pentru copiii delicați și unde găsești un lapte cum nu se află în Anglia. Voi adăuga că dumneavoastră ați respins această idee, pe temeiul că am fi mai fericiți noi singuri, singurei.

Pe un om ca George nu merge să-l iei cu duhul blândeții; se impune să fii dur.

— Mă rog, spuse Harris. Iar eu, unul, voi accepta oferta. Luăm castelul acela și gata. Tu îți aduci mătușa, o să am eu grijă s-o aduci, și stăm o lună încheiată. Copiii țin la tine grozav; J.[1] și cu mine n-o să prea stăm pe-acolo. I-ai promis lui Edgar că-l înveți să pescuiască; și o să trebuiască să te joci

[1] Jerome, numele autorului.

de-a animalele sălbatice. De duminica trecută, Dick şi Muriel nu mai vorbesc despre altceva decât despre cum ai făcut tu pe hipopotamul. Vom lua masa la iarbă verde, unsprezece o să fim cu toţii, iar seara vom asculta muzică şi recitări. Muriel stăpâneşte de pe acum şase bucăţi la perfecţie, după cum probabil ştii; şi toţi ceilalţi copii îşi învaţă repede rolurile.

George depuse armele, nu e un om de real curaj, însă procedă în mod neelegant. Zise că dacă noi suntem atât de mărunţi la suflet, de laşi şi de făţarnici, încât să ne pretăm la un joc atât de dezgustător, n-are ce-i face; şi că, dacă nu intenţionez să termin toată sticla de vin singur, ar îndrăzni să mă inoportuneze cu rugămintea de a-i rezerva şi lui un pahar. Mai adăugă, oarecum ilogic, că, în fond, nu are nicio importanţă, dat fiind că atât Ethelbertha, cât şi doamna Harris sunt femei inteligente care şi-au format o părere justă despre dânsul şi nu-şi vor închipui nici măcar o clipă că propunerea ar fi emanat de la el.

Odată rezolvat acest detaliu, se punea chestiunea: ce fel de schimbare?

Harris, ca de obicei, opina pentru mare. Zicea că are cunoştinţă de un iaht, exact ce ne trebuia nouă, pe care puteam să-l manevrăm singuri; fără neisprăviţi de-ăia botoşi care stau tot timpul cu mâinile în buzunare şi pe care îi mai şi plăteşti ca să-ţi strice cheful. Cu încă un băiat de ispravă, putea să-l manevreze şi singur. Aveam şi noi cunoştinţă de iahtul respectiv, şi i-am spus asta lui Harris; căci doar călătorisem cândva pe acea navă împreună cu el. Miroase a apă bâhlită şi a putregai până la excluderea oricărei alte miresme; nici mama aerului de mare nu poate spera să-i vină de hac. În materie de duhoare, e ca şi când ai petrece o săptămână în incinta întreprinderii de ecarisaj. Şi nici n-ai unde să te adăposteşti în caz de ploaie; careul e de zece picioare lungime şi patru lăţime, iar jumătate din spaţiu e ocupat de o sobă care, atunci când vrei să aprinzi focul, se năruie. Baia trebuie s-o faci pe punte şi vântul zboară prosopul peste bord când păşeşti afară din hârdău. Harris şi băiatul fac treaba cea mai interesantă, vela trincă şi terţarola, mola şi canarisirea şi câte şi mai câte, lăsând în seama lui George şi a mea curăţatul cartofilor şi spălatul vaselor.

— Bine atunci, spuse Harris, să luăm un iaht ca lumea, cu căpitan la bord, şi să facem treaba *di granda.*

Aici, eu iarăşi am obiectat. Cunosc ce înseamnă un căpitan de iaht: concepţia lui despre iahting este să se menţină la doi paşi de ţărm, spre a păstra o strânsă legătură cu soţia şi copiii, ca să nu mai vorbim de cârciuma lui preferată.

Cu ani în urmă, când eram tânăr şi lipsit de experienţă, am închiriat şi eu un iaht. Trei factori au conlucrat pentru a mă împinge să comit această nerozie: îmi picaseră nişte bani, Ethelbertha îşi exprimase dorinţa de a respira aer marin, şi chiar a doua zi de dimineaţă, aruncându-mi ochii, la club, pe un exemplar din gazeta *Sportivul,* dădusem peste următorul anunţ:

PENTRU AMATORII DE IAHTING

Ocazie unică. Ştrengarul, *iolă de 28 tone. Proprietarul, chemat urgent în străinătate pentru afaceri, este dispus să închirieze acest superb echipat „ogar al mării" pe o perioadă scurtă sau lungă. Două cabine şi un careu; pianină Woffenkoff; cazan de aramă nou. Condiţii, 10 guinee pe săptămână. Adresaţi-vă la Pertwee & Co., No. 3A Bucklersbury.*

Parcă mi se împlinise o rugă. „Cazanul de aramă nou" nu mă interesa; bruma de rufe care trebuiau spălate puteau să mai aştepte, îmi ziceam eu. Dar „pianina Woffenkoff" suna îmbietor. Mi-o închipuiam pe Ethelbertha cântând seara o arie cu refren, la care echipajul, după o scurtă repetiţie, putea să participe în timp ce goneam spre casă, cu unduiri de „ogar", peste talazurile argintii.

Am luat o birjă şi m-am dus drept la Bucklersbury, No. 3 A. Pertwee era un domn cu înfăţişare neprietenoasă şi ocupa un birou modest la etajul al treilea. Mi-a arătat o poză în acuarelă a *Ştrengarului* gonind cu toate pânzele sus. Puntea era înclinată la 95° faţă de ocean. În poză nu se zăreau fiinţe omeneşti pe punte; presupun că alunecaseră în mare. Pe drept cuvânt, nu văd cum s-ar fi putut menţine cineva pe puntea aceea decât bătut în piroane. I-am menţionat agentului acest neajuns, însă el mi-a explicat că poza îl reprezintă pe *Ştrengar* dublând nu mai ştiu ce, cu bine-cunoscutul prilej al câştigării

Scutului în Regata Medway. Domnul Pertwee presupunea că eram la curent cu acest eveniment, aşa că m-am abţinut să-i pun întrebări. Cam pe lângă rama tabloului, două punctuleţe, pe care la început le luasem drept urme de muscă, reprezentau, pare-se, pe cel de-al doilea şi cel de-al treilea câştigător în această faimoasă cursă. O fotografie a iahtului ancorat în rada portului Gravesend era mai puţin impresionantă, dar sugera mai multă stabilitate. Toate răspunsurile la întrebările mele fiind satisfăcătoare, am închiriat vasul pe două săptămâni. Mare noroc, zicea domnul Pertwee, că nu-l iau decât pentru două săptămâni, ulterior am ajuns să fiu de acord cu el, întrucât la capătul acelui interval urma să fie închiriat de către altcineva. Dacă l-aş fi solicitat pentru trei săptămâni, s-ar fi văzut silit să mă refuze.

Tranzacţia fiind astfel încheiată, domnul Pertwee m-a întrebat dacă am în vedere vreun căpitan de vas. Faptul că nu aveam pe nimeni în vedere era iarăşi un mare noroc, părea că toate îmi mergeau în plin, deoarece domnul Pertwee era convins că nu exista soluţie mai bună decât să-l păstrez pe Mr Goyles, actualul comandant al navei, excelent căpitan, mă asigura domnul Pertwee, un om care cunoştea marea aşa cum îşi cunoaşte un bărbat propria soţie şi care nu prăpădise nicio viaţă omenească.

Era încă în primele ore ale zilei, şi iahtul stătea ancorat în rada portului Harwich. Am luat trenul de 10.45 din gara Liverpool Street şi la ora 1.00 stăteam de vorbă cu Mr Goyles pe puntea vasului. Era voinic de statură şi cu ceva părintesc în comportare. I-am expus planul meu, anume de a friza insulele olandeze din larg, pentru ca, după aceea, să tăiem drept spre Norvegia. Spuse *Aye, aye, sir*[1] şi părea a fi entuziasmat de această călătorie; zicea că va fi şi pentru el o delectare. Ajungând la chestiunea aprovizionării, Mr Goyles deveni şi mai entuziast. Cantitatea de provizii propusă de Mr Goyles, trebuie să mărturisesc, m-a surprins. Dacă am fi trăit pe vremea lui Drake şi a bătăliilor din Marea Caraibilor, m-aş fi temut că pune la cale o acţiune ilegală. El însă a râs părinteşte şi m-a asigurat că nu exageram câtuşi de puţin. Ce rămânea aveau să-şi împartă membrii echipajului între

[1] Da, da, domnule! (expresie folosită de marinarii englezi).

ei și să ia acasă, pare-se că așa era tradiția. Mie îmi dădea impresia că le făceam membrilor echipajului aprovizionarea de iarnă, dar nu voiam să par meschin, așa că n-am mai spus nimic. Cantitatea de băutură pretinsă iarăși m-a surprins. Am stabilit cam cât am crezut de cuviință că ne trebuie nouă, iar apoi Mr Goyles și-a spus cuvântul în privința echipajului. Trebuie să conced că Mr Goyles era foarte grijuliu cu oamenii lui.

— Doar n-o să ne apucăm de orgii, domnule Goyles, am cutezat eu.

— Orgii?!, replică Mr Goyles. Păi, asta le ajunge de-abia pe o măsea.

M-a lămurit că deviza lui este: „Angajează oameni de ispravă și tratează-i bine".

— Îți muncesc mai cu sârg, zicea Mr Goyles, și răspund la chemare când mai ai nevoie de ei.

Personal, n-aveam sentimentul că-mi doresc să-mi mai răspundă la chemare. Începusem să-i antipatizez chiar înainte de a-i vedea; îi socoteam un echipaj lacom și bețiv. Însă Mr Goyles insista cu atâta însuflețire, iar eu eram atât de lipsit de experiență, încât am lăsat-o pe-a lui. Mi-a mai făgăduit că și în acest sector va avea personal grijă să nu se irosească nimic.

Tot pe el l-am delegat să angajeze echipajul. Zicea că poate să se descurce, și e gata s-o facă de hatârul meu, cu ajutorul a doi oameni și al unui mus. Dacă se referea la stingerea proviziilor și a băuturii, cred că exagera în minus; dar poate că vorbea de manevrarea iahtului.

În drum spre casă, am trecut pe la croitorii mei și am comandat un costum de iahting, cu pălărie albă. Mi-au promis că vor da bătaie și totul va fi gata la timp; apoi m-am întors la domiciliu și i-am povestit Ethelberthei tot ce am făcut. Un singur nor îi mohora bucuria, va reuși oare croitoreasa să-i facă la timp un taior de iahting? Așa-s femeile.

Luna noastră de miere, pe care o petrecusem nu de mult, fusese întrucâtva scurtată, așa că ne-am hotărât să nu invităm pe nimeni, ci să luăm iahtul numai pentru noi doi. Și slavă Domnului că am hotărât așa! Luni ne-am echipat cu tot ce aveam și am pornit. Nu-mi aduc aminte cu ce era îmbrăcată Ethelbertha, dar, indiferent ce-o fi fost, arăta deosebit

de atrăgătoare. Costumul meu era bleumarin-închis, tivit cu panglică albă îngustă şi, zic eu, era de efect.

Mr Goyles ne-a întâmpinat pe punte şi ne-a spus că prânzul e gata. Trebuie să recunosc că Goyles îşi asigurase colaborarea unui foarte bun bucătar. Posibilităţile celorlalţi membri ai echipajului n-am avut prilejul să le apreciez. Totuşi, vorbind despre ei în stare de repaus, pot spune că lăsau impresia unui echipaj binedispus.

Părerea mea era că, de îndată ce oamenii îşi vor fi terminat masa, trebuie să ridicăm ancora, în timp ce eu, fumând un trabuc, cu Ethelbertha lângă mine, voi sta aplecat peste copastie şi voi urmări cu ochii crestele albe ale patriei topindu-se pe nesimţite în zare. Ethelbertha şi cu mine am îndeplinit partea de program care ne revenea şi am aşteptat pe puntea goală de oameni.

— Le trebuie cam mult, spuse Ethelbertha.

— Dacă în decurs de paisprezece zile, spusei eu, vor da gata chiar şi numai jumătate din proviziile de pe acest iaht, le va trebui destul de mult timp pentru fiecare masă. Mai bine să nu-i zorim, căci altfel nu apucă să consume nici un sfert din bucate.

— Se vede treaba că au adormit, spuse Ethelbertha mai târziu. Mai e puţin şi se face ora ceaiului.

De liniştiţi, erau liniştiţi. M-am dus la prova şi, din capătul scării, am strigat în jos către căpitanul Goyles. De trei ori l-am strigat; în sfârşit, a urcat scara încet. Părea un om mai greoi şi mai bătrân decât ultima oară când îl văzusem. Avea în gura un trabuc.

— Când sunteţi gata, domnule capitan, zisei, pornim.

Căpitanul Goyles îşi extrase trabucul din gură.

— Nu în astă zi, stimate domn, cu voia dumneavoastră, mi-a replicat el.

— Dar astă zi ce are?, l-am întrebat eu. Ştiu că marinarii sunt superstiţioşi; mă gândeam că poate ziua de luni o fi socotită zi cu ghinion.

— Ziua e bună, răspunse căpitanul Goyles. Mă refeream la vânt. Nu e semn că s-ar schimba.

— Dar de ce să vrem să se schimbe?, am întrebat. Mie mi se pare că este aşa cum trebuie; suflă viu în spatele nostru.

— *Aye, aye,* spuse căpitanul Goyles, el suflă viu şi noi n-o să mai suflăm morţi. Doamne păzeşte, dacă pornim pe asemenea vânt. Vedeţi, stimate domn, îmi explică el ca răspuns la privirea mea nedumerită, acesta este ceea ce numim noi „vânt de uscat“, adicătelea care bate, cum ar veni vorba, direct dinspre uscat.

Dacă stam şi mă gândeam bine, omul avea dreptate: vântul bătea dinspre uscat.

— Poate că se schimbă peste noapte, spuse căpitanul Goyles mai optimist. Oricum, nu e violent şi vasul ţine bine.

Căpitanul Goyles şi-a reintrodus trabucul în gură, iar eu m-am dus la pupa şi i-am explicat Ethelberthei motivul întârzierii.

Ethelbertha, parcă mai puţin binedispusă decât la început, când ne-am îmbarcat, voia să ştie *de ce* nu putem porni când vântul bate dinspre uscat.

— Dacă n-ar bate dinspre uscat, zicea Ethelbertha, ar bate dinspre mare, şi-atunci ne-ar împinge înapoi la ţărm. Mie mi se pare că acesta este tocmai vântul care ne trebuie.

I-am explicat:

— Aceasta, scumpo, denotă lipsa ta de experienţă; într-adevăr, *pare* să fie tocmai vântul care ne trebuie, dar nu este. E ceea ce numim un vânt de uscat, şi vântul de uscat este totdeauna foarte periculos.

Ethelbertha ţinea să ştie de ce vântul de uscat este foarte periculos.

Spiritul ei de contradicţie mă cam deranja; poate că eram puţin supărat, ruliul monoton al unui mic iaht aflat la ancoră e de natură să deprime un spirit înflăcărat.

Nu pot să-ţi explic, i-am răspuns eu, ceea ce era adevărat, dar să întinzi pânzele pe un asemenea vânt ar fi culmea nebuniei, şi ţin prea mult la tine, draga mea, ca să te expun unor riscuri inutile.

Am socotit că era o încheiere limpede, însă Ethelbertha mi-a replicat că, în aceste împrejurări, ar fi fost bine să nu ne fi îmbarcat până marţi, şi a coborât sub punte. Peste noapte, vântul a virat de către nord; m-am sculat dis-de-dimineaţă şi i-am comunicat acest lucru căpitanului Goyles.

— *Aye, aye, sir,* a remarcat el. Este neplăcut, dar n-avem încotro.

— Nu credeți că e posibil să pornim astăzi?, m-am hazardat.

Nu s-a înfuriat pe mine, a râs doar.

— Vezi mata, stimate domn, dacă ar fi să mergi la Ipswich, nici că s-ar putea mai bine pentru noi, însă destinația noastră fiind, vezi mata, coasta olandeză, ce poți să-i faci? Asta e!

I-am împărtășit această veste Ethelberthei și am fost amândoi de acord să ne petrecem ziua pe uscat. Harwich nu este un oraș vesel, ba, către seară ai putea spune că e chiar trist. Am luat ceaiul la Dovercourt, apoi ne-am întors la chei să-l căutăm pe căpitanul Goyles și nava sa. L-am așteptat o oră. Când a apărut, arăta mai vesel decât noi; dacă nu mi-ar fi declarat personal că nu bea niciodată altceva decât un pahar de grog fierbinte înainte de culcare, aș fi zis că e beat.

A doua zi de dimineață, vântul bătea dinspre sud, ceea ce l-a cam pus pe gânduri pe căpitanul Goyles, căci pare-se că era deopotrivă de riscant să ne punem în mișcare, dar și să rămânem locului; singura noastră speranță era ca vântul să se schimbe până nu se întâmpla vreo dandana. Până una, alta, Ethelbertha prinsese antipatie pentru iaht; zicea că, personal, ar fi preferat să petreacă o săptămână într-o cabină mobilă[1], dat fiind că o cabină mobilă măcar nu se bălăngăne.

Am mai petrecut o zi în Harwich, și în noaptea aceea, ca și în cea următoare, vântul continuând să bată dinspre sud, am dormit la hotelul „Efigia regelui". Vineri, vântul sufla direct dinspre est. L-am întâlnit pe căpitanul Goyles pe chei și i-am sugerat că în aceste împrejurări am putea porni. Părea iritat de insistențele mele.

— Dacă te-ai pricepe ceva mai bine, stimate domn, spuse el, ți-ai da singur seama că-i imposibil. Vântul bate drept dinspre mare.

I-am spus:

— Domnule căpitan Goyles, aș dori să știu ce am închiriat eu: un iaht sau o locuință lacustră?

S-a arătat surprins de întrebarea mea. Mi-a răspuns:

— O iolă, domnule.

[1] Cabină pe roți ce era împinsă la o oarecare distanță în mare. Într-o asemenea cabină, oamenii se dezbrăcau în costume de baie și se scăldau în mare, oarecum feriți de priviri indiscrete.

— Eu un lucru vreau să știu: se poate deplasa, sau este proprietate imobiliară? Dacă este proprietate imobiliară, am continuat, spune-mi deschis, fiindcă atunci plantăm iederă în niște cutii și-o întindem peste hublouri, punem niște ghivece cu flori și un umbrar de pânză pe punte, ca să arăte totul frumos, dichisit. Dacă, pe de altă parte, se poate deplasa...

— Uite ce e!, mă întrerupse căpitanul Goyles. Fă-mi rost de un vânt prielnic din spate și *Strengarul*...

Am spus:

— Ce se cheamă vânt prielnic?

Căpitanul Goyles făcu o mutră mirată.

— În decursul acestei săptămâni, am continuat eu, am avut vânt dinspre nord, dinspre sud, dinspre est, dinspre vest, cu variațiuni intermediare. Dacă îmi găsești alt punct cardinal dinspre care ar putea să bată, spune-mi și-l aștept. Dacă nu, și dacă ancora asta n-a prins rădăcini în fundul oceanului, o ridicăm chiar astăzi și-o să vedem ce se întâmplă.

Căpitanul Goyles a sesizat faptul că eram hotărât.

— Foarte bine, stimate domn, spuse el. Sunteți stăpânul și eu sunt sluga. N-am decât un copilaș, Dumnezeu să mi-l țină, care de la mine așteaptă, și fără îndoială că executorii dumneavoastră testamentari o să simtă ca de datoria lor să se gândească și la biata nevastă-mea.

Solemnitatea lui mă impresionă.

— Domnule Goyles, am spus, fii sincer cu mine. Există măcar o speranță să fie vremea de așa natură, încât să ieșim din nenorocita asta de băltoacă?

Căpitanului Goyles îi reveni amabila sa cumsecădenie:

— Vedeți, stimate domn, coasta de aici e afurisită. Dacă am ieși în larg, nici capul nu ne-ar mai durea, dar să te încumeți într-o scoică precum asta... ce mai, ca să fiu sincer, e un risc.

L-am lăsat pe căpitanul Goyles, cu asigurarea din partea sa că va veghea asupra vremii precum mama asupra pruncului adormit; aceasta a fost expresia lui și m-a impresionat ca un lucru înduioșător. L-am revăzut la orele douăsprezece: veghea asupra vremii de la fereastra tavernei „Lanțul și ancora".

La orele cinci în după-amiaza aceea, m-a pălit un noroc; în mijlocul străzii principale, am întâlnit doi prieteni iahtiști care trebuiseră să tragă la mal din cauză că li se defectase

cârma. Le-am spus toată povestea, care pare-se că mai mult i-a amuzat decât i-a surprins. Căpitanul Goyles şi cei doi mateloţi stăteau încă şi vegheau asupra vremii. Am dat fuga la „Efigia regelui" şi am pus-o în temă pe Ethelbertha. Toţi patru ne-am strecurat tiptil pe chei până la locul unde staţiona ancorat vasul nostru. La bord nu se afla decât musul; cei doi prieteni ai mei au luat iahtul în primire şi, pe la şase, despicam voioşi valurile în susul coastei.

În noaptea aceea am tras la Aldborough, iar a doua zi am răzbit până la Yarmouth, unde, prietenii mei trebuind să plece, am abandonat iahtul. Proviziile le-am vândut la licitaţie pe plaja de la Yarmouth dis-de-dimineaţă. Am ieşit în pierdere, dar cu satisfacţia că „i-am făcut-o" căpitanului Goyles. Am lăsat *Ştrengarul* în seama unui marinar localnic care, contra a două lire, s-a angajat să-l ducă înapoi la Harwich; şi ne-am întors la Londra cu trenul. Or mai fi existând şi alte iahturi, nu numai *Ştrengarul,* şi alţi căpitani, nu numai Mr Goyles, însă întâmplarea aceea m-a făcut să prind pică pe ambele categorii.

George socotea şi el că un iaht ar implica foarte multă răspundere, aşa că am renunţat la idee.

— Ce-aţi zice de o excursie pe Tamisa?, sugeră Harris. Ne-am distrat destul de bine de fiecare dată.

George trase în tăcere din trabuc şi mai sparse o alună.

— Nu mai e ce-a fost, spusei eu. Nu ştiu ce-o fi, dar e ceva... un fel de igrasie în atmosfera riverană care îmi trezeşte durerile de lumbago.

— Şi mie la fel, spuse George. Nu ştiu cum se face, dar acum nu mai pot dormi în preajma unei ape curgătoare. Am stat o săptămână astă-primăvară la Joe la vilă, şi în fiecare zi, la ora şapte, mă trezeam şi nu mai reuşeam să pun geană pe geană.

— Am făcut o simplă propunere, observă Harris. Personal, nici mie nu cred că-mi prieşte: îmi trezeşte guta.

— Mie cel mai tare îmi prieşte aerul de munte. Ce-aţi zice de o excursie *per pedes* prin Scoţia?

— În Scoţia plouă tot timpul, spuse George. Am fost în Scoţia trei săptămâni, acum doi ani, şi cât am stat nu ne-am uscat... vreau să spun, adică, înţelegeţi...

— În Elveţia e destul de frumos, rosti Harris.

— N-o să admită dumnealor să ne ducem noi singuri, singurei în Elveția, am obiectat eu. Știți cum a fost rândul trecut. Trebuie să găsim un loc unde o femeie delicată și un copil crescut... mă-nțelegi... n-ar putea trăi cu niciun chip; o țară cu hoteluri proaste, cu drumuri desfundate, unde să trebuiască să dormim cum s-o nimeri, să punem umărul, să facem foamea eventual.

— Mai încet!, mă întrerupse George. Mai încet, vă rog! Nu uitați că merg și eu cu voi.

— Am găsit!, strigă Harris. O excursie cu bicicletele.

George se arătă cam sceptic.

— O excursie de-asta e cu multe urcușuri, spuse el, și cu vântul în piept.

— Dar e și cu coborâșuri și cu vântul în spate, replică Harris.

— Pe-asta n-am mai observat-o, spuse George.

— Altceva mai bun decât o excursie cu bicicletele n-ai să găsești, persistă Harris.

Eram înclinat să-i dau dreptate.

— Și-am să-ți spun și unde, continuă el. Prin Pădurea Neagră.

— Păi, asta-i *numai* cu urcuș, spuse George.

— Da' de unde!, i-o-ntoarse Harris. Hai să zicem două treimi. Și uiți un lucru. Privi cu grijă împrejur și continuă în șoaptă: Pe pantele acelea urcă niște trenulețe, chestii cu roți dințate, mă-nțelegi...

Ușa se deschise și apăru doamna Harris. Ne informă că Ethelbertha își pune pălăria și că Muriel, după ce a așteptat și-a tot așteptat, a interpretat „Ceaiul pălărierului nebun" fără noi.

— Mâine, la patru, la club, îmi șopti Harris, sculându-se din fotoliu, iar eu i-am pasat-o lui George pe când urcam scările.

Capitolul 2

O treabă delicată. Ce-ar fi putut să spună Ethelbertha. Ce-a spus Ethelbertha în realitate. Ce-a spus doamna Harris. Ce i-am spus lui George. Plecăm miercuri. George sugerează posibilitatea de a ne lărgi orizontul. Harris şi cu mine ne-ndoim. Care dintre cei doi de pe un tandem depune mai mult efort. Părerea celui din faţă. Opinii ale celui din spate. Cum şi-a pierdut Harris nevasta. Problema bagajului. Înţelepciunea răposatului meu unchi Podger. Începutul poveştii despre un om care avea o geantă.

Am deschis balul cu Ethelbertha chiar în seara aceea. Am început prin a fi dinadins puţin nervos. Conform planului meu, Ethelbertha avea să remarce această stare. Eu urmam să recunosc şi s-o explic printr-o suprasolicitare a sistemului nervos. Aceasta avea să ducă, în mod firesc, la o discuţie despre sănătatea mea, în general, şi la necesitatea evidentă de a lua măsuri prompte şi drastice. Cu puţin tact, mă gândeam eu, aş fi reuşit chiar să fac în aşa fel, încât propunerea să pornească din partea Ethelberthei. Mi-o închipuiam spunând: „Nu, dragul meu, tu ai nevoie de o schimbare; o schimbare totală. Zău, ascultă-mă pe mine şi pleacă pentru o lună de zile. Nu, nu mă ruga să vin şi eu. Ştiu că ai prefera să fiu cu tine, dar nu vreau. Tu ai nevoie de societatea altor oameni. Încearcă să-i convingi pe George şi pe Harris să meargă şi ei. Crede-mă, un sistem nervos ca al tău, întins ca o coardă până la maximum, are nevoie de o oarecare relaxare a tensiunii cauzate de rigorile vieţii familiale. Nu te mai gândi un timp că progeniturilor le trebuie lecţii de muzică, ghete, biciclete şi tinctură de iod de trei ori pe zi, mai uită şi tu că pe lume există asemenea lucruri, ca

bucătărese, decoratori de interioare, câini de-ai vecinilor şi conturi la măcelar. Refugiază-te într-un colţişor înverzit de pe acest pământ, unde totul să fie nou, unde creierul tău suprasolicitat să-şi afle liniştea şi să zămislească idei proaspete. Du-te pentru un crâmpei de vreme şi dă-mi răgaz să-mi fie dor de tine şi să cuget la calităţile tale neasemuite, pe care, în preajmă fiindu-mi tot timpul, aş putea, căci om sunt, să le uit ca unul care, din obişnuinţă, ajunge insensibil la marea binefacere a soarelui şi la frumuseţea lunii. Du-te şi revino cu mintea şi trupul reîmprospătate, un om mai însorit şi mai desăvârşit, dacă e cu putinţă, decât erai când ai plecat."

Dar chiar atunci când ni se îndeplinesc dorinţele, ele niciodată nu răsar înveşmântate aşa cum le-am dori. Din capul locului, Ethelbertha nici n-a observat că eram nervos; a trebuit să-i atrag eu atenţia zicând:

— Am să te rog să mă ierţi, dar astă-seară e ceva cu mine.

Zice ea:

— Da? N-am observat nimic neobişnuit: dar ce ai?

— N-aş putea să-ţi spun ce e. Simt de câteva săptămâni că mă paşte ceva.

— De la whisky ţi se trage, spune Ethelbertha. Nu pui gura pe whisky decât când te duci la familia Harris. Ştii bine că nu rezişti; imediat ţi se urcă la cap.

— Nu e de la whisky, am replicat eu. Cauzele sunt mai adânci. Cred că e mai mult de natură psihică decât organică.

— Iar ai citit recenzii la cărţile tale, spuse Ethelbertha ceva mai înţelegătoare. De ce nu m-asculţi pe mine să le-arunci pe foc?

— Nu e nici de la recenzii, am răspuns eu. În ultimul timp sunt chiar măgulitoare... vreo două-trei.

— Atunci ce e?, întrebă Ethelbertha. Trebuie să existe un motiv.

— Uite că nu e, am răspuns eu. Tocmai asta e nemaipomenit. Tot ce pot să spun e că simt o senzaţie neobişnuită de nelinişte care parcă a pus stăpânire pe mine.

Ethelbertha m-a privit cu o expresie care mi s-a părut ciudată, dar n-a spus nimic, aşa că am continuat tot eu discuţia.

— Viaţa asta de o monotonie agasantă, zilele astea de fericire calmă, lipsită de evenimente, ajung să te înspăimânte.

— Eu nu m-aș plânge de asta, spuse Ethelbertha. S-ar putea într-o bună zi să fie altfel și să nu-ți mai placă nici cât acuma.

— Nu sunt chiar așa de sigur, am răspuns eu. Într-o viață de bucurie neîntreruptă, cred că până și durerea ar fi o variație bine-venită. Mă întreb câteodată dacă sfinții din cer nu simt uneori liniștea ca pe o povară. În ce mă privește, o viață de binecuvântată fericire, fără nicio notă contrastantă, simt eu că ar ajunge să mă înnebunească. Probabil, am continuat, că sunt un om ciudat. Câteodată nu mă mai înțeleg nici eu. Sunt momente, am adăugat, când, pur și simplu, mă urăsc.

De multe ori, o astfel de prelegere, evocând adâncurile ascunse ale unor sentimente imposibil de exprimat, o mișca pe Ethelbertha, dar în seara aceea s-a arătat deosebit de opacă. În legătură cu cerul și efectul posibil al acestuia asupra mea, m-a sfătuit să nu-mi fac griji, arătând că întotdeauna e o prostie să mergi în întâmpinarea unui necaz care s-ar putea să nici nu vină; cât despre faptul că sunt un om ciudat, și-a exprimat părerea că n-am ce-i face, și dacă alții sunt dispuși să mă suporte, chestiunea este închisă. Monotonia vieții, a mai adăugat ea, este o experiență comună; în această privință mă înțelege și participă la indispoziția mea.

— Tu nici nu știi ce dor îmi este câteodată, spuse Ethelbertha, să fiu liberă, să plec, chiar și de lângă tine; dar știu că una ca asta nu se poate, așa că nici nu mă mai gândesc.

N-o mai auzisem niciodată pe Ethelbertha vorbind astfel; m-a mirat și, în același timp, m-a întristat la culme.

— Asta nu e o remarcă prea drăgălașă, am spus eu. Nu e o remarcă demnă de o soție.

— Știu, răspunse ea. De aceea nici n-am făcut-o până acum. Voi, bărbații, a continuat Ethelbertha, nu puteți niciodată să înțelegeți că, oricât de drag i-ar fi un bărbat unei femei, sunt perioade când se satură de el. Nu știi ce dor îmi e să pot uneori să-mi pun pălăria și să ies în oraș fără să mă întrebe nimeni unde mă duc, de ce mă duc, cât stau și când mă întorc. Nu știi ce mult jinduiesc câteodată să comand o masă așa cum vreau eu, și cum ar vrea și copiii, dar pe care tu, dacă ai vedea-o, ți-ai pune pălăria și ai pleca la club. Nu știi ce chef am, din când în când, să chem aici câte o prietenă care mie îmi place, dar știu că ție nu-ți place; ce chef am să merg în vizită la oameni

la care vreau eu să merg în vizită, să mă culc când sunt eu obosită şi să mă scol când am eu chef să mă scol. Doi oameni care trăiesc împreună sunt obligaţi amândoi să-şi sacrifice tot timpul propriile dorinţe pentru celălalt. Câteodată e bine să mai respiri puţin.

Cugetând ulterior la cuvintele Ethelberthei, am ajuns să le pătrund înţelepciunea; clar, atunci, trebuie să recunosc, am fost jignit şi indignat.

— Dacă, am spus eu, dorinţa ta este să scapi de mine...

— Ei, nu fi caraghios, spuse Ethelbertha. Vreau să scap de tine numai puţin, doar atât cât să uit că există amănunte în care nu eşti perfect, atât cât să am timp să-mi aduc aminte ce minunat eşti în alte privinţe şi să aştept cu nerăbdare întoarcerea ta, aşa cum aşteptam să vii înainte, când nu te vedeam aşa de des, încât să-mi devii, poate, un pic indiferent, aşa cum îţi devine indiferentă lumina soarelui doar pentru că o vezi în fiecare zi.

Nu-mi prea plăcea tonul pe care-l adoptase Ethelbertha. Părea de o superficialitate cu totul nepotrivită pentru tema spre care ne purtase discuţia. Ca o femeie să aştepte cu bucurie o absenţă de trei-patru săptămâni a bărbatului ei nu mi se părea de loc frumos; nu aşa cred eu că se cade să se poarte o femeie; n-o mai recunoşteam pe Ethelbertha. Eram îngrijorat, simţeam că nici nu mai vreau să merg în excursia asta. Dacă n-ar fi fost George şi Harris, aş fi renunţat. Dar aşa, nu vedeam cum aş putea să mă răzgândesc, păstrându-mi în acelaşi timp demnitatea.

— Foarte bine, Ethelbertha, am replicat eu. Fie după voia ta! Dacă doreşti o vacanţă în care să fii scutită de prezenţa mea, o vei avea; dar dacă n-ai s-o iei ca pe o curiozitate impertinentă din partea unui soţ, aş vrea să ştiu ce intenţionezi să faci în lipsa mea?

— O să luăm casa de la Folkestone, răspunse Ethelbertha, şi o să mă duc acolo cu Kate. Şi dacă vrei să-i faci un serviciu Clarei Harris, convinge-l pe Harris să meargă cu tine şi atunci Clara poate să vină cu noi. Noi trei ne distram foarte bine împreună înainte de a apărea voi, bărbaţii, şi ar fi grozav să retrăim timpurile acelea. Crezi, continuă Ethelbertha, că ai putea să-l convingi pe domnul Harris să meargă cu tine?

Am spus că voi încerca.

— Hai, fii drăguț și încearcă prin toate mijloacele, spuse Ethelbertha. Poate-l convingi și pe George să meargă cu voi.

I-am răspuns că nu văd ce rost are să meargă și George, căci el era burlac și nu beneficia nimeni prea mult de absența lui. Dar o femeie nu înțelege niciodată ironiile. Ethelbertha se mulțumi să remarce că n-ar fi frumos din partea noastră să nu-l luăm. I-am promis că îi voi spune.

M-am întâlnit cu Harris după-amiază la club și l-am întrebat cum a scos-o la capăt.

— A, e-n regulă, spuse el. Cu plecatul nu-i nicio problemă.

Dar era ceva în tonul lui care dădea impresia că nu e pe deplin mulțumit, așa că l-am descusut ca să-mi mai dea amănunte.

— A fost blândă ca un mieluțel, a continuat el. A spus că ideea lui George e grozavă și că, după părerea ei, o să-mi priască.

— Păi, e foarte bine, am zis eu. Ce vezi rău în asta?

— Nu văd nimic rău în asta, mi-a răspuns el, numai că nu s-a oprit aici. A început să vorbească despre alte lucruri.

— Înțeleg, am spus eu.

— Știi, ideea ei fixă cu amenajarea băii, a continuat el.

— Am auzit, am spus eu. I-a băgat-o în cap și Ethelberthei.

— Ei, bine, a trebuit să accept ca totul să-i fie pus la dispoziție imediat; nu mai puteam să discut după ce fusese așa de drăguță în problema cealaltă. O să mă coste o sută de lire, în cel mai bun caz.

— Așa de mult?, am întrebat eu.

— Până la un bănuț, spuse Harris. Numai devizul e șaizeci.

Mi-a părut rău când l-am auzit.

— Pe urmă, mașina de gătit, continuă Harris. Tot ce n-a mers în casă în ultimii doi ani a fost din cauza mașinii de gătit.

— Știu, am spus eu. Noi am stat în șapte case de când ne-am căsătorit și am avut mașini de gătit una mai proastă decât alta. Cea de acum, nu numai că e incompetentă, e de-a dreptul dușmănoasă: știe când avem musafiri și se întrece pe sine ca să iasă mâncarea cât mai rea.

— Noi ne luăm una nouă, spuse Harris, dar n-o spuse cu mândrie. Clara s-a gândit că o să fie mult mai puțină cheltuială dacă facem acum amândouă lucrurile odată. Eu cred, spuse Harris, că dacă o femeie vrea o diademă de diamante,

ar explica precum că o cumpără numai ca să nu dea bani pe o pălărie.

— Cât crezi că o să te coste maşina de gătit?, am întrebat eu. Subiectul mă interesa.

— Nu ştiu, răspunse Harris. Încă douăzeci de lire, probabil. Pe urmă am vorbit despre pian. Tu ai observat vreodată, spuse Harris, vreo diferenţă între un pian şi altul?

— Unele fac parcă mai multă gălăgie decât altele, am răspuns eu. Dar te obişnuieşti.

— La al nostru nu merge registrul trei, spuse Harris. Apropo, ce-i aia registrul trei?

— Partea care te zgârie pe creier, i-am explicat eu. Aia care ţipă de parcă ai fi călcat-o pe coadă. Bucăţile strălucite se încheie întotdeauna dând iama prin registrul trei.

— Nu le ajunge, spuse Harris. La pianul nostru cel vechi, cică e prea redus. O să trebuiască să-l mut în camera copiilor şi să iau unul nou pentru salon.

— Mai e ceva?, am întrebat eu.

— Nu, spuse Harris. Oricât şi-a dat osteneala, nu i-a mai venit nicio idee.

— Când ai să ajungi acasă, am spus eu, ai să vezi că i-a mai venit o idee între timp.

— Ce idee?

— O casă la Folkestone pe timpul verii.

— Ce nevoie are ea de casă la Folkestone?, întrebă Harris.

Să stea în ea vara, am sugerat eu.

— În vacanţă se duce la rudele ei din Ţara Galilor, spuse Harris, cu copiii; ne-au invitat.

— S-ar putea, am spus eu, să se ducă în Ţara Galilor înainte de a merge la Folkestone, sau poate trece pe acolo la înapoiere; dar casă la Folkestone pe timpul verii tot o să-şi dorească. Poate n-am dreptate, şi de dragul tău sper să n-am, dar mă încearcă presimţirea că nu greşesc.

— Excursia asta, spuse Harris, o să coste scump.

— A fost o idee cretină, am spus eu, încă de la început.

— A fost o prostie din partea noastră că l-am ascultat, spuse Harris. Mâine-poimâine o să ne bage în cine ştie ce bucluc.

— Totdeauna a fost un încurcă-lume, am încuviinţat eu.

— Un încăpăţânat, adăugă Harris.

În momentul acela i-am auzit vocea în hol, întrebând dacă are vreo scrisoare.

— Mai bine să nu-i spunem nimic, am propus eu. Acum e prea târziu ca să mai dăm înapoi.

— Şi nici n-am avea nimic de câştigat, replică Harris. Oricum, tot o să trebuiască să aranjez cu baia şi cu pianul.

George intră cu o mutră jovială.

— Ei, spuse el, cum staţi? Aţi reuşit? Era ceva în tonul său care nu-mi prea convenea; am observat că şi pe Harris îl supără.

— Ce să reuşim?

— Păi, să vă liberaţi, zise George.

Simţeam că a sosit timpul să i se explice lui George unele lucruri.

— Într-o căsnicie, am spus eu, bărbatul propune, iar femeia se supune. Asta-i datoria ei; aşa învaţă orice religie.

George îşi încrucişă braţele şi îşi aţinti privirile în tavan.

— E drept că mai glumim, ne mai tachinăm, am continuat eu. Dar când e vorba de practică, totdeauna se întâmplă aşa cum am spus. Le-am anunţat pe soţiile noastre că plecăm. Bineînţeles, le pare rău; ar prefera să vină cu noi; neputând să facă asta, ar vrea să rămânem noi cu ele. Dar le-am explicat dorinţele noastre în această privinţă şi... şi cu asta, basta.

George spuse:

— Iertaţi-mă, n-am priceput. Sunt un biet burlac. Oamenii îmi spun ici una, colo alta, dincolo alta, şi eu îi ascult.

— Vezi, aici greşeşti, am spus eu. Când ai nevoie de informaţii, vino la Harris sau la mine; noi o să-ţi spunem adevărul despre asemenea treburi.

George ne-a mulţumit şi am purces la discutarea problemei în chestiune.

— Când pornim?, întrebă George.

— Dinspre partea mea, răspunse Harris, cu cât mai repede, cu atât mai bine.

Planul lui cred că era s-o şteargă înainte de a-i încolţi doamnei Harris alte idei. Am hotărât plecarea pe miercurea următoare.

— Cum e cu itinerarul?

— Am eu o propunere, spuse George. Presupun că şi voi sunteţi dornici să vă lărgiţi orizontul.

Zic eu:

— Nu vrem să devenim nişte monştri. În limite rezonabile, da, dacă treaba se poate face fără multă cheltuială şi cu deranj personal minim.

— Se poate, spuse George. Cunoaştem Olanda şi Rinul. Buuun! Propunerea mea e să luăm vaporul până la Hamburg, să vizităm Berlinul şi Dresda şi s-o pornim spre Pădurea Neagră, prin Nürnberg şi Stuttgart.

— Sunt câteva meleaguri grozave şi în Mesopotamia, după câte mi s-a relatat, murmură Harris.

George spuse că Mesopotamia e prea peste mână, dar că ruta Berlin-Dresda e numa' bună. De bine, de rău, ne-a convins.

— Cu bicicletele, spuse George, cred că rămâne ca înainte. Harris şi cu mine pe tandem, J....

— Ba deloc, îl întrerupse Harris hotărât. Tu şi cu J. pe tandem şi eu pe bicicletă.

— Mie mi-e indiferent, acceptă George. J. şi cu mine pe tandem, Harris...

— Nu că vreau să mă eschivez, i-am întrerupt eu, dar n-am de gând să-l car eu pe George tot drumul; sarcina trebuie distribuită în mod egal.

— Bine, se învoi Harris, o s-o distribuim. Dar cu condiţia fermă să împingă şi el.

— Să ce?, făcu George.

— Să împingă şi el, repetă Harris cu hotărâre. La deal, în orice caz.

— Doamne, spuse George. Nu vreţi să mai faceţi şi voi un pic de mişcare?

Cu tandemul ăsta, totdeauna ai neplăceri. Teoria celui din faţă este că acela din spate nu face nimic; teoria celui din spate este că, dimpotrivă, doar el asigură forţa motrice, iar cel din faţă nu face decât să gâfâie. Misterul nu va fi niciodată desluşit. Este enervant când Prudenţa îţi şopteşte la ureche să nu te suprasoliciţi ca să declanşezi vreun atac de cord; în timp ce Dreptatea, la cealaltă ureche, remarcă: „«De ce să faci tu totul? Ce, ăsta-i taxi?» Doar nu e pasagerul tău, ca până la

urmă să-l auzi tot pe el mormăind: «Ce s-a întâmplat? Ți-au scăpat pedalele?»"

Harris, curând după ce s-a însurat, a intrat într-un mare bucluc, din cauza acestei imposibilități de a ști ce face persoana din spate. Pedala cu soția lui prin Olanda. Drumurile erau pline de bolovani și tandemul scutura groaznic.

— Ține-te vârtos!, a spus Harris fără să se uite înapoi.

Numai că doamna Harris a crezut că a spus: „Sări jos". De ce să creadă că a spus „Sări jos" când el, de fapt, spusese „Ține-te vârtos", niciunul nu-i capabil să explice.

Doamna Harris prezintă lucrurile în felul următor:

— Dacă ai fi spus „Ține-te vârtos", ce zor aveam să sar jos?

Harris prezintă lucrurile cu totul altfel:

— Dacă aș fi vrut să sari jos, de ce să fi spus „Ține-te vârtos"?

Supărarea a trecut, dar ei tot mai discută povestea asta și în ziua de azi.

Oricare ar fi explicația, nimic nu schimbă totuși faptul că doamna Harris a sărit jos, în timp ce Harris a mers înainte pedalând din răsputeri, convins că ea se afla încă îndărătul său. Se pare că, inițial, doamna Harris a crezut că soțul ei urcă dealul în viteză doar ca să facă pe grozavul. Pe vremea aceea erau amândoi tineri, și Harris săvârșea isprăvi de acest gen. Se aștepta ca el să sară de pe tandem de îndată ce avea să ajungă pe culme și s-o aștepte sprijinit nepăsător și grațios. Când, dimpotrivă, l-a văzut trecând dincolo de culme și dispărând în viteză la vale pe o pantă lungă și foarte înclinată, doamna Harris a fost cotropită mai întâi de mirare, apoi de indignare și, în cele din urmă, de panică. A alergat până în vârful dealului și l-a strigat, dar dumnealui nici gând să binevoiască a întoarce capul. L-a urmărit cu privirea cum dispare într-o pădure la vreo milă și jumătate, și pe urmă s-a așezat jos și a început să plângă. Avuseseră un mic diferend în dimineața aceea și se întreba dacă nu cumva Harris luase lucrurile în serios și intenționa să se despartă de ea. N-avea un ban; nu știa boabă de olandeză. Treceau oameni pe lângă ea și păreau s-o compătimească; a încercat să-i facă să înțeleagă ce s-a întâmplat. Au priceput ei că a pierdut ceva, dar nu înțelegeau ce anume. Au condus-o până în cel mai apropiat sat și i-au găsit un polițist. Din pantomima ei, polițistul a tras concluzia

că i-a furat cineva bicicleta. Au pus telegraful în funcțiune și au descoperit, într-un sat la vreo patru mile, un puștiulică amărât care se plimba cu o bicicletă de damă, model vechi. I l-au adus într-o căruță, dar cum doamna Harris nu părea să aibă nevoie nici de el, nici de bicicleta lui, i-au dat drumul băiatului și s-au mulțumit să se tot minuneze.

În acest timp, Harris își continua plimbarea cu mult antren. I se părea că a devenit dintr-odată un ciclist mai bun, mai capabil din toate punctele de vedere. Zise către ceea ce credea el că e doamna Harris:

— De luni de zile n-am mai simțit tandemul așa de ușor. Cred că este efectul aerului ăsta; îmi priește.

Apoi o avertiză să nu se sperie, căci avea să-i arate cât de repede e el în stare să meargă. S-a cocoșat pe ghidon și a pus suflet în ce făcea. Bicicleta sălta pe drum ca o ființă înaripată; case și biserici, câini și pui veneau în goană spre el și curând rămâneau de căruță. Bătrânii se opreau să-l privească, copiii îl ovaționau.

Astfel străbătu el în goana mare vreo cinci mile. După care, așa cum declară el însuși, a început să presimtă că e în neregulă ceva. Nu tăcerea l-a mirat; bătea un vânt tare și tandemul zdrăngănea de mai mare dragul. Mai degrabă l-a cuprins o senzație de vid. A întins mâna în spate, a pipăit și a dat de văzduhul gol. A sărit, sau, mai bine-zis, s-a prăvălit de pe bicicletă, și s-a uitat înapoi în susul drumului; drumul se întindea alb și drept prin pădurea întunecoasă, și pe drum nici țipenie de om. A încălecat din nou și a luat-o înapoi pe deal. În zece minute a ajuns într-un loc unde drumul se rămurea în patru. Acolo a descălecat și a încercat să-și aducă aminte din care parte venise.

În timp ce delibera cu sine însuși, a trecut un om călare. Harris l-a oprit și i-a explicat că și-a pierdut nevasta. Omul nu părea să fie nici surprins, nici înduioșat. În timp ce vorbeau, s-a apropiat un alt gospodar, căruia primul i-a prezentat chestiunea, dar nu ca pe un accident, ci ca pe o glumă bună. Ceea ce părea să-l mire mai mult pe cel de-al doilea gospodar era că Harris se agită pentru atâta lucru. N-a putut să scoată nimic de la niciunul dintre ei, așa că, ocărându-i, s-a urcat din nou pe tandem și a luat-o la întâmplare pe drumul din mijloc.

Pe la jumătatea pantei, întâmplarea a făcut să se întâlnească cu un tânăr la braț cu două fete. Cazul le-a stârnit interesul în mod deosebit, după cât se pare. Harris i-a întrebat dacă nu cumva i-au zărit legitima. Ei l-au întrebat cum arată. El nu știa destulă olandeză ca s-o descrie așa cum trebuie; n-a putut să le spună decât că e o femeie foarte frumoasă, de talie mijlocie. Bineînțeles că portretul acesta nu i-a mulțumit, era prea vag; la urma urmelor, orice bărbat ar putea să facă o asemenea descriere și, în felul acesta, să intre în posesia unei neveste care nu-i aparține. L-au întrebat cum era îmbrăcată; să-l fi picat cu ceară și tot nu și-ar fi adus aminte.

Mă întreb dacă există vreun bărbat care să poată descrie cum era îmbrăcată o femeie zece minute după ce s-a despărțit de ea. Parcă își aducea aminte de o fustă albastră; pe urmă venea ceva în continuarea fustei până la gât. Se poate să fi fost o bluză; vag își aducea aminte și de un cordon; dar ce fel de bluză? Verde? Galbenă? Albastră? Avea guler sau se lega cu o fundă? La pălărie avea pene sau flori? Dar purta oare pălărie? Nu îndrăznea să spună nimic precis, de frică să nu greșească și să fie trimis la cine știe câte mile depărtare după vreo cucoană care nici să nu fie nevasta lui. Cele două fete au început să chicotească, ceea ce în dispoziția lui de atunci l-a enervat pe Harris. Tânărul, care părea dornic să scape de el, i-a furnizat ideea să se ducă la poliția din primul oraș. Harris s-a îndreptat într-acolo. La poliție i-au dat o foaie de hârtie și l-au pus să facă o descriere completă a soției sale, relatând totodată amănunțit când și unde o pierduse. Bietul Harris nu știa unde o pierduse; tot ce-a putut să le spună a fost numele satului unde luaseră masa. Știa că atunci o avea la el și că plecaseră de acolo împreună.

Poliția se arăta bănuitoare; existau dubii cu privire la următoarele chestiuni: unu, era într-adevăr soția lui? Doi, o pierduse oare cu adevărat? Trei, din ce motiv o pierduse? Totuși, cu concursul unui hotelier care o mai rupea pe englezește, a reușit să le risipească îndoielile. I-au promis că vor acționa, și seara i-au adus-o într-o căruță cu coviltir, dimpreună cu o notă de plată. Reîntâlnirea n-a fost prea tandră. Doamna Harris nu e o actriță înnăscută, și întotdeauna întâmpina dificultăți când vrea să-și deghizeze sentimentele.

În această ocazie, chiar ea recunoaşte, nici măcar nu a încercat să şi le deghizeze.

După ce am aranjat cu repartizarea în vehicule, s-a ridicat veşnica problemă a bagajelor.

— Inventarul obişnuit, nu?, spuse George, pregătindu-se să scrie.

Metoda cu inventarul de la mine au învăţat-o; iar eu, la rândul meu, am învăţat-o acum mulţi ani de la unchiul Podger.

„Totdeauna, înainte de a începe să-ţi faci bagajul – spunea unchiu-meu – fă o listă."

Era un om ordonat.

„Iei o bucată de hârtie – totdeauna începea cu începutul –, şi scrii pe ea toate cele de care s-ar putea să ai nevoie; pe urmă o mai citeşti o dată şi ai grijă să nu conţină niciun obiect de care poţi să te lipseşti. Închipuie-ţi că eşti în pat; ce ai pe tine? Foarte bine, treci pe listă, plus un schimb. Te scoli. Ce faci? Te speli. Cu ce te speli? Cu săpun; treci săpun. Şi tot aşa, până ai terminat cu spălatul. Pe urmă, hainele. Începi de la picioare: ce porţi în picioare? Ghete, pantofi, ciorapi; scrii. Mergi aşa în sus până ajungi la cap. Ce-ţi mai trebuie în afară de haine? Nişte coniac; treci coniac. Tirbuşon; scrii. Scrii tot, şi în felul acesta nu uiţi nimic."

Acesta este planul pe care îl urma şi el întotdeauna. După ce alcătuia lista, o citea cu grijă, pentru că tot el recomanda să te mai uiţi o dată ca să vezi dacă nu ţi-a scăpat ceva. Pe urmă o mai citea încă o dată şi tăia lucrurile de care nu avea absolută nevoie.

Pe urmă pierdea lista.

Zise George:

— Cât ne trebuie pentru două-trei zile o să luăm cu noi pe biciclete. Dar grosul bagajelor trebuie să-l trimitem prin poştă din oraş în oraş.

— Trebuie să fim atenţi, am spus eu. Ştiu eu pe cineva care odată...

Harris se uită la ceas.

— O să ne istoriseşti pe vapor, spuse Harris. Trebuie să mă întâlnesc cu Clara la Waterloo peste o jumătate de oră.

— N-o să dureze o jumătate de oră, am spus eu. E o poveste adevărată şi...

— Nu merită s-o strici acum, spuse George. Am auzit că sunt seri ploioase în Pădurea Neagră; o să fim bucuroşi s-o ascultăm. Dar acum trebuie să terminăm cu lista asta.

Dacă stau să mă gândesc, n-am reuşit niciodată să le spun povestea; întotdeauna m-a întrerupt câte ceva. Şi zău că era adevărată.

Capitolul 3

Harris are o lipsă. Harris și îngerul său păzitor. Un far de bicicletă patentat. Șaua ideală. „Reparatorul". Ochiul său de vultur. Metoda sa. Încrederea sa stenică. Gusturile sale simple și necostisitoare. Înfățișarea sa. Cum să te descotorosești de el. George, ca profet. Delicata artă de a te face dezagreabil într-o limbă străină. George, ca și cercetător al naturii umane. George propune un experiment. Prudența sa. Obținerea sprijinului lui Harris, cu anumite condiții.

Într-una după-masă a trecut Harris pe la mine; avea în mână o broșură cu piese de bicicletă.

I-am spus:

— Ascultă-mă pe mine, las-o încolo.

Harris:

— Ce să las încolo?

Eu:

— Prostia aia, sau cum vrei să-i zici, brevetată, ultimul strigăt, revoluție în ciclism, spărgătoare de recorduri de la tine din mână.

El:

— De, știu și eu! Or să fie și pante abrupte de urcat și coborât; bănui că o să avem nevoie de frâne bune.

Eu:

— O s-avem nevoie de frâne bune, de acord, dar n-o să avem nevoie de o minune tehnică la care nu ne pricepem și care niciodată nu funcționează atunci când trebuie.

— Chestia asta, zise el, funcționează automat.

— Nu e nevoie să-mi spui, i-am întors-o eu. Las' că știu eu. Las' că știu eu din instinct ce-o să facă. La deal o să blocheze roata așa de bine, c-o să trebuiască să cărăm bicicleta

în spinare. Ozonul din vârful dealului o să-i facă bine şi dintr-odată o să se repare la loc. La vale o să înceapă să-şi dea seama ce ingrată a fost. Asta o s-o ducă la remuşcări şi, în cele din urmă, la disperare. O să-şi spună: „Nu sunt bună de frână; nu-i ajut deloc pe băieţii ăştia; dimpotrivă, îi încurc. Sunt o pacoste, asta sunt". Şi, fără un cuvânt de avertisment, o să-şi ia jucăriile şi o să plece. Asta o să facă frâna aceea. Las-o încolo! Tu eşti băiat bun, am continuat eu, dar ai şi o lipsă.

— Care?, m-a întrebat el, indignat.

Eşti prea credul!, am răspuns eu. Dacă citeşti o reclamă, te-apuci s-o şi crezi. În materie de ciclism, ai încercat toate inovaţiile pe care le-au născocit toţi imbecilii. Se pare că îngerul tău păzitor e un duh de ispravă, conştiincios, şi până acum te-a ajutat s-o scoţi cu bine la capăt; ascultă-mă pe mine, nu-i pune prea mult răbdarea la încercare. I-ai dat mult de furcă de când te-ai apucat de ciclism. Nu merge până-ntr-acolo încât să-l scoţi din sărite.

El:

— Dacă fiecare am vorbi aşa, n-ar mai exista progres în niciun sector de viaţă. Dacă nimeni n-ar încerca niciodată nimic nou, lumea s-ar opri în loc. Doar prin...

— Ştiu tot ce se poate spune, dacă te situezi pe poziţia asta într-o discuţie în contradictoriu, l-am întrerupt eu. Sunt de acord să experimentezi lucruri noi până la treizeci şi cinci de ani; dar *după* treizeci şi cinci de ani consider că un om are dreptul să se mai gândească şi la persoana lui. Şi tu, şi eu ne-am făcut datoria în privinţa asta; mai ales tu. Ai sărit în aer din cauza unui tip nou de far cu butelie.

El:

— De fapt, ştii, cred că a fost vina mea; cred că l-am înşurubat probabil prea tare.

Eu:

— Sunt foarte dispus să cred că, dacă există un mod greşit de a mânui un obiect, acela este modul în care îl mânuieşti tu. Trebuie să fii atent cu această predispoziţie a ta; este revelatoare pentru discuţia noastră. Eu, cel puţin, nici n-am observat ce-ai făcut; tot ce ştiu e că ne plimbam paşnic şi agreabil cu bicicleta pe Whitby Road, discutând despre Războiul de treizeci de ani, când, deodată, ţi-a explodat farul cu o

detunătură ca de pistol. Am tresărit așa de tare, că am căzut în șanț; și figura nevesti-ti când i-am spus că nu-i nimic, că să nu aibă nicio grijă, pentru că acei doi bărbați or să te transporte sus și o să vină doctorul într-un minut, aducând și o infirmieră cu el, îmi dăinuie și azi în amintire.

El:

— Regret că nu te-ai gândit să aduni farul de pe jos. Aș fi vrut să descopăr ce l-a făcut să bufnească așa.

Eu:

— N-am avut timp să adun farul. Am socotit că mi-ar fi trebuit două ore să-l culeg de pe jos bucățică cu bucățică. În ce privește „bufnitura", numai faptul că i s-a făcut reclama de a fi cel mai sigur far inventat vreodată ar fi băgat la idei pe oricine în afară de tine. Pe urmă, lanterna electrică, am continuat.

— Ei, aia, într-adevăr, dădea lumină minunată, replică el. Chiar tu ziceai.

Eu:

— A dat o lumină așa de minunată în King's Road, la Brighton, că a speriat un cal. În clipa când am intrat în întuneric, aproape de Kemp Town, s-a stins și ai fost amendat că circuli fără lumină. Poate ți-aduci aminte că mergeai pe bicicletă în după-amieze însorite, cu lanterna aceea aprinsă, de-ți era mai mare dragul. Bineînțeles că atunci când se-nnopta și trebuia aprinsă era gata obosită și avea nevoie de odihnă.

— Era cam enervantă, murmură el, mi-aduc aminte.

Eu:

— Mă enerva pe mine, darmite pe tine. Pe urmă șeile, am continuat eu. (Voiam să-i dau o lecție bună.) Există vreo șa pentru care s-a făcut reclamă și pe care n-ai încercat-o tu?

El:

— Mi-a intrat mie în cap că trebuie, odată și-odată, să găsesc șaua cea bună.

Eu:

— Ei bine, să-ți iasă asta din cap; trăim într-o lume imperfectă, făcută dintr-un amestec de bucurii și necazuri. Poate că există un tărâm mai fericit în care șeile de bicicletă sunt făcute din curcubee umplute cu nori; în lumea noastră, soluția cea mai simplă este să te obișnuiești cu șeile tari. Știi, șaua

aceea pe care ai cumpărat-o la Birmingham era despicată în două şi semăna cu o pereche de rinichi.

El:

— Te referi la cea construită pe principii anatomice?

— Chiar aceea, i-am răspuns. Cutia în care ai cumpărat-o avea pe capac un desen ce reprezenta un schelet şezând, sau mai degrabă acea parte din schelet pe care se şade.

El:

— Era foarte corect: îţi arăta poziţia justă a...

Eu:

— Să nu intrăm în amănunte: desenul respectiv mi s-a părut întotdeauna lipsit de orice decenţă.

El:

— Din punct de vedere medical era just.

— Se poate, am spus, pentru un om care nu merge pe bicicletă decât în oase. Eu atâta ştiu, că am încercat-o pe pielea mea şi că pentru un om care mai are şi muşchi e curată tortură. Ori de câte ori treceai peste o piatră sau peste o hârtoapă, te ciupea, de parc-ai fi călărit pe o namilă de rac irascibil. O lună întreagă ai mers pe ea.

— M-am gândit că e cinstit s-o supun la probă.

Eu:

— Ţi-ai supus şi familia la un pui de probă; dacă-mi permiţi să folosesc vorba asta. Mi-a spus nevastă-ta că în tot cursul vieţii voastre conjugale nu te-a văzut aşa de nervos, aşa de zdrenţăros la vocabular ca în luna aceea. Apoi, ţi-aduci aminte de cealaltă şa, cea cu arcul dedesubt?

El:

— Vrei să zici „Spirala".

Eu:

— Vreau să zic aceea care te sălta în sus şi-n jos ca pe un Hopa-Mitică; uneori te trântea la loc unde trebuia, dar alteori, nu. Nu mă refer la chestiile astea numai ca să evoc amintiri dureroase, ci vreau să te fac să-ţi dai seama că e nebunie să te-apuci de experienţe la vârsta ta.

El:

— Să nu te mai legi atâta de vârsta mea. Un bărbat la treizeci şi patru...

— Un bărbat la cât?

El:

— Dacă nu vrei abţibildul, nu-l lua. Dacă bicicleta o s-o ia la vale cu tine şi dacă tu şi George o să treceţi printr-un acoperiş de biserică, să nu mă-njuri.

— Cât despre George, nu promit nimic, am spus. După cum ştii, o nimica toată îl scoate câteodată din sărite. Dacă s-ar întâmpla un accident, cum spui tu, s-ar putea să se supere, dar mă angajez să-l asigur că n-a fost din vina ta.

— Instalaţia asta-i în regulă?, întrebă el.

— Tandemul, am răspuns, e bine mersi.

El:

— I-ai făcut revizia?

Eu:

— Nu, şi nici altcineva n-o să-i facă vreo revizie. Se află în stare bună de funcţionare şi aşa o să rămână pân-om porni.

Am mai văzut eu „revizii“ dintr-astea. Era un tip la Folkestone; mă întâlneam deseori cu el. Mi-a propus într-o seară să facem a doua zi o plimbare mai lungă cu bicicleta şi eu am fost de acord. M-am sculat devreme, contrar obiceiului meu; am făcut un efort şi am fost încântat de mine. El a întârziat jumătate de oră; îl aşteptam în grădină. Era o zi minunată.

Zice:

— Frumoasă bicicletă. Cum merge?

— Eh, ca mai toate, am răspuns eu, destul de uşor dimineaţa, ceva mai ţeapăn după-amiaza.

A apucat-o de roata din faţă şi de ghidon şi a început s-o zgâlţâie zdravăn.

Eu zic:

— Nu-i mai face-aşa, că-i cauzezi.

Nu-nţelegeam de ce s-o zgâlţâie, biata bicicletă nu-i făcuse niciun rău. Şi-apoi, dacă-i trebuia o zgâlţâială, eu eram cel în drept s-o zgâlţâi. Simţeam ce-aş fi simţit dacă s-ar fi apucat să-mi bată câinele.

Zice:

— Roata asta din faţă joacă.

Zic:

— Ba nu joacă deloc dacă n-o joci dumneata.

Roata nu juca, fie vorba-ntre noi, poate doar o mică bătaie imperceptibilă.

Zice:

— E periculos; ai o şurubelniţă?

Ar fi trebuit să fiu ferm, dar mă gândeam că poate într-adevăr se pricepe la treburi de-astea. M-am dus în magazia cu scule să văd ce pot găsi. Când m-am întors, el şedea pe jos, cu roata din faţă între picioare. Se juca cu ea, învârtind-o; restul bicicletei zăcea pe pietriş lângă el.

Zice:

— S-a întâmplat ceva cu roata asta din faţă a dumitale.

— Aşa mi se pare şi mie, răspund eu.

Dar nu era omul care să înţeleagă o vorbă de duh.

Zice:

— Mi se pare că are ceva la rulmenţi.

Zic:

— Nu-ţi mai face griji din cauza asta, o să te oboseşti. Hai s-o montăm la loc şi să pornim.

Zice:

— Acum că tot e ieşită, am putea să ne uităm ce are.

Vorbea de parcă roata căzuse din întâmplare.

Până s-apuc să-l opresc, a şi deşurubat ceva undeva şi... dura! pe potecă au început să se rostogolească vreo cincisprezece-douăzeci de biluţe.

— Prinde-le!, ţipă el. Prinde-le! Nu trebuie să pierdem nici una!

Era foarte alarmat de soarta lor.

Scotocii în patru labe primprejur vreo jumătate de oră şi-am găsit şaisprezece biluţe. Zicea că speră că le-am găsit pe toate, că de nu, bicicleta o să se resimtă în mod considerabil. Zicea că de nimic nu trebuie să ai mai multă grijă atunci când demontezi o bicicletă decât să fii atent să nu pierzi vreo biluţă. Mi-a explicat că e bine să le numeri când le scoţi şi să fii atent să le pui înapoi în exact acelaşi număr, fiecare la locul ei. I-am promis că, dacă vreodată o să demontez o bicicletă, o să-mi aduc aminte de sfatul lui.

Pentru mai multă siguranţă, am băgat biluţele în pălărie şi am pus pălăria pe scara de la intrare. Recunosc, n-am făcut un lucru inteligent. Ba, chiar am făcut o prostie. De obicei nu sunt zevzec; cred că ipochimenul a avut o influenţă nefastă asupra mea.

Mi-a spus apoi că, dacă tot s-a apucat de o treabă, o să se uite ce-i cu lanțul și, cât ai zice pește, a început să demonteze angrenajul. Am încercat să-l conving să nu facă una ca asta. I-am povestit că un amic de-al meu, cu experiență, mi-a spus odată foarte serios: „Dacă pățești ceva cu angrenajul, vinde bicicleta și cumpără alta nouă; revine mai ieftin.“

Zice:

— Numai cine nu se pricepe la mecanică vorbește așa. Nimic nu-i mai ușor decât să demontezi un angrenaj.

Trebuie să mărturisesc că avea dreptate. În mai puțin de cinci minute, angrenajul era demontat și stătea desfăcut în două pe potecă, iar el pipăia pe jos după șuruburi. Spunea că pentru el a rămas pururea un mister cum dispar șuruburile.

Tot mai căutam șuruburile, când a ieșit Ethelbertha. A rămas surprinsă când ne-a văzut; credea că suntem de mult pe drum.

Zice el:

— Acum nu mai avem mult. Îi dau doar o mână de ajutor soțului dumneavoastră să facă revizia bicicletei. E bună, dar toate se mai cer verificate din când în când.

Ethelbertha spuse:

— Când doriți să vă spălați după ce-ați terminat, vă rog să vă duceți la bucătărie pe din dos, dacă nu vă supărați; fetele tocmai au isprăvit de făcut curat prin dormitoare.

Consoarta mi-a comunicat că, dacă se vede cu Kate, o să se ducă probabil să se plimbe cu barca, dar în orice caz la prânz e acasă. Aș fi dat orice să mă duc și eu cu ea. Mi se făcuse lehamite să tot stau acolo în picioare și să mă uit cum îmi distruge bicicleta zevzecul ăla.

Bunul-simț nu înceta să-mi șoptească: „Oprește-l până nu e prea târziu! Ai tot dreptul să-ți ocrotești avutul de furia unui zănatic. Ia-l de ceafă și zvârle-l pe poartă afară, cu un picior în fund!“

Dar sunt slab de înger când e vorba să-i ating pe alții la sentiment și l-am lăsat să dea iama mai departe.

A renunțat să mai caute restul de șuruburi. Spunea că șuruburile au un talent deosebit de a răsări când nici nu te-aștepți și că acum o să se ocupe de lanț. Îl strânse așa de tare, că nici că se mai mișca; îl slăbi de două ori pe cât fusese

înainte; apoi spuse că mai bine să ne gândim să montăm roata din față la loc.

Eu țineam furca și el se canonea cu roata. După ce au trecut zece minute, i-am propus să țină el furca și să încerc eu cu roata, am schimbat locurile. După primul minut, trânti bicicleta și făcu o scurtă plimbare în jurul terenului de crochet, cu mâinile strânse între pulpe. În timp ce se plimba, îmi lămurea că lucrul cel mai important este să eviți să-ți prinzi degetele între furcă și spițele de la roată. I-am răspuns că sunt convins din proprie experiență, că are multă dreptate în ceea ce spune. Se bandajă cu niște cârpe și începurăm din nou. În cele din urmă, tot am reușit s-o băgăm la loc și, în clipa când era gata fixată, amicul izbucni în râs.

Zic:

— Ce-i așa de râs?

Zice:

— Ce să fie, sunt un prost!

Era primul lucru spus de el care m-a făcut să-l respect. L-am întrebat ce l-a dus la această descoperire.

Zice:

— Păi, uitarăm biluțele!

M-am uitat în jur după pălărie; zăcea răsturnată pe potecă și câinele de vânătoare, favoritul Ethelberthei, înghițea biluțele pe cât prididea să le hăpăie de repede.

— Se sinucide, spuse Ebbson (din ziua aceea nu l-am mai întâlnit, slavă Domnului; dar așa cred că-l chema, Ebbson), sunt din oțel solid.

Zic:

— Nu-mi fac griji în privința câinelui. Săptămâna asta a mai mâncat niște șireturi și un pachet de ace. Natura-i cel mai bun sfetnic; cățeii, se pare, au nevoie de asemenea stimulente. Ceea ce mă îngrijorează e bicicleta mea.

El era binedispus.

Zice:

— Ei, trebuie să punem la loc ce mai găsim, și ce-o fi o fi.

Am găsit unsprezece. Am pus șase într-o parte și cinci în cealaltă parte și, după o jumătate de oră, roata era din nou la locul ei. Nici nu-i nevoie să mai spun că acum juca de-a binelea; și un copil și-ar fi dat seama. Ebbson afirma că deocamdată e

bine și-așa. Se vede că obosise și el. Cred că, dacă îl lăsam, în momentul acela ar fi plecat acasă. Dar acum eram eu hotărât să-l reţin și să-l pun să termine treaba; îmi luasem gândul de la plimbare. De bicicletă nu mai eram mândru; ucisese în mine această mândrie. Singura mea plăcere acum era să-l văd zgâriindu-se, zdrelindu-se și ciupindu-se. I-am mai îndulcit proasta dispoziţie cu un pahar de bere și cu nişte îndreptăţite elogii.

I-am spus:

— E de un real folos pentru mine să mă uit la dumneata cum meştereşti. Nu numai că mă fascinează talentul și priceperea dumitale, dar încrederea stenică pe care o ai în forţele dumitale, optimismul dumitale inexplicabil mă ung la inimă.

Astfel încurajat, se apucă de lucru ca să pună la loc angrenajul. Propti bicicleta de casă și începu să meşterească dintr-o parte. Apoi o propti de un copac și o meşteri din cealaltă parte. Apoi mi-o dădu s-o ţin eu, în timp ce el stătea culcat pe jos, cu capul între roţi, și meşterea la ea pe dedesubt, de unde picura ulei pe el. Apoi o luă de la mine și se aplecă peste ea ca o pereche de desagi până îşi pierdu echilibrul și căzu în cap.

Spuse de trei ori:

— Slavă Domnului, în sfârşit, e gata!

Și de două ori spuse:

— Ba nu e, fir-aş să fiu!

Ce-a spus a treia oară încerc să uit.

Apoi îşi ieşi din sărite și încercă s-o brutalizeze. M-am bucurat să văd că bicicleta nu se lăsa; și următoarele mişcări au degenerat într-o adevărată luptă corp la corp între el și bicicletă. Ba era bicicleta pe potecă și el călare pe ea, ba se inversau rolurile și era el pe potecă și bicicleta călare peste el. Din când în când, îmbujorat de succes, stătea cu bicicleta bine prinsă între picioare. Dar victoria lui era de scurtă durată. Dintr-odată, printr-o mişcare bruscă, bicicleta se elibera și, întorcându-se asupra lui, îl pocnea zdravăn în cap cu ghidonul.

La unu fără un sfert, murdar și ciufulit, crestat și plin de sânge, spuse:

— Cred că ajunge pentru ziua de azi.

Se ridică şi îşi şterse broboanele de pe frunte.

Bicicleta, de asemenea, arăta de parcă i-ar fi fost şi ei de ajuns. Care dintre ei fusese mai rău pedepsit ar fi fost greu de spus. L-am condus în bucătărie pe din dos, unde, pe cât era posibil, fără sodă şi fără alte instrumente necesare, s-a curăţat şi l-am trimis acasă.

Bicicleta am urcat-o într-o trăsură şi am dus-o la cel mai apropiat atelier de reparaţii. Maistrul din atelier a venit şi s-a uitat la ea:

— Ce doriţi să fac cu asta?

— Doresc, zic, pe cât posibil, s-o reparaţi.

— E cam paradită, zice, dar am să fac tot ce pot.

A făcut tot ce-a putut, ceea ce s-a ridicat la două lire şi zece şilingi. Dar niciodată n-a mai fost aceeaşi maşinuţă; şi la sfârşitul verii am încredinţat-o unui misit să mi-o vândă. Nu voiam să-nşel pe nimeni; i-am dat instrucţiuni omului s-o prezinte ca pe o bicicletă de anul trecut. Misitul m-a sfătuit să nu menţionez anul.

Mi-a spus:

— În afacerea asta nu contează ce este şi ce nu este adevărat, contează ce-i poţi face pe oameni să creadă. Acu', fie vorba între noi, nu prea are fason de bicicletă de anul trecut; după cum arată, are vreo zece ani bătuţi pe muchie. Dar n-o să spunem nimic despre vârstă, o să luăm şi noi cât putem pe ea.

Am lăsat totul în seama lui, şi omul mi-a obţinut pe ea cinci lire, mai mult decât în visul lui, zicea el.

Există două feluri în care poţi să faci exerciţii fizice cu bicicleta: sau s-o „revizuieşti", sau să mergi cu ea. În general, nu pot să jur că acela căruia îi place mai mult s-o demonteze decât s-o călărească nu este mai avantajat. Nu-i pasă de vreme şi de vânt, starea drumurilor nu-l incomodează. Dă-i o şurubelniţă, o legăturică de cârpe, o tinichea cu ulei şi ceva pe care să se aşeze, şi în ziua aceea e fericit. Bineînţeles, trebuie să se împace cu anumite neajunsuri; nu există bucurie fără supărare. Arată tot timpul ca un tinichigiu, iar bicicleta te face să-l bănui că, după ce a furat-o, a-ncercat s-o metamorfozeze; dar cum rareori trece de prima bornă rutieră cu ea, poate că asta nu contează prea mult. Greşeala pe care o comit unii este că-şi închipuie că pot să practice cu aceeaşi bicicletă

ambele discipline sportive. Lucrul acesta este imposibil: nicio bicicletă nu rezistă la această dublă solicitare. Trebuie să te decizi: ori eşti „reparator“, ori biciclist. Eu, personal, prefer să mă plimb pe bicicletă, de aceea sunt atent să nu am în preajma mea nimic ce m-ar putea tenta să-i fac vreo revizie. Când mi se întâmplă ceva la bicicletă, o duc de mânuţă până la cel mai apropiat atelier de reparaţii. Dacă sunt la o distanţă prea mare de oraş sau de sat ca să merg pe jos, mă postez la marginea şoselei şi aştept până trece o căruţă. Îmi dau seama că, întotdeauna, cel mai mare pericol vine de la reparatorul ambulant. Imaginea unui vehicul stricat este, pentru reparator, ca stârvul din şanţ pentru corb; se repede asupra lui cu un prietenos croncănit de triumf. La-nceput încercam să fiu politicos. Spuneam:

— Nu-i nimic, nu vă deranjaţi. Vedeţi-vă de drum şi petrecere frumoasă, v-o cer ca pe o favoare; vă rog, vedeţi-vă de drum!

Experienţa m-a învăţat totuşi că amabilitatea nu are niciun rost în asemenea cazuri extreme. Acum zic:

— Cară-te şi lasă-mi bicicleta-n pace, că de nu, îţi trag una de-ţi sare dovleacul din loc!

Şi dacă pari hotărât şi mai ai şi un ciomag zdravăn în mână, de regulă poţi să-l goneşti.

Mai târziu a venit George pe la mine.

Zice:

— Ce crezi, o să fie totul gata?

Zic:

— Totul o să fie gata până miercuri, în afară, probabil, de tine şi de Harris.

Zice:

— Ce face tandemul?

— Tandemul, zic, e bine mersi.

Zice:

— Nu crezi că are nevoie de o revizie?

Am răspuns:

— Vârsta şi experienţa m-au învăţat că există foarte puţine lucruri în privinţa cărora e bine ca omul să aibă certitudine absolută. Prin urmare, mie îmi rămâne acum doar un număr limitat de probleme în care ştiu că pot investi o oarecare certitudine. Printre aceste adevăruri încă de nezdruncinat se

numără şi convingerea că tandemul de colo nu are nevoie de nicio revizie. Şi mai presimt că, dacă apuc ziua de miercuri, de-acum şi până miercuri dimineaţa, nicio fiinţă omenească n-o să pună mâna pe el să-l revizuiască.

George spuse:

— Eu, în locul tău, nu m-aş enerva. O să vină ea ziulica, şi poate nu prea târziu, când bicicleta de colo, cale de şapte munţi şi-o vale adâncă departe de primul atelier, o să trebuiască neapărat reparată, cu toată nevoia ta cronică de repaus. Atunci o să baţi lumea la cap să-ţi spună unde ai pus uleiul şi ce-ai făcut cu cheia franceză. Pe urmă, în timp ce tu o să transpiri ţinând bicicleta proptită de un pom, o să ai pretenţia ca altcineva să cureţe lanţul şi să umfle roata din spate.

Mi-am dat seama câtă dreptate era în dojana lui George, aş zice chiar câtă profetică înţelepciune. I-am spus:

— Iartă-mi spiritul de contradicţie. Adevărul e că azi-dimineaţă a trecut Harris pe-aici...

— Gata, zise George, am înţeles. Şi pe urmă, despre altceva venisem să vorbesc cu tine. Ia uită-te la asta.

Şi îmi dădu o broşură legată în pânză stacojie. Era un ghid de conversaţie engleză pentru turişti germani. Începea „Pe vapor" şi se termina „La doctor", cel mai lung capitol fiind consacrat conversaţiei dintr-un vagon de tren, într-un compartiment, populat, după cât se pare, cu demenţi, prost crescuţi şi puşi pe ceartă: „Nu puteţi sta puţin mai departe de mine, domnule?" „Imposibil, doamnă; vecinul meu de compartiment este foarte gras." „Nu doriţi să încercăm să ne aranjăm picioarele?" „Vă rog să fiţi aşa de drăguţ să vă ţineţi coatele în jos." „Rog, doamnă, să nu vă jenaţi, dacă umărul meu vă este de folos", asta fără nicio indicaţie dacă trebuie spus pe un ton sarcastic sau dimpotrivă. „Mă văd silit să vă rog, doamnă, să vă mişcaţi puţin mai încolo, abia mai pot respira", autorul având probabil impresia că, după un timp, toţi ajunseseră pe jos, claie peste grămadă. Capitolul era încununat de fraza: „Iată-ne ajunşi la destinaţie, slavă Domnului! *(Gott sei dank!)*", exclamaţie pioasă care, date fiind împrejurările, trebuia strigată, desigur, în cor.

La sfârşitul cărţii era o *addenda*, în care i se dădeau cititorului german diverse sfaturi privind întreţinerea sănătăţii

și a confortului personal în decursul șederii sale în orașele din Anglia; în capul listei figurau sfaturi precum acelea de a purta totdeauna asupră-ți o rezervă de prafuri dezinfectante, de a încuia totdeauna ușa dormitorului în timpul nopții și de a număra întotdeauna cu multă grijă banii când ți se dă restul.

— Nu e prea strălucită, am remarcat eu, dându-i broșura înapoi lui George. În orice caz, eu, personal, nu i-aș recomanda-o niciunui german care vrea să viziteze Anglia; cred că l-ar face antipatic. Dar am citit și cărți publicate la Londra pentru a fi folosite de englezi în străinătate, cărți, punct cu punct, la fel de imbecile. Cine știe ce cretin care a trecut prin școală și care încurcă și stâlcește șapte limbi s-a apucat să scrie aceste cărți spre dezinformarea și inducerea în eroare a Europei moderne.

— Nu poți tăgădui, spuse George, că aceste cărți sunt foarte solicitate. Se cumpără cu miile, știu foarte bine. În fiecare oraș din Europa trebuie că există oameni care vorbesc în halul ăsta.

— Se poate, am răspuns eu, dar, din fericire, nu-i înțelege nimeni. Am văzut și eu indivizi pe peroane sau la colțuri de stradă care citesc tare din cărți de astea. Nimeni nu știe ce limbă vorbesc; nimeni nu înțelege o iotă din ce spun; și poate că e mai bine așa; dacă s-ar face înțeleși, s-ar pune lumea cu bătaia pe ei. George zise:

— S-ar putea să ai dreptate; tare aș vrea să văd ce s-ar întâmpla dacă s-ar face înțeleși. De aceea, propun să ajungem miercuri dimineața la Londra cât mai devreme, și vreo două-trei ore să facem cumpărături cu ajutorul acestei cărți. Am nevoie de câteva mărunțișuri, printre altele, o pălărie și o pereche de papuci. Vaporul nu pleacă din Tilbury înainte de douăsprezece, așa că avem timp berechet. Vreau să experimentez acest tip de conversație acolo unde am să-mi pot da seama exact ce efect produce. Vreau să văd cum se simte un străin când i se vorbește în felul acesta.

Mi s-a părut o idee nostimă. În entuziasmul meu, m-am oferit să-l însoțesc și să aștept afară. Am spus că îmi închipui că și lui Harris i-ar plăcea să intre în joc — adică să stea afară.

George a replicat că altul era planul lui. El propunea ca şi Harris, şi eu să-l însoţim în prăvălie. Zicea că, avându-l pe Harris alături ca să-l susţină cu mutra lui belicoasă, şi pe mine, care să stau în uşă ca să chem poliţia la caz de nevoie, ar fi fost dispus să se arunce în această aventură.

Ne-am dus la Harris şi i-am înfăţişat propunerea. El a examinat cartea şi în special capitolele referitoare la cumpărarea pălăriilor şi papucilor. Pe urmă a declarat:

— Dacă George îi spune vreunui cizmar sau vreunui pălărier lucrurile scrise aici, n-o să aibă nevoie de susţinători; o să aibă nevoie de cineva care să-l transporte la spital.

Chestia asta l-a înfuriat pe George.

— Vorbeşti, a spus George, de parcă aş fi un nătăfleaţă fără pic de minte. Bineînţeles că o să aleg frazele cele mai politicoase şi mai puţin iritante; insultele grave am să le evit.

Acest punct fiind bine lămurit, Harris şi-a dat consimţământul; şi plecarea noastră a fost fixată pentru miercuri dis-de-dimineaţă.

Capitolul 4

De ce consideră Harris ceasurile deşteptătoare inutile într-o familie. Instinctele sociale la cei tineri. Panseurile unul copil despre dimineaţă. Paznicul veşnic treaz. Misterul ce-l învăluie. Excesul său de zel. Cugetări nocturne. Cum iese lucrul pe stomacul gol. Oaia cea bună şi oaia cea rea. Neajunsurile celui virtuos. Maşina de gătit cea nouă a lui Harris o porneşte cu stângul. Startul zilnic al unchiului Podger. Orăşeanul vârstnic, pe post de cal de curse. Ajungem la Londra. Vorbim limbajul turistului.

Marţi seara, George a dormit la Harris. Ne-am gândit că e mai bine aşa decât cum ne propusese el, ca, în drum spre gară, să trecem să-l luăm. „Să-l iei" pe George dimineaţa înseamnă, în primul rând, să-l extragi din pat şi să-l zgâlţâi până se trezeşte, ceea ce în sine este un efort de natură să te epuizeze pentru tot restul zilei; pe urmă să-l ajuţi să-şi găsească lucrurile şi să-şi termine de făcut bagajul; şi pe urmă să-l aştepţi până mănâncă, un spectacol plicticos pentru cel care priveşte, silit să vadă mult timp acelaşi lucru repetându-se.

Ştiam că dacă doarme la „Beggarbush", aşa se cheamă casa în care locuieşte Harris, o să se scoale la timp; am dormit şi eu acolo şi ştiu ce se întâmplă. Pe la miezul nopţii, după socoteala ta, chiar dacă în realitate s-ar putea să fie ceva mai spre dimineaţă, eşti speriat din primul somn de un zgomot care seamănă cu galopul unui escadron de cavalerie pe coridor, chiar prin faţa uşii tale. Intelectul tău, abia pe jumătate treaz, oscilează între o spargere, Judecata de Apoi şi o explozie a instalaţiei de gaze. Te ridici în capul oaselor şi asculţi încordat. Nu eşti lăsat să aştepţi prea mult; în momentul următor,

o uşă se trânteşte cu violenţă şi e clar că cineva, sau ceva, coboară scările cu fundul pe o tavă mare de ceai.

— Ţi-am spus eu, rosteşte afară o voce, şi imediat după asta un obiect contondent, ai zice că un cap, judecând după sunet, bufneşte în uşa ta.

Între timp, tu tropoteşti înnebunit prin cameră căutându-ţi hainele. Nimic nu mai e la locul de aseară, cele mai indispensabile obiecte de îmbrăcăminte au dispărut fără urmă; şi, în tot acest timp, măcelul, răzmeriţa sau ce naiba o fi se desfăşoară nestingherite. Zăboveşti o clipă cu capul sub dulap, unde ai impresia că-ţi zăreşti papucii, ca să auzi mai bine nişte bubuituri repetate cu stăruinţă într-o uşă, undeva, departe. Presupui că victima s-a refugiat acolo, vor s-o scoată afară şi să-i facă de petrecanie. Ai s-ajungi oare la timp? Bătaia în uşă încetează, şi o voce dulce, care, prin nota ei uşor plângăreaţă, are darul să te liniştească, întreabă paşnic:

— Tăticule, pot să mă scol?

Nu auzi şi cealaltă voce, dar auzi răspunsurile:

— Nu, a făcut numai o baie; nu, n-a păţit nimic, e un pic udă. Bine, mămico, am să le spun. Nu, nu, s-a-ntâmplat din greşeală. Bine; noapte bună, tăticule!

Pe urmă, aceeaşi voce, străduindu-se să se facă auzită, atrage atenţia cuiva din cealaltă aripă a casei:

— Veniţi înapoi sus. Tăticu' zice că încă nu-i timpul să ne sculăm.

Te întorci în pat şi asculţi cum cineva e târât în sus pe scară, fără doar şi poate împotriva voinţei sale. O minte prevăzătoare a aranjat camerele de oaspeţi de la „Beggarbush" exact sub camerele copiilor. Acelaşi cineva care, după câte îţi dai seama, încă opune o rezistenţă demnă de admirat, este acum băgat înapoi în pat. Poţi urmări bătălia cu multă exactitate, pentru că de fiecare dată când corpul celui în cauză e aruncat pe somieră, rama patului face un fel de salt pe loc; şi de fiecare dată când corpul reuşeşte să se elibereze din pat, eşti şi tu încunoştinţat prin bufnitura din tavan. După un timp, lupta se mai potoleşte, sau poate se rupe patul; şi iar te fură somnul. Dar în clipa următoare, sau ceea ce-ţi pare ţie a fi clipa următoare, caşti ochii din nou pentru că simţi o prezenţă în cameră. Uşa e întredeschisă şi, prin crăpătură,

patru mutrișoare serioase, claie peste grămadă, se zgâiesc la tine de parcă ai fi cine știe ce ciudățenie a naturii păstrată, nu se știe de ce, în camera asta. Văzând că te-ai trezit, posesorul mutrișoarei din vârful clăii înaintează calm, călcând peste ceilalți trei, și se așază pe pat cu o figură prietenoasă.

— A!, zice. Nu știam că v-ați trezit. Eu m-am trezit mai de mult.

— Mi-am dat seama, răspunzi tu scurt.

— Lui tăticu' nu-i place să ne sculăm prea devreme, continuă el. Zice că, dacă ne sculăm noi, s-ar putea ca să-i deranjăm pe toți ceilalți din casă. Așa că, sigur, nu trebuie să ne sculăm.

Tonul trădează o nobilă resemnare. E pătruns de spiritul mândriei care se naște din conștiința sacrificiului de sine.

— Dar acum nu înseamnă că v-ați sculat?, insinuezi tu.

— A, nu; știți, de fapt nu ne-am sculat de-a binelea, pentru că nu suntem îmbrăcați. (Faptul îți sare în ochi.) Tăticu' e totdeauna foarte obosit dimineața, continuă vocea. Bineînțeles, asta pentru că lucrează mult toată ziua. Dumneavoastră sunteți vreodată obosit dimineața?

În momentul acela se întoarce și observă ce nu observase până atunci, și anume că și ceilalți trei copii au intrat și s-au așezat pe jos în semicerc. Din atitudinea lor reiese clar că mititeii confundă toată povestea asta cu o formă potolită de divertisment, cum ar fi un discurs comic sau o reprezentație de scamatorie, și așteaptă răbdători să te dai jos din pat și să faci ceva în acest sens. Pe cel mare îl revoltă profund ideea că s-a intrat în dormitorul musafirului. Le ordonă celorlalți să iasă afară imediat. Ei nu răspund, nu fac nicio obiecție; într-o liniște mormântală și ca la un semn, îi sar în spate. Din pat nu vezi decât un ghem de mâini și de picioare ce se agită, ca o caracatiță beată care încearcă să se sprijine de ceva. Nu se aude niciun cuvânt; pare-se că acesta este protocolul într-o asemenea împrejurare. Dacă dormi în pijama, sari din pat și contribui și tu la harababură; dacă ai pe tine ceva mai puțin prezentabil, rămâi locului și răcnești tot felul de comenzi care nu sunt câtuși de puțin luate în seamă. Soluția cea mai simplă este să lași totul în seama celui mare. După un timp, el reușește într-adevăr să-i evacueze și închide ușa după ei. În clipa următoare, ușa se deschide iar și cineva, de obicei Muriel, este

catapultată înapoi în odaie. Muriel e handicapată de faptul că are părul lung, care poate fi folosit drept toartă bună de apucat. Conştientă de acest dezavantaj natural, şi-l ţine chiar ea bine strâns cu o mână, în timp ce cu cealaltă boxează. Cel mare deschide din nou uşa şi, ingenios, o foloseşte pe Muriel pe post de berbec împotriva zidului celor de afară. Se aude o bufnitură înfundată când răzbeşte cu capul printre inamici şi îi împrăştie. Când victoria e deplină, cel mare se întoarce şi se aşază la loc pe pat. Nici urmă de înverşunare nu i se citeşte pe faţă; a uitat tot incidentul.

— Mie îmi place dimineaţa, spune el, dar matale?

— Unele dimineţi, da, încuviinţezi tu. Altele însă sunt cam agitate.

El nici nu ia în seamă corectivul tău; pe figura lui eterică adie o expresie extatică.

— Aş vrea să mor dimineaţa, spune el. Dimineaţa e aşa de frumos!

— Deh, răspunzi tu, s-ar putea să ţi se îndeplinească dorinţa dacă tatăl tău invită cumva o persoană mai irascibilă să doarmă aici şi n-o avertizează dinainte.

El descinde din sferele contemplaţiei şi redevine el însuşi.

— E foarte plăcut în grădină, zice el. Nu vreţi să vă sculaţi să jucăm crichet, poate?

E drept că nu cu intenţia asta te-ai culcat, dar acum, după cum au evoluat evenimentele, să joci crichet nu pare cu nimic mai rău decât să zaci acolo iremediabil de treaz; aşa că primeşti invitaţia.

Ulterior, peste zi, afli cu mirare că tu, fiindcă nu mai puteai să dormi, eşti acela care te-ai sculat cu noaptea-n cap şi te-ai gândit ce bine ar fi să joci un pic de crichet.

Copiii, dăscăliţi să se poarte frumos cu musafirii în orice ocazie, au considerat atunci de datoria lor să-ţi facă pe plac. La micul dejun, doamna Harris face observaţia că barem ai fi putut avea grijă să fi fost copiii îmbrăcaţi cum trebuie înainte de a-i scoate la aer; iar Harris îţi demonstrează patetic că într-o singură dimineaţă, atât prin exemplu personal, cât şi prin instigaţie directă, ai compromis opera lui de luni de zile.

În miercurea de care vorbim se pare că George a ţinut cu tot dinadinsul să se scoale la cinci şi-un sfert şi i-a convins pe

copii să se lase inițiați în tot felul de figuri cu bicicleta cea nouă a lui Harris, și asta primprejurul răsadnițelor de castraveți. Totuși, nici măcar doamna Harris nu l-a tras la răspundere pe George în această ocazie; îi spunea intuiția că ideea nu-i putea aparține lui în întregime.

Dar să nu rămâneți cu impresia că odraslelor lui Harris le-ar trece cumva prin minte să-și pună pielea la adăpost în dauna unui prieten și camarad. Toți, până la unul, sunt cinstea întruchipată când e vorba să dea seama pentru propriile lor pozne. Pur și simplu, așa au văzut ei realitatea. Când le explici că nici prin cap nu ți-a trecut să te scoli la cinci dimineața ca să faci o partidă de crichet pe pajiște sau să te joci de-a începuturile bisericii trăgând cu arbaleta în niște păpuși legate de un pom; că, de fapt, dacă ar fi fost după tine, ai fi dormit în pace până la opt când urma să fii sculat creștinește cu o ceașcă de ceai adusă la pat, dumnealor par mai întâi uimiți, apoi gata să-și ceară scuze și, în cele din urmă, pătrunși de-o sinceră căință. În cazul de față, trecând peste problema pur teoretică, anume dacă trezirea lui George înainte de ora cinci dimineața se datorase propriului său instinct sau trecerii cu totul întâmplătoare a unui bumerang, producție casnică, prin fereastra dormitorului său, copilașii, mânca-i-ar mama, au recunoscut deschis că numai ei sunt de vină că dumnealui a fost așa de matinal. După cum a declarat, de altfel, și băiatul cel mare:

— Ar fi trebuit să ne gândim că unchiu' George are o zi lungă în față și ar fi fost frumos să-l sfătuim să nu se scoale. Mă simt îngrozitor de vinovat.

Dar o mică schimbare din când în când nu strică nimănui; și în afară de asta, după cum am convenit împreună cu Harris, a fost un antrenament foarte bun pentru George. În Pădurea Neagră aveam să ne sculăm la cinci în fiecare dimineață; hotărâsem clar acest lucru. De fapt, chiar George propusese patru și jumătate, dar Harris și cu mine l-am lămurit că ora cinci e destul de matinală dacă o luăm ca medie; așa, puteam să fim pe biciclete în jur de șase și să parcurgem mai bine de jumătate din drum înainte de a începe căldura. Câteodată puteam să pornim și ceva mai devreme, dar nu chiar zi de zi.

Tot la cinci m-am sculat şi eu în dimineaţa aceea. Era mai devreme decât intenţionasem. Când să adorm, îmi spusesem: „Şase fix!".

Cunosc anume inşi capabili să se trezească precis la orice oră vor. Îşi spun textual când pun capul pe pernă: „Patru şi treizeci de minute", „Patru şi patruzeci şi cinci" sau „Cinci şi cincisprezece", după cum devine cazul; şi în momentul când bate pendula, deschid şi ei ochii. Mare minune şi asta! Cu cât te gândeşti mai mult, cu atât creşte misterul. Probabil vreun ego din noi, acţionând cu totul independent de eul nostru conştient, e în stare să numere orele în timp ce noi dormim. Neajutat nici de ornic, nici de soare, nici de vreo altă stihie cunoscută celor cinci simţuri ale noastre, el stă de veghe pe întuneric. Taman în clipa hotărâtă şopteşte: „Acuma!", şi ne trezim. Am stat odată de vorbă cu un bătrân care lucra pe malul fluviului: pentru treaba pe care o făcea, se cerea să descindă din pat în fiecare dimineaţă cu o jumătate de oră înainte de flux. Mi-a spus că nici o singură dată n-a dormit în plus măcar un minut. Ba, în ultimul timp, nici nu se mai ostenea să calculeze ora fluxului. Se culca obosit, dormea un somn fără vise şi, în fiecare dimineaţă, mereu la alt soroc, acest duh vigilent, aidoma de punctual ca şi fluxul, îl trezea silenţios. Rătăcea oare spiritul său prin întuneric pe treptele miloase ale fluviului, sau avea oare cunoştinţă de legile firii? Oricare ar fi fost fenomenul, omul nu era conştient de el.

În cazul meu personal, lăuntricul străjer este, probabil, puţin cam neexersat. Îşi dă toată silinţa; ba, face exces de zel; intră în panică şi pierde socoteala. Eu îi spun, de exemplu: „Cinci şi treizeci de minute, te rog", iar el mă scoală din somn la două şi jumătate. Mă uit la ceas. Atunci, dumnealui insinuează că poate am uitat să-l întorc. Duc ceasul la ureche: de mers, merge. El însă crede că poate s-a stricat; în ce-l priveşte, este sigur că e cinci şi jumătate, dacă nu chiar trecute. Ca să-i fac pe plac, îmi pun papucii şi cobor să consult pendula din sufragerie. E superfluu să relatez ce ţi se întâmplă când circuli prin casă la miez de noapte, în cămeşoaie şi-n papuci; cei mai mulţi dintre noi cunoaştem din proprie experienţă. Toate lucrurile, şi mai cu seamă obiectele prevăzute cu cel puţin un colţ ascuţit, îşi fac o plăcere laşă din a te pocni. Când

ai în picioare o pereche de ghete solide, lucrurile se feresc din calea ta; când te aventurezi însă pe lângă mobilă în târlici și fără ciorapi, mobila se repede și te pocnește. Mă reîntorc în pat, iritat și refuzând să mai ascult versiunea lui absurdă că toate ceasurile din casă au pus la cale o conspirație împotriva mea, mă chinuiesc o jumătate de oră să adorm la loc. Între patru și cinci, mă trezește din zece în zece minute. Cine m-a pus să-l rog să mă trezească! La cinci adoarme și el, năruit de oboseală, și lasă toată treaba în seama servitoarei, care mă scoală cu jumătate de oră mai târziu decât de obicei.

În această miercuri de care vorbim, atâta ce m-a sâcâit, că am fost silit să mă scol la cinci numai ca să scap de el. Nu știam cu ce să-mi trec timpul. Trenul nostru pleca abia la opt; toate bagajele fuseseră făcute și trimise de cu seară, cu biciclete cu tot, la gara din Fenchurch Street. M-am dus în birou; credeam că voi câștiga o oră de scris. Dar primele ceasuri ale dimineții, pe stomacul gol, nu sunt, după câte înțeleg, favorabile îndeletnicirilor scriitoricești. Am scris trei paragrafe dintr-o povestire și pe urmă mi le-am citit. S-au spus lucruri dezagreabile despre lucrările mele, dar nimic din ce s-a scris nu era pe măsura a ceea ce ar fi meritat cele trei paragrafe. Le-am aruncat la coș și am rămas pe scaun încercând să-mi amintesc ce instituție de binefacere, dacă există vreuna, asigură pensii autorilor răsuflați.

Ca să mă smulg acestor reflecții, mi-am luat o minge de golf în buzunar și, alegându-mi o crosă, am ieșit agale pe pajiște. Acolo păsteau două oi, care au început să-mi iscodească mișcările și au manifestat un viu interes pentru ce săvârșeam. Una dintre ele era o persoană cumsecade, plină de înțelegere. Nu-s prea convins că pricepea jocul; cred mai degrabă că a impresionat-o faptul că mă zbenguiam candid la o oră așa de matinală. La fiecare lovitură, behăia:

— Bi-i-i-ne-e-e, bi-i-i-i-ne-e-e-e!

Părea atât de încântată, de parcă ea ar fi nimerit, nu eu. Cât despre cealaltă, era o hoașcă ursuză și antipatică, pe-atât de demobilizatoare pe cât era prietena ei de entuziastă.

— Pro-o-o-ost, foa-a-a-arte pro-o-o-ost!, se găsea ea să comenteze aproape fiecare lovitură.

Adevărul e că unele lovituri erau chiar foarte bune, dar ea behăia numai aşa, din spirit de contradicţie, şi ca să mă enerveze. Era clar.

Printr-o întâmplare cât se poate de regretabilă, una dintre cele mai bine plasate mingi a pocnit-o pe oaia cea bună drept în bot. Şi-atunci, oaia cea rea a râs, a râs de-a binelea, fără putinţă de tăgadă, un râs răguşit şi vulgar; şi, în timp ce prietena ei rămăsese ţintuită locului, prea uluită ca să se mai mişte, ea a schimbat pentru prima oară tonul şi a behăit:

— Bi-i-i-ne-e-e! E-e-exce-le-e-e-e-ent! Bra-a-a-avo!

Aş fi dat o jumătate de coroană ca s-o fi lovit pe ea, şi nu pe cealaltă. Pe lumea asta, totdeauna suferă cei buni şi cumsecade.

Pierdusem mult timp pe câmp, mai mult decât îmi propusesem, şi când a venit Ethelbertha să-mi spună că s-a făcut şapte şi jumătate şi că mâncarea-i pe masă, mi-am adus aminte că nu mă bărbierisem. Pe Ethelbertha o supără profund când mă rad repede. Îi e teamă ca nu cumva străinilor operaţia să le apară ca o josnică tentativă de sinucidere şi, ca urmare, să se difuzeze printre vecini zvonul că nu suntem fericiţi împreună. Şi, ca un argument în plus, mi-a mai dat să înţeleg că nu este cazul să glumesc cu o mutră ca a mea.

La urma urmei, mi-a convenit că n-am putut să-mi iau un lung bun rămas de la Ethelbertha; nu voiam să risc: s-o văd izbucnind în lacrimi. Aş fi dorit, în schimb, să am mai mult timp la dispoziţie ca să le dau copiilor câteva sfaturi la plecare, în special cu privire la undiţă, pe care mi-o iau mereu ca s-o folosească în loc de băţ şi la crichet; şi, în afară de asta, detest să alerg după tren. La vreun sfert de milă de gară, i-am ajuns din urmă pe George şi pe Harris; şi ei alergau. În cazul lor, după cum m-a informat Harris, cu o voce hurducată, în timp ce săltam în trap cot la cot, de vină era maşina de gătit cea nouă. În dimineaţa aceea au încercat-o prima oară şi, dintr-un motiv sau altul, aruncase în aer rinichii cu tigaie cu tot, opărind-o pe bucătăreasă. Zicea că speră ca, până la întoarcerea noastră, cei de-acasă or să se mai deprindă cu ea.

Am scăpat, cum vine vorba, ca prin urechile acului să nu pierdem trenul; şi reflectând asupra evenimentelor din acea dimineaţă, aşa cum stam şi gâfâiam în vagon, mi-a apărut

vie în fața ochilor imaginea unchiului Podger, și cum pleca el, în două sute cincizeci de dimineți din cele trei sute șaizeci și cinci ale anului, de la Ealing la Moorgate Street, cu trenul de nouă și treisprezece.

De-acasă de la unchiul Podger până la gară era cale de opt minute. Cu vorba, unchiul era totdeauna de principiul următor:

— Pornește cu un sfert de oră înainte și ia-o tacticos.

Cu fapta, totdeauna pornea abia cu cinci minute înainte de plecarea trenului și alerga. Nu știu de ce, dar acesta era obiceiul suburbiei întregi. Mulți domni dolofani care își desfășurau activitatea în City[1] domiciliau pe vremea aceea la Ealing, cred că unii dintre ei mai locuiesc și acum acolo, și luau dimineața trenul de Londra. Toți o porneau târziu; toți duceau într-o mână o servietă neagră și un ziar, iar în cealaltă o umbrelă; pe ultimul sfert de milă până la gară, fie vreme bună sau rea, toți alergau.

Lumea care n-avea altă treabă, în majoritate fete la copii și băieți de prăvălie, ba ici și colo câte un zarzavagiu ambulant, se aduna în diminețile cu vreme frumoasă să-i vadă trecând și să-i aplaude pe cei mai merituoși. Nu era un spectacol de prestanță. Nu alergau frumos, nici măcar nu alergau repede; dar erau plini de râvnă și își dădeau tot interesul. Întreaga panoramă se adresa nu atât simțului artistic, cât mai degrabă admirației instinctive pentru efortul conștient.

Uneori, în mulțimea prezentă, se angajau și pariuri cu totul inofensive.

— Doi la unu contra lui moșulică „Vestă Albă"!

— Zece la unu pe „Foale Vechi", dacă nu-l văz cu roatele-n sus până ajunge acolo!

— Unu la unu pe „Roșu împărat"!, poreclă dată de un tânăr cu înclinații entomologice unui vecin de-al unchiului, general la pensie, un domn impozant în ipostază sedentară, dar predispus să se coloreze intens când era silit să facă mișcări. Unchiul meu și ceilalți scriau la ziarul *Ealing Press,* protestând vehement față de indolența poliției locale; iar redactorul adăuga și el articole de fond însuflețite despre declinul politeței în rândurile cetățenilor de rând, mai cu

[1] Cartierul comercial al băncilor și al birourilor din Londra.

deosebire în cartierele din vestul oraşului. Dar rezultate nu se vedeau.

Nu se poate spune că unchiul nu se scula destul de devreme, dar păţea tot felul de chestii chiar în ultimul moment. Primul lucru, după ce mânca, nu-şi găsea ziarul. Noi ştiam totdeauna când a pierdut unchiul Podger ceva după expresia de mirată indignare cu care privea, în general, lumea în asemenea ocazii. Nu-i dădea niciodată prin minte să-şi spună: „Sunt un babalâc distrat. Pe toate le pierd: niciodată nu ştiu unde mi-am pus lucrurile. Nici nu-s în stare să le găsesc singur. În privinţa asta sunt o adevărată pacoste pentru toţi cei din jurul meu. Trebuie să mă pun pe treabă şi să mă reeduc".

Dimpotrivă, printr-un fel ciudat de a raţiona, se convinsese că, ori de câte ori pierdea un lucru, vina revenea oricui din casă, cu excepţia sa.

— Adineauri l-am avut în mână!, exclama el.

După ton, îţi venea să crezi că trăia împresurat de prestidigitatori care făceau să-i dispară lucrurile numai ca să-l scoată pe el din sărite.

— Nu l-oi fi lăsat în grădină?, îşi dădea mătuşa cu părerea.

— Ce zor aveam să-l las în grădină? Eu n-am nevoie de ziar în grădină; mie îmi trebuie ziarul în tren.

— Nu cumva l-ai pus în buzunar?

— Auzi-o, Doamne! Crezi că stăteam eu aici, la nouă fără cinci, să-l mai caut dacă îl aveam în buzunar? Oi fi crezând că sunt nebun?

Atunci, careva întreba: „Asta ce e?", şi-i dădea de undeva un ziar corect împăturit.

— Mie să-mi lăsaţi lucrurile în pace, bodogănea el înşfăcându-l violent.

Îşi deschidea servieta să-l pună înăuntru şi, uitându-se la dată, rămânea ca o stană de piatră, mut de indignare.

— Ce s-a întâmplat?, întreba mătuşa.

— Este de alaltăieri!, răspundea el, prea jignit ca să mai poată ţipa, trântind ziarul pe masă.

Măcar dacă ar fi fost câteodată cel din ajun, mai treacă-meargă. Dar întotdeauna era cel de alaltăieri, cu excepţia zilei de marţi când se-ntâmpla să fie numărul de sâmbătă.

Până la urmă i-l găseam noi; de cele mai multe ori stătea pe el. Și-atunci zâmbea, nu binevoitor, ci obosit, ca omul care simte că pronia l-a aruncat într-o adunătură de idioți iremediabili.

— A stat tot timpul sub nasul vostru! Nu-și termina vorba; era mândru de puterea sa de stăpânire.

Incidentul fiind aplanat, o pornea spre hol, unde, conform obiceiului, mătușa Maria îi adunase pe copii ca să-i spună la revedere.

Mătușa-mea nu pleca niciodată dc-acasă, decât doar până în vecini, fără a-și lua un galeș rămas-bun de la fiecare membru al familiei. Nu se știe niciodată ce se poate întâmpla, zicea dânsa.

Bineînțeles că întotdeauna lipsea unul dintre ei și, în momentul când se observa asta, toți ceilalți șase, fără să ezite o clipă, se risipeau cu chiote în căutarea absentului. De îndată ce dispăreau, respectivul apărea, de undeva, foarte de prin preajmă, explicând cât se poate de rezonabil de ce lipsise; și deodată se repezea după ceilalți să le spună că a fost găsit. În felul acesta se scurgeau minimum cinci minute, fiecare căutându-l pe fiecare celălalt, interval îndestulător ca să-i permită unchiului meu să-și găsească umbrela și să-și rătăcească pălăria. Apoi, în sfârșit, când grupul era reconstituit în hol, pendula din salon pornea să bată ora nouă. Timbrul său era rece, pătrunzător și avea darul de a-l zăpăci pe unchiul meu. În agitația lui, îi pupa pe unii copii de două ori, pe alții îi sărea, uita pe care dintre ei i-a sărutat și pe care nu, și trebuia s-o ia iar de la început. Declara că are impresia că se schimbă dinadins între ei și, ca să fiu sincer, nu jur că acuzația era total neîntemeiată. Colac peste pupăză, unul dintre copii avea totdeauna fața lipicioasă; și acel copil era totdeauna cel mai tandru dintre toți.

Dacă lucrurile mergeau prea ca pe roate, atunci cel mai mare dintre băieți venea cu una bună, cum că toate ceasurile din casă ar umbla cu cinci minute în urmă și că de aceea în ajun întârziase la școală. Acest lucru îl făcea pe unchiumeu să se precipite cu maximă urgență spre portiță, unde își dădea seama că nu luase nici servieta și nici umbrela. Toți copiii, mai exact toți aceia pe care mătușa mea nu-i putea opri, se năpusteau după el, doi dintre ei încăierându-se pentru

umbrelă, ceilalți învălmășindu-se în jurul servietei. Și când reveneau în casă, descopeream pe masa din hol lucrul cel mai important pe care-l uitase; și ne întrebam ce o să spună când s-o întoarce acasă.

Am sosit la Waterloo puțin după ora nouă și, de îndată, am trecut la punerea în practică a experimentului lui George. Deschizând cartea la capitolul intitulat „La stația de trăsuri", ne-am îndreptat spre o cabrioletă, ne-am scos pălăriile și i-am urat birjarului „Bună dimineața".

Omul nostru nu era însă dintre aceia care să se lase întrecuți în politețuri de niciun străin, veritabil sau imitație. Apelând la un confrate pe nume Charles să-i „țină bidiviul", a descins de pe capră și ne-a returnat o reverență demnă până și de domnul d'Artagnan. Vorbind se pare în numele întregii națiuni, ne-a urat bun venit în Anglia, exprimându-și totodată regretul că Maiestatea Sa lipsea pentru moment din Londra.

Nu i-am putut răspunde la același nivel. Cartea nu prevedea nimic de felul acesta. I-am spus „domnule vizitiu", la care el a făcut din nou o reverență până la caldarâm și l-am rugat să aibă amabilitatea să ne conducă până în calea Westminster Bridge.

Și-a pus mâna pe inimă, spunând că plăcerea este de partea lui.

Cu a treia propoziție din acel capitol, George l-a întrebat despre preț. Întrebarea, ca și când ar fi introdus un element meschin în conversație, părea să-l jignească. Zicea că nu ia niciodată bani de la persoane străine, distinse; mai degrabă un suvenir, un ac de cravată cu diamant, o cutioară de aur pentru tutun de prizat, orice fleac de felul acesta care să-i aducă aminte de noi.

Deoarece se strânsese lume și deoarece gluma la adresa birjarului mersese prea departe, ne-am urcat în trăsură fără să mai întindem vorba și am pornit printre urale. Am oprit trăsura ceva mai încolo de Teatrul Asteley, în dreptul unui magazin de încălțăminte care părea să fie tocmai ce ne doream. Era una dintre dughenele acelea supraîncărcate care, din clipa când saltă-n zori obloanele, își revarsă marfa jur-împrejur. Cutii cu încălțăminte erau stivuite pe pavaj sau în rigola de peste drum. La uși și la ferestre, ghetele atârnau

în ghirlande. Umbrarul de pânză era ca o boltă de viță cu ciorchini de ghete negre și maro. Înăuntru, prăvălia părea un baldachin de ghete. Când am intrat, omul robotea cu o daltă și-un ciocan la deschisul unei lăzi din șipci, plină cu ghete.

George își scoase pălăria și spuse „Bună dimineața".

Omul nici măcar nu se întoarse. Din primul moment mi s-a părut un individ dezagreabil. Mormăi ceva ce-ar fi putut să fie sau să nu fie un „Bună dimineața" și își văzu de treabă.

George spuse:

— Mi-a fost recomandat magazinul dumneavoastră de către un amic, domnul X.

Drept răspuns, omul ar fi trebuit să rostească formula:

— Domnul X este o persoană deosebit de distinsă; îmi va face mai mare plăcere să servesc pe oricare dintre prietenii Domniei Sale. Însă altul i-a fost răspunsul:

— Nu-l cunosc; n-am auzit de el. Așa ceva era de natură să te descumpănească. Cartea indica trei sau patru metode de a cumpăra ghete; George o alesese cu grijă pe cea care-l avea în centrul atenției pe „domnul X", ca fiind dintre toate cea mai plină de curtenie. Discutai o bună bucată de vreme cu patronul magazinului despre acest „domn X" și, după ce se realiza pe această cale o atmosferă de înțelegere și amiciție, abordai cu mult firesc și grație scopul imediat al venirii tale, anume dorința de a cumpăra ghete „bune și ieftine". Se pare că acest ipochimen grosolan, materialist nu se sinchisea câtuși de puțin de fineturile comerțului cu amănuntul. Cu un asemenea om trebuia să treci direct, brutal, la afaceri. George l-a abandonat pe „domnul X" și, întorcând paginile înapoi, alese o propoziție la întâmplare. N-a fost o alegere prea fericită; era o tiradă care ar fi părut superfluă oricărui negustor de încălțăminte. În împrejurările de față, amenințați și năpădiți cum eram din toate părțile de ghete, fraza avea demnitatea unei perfecte imbecilități. Suna așa: „Mi s-a spus că aveți aici ghete de vânzare".

Omul lăsă din mână ciocanul și dalta și ne privi pentru prima oară. Vorbi rar, cu o voce groasă și șuierată. Spuse:

— De ce credeți că țin eu ghetele aici; ca să le miros?

Era unul dintre cei care încep calm şi, pe măsură ce vorbesc, se ambalează tot mai tare, sentimentul ultragiului dospind în ei, pare-se ca drojdia de bere.

— Da' ce vă închipuiţi că sunt eu?, continuă el. Colecţionar de ghete? Pentru ce-oţi fi crezând că ţin prăvălia asta? Fiindcă îmi face bine la sănătate? Credeţi că m-am amorezat de ghete şi nu mă lasă inima să mă despart nici de-o pereche? Credeţi că le-am atârnat aici ca să le contemplu? Nu-s destule? Unde credeţi că vă aflaţi? Într-o expoziţie internaţională de încălţăminte? Ce credeţi dumneavoastră că sunt ghetele astea: o colecţie istorică? Aţi mai auzit de cineva care să ţină prăvălie de ghete şi să nu vândă? Vă închipuiţi că pavoazez prăvălia cu ele ca s-o fac să arate mai gigea? Drept cine mă luaţi? Drept un imbecil calificat?

Am susţinut întotdeauna că aceste manuale de conversaţie nu sunt niciodată de un real folos. Voiam să găsim un echivalent englezesc pentru bine cunoscuta expresie nemţească: *Behalten Sie Ihr Haar auf*[1].

Să fi căutat din scoarţă-n scoarţă şi nu găseai nimic de felul acesta în toată cărticica. Totuşi, trebuie să-i recunosc lui George că a ales cea mai bună propoziţie din câte se puteau găsi acolo şi a valorificat-o spunând:

— Voi reveni, poate, când veţi avea mai multe modele să-mi arătaţi. Până atunci, adio!

Acestea fiind zise, ne-am întors la trăsură şi am plecat, lăsându-l pe om în pragul uşii cotropite de ghete, făcând unele observaţii la adresa noastră. Ce-a spus n-am auzit, dar pare-se că trecătorii le-au găsit interesante.

George era de părere să ne oprim la alt magazin de încălţăminte şi să repetăm experimentul; spunea că are cu adevărat nevoie de-o pereche de papuci de casă. Dar noi l-am sfătuit să amâne cumpăratul lor până vom ajunge într-un oraş din străinătate, unde negustorii sunt mai căliţi când e vorba de acest gen de conversaţie sau sunt mai amabili de la natură. În materie de pălărie a fost însă intratabil. Susţinea că fără acoperământ nu poate călători, drept care am tras la o prăvălioară din Blackfriars Road.

[1] În traducere liberă: „Nu-ţi ieşi din pepeni".

Proprietarul acestei prăvălii era un omuleț vesel, cu ochii zglobii, și mai mult ne-a ajutat decât ne-a pus bețe-n roate.

Când George l-a întrebat după slova cărții „Aveți pălării?“, el nu s-a supărat; a stat și s-a scărpinat în barbă, cugetând.

— Pălării, spuse el. Stați să mă gândesc. Da, și pe fața sa de om cumsecade apăru un zâmbet de adevărată bucurie, acum că stau să mă gândesc, cred că am pălărie. Dar, spuneți-mi, de ce mă întrebați?

George îl dumiri că dorea să cumpere o șapcă, o șapcă de voiaj, dar principalul era să fie o „șapca bună“.

Fața omului se lungi.

— Aa!, făcu el. Cu asta mă tem că m-ați încuiat. Dacă ați fi dorit o șapcă proastă, care nu merită prețul cerut, o șapcă nenorocită, bună cel mult de șters geamurile cu ea, v-aș fi putut găsi ceea ce vă trebuie. Dar o șapcă bună, nu; nu ținem. Așteptați totuși o clipă, continuă el, văzând dezamăgirea ce se răspândea pe fața expresivă a lui George, puțintică răbdare! Am aici o șapcă, se duse la un sertar și-l deschise, nu e o șapcă grozavă, dar nu-i nici așa de proastă ca cele pe care le vând îndeobște. O aduse, ținând-o pe palma întinsă: Ce părere aveți?, întrebă el. V-ar conveni?

George și-o potrivi în fața oglinzii și, selectând o altă remarcă din carte, spuse:

— Șapca asta este oarecum pe măsura mea, dar, spuneți-mi, credeți că-mi vine bine?

Omul se dădu un pas înapoi și făcu un tur de orizont.

— Sincer, replică el, nu pot spune că da. Se întoarse de la George și ni se adresă lui Harris și mie: frumusețea prietenului dumneavoastră, aș defini-o ca pe ceva foarte evaziv. Ea există, dar îți poate ușor scăpa. Așa, cu șapca asta, după părerea mea, îți scapă.

Ajungând în punctul acesta, George socoti că se amuzase suficient cu acest om.

— Foarte bine, zise. Nu vrem să pierdem trenul. Cât face?

Răspunse negustorul:

— Prețul acestei șepci, domnule, care, după părerea mea, este dublu pe cât valorează, se ridică la patru șilingi și șase pence. Cum doriți să v-o împachetez, domnule, în hârtie maro sau albă?

George spuse că o ia aşa cum este, îi plăti omului patru şilingi şi şase pence în monedă de argint şi ieşi. Harris şi cu mine îl urmarăm.

În strada Fenchurch am ajuns la un compromis cu birjarul la suma de cinci şilingi. Ne-a făcut altă reverenţă curtenitoare şi ne-a rugat să îi transmitem împăratului Austriei salutări din partea sa.

În tren, confruntându-ne părerile, am fost de acord că pierdusem jocul cu doi la unu; şi George, care era vădit dezamăgit, azvârli cartea pe geam.

Ne-am găsit bagajele şi bicicletele în bună stare pe vapor şi, la douăsprezece, odată cu mareea, am purces pe râu la vale.

Capitolul 5

O digresiune necesară. Introdusă printr-o poveste cu morală. Unul dintre farmecele acestei cărți. Gazeta care nu a cules succese. Mândria ei: „Sfaturi practice asortate cu distracții". Problema: ghici ce trebuie considerat practic și ce amuzant. Un joc popular. Opinii competente privind justiția engleză. Un alt farmec al acestei cărți. Un cântec banal și un al treilea farmec al acestei cărți. Ce fel de pădure era aceea în care trăia fata. Descrierea Pădurii Negre.

Umblă o poveste despre un scoțian căruia, căzându-i dragă o fată, și-o dorea de soție. Însă el era înzestrat cu buna chibzuială a gintei lui. Luase aminte de primprejurul său că multe cununii, altminteri promițătoare, avuseseră drept rezultat grele dezamăgiri și necaz, și aceasta numai ca urmare a greșitei socoteli făcute de mire sau de mireasă asupra închipuitei desăvârșiri a părții dimpotrivă. A hotărât ca, în cazul său personal, o năruire a idealului să nu fie cu putință. Drept care, cererea în căsătorie din partea sa a îmbrăcat următoarea formă:

— Io-s băiat sărac, Jennie, n-am nici arginți să-ți dau și nici pământ.

— Da' te ai pe matale, Davie!

— Și tare mi-aș dori să mai am și altceva pe deasupra, măi fată. Nu-s decât un amărât fără niciun pic de vino-ncoa', Jennie.

— Aș! Știu eu mulți flăcăi și mai sluți ca tine, Davie.

— Io, unu', nu i-am văzut, măi fată, și, iaca, mă gândesc că nici n-aș vrea să-i văz.

— Mai bine om urât, Davie, în care să poci bizui decât vreun ăla de aspirează la fete şi-aduce numa' necaz în casă cu fluşturelile lui.

— Ba, să nu te culci pe urechea ceea, Jennie; căci nu cucoşul ăl mai frumos face să zboare ale mai multe pene prin poiată; io-s de-aceia care aleargă după fuste, cum bine ştiut îi; şi mare pacoste pe suflet ţi-aş fi, zic io.

— Dar matale eşti bun la inimă, Davie! Şi ţi-e drag de mine. Uite, zic şi zău.

— De dragă, mi-eşti dragă, Jennie, da' nu poci pentru ca să spun cât o să mă ţină; şi de bun sunt bun atunci când e pe-a mea şi nu mi se pune nimenea în contra. Dar am o fire dată-n paşte, s-o-ntrebi şi pe mămucă-mea, sunt aidoma lui bietu' tătâne-meu; am să-mbătrânesc, da' tot fier rău am să rămân.

— Eşti prea aspru cu matale, Davie. Doar eşti om cumsecade. Io te cunosc mai bine decât te cunoşti matale însuţi, şi-o să facem casă bună împreună.

— O fi cum zici, Jennie! Măcar că tare mă-ndoiesc. Mare pacoste pe nevastă şi pe plozi când alde ăl cumsecade nu se dă dus de lângă pahar; şi mie când îmi adie pe la nas miros de whisky, parc-aş fi fost înţărcat cu lacherdă; torn şi torn în mine, doar-doar oi stinge pojarul, şi tot nu-l poci potoli.

— O fi, da' când eşti treaz, eşti om de omenie, Davie.

— Poate că-oi fi, dragă Jennie, dacă nu mă zgândăre nimeni.

— Şi-ai să-mi stai alături, Davie, şi-ai să munceşti de dragul meu?

— Nu văz la ce n-aş sta alături de matale, Jennie; da' mie să nu-mi cloncăni despre muncă, că, uite, numai gândul ăsta mă face să-mi ies din ţâţâni.

— Cum, necum, ai să-ţi dai toată silinţa, Davie. Cum spune şi părintele: nu-i poci cere omului mai mult de-atât.

— Mică mi-i toată silinţa, Jennie, şi tare mă tem că nici atâtica nu e. Toţi suntem făpturi becisnice şi păcătoase, Jennie, şi greu ţi-ar veni să găseşti om mai becisnic şi mai păcătos decât mine.

— Da, dar gura ta adevăr grăieşte, Davie. Mulţi flăcăi turuie tot felul de făgăduieli frumoase câte unei biete fete, şi p-ormă le calcă-n picioare, cu inima fetei odată. Tu mi-ai

vorbit cinstit, Davie, și-mi dau cu ideea păcum ca să te iau, și ce-o ieși om vedea noi.

Cât despre ce-a ieșit, povestea nu mai spune, dar una știm: că dumneaei nici că avea cuvânt să se plângă de așa învoială. Fie că s-a plâns, fie că nu, că femeile nu-și potrivesc totdeauna vorbele după logică, după cum nici bărbații, între noi fie zis, Davie avea măcar inima împăcată gândindu-se că pe nedrept i s-ar fi adus orice fel de reproș.

Doresc și eu să fiu tot atât de cinstit cu cititorul acestei cărți. Doresc să-i prezint aici, deschis, lipsurile ei. Vreau ca nimeni să nu citească această carte pornind de la o idee greșită.

Această carte nu va conține informații utile.

Cine își închipuie că va putea, cu ajutorul acestei cărți, să facă turul Germaniei și al Pădurii Negre, probabil că s-ar rătăci până să ajungă la Nore. Oricum, acesta ar fi lucrul cel mai bun ce i s-ar putea întâmpla. Cu cât se va depărta mai mult de casă, cu atât mai mari dificultăți va întâmpina.

Nu cred că furnizarea de informații utile este punctul meu tare. Nu că m-aș fi născut cu această credință, experiența m-a convins.

La începuturile carierei mele de ziarist, lucram la o gazetă, precursoare a multor periodice dintre cele foarte populare în zilele noastre. Ne făceam un titlu de glorie din a îmbina plăcutul cu utilul; ce anume se chema plăcut și ce anume util, cititorul însuși hotăra. Furnizam sfaturi oamenilor pe punctul de a se căsători, sfaturi multe și serioase, pe care dacă ei le-ar fi urmat, cercul nostru de cititori ar fi fost invidiat de toată suflarea căsătoriților. Le spuneam abonaților noștri cum să facă avere crescând iepuri de casă și le prezentam fapte și cifre. De bună seamă, se mirau că noi înșine nu ne lăsăm de gazetărie ca să deschidem crescătorii de iepuri. De câte ori n-am dovedit, în mod incontestabil, din surse autorizate, cum un om care deschide o crescătorie de iepuri, cu douăsprezece exemplare selecționate și cu puțină inteligență, ajunge sigur, la capătul unui interval de trei ani, beneficiarul unui venit de două mii de lire anual, venit în rapidă creștere; creștere pe care nu mai e chip s-o stăvilească. Poate că omul n-avea nevoie de bani. Poate că nu știa pe ce să-i mai cheltuiască. Dar asta era situația. Eu, personal, n-am cunoscut niciodată

un crescător de iepuri care să câştige două mii pe an, deşi am cunoscut mulţi care au început cu cei doisprezece iepuri selecţionaţi. Întotdeauna, ceva, cumva, pe undeva n-a mers cum trebuie; s-ar putea ca ambianţa permanentă a unei crescătorii de iepuri să dăuneze inteligenţei omului.

Le spuneam cititorilor noştri câţi oameni cu chelie există în Islanda; şi, mai ştii, cifrele noastre poate că erau corecte; câte căpăţâni de zahăr puse cap la cap se cer pentru a acoperi distanţa de la Londra la Roma, ceea ce era indispensabil pentru orice om dornic să aşeze un şir de căpăţâni de zahăr de la Londra la Roma, căci îi dădea posibilitatea să comande din capul locului cantitatea exactă; câte cuvinte rosteşte în medie o femeie în douăzeci şi patru de ore şi alte asemenea informaţii, menite să-i facă mai deştepţi şi mai cu moţ decât cititorii altor gazete.

Le spuneam cum se tratează istericalele la pisici. Eu, personal, nu cred şi nici atunci n-am crezut că istericalele la pisici pot fi tratate. Dacă aş avea o mâţă cu istericale, aş da anunţ la mica publicitate că am pisică de vânzare, ba chiar aş da-o de suflet. Dar datoria noastră era să furnizăm informaţii atunci când ni se cereau. Ne-a scris un imbecil, nu şi nu, că el vrea să ştie; şi mi-am pierdut cea mai bună parte a unei dimineţi căutând documentaţie asupra acestui subiect. În cele din urmă am găsit ce-mi trebuia la finele unei cărţi vechi de bucate. Ce căuta acest capitol acolo, n-am fost niciodată în stare să-nţeleg. N-avea nici în clin, nici în mânecă cu tematica în sine a cărţii; nu reieşea nicicum că puteai prepara o delicatesă din pisică, chiar dacă ai fi curarisit-o de istericale. Autoarea cărţii adăugase capitolul respectiv de filotimă ce era. Eu atât pot să spun, că mai bine îl lăsa nescris; de pe urma lui ne-am pomenit cu un maldăr de scrisori furibunde şi cu pierderea a patru dintre abonaţi, dacă nu chiar mai mulţi. Corespondentul scria că punerea în practică a sfatului nostru s-a soldat cu o pagubă de două lire la capitolul veselă de bucătărie, fără a mai pune la socoteală un geam spart şi, personal, o probabilă septicemie; plus, la pisică, istericale şi mai acute ca mai înainte. Şi totuşi reţeta era destul de simplă. Ţineai pisica între genunchi, delicat, ca să n-o doară, şi cu o pereche de foarfeci efectuai o incizie adâncă şi precisă la baza

cozii. Nu tăiai niciun fragment din coadă; trebuia să ai grijă să nu faci asta; efectuai doar o simplă incizie.

După cum i-am explicat corespondentului, locul cel mai potrivit pentru intervenție ar fi fost grădina sau beciul; numai un imbecil era în stare să întreprindă operația în bucătărie, și încă fără ajutoare.

Le făceam recomandări în legătură cu eticheta. Le spuneam cum să se adreseze lorzilor și episcopilor; cum să mănânce supa. Îi învățam pe tinerii timizi cum să dobândească o ținută degajată în saloane. Dădeam lecții de dans, pentru ambele sexe, cu ajutorul unor grafice. Le rezolvam dubiile în materie de religie și le furnizam un cod de comportare morală care ar fi făcut cinste și unei uși de biserică.

Ziarul nu constituia un succes din punct de vedere financiar, era cu câțiva ani în avangarda timpurilor noastre, și, în consecință, personalul nostru era limitat. Mi-aduc aminte că pagina mea cuprindea „Sfaturi pentru mame", le scriam cu ajutorul proprietăresei mele, care, fiindcă divorțase de un soț și înmormântase patru copii, reprezenta, am apreciat eu, o autoritate demnă de încredere în toate problemele de ordin domestic; „Indicații cu privire la mobilarea și decorarea interioarelor", cu schițe; o rubrică de „Sfaturi literare pentru începători", sper, în mod sincer, că sfaturile mele au făcut un mai mare serviciu cititorilor decât s-au dovedit a-mi face mie personal; și articolul nostru săptămânal „Discuții sincere cu tineretul", semnat de „Unchiul Henry". Simpatic și cumsecade bătrânel era „Unchiul Henry", cu o experiență vastă și variată și cu o atitudine plină de înțelegere față de generația în creștere. În tinerețea sa îndepărtată trecuse prin multe și cunoștea destule. Încă și astăzi citesc sfaturile „Unchiului Henry" și, nu că mă laud, că n-am de ce, bune și sănătoase sfaturi mai erau și încă mai sunt. Adesea mă gândesc că, dacă aș fi urmat mai cu sfințenie povețele „Unchiului Henry", aș fi fost mai înțelept, aș fi făcut mai pu ține boroboațe, m-aș fi simțit mai mulțumit de mine însumi decât sunt.

O femeie puțintică, tăcută și necăjită, care locuia într-o singură cameră pe lângă Tottenham Court Road și al cărei bărbat domicilia la azilul de nebuni, asigura rubricile: „Rețete culinare", „Sfaturi cu privire la educație" – distribuiam sfaturi

cu nemiluita, precum şi o pagină şi jumătate de „Veşti mondene" scrise în acel stil degajat, la persoana întâi, care, după cum sunt informat, n-a dispărut nici până acum din ziaristica modernă: „Trebuie să vă povestesc despre rochiţa *divină* pe care am purtat-o săptămâna trecută la *Glorious Goodwood*. Prinţul C. — ei, dar nu e locul aici să reproduc tot ce-a spus fluşturaticul; căci e un fluşturatic, iar Contesa, drăguţa de ea, mi s-a părut că e un *pic* geloasă" — şi aşa mai departe.

Biata femeie! Parc-o văd şi acum în rochia ei jerpelită de lână, plină de pete de cerneală. Poate că o zi petrecută la *Glorious Goodwood* sau oriunde în altă parte, în aer liber, i-ar fi pus puţină culoare în obraji.

Proprietarul gazetei noastre, unul dintre cei mai cu neruşinare ignoranţi oameni pe care i-am cunoscut (îmi aduc aminte cum l-a informat odată pe un corespondent că Ben Jonson a scris *Rabelais* ca să aibă bani pentru înmormântarea mamei sale şi cum râdea bonom când i se semnalau greşelile), scria, cu concursul unei enciclopedii de duzină, paginile dedicate „Culturii generale" şi, una peste alta, le făcea remarcabil de bine; în timp ce băiatul de birou, având ca ajutor o excelentă pereche de foarfeci, răspundea de sectorul „Glume şi Umor".

Munca era grea, remuneraţia — mică, ceea ce ne susţinea moralmente era conştiinţa că-i instruiam şi îi făceam mai buni pe semenii şi semenele noastre. Dintre toate jocurile de pe lume, universal şi etern popular este jocul de-a şcoala. Aduni şase copii, îi pui să şadă pe un prag, iar tu te plimbi în sus şi-n jos cu cartea în mână şi cu nuiaua la subsuoară. De-a şcoala ne jucăm când suntem de-o şchioapă, ne jucăm când ne-am făcut băieţi şi fete mari, ne jucăm când am ajuns bărbaţi şi femei în toată firea, ne jucăm când, slăbănogi şi în papuci, ne târşim paşii spre groapă. Nu ni se urăşte şi nu ne sastisim de jocul acesta niciodată. Doar un lucru îl strică: ambiţia fiecăruia dintre ceilalţi şase copii de a-şi aroga pe rând dreptul la carte şi la nuia. Sunt sigur că motivul pentru care gazetăria este o meserie atât de căutată, în ciuda numeroaselor sale neajunsuri, este următorul: fiecare gazetar are sentimentul că el este băiatul care se plimbă în sus şi în jos cu cartea şi cu nuiaua. Guvernul, Clasele şi Masele, Societatea,

Arta și Literatura sunt ceilalți șase copii care șed pe prag. El îi învață și-i face mai buni.

Dar m-am îndepărtat de la subiect. Am menționat aceste aspecte pentru ca să justific actuala mea oroare permanentă de a vehicula informații utile. Să revenim deci. Un oarecine, iscălit „Balonistul", se interesa într-o epistolă de metoda de fabricare a hidrogenului. Gazul e ușor de fabricat, cel puțin așa am dedus după ce m-am documentat asupra acestui subiect la biblioteca British Museum; totuși, l-am prevenit pe „Balonist", oricine ar fi fost, să ia toate precauțiile necesare în scopul preîntâmpinării unui accident. Ce puteam face mai mult? După zece zile, o doamnă învăpăiată la față s-a prezentat la redacție, ducând de mână ceea ce, a explicat dânsa, era fiul ei în vârstă de doisprezece ani. Fața băiatului era frapant de otova. Mama l-a îmbrâncit înainte și i-a scos pălăria, și-atunci mi-am dat seama din ce pricină. Junele n-avea nici urmă de sprâncene, iar din păr nu-i mai rămăsese decât niște punctișoare ce confereau creștetului respectiv aspectul unui ou răscopt, cojit și presărat cu piper.

— Acum o săptămână, pe vremea aceasta era o frumusețe de băiat, cu păr creț natural, remarcă doamna.

Vorbea cu inflexiuni ascendente prevestitoare de furtuni.

— Dar ce-a pățit?, întrebă șeful nostru.

— Uite ce-a pățit, îi dădu răspuns doamna.

Scoase din manșon numărul de săptămâna trecută al gazetei noastre, cu articolul meu despre hidrogen, subliniat în creion, și i-l propti în fața ochilor. Șeful îl luă și-l citi integral.

— Dânsul era „Balonistul"?, întrebă șeful.

— Dânsul era „Balonistul", recunoscu doamna, un biet copil nevinovat, și acum privește-l!

— Poate o să-i crească la loc, sugeră șeful.

— Poate că da, replică doamna, tonul continuând să urce, și poate că nu. Ceea ce doresc eu să aflu este ce anume aveți de gând să faceți pentru el.

Șeful propuse ca băiatul să fie spălat pe cap. La început am crezut că doamna se va năpusti asupră-i, dar deocamdată se limită la cuvinte. Pare-se că nu anvizaja niciun spălat pe cap, ci niscai despăgubiri. Mai făcu unele observații în legătură cu gazeta noastră, cu utilitatea ei, cu apelul ei la sprijinul publicului, cu inteligența și înțelepciunea colaboratorilor ei.

— Pur şi simplu, nu văd de ce am avea vreo vină, pleda şeful; era un om cu apucături blajine. A cerut lămuriri şi i s-au dat.

— Dumitale să nu-ţi arză de glumă, zise cucoana (omului nici nu-i ardea de glumă, sunt convins; frivolitatea nu se număra printre păcatele sale), că-ţi dau eu lămuriri pe care nu le-ai cerut, de n-o să poţi să le duci. Păi, uite acuş, explodă cucoana deodată, încât ne făcu pe amândoi să ne adăpostim fiecare îndărătul scaunului său, ca nişte puişori speriaţi, acuş vin să-ţi fac capul ca pe-ăsta!

Asta, presupun, însemna capul băiatului. Adresă totodată, în legătură cu fizicul personal al şefului nostru, unele remarci de foarte prost gust, categoric. Nu era o cucoană simpatică, nici pe departe.

Eu, unul, sunt de părere că dacă ne-ar fi dat în judecată, aşa cum ne ameninţa, n-ar fi obţinut câştig de cauză; însă şeful nostru era un om cu experienţă în materie de justiţie, şi principiul sau permanent era să evite procesele. L-am auzit spunând odată:

— Dacă un cetăţean m-ar opri pe stradă şi mi-ar cere să-i dau ceasul, aş refuza să i-l dau. Dacă m-ar ameninţa că-l ia cu forţa, cred, deşi nu sunt bătăios, că l-aş apăra cu ghearele şi cu dinţii. Dacă, pe de altă parte, şi-ar exprima intenţia de a încerca să-l obţină pe calea justiţiei, aş scoate ceasul din buzunar şi i l-aş da, socotind că am scăpat ieftin.

Şeful a tranşat chestiunea cu doamna învăpăiată la faţă prin intermediul unei hârtii de cinci lire, care trebuie să fi reprezentat câştigul pe o lună al gazetei; şi cucoana a plecat luându-şi cu dânsa odrasla deteriorată. După plecarea ei, şeful mi-a vorbit cu blândeţe. A spus:

— Să nu crezi că-ţi dau un vot de blam. Câtuşi de puţin. Nu e vina dumitale. Soarta e de vină. Mărgineşte-te la sfaturi morale şi la critică, pentru acestea eşti categoric bun; dar nu-ţi mai încerca puterile cu „Sfaturi practice". După cum am spus, nu e vina dumitale. Sfaturile dumitale sunt destul de corecte, nu li se poate obiecta nimic; numai că, pur şi simplu, n-ai noroc cu ele.

Măcar de i-aş fi urmat întotdeauna povaţa; m-aş fi scutit pe mine şi pe alţii de mari dezastre. Nu ştiu de ce se întâmplă aşa,

dar uite că așa se întâmplă. Dacă-i dau cuiva indicații în legătură cu ruta optimă dintre Londra și Roma, omul își pierde bagajele în Elveția sau e gata, gata să naufragieze în fața coastei de la Dover. Dacă-l sfătuiesc ce aparat de fotografiat să cumpere, e înhățat de poliția germană pentru fotografierea de fortărețe. Odată, mi-am dat o groază de osteneală să-i explic unuia ce să facă pentru a se căsători cu sora din Stockholm a răposatei lui neveste. Am aflat la ce oră îi pleacă vaporul din Hull și cele mai bune hoteluri la care să tragă. Nu exista nici măcar o singură greșeală, de la un cap la altul, în seria de informații pe care i le-am furnizat; totul a mers șnur; dar de-atunci nu-mi mai dă bună ziua.

Iată pricina pentru care am ajuns să-mi temperez pasiunea de a da sfaturi; iată de ce în aceste pagini nu se va găsi, pe cât îmi va sta în putință, nimic de natura unor sfaturi cu caracter practic.

Nu vor exista descrieri de orașe, date din domeniul istoriei, al arhitecturii sau al moralei.

Odată l-am întrebat pe un străin inteligent ce părere are despre Londra.

Zice: „E un oraș foarte mare.“

Zic: „Ce v-a frapat cel mai mult în Londra?“

Zice: „Lumea.“

Zic: „În comparație cu alte orașe, Paris, Roma, Berlin, ce părere aveți despre Londra?“

A dat din umeri. „E mai mare, zice; ce altceva pot să spun?“

Un mușuroi de furnici seamănă foarte tare cu alt mușuroi de furnici. Atâtea căi, largi sau înguste, pe care vietățile mișună într-o stranie confuzie; unele zorind, pline de importanță, altele oprindu-se să stea la taifas. Unele spetindu-se sub mari poveri; altele doar lăfăindu-se în soare. Atâtea hambare pline cu de-ale gurii; atâtea chilii în care măruntele făpturi dorm, mănâncă și iubesc; colțul în care zac albele lor oscioare. Stupul de colea e mai mare, cel de colo mai mic. Cuibul acesta e așezat pe nisip, iar celălalt — sub pietre. Acesta abia ieri a fost clădit, pe când celălalt a fost durat cu veacuri în urmă, unii spun chiar înainte de ivirea rândunelelor; mai știi?

Nici nu veți găsi în această carte folclor sau povești.

Fiecare vale în care se află un sălaş îşi are cântecul ei. Eu am să vă spun subiectul; voi puteţi să-l scrieţi în versuri şi să-l puneţi pe muzică.

A fost odată o fată şi-a venit un flăcău, care a iubit şi-a plecat.

E un cântec monoton, scris în multe limbi; căci tânărul pare să fi fost un neobosit călător. Aici, în sentimentala Germanie, îşi aduc bine aminte de el. Tot astfel, localnicii din Albaştrii Munţi Alsacieni mai ţin încă minte cum a venit printre ei; iar dacă memoria nu mă înşală, a trecut şi pe Malurile Apei Allan. Un adevărat Jidov Rătăcitor; căci fetele proaste încă mai ascultă, aşa se zice, tropotul copitelor calului său topindu-se în depărtări.

În această ţară cu multe ruine care cu multă vreme-nainte erau vetre pline de glasuri, multe legende dăinuiesc; şi iarăşi, dându-vă reţeta, vă las să gătiţi singuri mâncarea. Ia o inimă omenească sau două, potrivite; un mănunchi de pasiuni omeneşti, nu sunt multe, le numeri pe degetele de la o singură mână, sau cam aşa; adaugă un amestec de bine şi rău; toarnă deasupra sos de moarte şi serveşte preparatul unde şi când doreşti. „Chilia Sfântului", „Turnul bântuit", „Mormântul din hrubă", „Fuga îndrăgostiţilor", numiţi-o cum vreţi, tocana este aceeaşi.

În sfârşit, în această carte nu vor exista peisaje. Nu-i vorba de lene din partea mea, ci de autocontrol. Nimic mai lesne de descris decât peisaje; nimic mai dificil şi mai inutil de citit. Când Gibbon trebuia să se bizuie pe istorisirile călătorilor pentru descrierea Helespontului, şi Rinul era cunoscut studenţilor englezi mai cu seamă prin intermediul *Comentariilor* lui Cezar, îi incumba fiecărui globe-trotter, pe orice distanţe, să descrie cum putea mai bine locurile de el întâlnite. Dr. Johnson, care nu văzuse mai nimic altceva decât priveliştea de pe Fleet Street, putea citi descrierea pârloagelor din Yorkshire cu plăcere şi cu folos. Unui cockney[1] care n-a dat în viaţa lui cu ochii de vreo formă de relief mai înaltă decât Spinarea Porcului din Surrey, o prezentare a Munţilor Snowdon trebuie să-i fi apărut pasionantă. Dar noi sau, mai bine-zis, nu noi, ci locomotiva cu aburi şi aparatul de fotografiat au schimbat toate acestea. Omul care joacă tenis în fiecare an la picioarele

[1] Locuitor din împrejurimile Londrei.

masivului Matterhorn și biliard în vârful muntelui Rigi nu-ți va mulțumi pentru o descriere meșteșugită și căznită a Colinelor Grampian. Pentru contribuabilul de rând care a văzut Niagara în zece picturi în ulei, o sută de fotografii, o mie de poze din revistele ilustrate și-n vreo câteva diagrame, zugrăvirea în cuvinte a cascadei este plicticoasă.

Un prieten de-al meu american, un domn cult, care iubea poezia de dragul poeziei, mi-a mărturisit că și-a făcut o idee mai corectă și mai dătătoare de satisfacții despre Ținutul Lacurilor dintr-un album cu vederi decât din Operele complete ale lui Coleridge, Southey și Wordsworth luate laolaltă. Tot el, îmi amintesc, spunea în legătură cu această temă a peisajului în literatură că i-ar fi deopotrivă de îndatorat unui autor dacă ar descrie elocvent ce-a consumat la cină în aceeași seară. Dar aceasta se referea la o altă temă, anume domeniul propriu al fiecărei arte. Prietenul meu susținea că, după cum pânza și culoarea sunt mijloace nepotrivite pentru narațiune, tot astfel zugrăvitul prin cuvinte este, în cel mai bun caz, doar o metodă stângace de a transmite impresii ce pot fi mult mai bine receptate pe calea ochiului.

În privința aceasta, îmi dăinuie cât se poate de limpede în memorie o oră de școală dintr-o după-amiază fierbinte. Era o oră de literatură engleză, și ceremonialul a început prin lectura unei poezii lungi, însă acceptabile. Numele autorului, mi-e jenă să mărturisesc, l-am uitat; dimpreună cu titlul lucrării. Lectura odată terminată, am închis cărțile și profesorul, un bătrânel cumsecade, cu părul alb, ne-a îndemnat să redăm cu vorbele noastre ceea ce tocmai se citise.

— Spuneți-mi, zise profesorul, încurajator, despre ce este vorba în poezie.

— În poezie, începu premiantul clasei (vorbea cu capul plecat și cu o vădită sfială, ca și cum subiectul era de așa natură, încât el, personal, nu l-ar fi adus niciodată în discuție), este vorba despre o fecioară.

— Da, aprobă profesorul, însă vreau să-mi povestești cu vorbele tale. Azi nu mai spunem fecioară, știi, spunem fată. Da, este vorba despre o fată. Mai departe.

— O fată, repetă premiantul, substituirea sporindu-i parcă și mai mult stânjeneala, care trăia într-o pădure.

— Ce fel de pădure?, întrebă profesorul. Premiantul își cercetă cu luare-aminte călimara, apoi privi în tavan.

— Ei, haide, îl împinse profesorul, impacientat, ai citit despre această pădure timp de zece minute. De bună seamă că poți să-mi spui ceva în legătură cu ea.

— Copaci noduroși, cu strâmbe crengi..., reluă premiantul.

— Nu, nu, îl întrerupse profesorul. Nu vreau să-mi repeți poezia. Vreau să-mi spui cu vorbele tale ce fel de pădure era aceea în care trăia fata.

Profesorul bătu nervos din picior; premiantul își luă inima-n dinți:

— Pădurea aceea în care trăia fata era o pădure obișnuită.

— Spune-i tu ce fel de pădure era, se adresă profesorul premiantului al doilea.

Al doilea declară că era „o pădure verde". Aceasta îl enervă pe profesor și mai tare; califică pe al doilea băiat drept zevzec, deși, zău, nu știu de ce, și trecu la al treilea, care, de câteva minute, stătea ca pe jar, mâna sa dreaptă agitându-se în sus și în jos ca un semafor zănatic. În clipa următoare tot ar fi izbucnit, chiar dacă profesorul nu l-ar fi întrebat; era roșu la față de atâta știință pe care o ținea în el.

— O pădure întunecoasă și mohorâtă!, strigă al treilea băiat, și mare i-a fost ușurarea.

— O pădure întunecoasă și mohorâtă, repetă profesorul, evident aprobator. Și de ce, mă rog, era întunecoasă și mohorâtă?

Al treilea băiat se dovedi și de data aceasta a fi la înălțime.

— Pentru că soarele nu putea străbate în ea.

Profesorul avu impresia că l-a descoperit pe poetul clasei.

— Pentru că soarele nu putea străbate în ea, sau, mai bine, pentru că razele soarelui nu puteau pătrunde acolo. Și de ce nu puteau pătrunde razele soarelui acolo?

— Ele nu puteau pătrunde acolo pentru că frunzele erau foarte dese.

— Foarte bine!, spuse profesorul. Fata deci trăia într-o pădure întunecoasă și mohorâtă, prin al cărei baldachin de frunze razele soarelui nu puteau pătrunde. Și acum, ce creștea în pădurea aceasta?

Arătă spre al patrulea elev.

— În pădurea aceasta creșteau copaci.

— Și mai ce?

— Și ciuperci. Asta după o pauză.

Profesorul nu era prea sigur de ciuperci, însă, cercetând textul, văzu că băiatul avea dreptate; se vorbea și despre ciuperci.

— Prea bine, recunoscu profesorul, creșteau și ciuperci acolo. Și mai ce? Ce se găsește în pădure sub copaci?

— Pământ.

— Nu, nu; ce mai crește în pădure afară de copaci?

— Aha, tufișuri.

— Tufișuri; foarte bine! Începe să meargă. În această pădure erau copaci și tufișuri. Și mai ce?

Arătă spre un băiețel mărunt cam dinspre fundul clasei. Băiețelul, care ajunsese la concluzia că pădurea era prea departe ca să poată constitui o sursă de neplăceri personale, își trecea timpul jucându-se „de-a vapoarele" contra lui însuși. Smuls dintr-ale sale și zăpăcit, dar socotind că e necesar să adauge și el ceva la inventar, propuse la întâmplare mure. Asta era o greșeală; poetul nu pomenea de mure.

— Bineînțeles, la ce să se gândească Klobstock decât la ceva de îmbucat, comentă dascălul, oare se mândrea cu spiritul său de apropo.

Remarca stârni un hohot de râs la adresa lui Klobstock, ceea ce l-a încântat pe profesor.

— Tu, continuă el, arătând spre un băiat din mijlocul clasei. Ce se mai găsea în pădure în afară de copaci și de tufișuri?

— Mai era și un torent acolo.

— Prea bine; și ce făcea torentul?

— Susura.

— Nu, nu. Pâraiele susură, torentele...?

— Urlă.

— Așa, torentul urlă. Și ce-l făcea să urle?

Asta era întrebare de încuietoare. Un băiat, nu era o culme de inteligență, recunosc, zise că fata. Ca să ne ajute, profesorul formulă altfel întrebarea:

— Când urla?

Al treilea băiat, salvând din nou situația, arătă că torentul urla atunci când cădea printre stânci. Cred că unii dintre noi ziceam în sinea noastră că mare fricos trebuie să fi fost torentul acela dacă făcea atâta hai pentru o nimica toată; un

torent mai curajos, ne gândeam noi, s-ar fi sculat de jos şi-ar fi pornit-o mai departe, fără să spună nici pâs despre accident. Un torent care urla de fiecare dată când cădea pe o stâncă era un torent slab de înger după părerea noastră; dar profesorul păru mulţumit de răspuns.

— Şi ce mai trăia în pădurea aceasta afară de fată?, fu următoarea întrebare.

— Păsări.

— Da, trăiau şi păsări în pădurea aceasta. Şi mai ce?

Cu păsările ni se cam terminaseră ideile.

— Ei, hai, spuse profesorul, cum se cheamă animalele acelea cu cozi care se cațără în copaci?

Ne-am gândit ce ne-am gândit, până ce unul dintre noi zise:

— Pisici.

Eroare profundă; poetul nu pomenea nimic de pisici; ceea ce profesorul voia să scoată de la noi era „veverițe".

Nu-mi amintesc prea multe alte amănunte despre această pădure. Dar îmi aduc aminte că era vorba şi despre un cer. În locurile unde intervenea câte un luminiş, printre coroane puteai, privind în sus, să vezi cerul deasupra ta; foarte des erau nori pe cerul acesta şi, din când în când, dacă îmi aduc bine aminte, câte o aversă de ploaie o făcea pe fată ciuciulete.

Am insistat asupra acestei întâmplări deoarece mi se pare revelatoare în privința întregii probleme a peisajului în literatură. N-am înțeles atunci, nu înțeleg nici azi de ce rezumatul premiantului nu a fost suficient. Cu toată deferența cuvenită respectivului poet, cine-o fi fost, nu putem să nu recunoaştem că pădurea lui era şi nu putea fi decât „o pădure obişnuită".

V-aş putea descrie Pădurea Neagră la mare detaliu. Vi l-aş putea traduce pe Hebel, poetul Pădurii Negre. Aş putea înnegri pagini întregi despre ale sale chei stâncoase şi văi surâzătoare, povârnişuri înveşmântate în pini, piscuri încununate cu tancuri, pârâiaşe înspumate (acolo unde neamțul, disciplinat cum e, nu le-a condamnat să curgă demn prin jgheaburi de lemn sau prin conducte de scurgere), despre satele albe şi gospodăriile răzlețe.

Dar mă obsedează teama că s-ar putea să săriți peste toate acestea. Dacă ați fi îndeajuns de conştiincioşi, sau într-atât de

apatici, încât să nu treceți peste, aș reuși, fie vorba între noi, să vă dau doar o idee, mult mai bine concentrată în frazele simple ale neprețuitului ghid turistic:

„O regiune muntoasă pitorească, mărginită la sud și la vest de câmpia Rinului, către care pintenii săi coboară abrupt. Formația sa geologică constă, în principal, din gresie striată și granit; înălțimile joase sunt acoperite cu vaste păduri de pini. Este udată din abundență de numeroase ape, iar văile sale bogat populate sunt fertile și bine cultivate. Hanurile sunt bune; însă vizitatorul străin este sfătuit să se împărtășească cu măsură din vinurile locale“.

Capitolul 6

De ce ne-am dus la Hanovra. Ceva care se face mai bine în străinătate. Arta conversaţiei politicoase cu străinii, aşa cum se preda în şcolile engleze. O poveste adevărată, pentru prima oară istorisită. Gluma franţuzească, folosită pentru amuzamentul tineretului britanic. Instincte paterne la Harris. Stropitorul de străzi în chip de artist. Patriotismul lui George. Cum ar fi trebuit să procedeze Harris. Cum a procedat el. Salvăm viaţa lui Harris. Un oraş fără somn. Calul de birjă în calitate de critic.

Am sosit vineri la Hamburg după o traversare fără valuri şi fără peripeţii; şi de la Hamburg ne-am îndreptat spre Berlin via Hanovra. Nu este ruta cea mai directă. Pot explica vizita noastră la Hanovra numai în felul în care negrul a explicat judecătorului prezenţa sa în curtea de păsări a diaconului:

— Da, dom' judecător, ce spune dom' poliţai e adevărat, dom' judecător; eram acolo, dom' judecător.

— A, recunoşti deci? Şi, rogu-te, ce făceai cu un sac la dumneata, în curtea de păsări a diaconului Abraham, la orele douăsprezece din noapte?

— Vă spun acuş, dom' judecător; iacă, vă spun, dom' judecător. Mă dusesem la dom' Jordan c-un sac cu pepeni. Zău, dom' judecător; şi dom' Jordan a fost foarte de treabă, m-a poftit ca să intru.

— Da, şi?

— Da, dom' judecător, foarte de treabă om dom' Jordan. Şi ne-am aşezat la vorbă, şi-am vorbit, şi-am tot vorbit...

— Se prea poate, mă rog, însă ceea ce dorim să ştim este ce căutai în curtea de păsări a diaconului?

— Da, dom' judecător, tocmai începusem să vă spun. Era foarte târziu când am plecat de la dom' Jordan, şi-mi zic eu mie, zic: „Acuma, Ulise, ia-o la picior cu dreptu-nainte, ca să nu dai de bucluc cu nevasta". Bună de gură, dom' judecător, grozav de bună de gură...

— Bine, las-o pe dumneaei în pace; sunt alţii şi mai buni de gură ca ea în oraşul ăsta. Locuinţa diaconului Abraham se află la o jumătate de milă de drumul dumitale. Cum de-ai nimerit acolo?

— Tocmai asta voiam să vă explic, dom' judecător.

— Mă bucur. Şi cum explici?

— Păi, bag samă, dom' judecător, că m-oi fi abătut din drum.

Bag şi eu samă că şi noi ne-om fi abătut niţel din drum.

La început, dintr-un motiv sau altul, Hanovra te frapează ca o urbe neinteresantă, dar încet, încet te obişnuieşti cu ea şi ţi se impune. De fapt, sunt două oraşe; unul cu străzi largi, moderne, frumoase şi cu grădini cu mult gust aranjate; cot la cot cu un oraş din veacul al şaisprezecelea, unde case vechi cu armătură din bârne surplombează uliţele înguste; în care, prin ganguri scunde, găseşti curţi cu galerii, odinioară înţesate adesea cu trupe de cavalerie sau blocate de câte o hărăbaie de caleaşcă trasă de şase cai, aşteptându-şi stăpânii, pe bogatul comerciant şi pe-a sa dolofană şi placidă Frau, dar unde astăzi copiii şi orătăniile se zbenguiesc în voie, pe când de la balcoanele sculptate fâlfâie nişte prăpădite de rufe puse la zvântat.

O atmosferă ciudat de englezească pluteşte peste Hanovra, îndeosebi duminicile, când prăvăliile oblonite şi clinchetul clopoţeilor o fac să semene cu o Londră ceva mai însorită. Iar această atmosferă de duminică britanică nu a fost numai o impresie e mea, altminteri aş fi pus-o pe seama închipuirii; dar până şi George a simţit-o. Harris şi cu mine, înapoindu-ne dintr-o scurtă plimbare după dejun ca să ne fumăm trabucele în acea duminică după-amiază, l-am găsit dormitând cuminte în cel mai adinc fotoliu din fumoar.

— În definitiv, spuse Harris, duminica britanică are un ce care merge la inima oricărui om cu sânge de englez în vine.

Mi-ar părea rău să se piardă cu totul, zică noua generație ce-o zice.

Și, ocupând câte un capăt al vastei canapele, i-am ținut lui George companie.

Se zice că la Hanovra trebuie să te duci ca să înveți cea mai bună nemțească. Dezavantajul este că, în afara Hanovrei, care este doar o mică provincie, nimeni nu pricepe această cea mai bună nemțească. Așa că trebuie să te hotărăști, dacă ții să vorbești o nemțească bună, și să rămâi în Hanovra, sau să vorbești o nemțească proastă și să mai călătorești și prin alte părți. Germania fiind divizată atâtea secole în atâtea principate, are ghinionul să posede un mare asortiment de dialecte. Nemții din Posen, doritori să converseze cu oameni din Wurtenburg, trebuie de cele mai multe ori să se exprime în franțuzește sau în englezește; iar tinerele dudui școlite în pensioanele scumpe din Westphalia își surprind și își dezamăgesc părinții prin aceea că sunt incapabile să înțeleagă un cuvânt rostit de cineva din Mechlenburg. Un străin care vorbește englezește s-ar găsi, este adevărat, deopotrivă de perplexat pe plaiurile din Yorkshire sau în mahalaua Whitechapel; însă cazurile nu se aseamănă. Pe tot întinsul Germaniei, dialectele persistă nu numai în regiunile rurale sau printre cei fără studii. În mod practic, fiecare provincie își are limba ei proprie, de care este mândră și de care ține cu dinții. Un bavarez cult îți va concede că, din punct de vedere academic, germana nordică este mai corectă; dar va continua să vorbească germana sudică, învățându-și descendenții aceeași limbă.

În decursul secolului, sunt înclinat să cred că germanii vor învinge acest obstacol cu ajutorul englezei. Fiecare băiat și fată din Germania, de la pătura țărănească în sus, vorbește englezește. Dacă pronunția englezească n-ar fi atât de arbitrară, nu mai încape nici pic de îndoială că, după un număr de câțiva anișori, ea ar ajunge limba mondială. Toți străinii sunt de acord că, în ce privește gramatica, e limba cea mai lesne de învățat dintre toate. Un neamț, comparând-o cu propria-i limbă, în care fiecare cuvânt din fiecare propoziție este guvernat de cel puțin patru reguli distincte și categorice, îți declară că engleza n-are gramatică. S-ar părea că o bună

parte din englezi au ajuns şi ei la aceeaşi concluzie; dar se înşală. De fapt, există o gramatică engleză şi, într-una dintre aceste zile, şcolile noastre vor recunoaşte această realitate, iar gramatica respectivă va fi predată copiilor noştri, parvenind poate chiar până şi în cercurile literare şi gazetăreşti. Dar în prezent, pare-se, ne aflăm de comun acord cu străinii, şi-anume c-ar fi o cantitate neglijabilă. Pronunţia engleză este ciotul de care ne poticnim pe calea progresului nostru. Ortografia engleză a fost scornită dinadins spre a camufla pronunţia. Deşteaptă idee şi bine calculată pentru a tempera orgoliul străinilor; cică, altminteri, ar ajunge să stăpânească engleza într-un an. Căci au nemţii un chip de a preda limbile străine care nu seamănă cu al nostru; şi, drept consecinţă, când un tânăr sau o tânără germană termină gimnaziul sau liceul la vârsta de cincisprezece ani, „es" (termen comod ce se poate folosi în nemţeşte pentru „el" sau „ea") este apt să înţeleagă şi să grăiască în limba pe care a studiat-o. În Anglia avem o metodă care, pentru obţinerea unui minimum posibil de rezultate cu un maximum posibil de cheltuieli, poate că n-are pereche. Un băiat, absolvent al unei bune şcoli burgheze din Anglia, poate conversa cu un francez, târâş-grăpiş şi cu opinteli, despre grădinărite şi mătuşi; conversaţie care, la un om lipsit de ambele, e de natură să devină insipidă. E cu putinţă ca băiatul, dacă reprezintă o strălucită excepţie, să poată spune cât e ceasul sau să facă unele observaţii rezervate privitoare la vreme. Nu încape îndoială că ar putea turui un număr bunicel de verbe neregulate pe de rost; numai că, fie vorba între noi, puţini străini ţin să asculte verbele neregulate ale propriei lor limbi în recitarea unor juni englezi. Tot astfel, s-ar putea dovedi capabil să-şi amintească o excepţională culegere de expresii idiomatice franţuzeşti, grotesc închisnovate, din cele pe care niciun franţuz modern nu le-a auzit vreodată şi nici nu le înţelege când le aude.

Explicaţia este, în nouă cazuri din zece, că băiatul a învăţat franţuzeşte după „Metoda Ahn, volumul unu". Istoricul acestei faimoase lucrări este remarcabil şi instructiv. Cartea a fost scrisă în chip de glumă de către un franţuz duhliu care a vieţuit vreo câţiva ani în Anglia. A conceput-o ca o satiră la adresa talentului într-ale conversaţiei de care dă dovadă

aleasa societate britanică. Sub acest aspect, cartea fusese categoric bună. Autorul a propus-o unei edituri din Londra. Directorul era un om ager la minte. A citit opera din scoarță în scoarță. După aceea a trimis după autor.

— Această carte a dumneavoastră, i-a spus el autorului, este foarte isteață. Am râs cu lacrimi citind-o.

— Sunt încântat să aud aceste cuvinte din partea dumneavoastră, răspunse franțuzul, măgulit. Am încercat să fiu veridic, fără a jigni în mod inutil.

— E teribil de distractivă, supralicită directorul. Și totuși, publicată ca o glumă nevinovată, mă tem că am rata-o.

Autorului i se lungi figura.

— Umorului ei, continuă directorul, i s-ar găsi cusurul că este forțat și extravagant. I-ar amuza pe cei inteligenți, pe oamenii care gândesc, dar, din punct de vedere comercial, această categorie de lectori este cu totul neglijabilă. Însă am o idee, continuă directorul. Roti ochii prin încăpere ca să se asigure că sunt numai ei doi și, aplecându-se spre autor, îi spuse în șoaptă: Mă gândesc s-o public ca pe o lucrare serioasă pentru uzul școlilor!

Autorul se holbă la el, interzis.

— Eu îl cunosc pe belferul englez, spuse directorul. Cartea aceasta îl va atrage. Se va potrivi de minune cu metoda lui. Niciodată nu se va descoperi ceva mai idiot, ceva mai necorespunzător scopului. Belferul va plescăi din buze la citirea ei și se va linge pe bot ca un cățel.

Autorul, sacrificând arta pe altarul cupidității, consimți. Îi schimbară titlul și-i anexară un vocabular, însă în rest lăsară lucrarea întocmai cum se găsea.

Rezultatul îl cunoaște orice școlar. „Ahn" a devenit forul suprem al învățământului filologic din Anglia. Dacă nu și-a păstrat omniprezența, acest lucru trebuie imputat faptului că pe parcurs s-a născocit ceva și mai puțin adecvat obiectului.

Ca nu cumva, totuși, școlarul englez să-și adjudece, chiar după o metodă ca a lui „Ahn", vreo boabă de franțuzească, sistemul de învățământ britanic îi mai bagă un băț în roate, blagoslovindu-l cu ceea ce prospectul școlii numește „concursul unui domn francez". Acest domn francez care, în treacăt fie spus, e în general belgian, este indubitabil o persoană cât se

poate de meritorie şi, ce-i drept e drept, poate înţelege şi vorbi destul de curgător propria-i limbă. Însă calităţile sale sfârşesc aici. Este, fără excepţie, un ins dotat cu o remarcabilă incapacitate de a învăţa pe cineva ceva. Pe drept cuvânt, s-ar părea că este selectat nu atât ca să instruiască, ci ca să amuze tineretul. Este totdeauna o figură comică. Nicio şcoală englezească n-ar angaja un francez cu o fizionomie demnă. Dacă posedă de la natură câteva anomalii benigne menite să stârnească hazul, este cu atât mai apreciat de către patronii lui. Clasa, se-nţelege, îl consideră o şotie ambulantă. Cele două până la patru ore pe săptămână irosite în mod deliberat cu această farsă antică sunt aşteptate de băieţi ca un vesel interludiu într-o existenţă de altfel monotonă. Şi dacă părintele, mândru, îşi duce feciorul şi moştenitorul la Dieppe şi descoperă că junele nu ştie nici măcar să cheme o birjă, blamează nu sistemul, ci pe inocenta victimă.

Limitez comentariile la limba franceză, deoarece este singura pe care încercăm să-i determinăm pe tinerii noştri să şi-o însuşească. Ca un băiat de-al nostru să ştie nemţeşte, ar părea o inadvertenţă. De ce irosim timp predând chiar şi franceza după această metodă, n-am priceput niciodată. Necunoaşterea totală a unei limbi este demnă de respect. Dar, lăsând la o parte gazetarii umorişti şi romancierele, pentru care reprezintă o necesitate profesională, această spoială de franţuzească de care suntem atât de mândri că o posedăm nu serveşte la altceva decât ca să ne facă ridicoli.

În şcoala germană, metoda este întrucâtva diferită. O oră în fiecare zi este dedicată aceleiaşi limbi. Ideea este să nu-i laşi timp junelui să uite ce a învăţat în lecţia precedentă; ideea este să-l faci să meargă tot înainte. Un străin caraghios, ca să aibă de ce să râdă, nu i se furnizează. Limba respectivă se predă de un dascăl german care o cunoaşte şi pe faţă şi pe dos, la fel de bine ca pe propria-i limbă. Poate că acest sistem nu-l înzestrează pe tânărul german cu acel perfect accent prin care turistul britanic se remarcă în orice ţară, însă are alte avantaje. Băiatul nu-l porecleşte pe profesor „Broscoiul" sau „Cârnatul", nici nu pune la cale pentru ora de franceză sau de engleză cine ştie ce farsă răsuflată. Stă cuminte în banca lui şi pentru propriul său folos încearcă să înveţe acea limbă

străină, cu minimum de caznă pentru toate părțile interesate. Când termină școala, știe să converseze, nu numai despre bricege, grădinari și mătuși, ci despre politica europeană, istorie, Shakespeare sau muzică, potrivit făgașului pe care o apucă discuția.

Privind poporul german dintr-un unghi de vedere anglo-saxon, se poate întâmpla ca în cuprinsul prezentei cărți să întâlnesc prilejul de a-i aduce critici; dar, pe de altă parte, multe am putea învăța de la ei; iar în materie de bun-simț, aplicat la învățământ, avem nouăzeci și nouă la sută ce învăța de la nemți; și ne bat cu o singură mână. Frumoasa pădure de la Eilenriede mărginește Hanovra la sud și la vest, și aici s-a petrecut o dramă în care Harris a jucat un rol de frunte.

Pedalam prin această pădure luni după-amiază, în compania mai multor ciclişti, căci este locul preferat al hanovrezilor în după-amiezile însorite, și aleile ei umbrite sunt pline atunci de lume fericită, lipsită de griji. Printre ciclişti se afla o tânără și frumoasă fată pe o bicicletă nou-nouță. Se cunoștea că-i novice în sportul pe două roți. Simțeai instinctiv că va veni un moment când fata va avea nevoie de sprijin, și Harris, cu cavalerismul său notoriu, ne-a propus să ne ținem în urma ei. Harris, așa cum ne explica el din când în când lui George și mie, are și el fete, sau, ca să fiu mai exact, o fată, care, cu trecerea anilor, va renunța certamente să se joace cu cercul în grădina din fața casei și va deveni o tânără domnișoară frumoasă și serioasă. De-aici se trage, firește, faptul că Harris manifestă interes pentru toate fetele frumoase până la vârsta de treizeci și cinci de ani sau cam pe-aici; căci îi aduc aminte, zice el, de-acasă.

Parcursesem cale de vreo două mile, când am observat, puțin înaintea noastră, într-un punct la confluența a cinci drumuri, un om cu un furtun, stropind aleile. Furtunul, având la fiecare articulație câte un suport pe rotile, șerpuia după el ca un vierme uriaș, din al cărui gâtlej, ținut zdravăn cu ambele mâini de către om și sucindu-se ba încoace, ba încolo, ba în sus, ba în jos, țâșnea un jet puternic de apă, la un debit de circa cinci litri pe secundă.

— Mult mai bună metodă decât a noastră, observă Harris, entuziasmat. Harris vădește tendința cronică de a fi ultrasever

cu toate instituțiile britanice. Mult mai simplu, mai rapid și mai economic! Vedeți, cu acest sistem, un singur om poate stropi în cinci minute o bucată de drum pentru care nouă, cu tulumba noastră mătăhăloasă și mototoală, ne-ar trebui jumătate de ceas.

George, care pedala în spatele meu pe tandem, spuse:

— Da, și este în același timp o metodă prin care, cu puțintică neatenție, un om poate face ciuciulete un mare număr de semeni în mult mai puțin timp decât ar avea ei la dispoziție spre a i se feri din drum.

George, prin contrast cu Harris, este britanic până în măduva oaselor. Îmi amintesc cu câtă patriotică indignare l-a combătut George odată pe Harris, care propunea introducerea ghilotinei în Anglia.

— E mult mai netă, zicea Harris.

— Puțin îmi pasă, zicea George. Eu sunt englez: eu mă mulțumesc cu spânzurătoarea.

— O fi având tulumba noastră dezavantajele ei, continuă George, dar nu te poate indispune decât pe la picioare, lucru ce se poate evita. Pe când cu drăcovenia de-aici, omul poate să te urmărească pe după colț și chiar în sus pe scări.

— Pe mine mă fascinează să-i privesc, zise Harris. Sunt fantastic de îndemânatici. Am văzut unul de-ăștia care, din colțul unei piețe aglomerate, la Strassburg, stropea fiecare centimetru de caldarâm fără să ude măcar un șiret. E formidabil cum calculează distanța. Îți vin cu jetul de apă până la vârful pantofului și pe urmă ți-l trec peste cap și-l fac să-ți cadă la călcâie. Sunt...

— Ia opriți un moment, spuse George.

— De ce?

— Eu mă dau jos. Vreau să asist la restul spectacolului de după un copac. Or fi existând oameni de mare performanță în această meserie, după cum spune Harris, însă artistul din fața noastră pare să aibă și multe lipsuri. Chiar adineauri a murat un câine și acum stropește un indicator. Eu aștept până isprăvește.

— Fii serios, spuse Harris, că nu te udă.

— Tocmai de acest lucru vreau să mă asigur, răspunse George, după care descălecă şi, postându-se îndărătul unui ulm deosebit de arătos, scoase pipa şi începu s-o umple.

N-aveam chef să împing tandemul de unul singur, aşa că am descălecat şi eu şi m-am dus lângă George, lăsând maşinăria rezemată de un pom. Harris a strigat ceva în sensul că am fi o ruşine pentru ţara care ne-a născut şi a purces înainte.

În clipa următoare am auzit ţipăt disperat de femeie. Privind pe după trunchiul copacului, am remarcat că provine de la frageda şi dichisita duduie mai sus-menţionată de care, captaţi de interesul nostru faţă de insul cu furtunul, uitaserăm. Îşi conducea bicicleta cu hotărâre şi de-a dreptul prin potopul ce ţâşnea din furtun. Părea prea nedumerită ca să mai fie capabilă să descalece sau măcar să sucească ghidonul. Clipă cu clipă se uda mai rău, în timp ce omul cu pricina, care era sau beat, sau chior, continua să proiecteze jetul asupra ei cu o totală indiferenţă. Un cor de voci urla spre dânsul cuvinte grele, însă el nici că se sinchisea.

Harris, cu pornirile-i paterne răscolite până-n străfunduri, săvârşi în acea clipă ceea ce, în împrejurările date, era lucrul cel mai îndreptăţit şi mai adecvat. Dacă ar fi procedat până la capăt cu acelaşi sânge rece şi cu aceeaşi judecată pe care le-a manifestat atunci, ar fi ieşit eroul zilei din această întâmplare, nu să fi încălecat pe bicicletă şi să-i dea bătaie, urmărit de ocări şi ameninţări, aşa cum de fapt s-au petrecut lucrurile.

Ceea ce trebuia să facă Harris, ceea ce orice om cu scaun la cap ar fi făcut, era să închidă robinetul. După aceea putea să joace fotbal cu individul, sau ţurca, sau poarca, după pofta inimii; şi cele douăzeci sau treizeci de persoane care se repeziseră să dea o mână de ajutor nu ar fi făcut decât să aplaude, însă ideea lui, după cum ne-a explicat ulterior, era să smulgă furtunul din mâinile imbecilului şi, drept pedeapsă, să-l întoarcă asupra lui. Ideea omului pare să fi fost similară, şi anume de a păstra furtunul drept armă cu care să-l facă pe Harris ciuciulete. Rezultatul, bineînţeles, a fost că ambii, în strânsă colaborare, au făcut ciuciulete toate creaturile însufleţite şi neînsufleţite de pe o rază de cincizeci de yarzi, cu excepţia lor

înșiși. Un cetățean furibund, prea murat ca să-i mai pese ce se întâmplă cu el, a sărit în arenă și a dat și el o mână de ajutor. Toți trei, și tot în strânsă colaborare, s-au apucat să măture cele patru puncte cardinale cu furtunul acela. Îl îndreptau spre înaltul cerului, și lichidul pogora asupra oamenilor în chip de aversă echinocțială. Îl orientau în jos, și iureșul apei le fura oamenilor pământul de sub picioare. Sau îi lovea în plex și-i făcea să se-ncovoaie.

Niciunul dintre ei nu dădea drumul la furtun; niciunul dintre ei nu s-a gândit să-nchidă apa. Puteai conchide că se războiau cu o forță primară a naturii. În patruzeci și cinci de secunde, zicea George, care a cronometrat operațiunea, măturaseră din răspântia aceea orice făptură vie, cu excepția unui câine care, șiroind ca o paparudă, rostogolit de forța apei când pe-o coastă, când pe alta, încă mai reușea, ca un brav, să se ridice în picioare iarăși și iarăși, ca să latre sfidător la ceea ce socotea, de bună seamă, că sunt stihiile dezlănțuite ale iadului.

Bărbați și femei și-au lăsat bicicletele la pământ și s-au refugiat în pădure. De după fiece arbore mai acătării se iteau mutre ude, furioase.

În cele din urmă, a intrat în scenă un om inspirat. Bravând totul, s-a strecurat până la hidrant și a răsucit rotița. Și atunci, de după patruzeci de copaci au ieșit la iveală ființe omenești mai mult sau mai puțin muiate, fiecare având de spus câte ceva.

La început am stat și am cugetat ce anume ar fi mai de folos: o brancardă, sau un coș de rufe pentru a transporta înapoi la hotel rămășițele pământești ale lui Harris? Cred că promptitudinea lui George în acea ocazie i-a salvat lui Harris viața. Fiind uscat, și deci în stare să alerge mai repede, a ajuns la fața locului înaintea gloatei. Harris era pentru explicații, însă George i-o reteză scurt.

— Încalecă urgent, spuse George, pasându-i bicicleta, și dă-i bătaie! Lumea nu știe că suntem împreună și poți avea, cred, implicit, încredere în noi că nu vom dezvălui secretul. Noi rămânem mai în urmă și le-ncurcăm drumul. În caz că trag cu pistoalele, mergi în zig-zag.

Doresc ca această carte să fie o cronică fidelă a faptelor, nealterată de exagerări, drept care i-am arătat lui Harris prezenta relatare a întâmplării, ca nu cumva să se strecoare într-însa altceva decât adevărul gol-goluţ. Harris susţine că este exagerată, însă recunoaşte că vreo două persoane s-au ales cu „câţiva stropi". M-am oferit să îndrept asupra lui, de la o distanţă de douăzeci şi cinci de metri, un furtun de stradă şi să-i ascult părerea ulterior; însă el şi-a declinat participarea la experiment. Tot dumnealui insistă că, în cel mai rău caz, nu se poate să fi fost mai mult de cinci-şase persoane implicate în catastrofă, că patruzeci reprezintă o inexactitate ridicolă. M-am oferit să mă înapoiez cu el la Hanovra şi să întreprind cercetări riguroase în această problemă, propunere care a fost şi ea respinsă. În aceste împrejurări, susţin că tot ceea ce am prezentat eu este o relatare adevărată şi sobră a unui eveniment despre care îşi amintesc până-n ziua de azi cu înverşunare un anumit număr de hanovrezi.

Am plecat din Hanovra în aceeaşi seară şi am ajuns la Berlin tocmai bine pentru cină şi pentru o plimbăricâ după. Berlinul este un oraş care dezamăgeşte: centrul supraaglomerat, restul — fără viaţă; unica lui stradă celebră, Unter den Linden, este o tentativă de a îmbina Oxford Street cu Champs Elysées, înduioşător de neimpozantă, fiind prea largă pentru proporţiile ei; teatrele intime şi încântătoare, unde jocul actorilor este socotit de mai mare importanţă decât decorul sau costumele, unde reprezentaţiile în serie sunt necunoscute, piesele de succes fiind jucate de multe, multe ori, însă niciodată consecutiv, astfel încât o săptămână întreagă poţi să te duci seară de seară la acelaşi teatru berlinez şi să vezi câte o altă piesă de fiecare dată; lăcaşul operei, nedemn de el; cele două music-hall-uri, cu o doză inutilă de vulgar şi de comun, prost amenajate şi mult prea mari ca să fie şi intime. În cafenelele şi restaurantele berlineze, perioada de vârf este între miezul nopţii şi trei. Totuşi, majoritatea celor care le frecventează sunt iar în picioare la ora şapte. Berlinezul sau a rezolvat marea problemă a vieţii moderne: cum să te lipseşti de somn, sau, cum zice Carlyle, probabil că aşteaptă cu impacienţă viaţa veşnică ce va să vie.

Eu, personal, nu cunosc altă metropolă cu asemenea cult al orelor mici, exceptând St. Petersburg. Dar vezi că St. Petersburg nu se scoală dis-de-dimineață. În St. Petersburg, music-hall-urile pe care le frecventezi, pentru că așa este moda, după teatru, drumul până la ele luând o jumătate de oră cu o sanie rapidă, practic nici nu încep până la douăsprezece. Pe Bulevardul Nevei, la ora patru dimineața, trebuie literalmente să-ți croiești drum; și trenurile de călători preferate sunt cele care pleacă în zori, la cinci. Aceste trenuri îl scutesc pe rus de neplăcerea sculatului de dimineață; el le spune prietenilor „noapte bună" și se duce comod la gară, după supeu, fără să le mai dea gazdelor nicio bătaie de cap.

Potsdamul, Versailles-ul Berlinului, este un orășel frumos, așezat printre lacuri și păduri. Aici, pe aleile umbroase ale liniștitului și mult-întinsului parc de la Sans Souci, este ușor să ți-l închipui pe slabul Frederic trăgând mereu tabac pe nas și peripatetizând alături de corozivul Voltaire.

După sfatul meu, George și Harris au consimțit să nu zăbovim în Berlin, ci să-i dăm înainte până la Dresda. Mai tot ce are de arătat Berlinul se poate vedea mai bine în alte părți, și ne-am hotărât să ne mulțumim cu o plimbare prin oraș. Portarul hotelului ne-a prezentat unui birjar, sub a cărui îndrumare, ne-a asigurat el, aveam să vedem tot ce se cuvenea văzut în cel mai scurt timp posibil. Birjarul, care a venit să ne ia la ora nouă dimineața, era tot ce-ți puteai dori. Era isteț, inteligent și bine informat; nemțeasca sa era ușor de înțeles și mai putea lega și câteva boabe de engleză cu care s-o scoată la capăt în caz de nevoie. Omului nu i-ai fi găsit niciun cusur, însă mârțoaga lui era cel mai antipatic dobitoc dinapoia căruia am stat vreodată.

Ne-a antipatizat din prima clipă când ne-a văzut. Eu am ieșit primul din hotel. El și-a întors capul și m-a măsurat din creștet până-n tălpi cu un ochi rece, de sticlă, și după aceea și-a întors fruntea spre alt cal, un prieten de-al său situat cu fața spre el. Știu ce i-a spus. Avea un cap expresiv și nu a încercat câtuși de puțin să-și ascundă gândurile. A zis așa:

— Mare ți-e grădina, Doamne, mai ales la vremea verii, așa-i?

George m-a urmat imediat şi a rămas îndărătul meu. Calul iar şi-a întors capul şi a privit. În viaţa mea n-am văzut bidiviu care să se poată contorsiona cum reuşea calul ăsta. Am văzut odată o girafă făcând nişte exhibiţii cu gâtul, şi se impunea atenţiei, însă animalul acesta semăna mai mult cu ceea ce visezi după o zi cu praf la Ascot, urmată de o cină cu şase prieteni buni. Dacă i-aş fi văzut ochii privindu-mă pe sub picioarele dinapoi, mă îndoiesc că m-aş fi mirat. Păru şi mai amuzat de George decât de mine. Se suci iarăşi spre prietenul său.

— Extraordinar, nu?, remarcă el. Ăştia cresc pe undeva, îmi închipui.

Şi-apoi începu să-şi lingă muştele de pe omoplatul drept. Am început să mă întreb dacă nu cumva îşi pierduse mama de mânz şi fusese adoptat de o pisică.

George şi cu mine ne-am urcat în birjă şi am stat să-l aşteptăm pe Harris. Sosi peste o clipă. Mie mi s-a părut că arată onorabil. Purta un costum de flanel alb cu pantaloni bufanţi, costum pe care şi-l făcuse special pentru a-l folosi pe bicicletă în sezonul cald; pălăria poate că arăta un pic ieşită din comun, însă, oricum, îl apăra de soare.

Calul l-a privit doar o dată, a zis *Gott im Himmel!*[1] cum nu poate un cal să spună mai clar, şi a pornit-o în trap alert pe Friedrich Strasse, abandonându-i pe Harris şi pe birjar pe caldarâm. Stăpânul său a strigat după el să se oprească, însă n-a fost luat în seamă. Au alergat după noi şi ne-au ajuns la intersecţia cu Dorotheen Strasse. N-am desluşit tot ce i-a spus omul calului, vorbea iute şi înfierbântat; însă am prins câteva crâmpeie, ca de-o pildă:

„Trebuie să-mi câştig şi eu pâinea într-un fel, nu găseşti?" „Cine ţi-a cerut părerea?" „Păi, da, ţie puţin îţi pasă atâta timp cât ai ce băga în tine."

Calul reteză scurt conversaţia, cârmind-o pe Dorotheen Strasse din proprie iniţiativă. Cred că a zis aşa:

„Hai, las-o; nu mai trăncăni atâta! S-o facem şi pe-asta şi, unde se poate, să mergem pe străzi dosnice."

[1] Dumnezeule din ceruri! (în limba germană în text).

Ajunşi la Brandenburger Thor, birjarul nostru a legat hăţurile de codirişca biciului, a sărit jos şi a venit la noi să ne explice. A arătat cu mâna spre Thiergarten[1], şi-apoi a perorat despre Reichstag Haus[2]. Ne-a informat cu privire la înălţimea, lungimea şi lăţimea exactă a edificiului, după moda ghizilor. Apoi şi-a îndreptat atenţia asupra Porţii. Ne-a spus că este clădită din gresie şi că este o imitaţie după „Propilele" din Atena.

În clipa aceea, calul, care îşi ocupa timpul liber lingându-şi picioarele, a întors capul. N-a scos o vorbă, l-a privit numai.

Birjarul a luat-o de la-nceput, nervos. De data aceasta a spus că este o imitaţie după „Proptilele".

Faţă de care calul a pornit-o pe Linden şi nimic nu l-ar fi putut convinge să n-o pornească pe Linden. Stăpânul său îi pleda fierbinte, însă el tropăia mai departe în legea lui. După felul în care îşi sălta umerii în sus, pe parcurs, am dedus cumva că spunea:

„Au văzut Poarta, este? Foarte bine, a fost arhisuficient. Iar în altă ordine de idei, habar n-ai ce vorbeşti, şi ăştia tot nu te-ar înţelege chiar dacă ai avea habar. Fiindcă vorbeşti nemţeşte."

Şi tot aşa, pe toată lungimea Lindenilor. Calul consimţea să rămână locului atât cât să ne dea posibilitatea să privim bine obiectivul turistic şi să-i aflăm numele. Însă reteza net orice explicaţie şi descriere prin simplul fapt că se punea în mişcare.

„Indivizii ăştia, părea să-şi zică el, nu vor altceva decât ca, odată întorşi în ţara lor, să le comunice celorlalţi că au văzut aceste lucruri. Dacă-i nedreptăţesc, dac-or fi mai deştepţi decât arată, atunci pot căpăta din ghidul turistic lămuriri mai preţioase decât le dă imbecilul ăsta bătrân al meu. Cui îi trebuie să ştie ce înălţime are turla? După cinci minute nu-ţi mai aduci aminte, şi dacă ţi-aduci aminte, asta e din cauză că n-ai nimic altceva în cap. Pur şi simplu, mă plictiseşte cu

[1] Grădina zoologică (în limba germană în text).
[2] Clădirea Parlamentului (în limba germană în text).

vorbăria lui. De ce naiba nu-i dă zor, ca să ajungem cu toţii acasă şi să mâncăm de prânz!"

Cugetând mai bine, nu sunt sigur că animalul acela cu ochi opac nu are bunul-simţ de partea lui. Oricum, ştiu că au existat ocazii, cu ghizii, când intervenţia unuia ca el m-ar fi bucurat.

Dar omul este înclinat „să păcătuiască faţă de binefacerile cu care e blagoslovit", cum zice scoţianul, şi de rândul acela l-am ocărât pe cal în loc să-l blagoslovim.

Capitolul 7

George se miră foarte. Dragostea germanului pentru ordine. „Orchestra de mierle din Pădurea Neagră va concerta la orele şapte." Cățelul de porțelan. Superioritatea sa față de toți ceilalți câini. Germanul şi sistemul solar. O țară ordonată. Valea dintre munți, aşa cum s-ar cuveni să fie, potrivit concepției germane. Cum curg apele la vale în Germania. Scandalul de la Dresda. Harris se produce în public. Producția nu este apreciată. George şi mătuşa sa. George, o pernă şi trei demoazele.

Într-o localitate dintre Berlin şi Dresda, George, care de vreun sfert de oră se tot zgâia cu o deosebită atenție pe fereastră, zise:

— Ia uitați-vă, în Germania este oare obiceiul să se atârne cutia de scrisori în pom? De ce nu o fixează pe uşa de la intrare ca noi? M-ar enerva să mă tot cațăr în pom ca să-mi iau corespondența. Şi, în plus, nu şade frumos față de poştaş. Pe lângă faptul că este o operație istovitoare, livrarea scrisorilor de către un om corpolent, în nopțile cu vânt, trebuie să fie un lucru de-a dreptul periculos. Şi dacă țin să atârne cutia în copac, de ce n-o prind mai jos, de ce totdeauna de crengile cele mai de sus? Dar poate că judec greşit această țară, continuă el, strălufgerat de o nouă idee. E posibil ca germanii, care în multe privințe sunt înaintea noastră, să fi pus la punct un serviciu poştal cu porumbei. Însă, chiar şi aşa, nu pot să nu-mi fac socoteala că ar fi fost mai înțelept din partea lor să dreseze porumbeii, fiindcă de dresat tot i-au dresat, să livreze scrisorile mai aproape de sol. A lua scrisorile din cutiile astea trebuie să fie o treabă foarte complicată chiar şi pentru neamțul de vârstă mijlocie.

I-am urmărit privirea pe fereastră. Şi am spus:

— Acelea nu sunt cutii de scrisori, sunt colivii pentru păsărele. Trebuie să înțelegi acest popor. Neamțul iubește păsările, însă îi plac păsările disciplinate. O păsăruică lăsată în seama ei își clădește cuibul absolut oriunde. Și cuibul acela nu este un obiect drăgălaș, în accepțiunea germană a drăgălășeniei. Niciun pic de vopsea nicăieri, nicio figurină de ipsos primprejur, nici măcar un steag. Cuibul odată terminat, păsăruica începe să-și petreacă viața în afara lui. Scapă diverse obiecte jos, pe iarbă: crenguțe, fărâme de viermi, tot felul de chestii. E lipsită de decență. Face dragoste, se ceartă cu soțul și își hrănește puii în văzul tuturor. Tatăl de familie german este șocat. El spune păsării:

— Pentru multe lucruri mi-ești dragă. Mi-e drag să te privesc. Îmi place să te aud cântând. Însă nu-mi plac apucăturile tale. Ia cutiuța asta și pune-ți deșeurile menajere într-însa, ca să nu le văd. Ieși la lumină când ai de gând să cânți; dar limitează-ți treburile domestice la interior. Stai în cutie și nu murdări grădina.

În Germania respiri dragostea de ordine odată cu aerul, în Germania, copilașii bat tactul cu pârâitoarele, iar păsăruica germană a ajuns să prefere cutia și să privească, plină de dispreț, pe cei câțiva declasați necivilizați care continuă să-și înjghebeze cuiburile în copaci și prin hățișuri. Cu timpul, fiecare pasăre germană, suntem convinși, își va avea locul său cuvenit într-un cor general. Ciripăiala asta cum dă Dumnezeu, fiecare după capul lui, trebuie să fie enervantă pentru mintea germană precisă; nu există pic de organizare în toată povestea asta. Germanul meloman o va organiza. Un păsăroi impozant, cu o gușă bine dezvoltată, va fi dresat să dirijeze, și fiecare aripată, în loc să-și irosească vocea într-o pădure pe la ceasurile patru dimineața, va cânta, la ora indicată, în grădina unei berării, cu acompaniament de pian. Cam într-acolo se îndreaptă lucrurile.

Germanului îi place natura, însă concepția sa despre natură este cu totul *sui generis*. Se interesează în cel mai înalt grad de grădină. Sădește șapte trandafiri pe latura dinspre nord și șapte pe latura dinspre sud, și dacă nu cresc toți de aceeași mărime și de aceeași formă, nu poate dormi noaptea. Leagă fiecare floare de un băț. Aceasta îi cam strică

privelиștea florii, însă el are satisfacția că o știe acolo și că ea se comportă frumos.

Lacul este căptușit cu zinc, și o dată pe săptămână scoate zincul, îl duce în bucătărie și îl freacă. În centrul geometric al peluzei cu iarbă, care uneori este de mărimea unei fețe de masă și, în general, împrejmuită cu zăbrele, plasează un cățel de porțelan. Germanii îndrăgesc foarte mult câinii, dar de regulă îi preferă de porțelan. Cățelul de porțelan nu sapă niciodată gropi în peluză ca să-și îngroape osul, și niciodată nu împrăștie un răzor spre cele patru vânturi cu picioarele dinapoi. Din punctul de vedere german, el este câinele ideal. Stă unde îl pui, și niciodată nu vine acolo unde nu-l dorești. Poți astfel să ai un câine desăvârșit în toate privințele, potrivit ultimelor exigențe ale Clubului Canin; sau poți să-ți satisfaci o fantezie și să achiziționezi un unicat. Nu ești obligat, ca în cazul celorlalți câini, să te limitezi la rasă. În porțelan, poți să ai un câine albastru sau roz. Cu o mică diferență de preț, poți să-ți procuri chiar un câine bicefal. La o anume dată, toamna, germanul își culcă florile și tufele la pământ și le acoperă cu rogojini; și la o altă anume dată, primăvara, le dezvelește și le ridică iar în picioare. Dacă se întâmplă să fie o toamnă excepțional de frumoasă sau o primăvară excepțional de întârziată, cu atât mai rău pentru nefericita plantă. Niciun neamț autentic nu admite ca planurile sale să fie conturbate de o instalație atât de rău reglată cum este sistemul solar. Neputând controla mersul vremii, el îl ignoră. Dintre copaci, neamțul preferă plopul. Alte popoare, dezordonate, nu au decât să cânte farmecele întortocheatului stejar, ale răsfiratului castan sau ale unduiosului ulm. Pentru neamț, toți știa, cu comportamentele lor dezordonate și îndărătnice, sunt o privelиște oribilă. Plopul crește acolo unde îl sădești și cum îl sădești. Nu are păreri personale întortocheate. Nu râvnește nici să se unduie, nici să se răsfire. El crește rectiliniu și perpendicular, așa cum trebuie să crească un copac german; și, ca atare, neamțul smulge din rădăcini toți ceilalți copaci și-i înlocuiește cu plopi.

Neamțului nostru îi place sânul naturii, dar îl preferă așa cum zicea cândva o doamnă că l-ar prefera pe nobilul sălbatic – mai îmbrăcat. Îi place plimbarea prin pădure spre un

restaurant. Însă aleea nu se cuvine a fi prea abruptă, ea trebuie să aibă o rigolă de cărămidă într-o parte pentru scurgerea apei, şi la fiecare douăzeci de metri, sau circa, trebuie să se găsească o bancă pe care omul să se odihnească şi să-şi tamponeze fruntea; căci neamţului nostru nu-i trece prin minte să se aşeze pe iarbă nici cât visează un episcop englez să se dea de-a berbeleacul pe tăpşan. Îi place priveliştea din vârful dealului, însă îi place să găsească acolo un indicator de piatră care să-i indice la ce să privească şi o masă cu banchetă la care să se aşeze şi să guste din berea şi *belegte Semmel*-ul[1] pe care s-a îngrijit să le ia cu el la drum. Dacă, în plus, poate găsi o ordonanţă poliţienească fixată pe un copac şi interzicându-i să facă una sau alta, aceasta îi dă un sentiment sporit de confort şi siguranţă.

Neamţul nostru nu este ostil nici decorului sălbatic, cu condiţia să nu fie prea sălbatic. Dar dacă îl consideră din cale-afară de barbar, se pune cu serviciul pe el ca să-l îmblânzească. Mi-aduc aminte că pe-aproape de Dresda am descoperit o vale îngustă, deosebit de pitorească, ce ducea spre Elba. Drumul şerpuia de-a lungul malului unui torent de munte care pe distanţă de vreo milă se zbuciuma în bulboane şi spumega peste bolovani şi stânci între doi versanţi împăduriţi. Fermecat, am urmat drumul până ce, după o cotitură, am dat peste o echipă de vreo optzeci sau o sută de muncitori. Lucrau de zor să deretice valea aceea şi să impună torentului un curs demn. Toate pietrele care stânjeneau mersul apei le scoteau cu grijă şi le duceau de acolo cu căruţele. Malul, de o parte şi de cealaltă, îl zideau şi-l cimentau. Copacii şi tufişurile pleoştite, curpenii şi iederile încâlcite le smulgeau din rădăcină sau le ferchezuiau. Ceva mai încolo am întâlnit lucrarea în stare finită, valea dintre munţi aşa cum se cădea să fie, după concepţia germană. Apa, acum un râuşor lătăreţ şi leneş, curgea printr-o albie de pietriş neted, între două ziduri cu coif de piatră. La fiecare sută de metri descindea ca o pânză subţire pe trei praguri de lemn. Pe o lăţime oarecare, de ambele părţi, terenul fusese curăţat şi plantat cu plopi tineri, la intervale regulate. Fiecare puiet era protejat cu un

[1] Franzelă unsă (în limba germană în text).

scut din împletitură de răchită și ținut la respect de o vergea de fier. Consiliul local nutrește speranța că în vreo doi ani să „finiseze" valea pe toată lungimea ei, făcând din ea un loc de plimbare vrednic de mintea ordonată a germanului iubitor de natură. Se va afla o bancă la fiecare cincizeci de metri, o ordonanță polițienească la fiecare o sută de metri și câte un restaurant la fiecare jumătate de milă.

Și uite așa procedează ei din Memel până la Rin. Pur și simplu, deretică natura. Îmi amintesc bine de Wehrthal. Era cândva cea mai romantică râpă din Pădurea Neagră.

Ultima oară când am coborât-o, câteva sute de muncitori italieni campați acolo trăgeau tare, mușfruluindu-l pe micul Wehr pe unde să meargă, aici zidindu-i malurile, dincolo, dinamitându-i stâncile din cale, făcându-i trepte de ciment pe care să coboare, sobru și fără tapaj.

Căci în Germania nu încap discuții prosteşti cum că natura s-ar cere lăsată de capul ei. În Germania, natura trebuie să se poarte cuviincios, nu să dea exemplu rău copiilor. Un poet german, observând apele coborând așa cum descrie Southey, oarecum inexact, apele ce coboară la Ladore, ar fi prea șocat pentru a se mai apuca să scrie versuri aliterative despre ele. S-ar duce în pas alergător și le-ar reclama imediat la poliție. Și atunci spumele și vuietele lor nu ar mai avea mult de trăit.

„Ei, ei, ce înseamnă asta?, s-ar adresa pâraielor glasul sever al oficialității germane. Nu putem tolera așa ceva, scurt! Coborâți în liniște, se aude? Unde vă treziți?"

Și consiliul local german ar înzestra acele ape cu conducte de zinc și jgheaburi de lemn, și cu o scară în tirbușon, și le-ar îndruma să coboare cuminte, nemțește.

Ordonată țară este Germania.

Am sosit la Dresda miercuri seara și am poposit acolo până luni dimineață.

Ținând seama de numeroși factori, Dresda este poate cel mai atrăgător oraș din Germania; însă este o localitate unde e mai bine să zăbovești câtva timp decât s-o vizitezi în treacăt. Muzeele și galeriile sale de artă, palatele și grădinile, peisajul ei urban frumos și doldora de istorie oferă desfătări pentru răstimpul unei ierni, însă te zăpăcește dacă rămâi doar o săptămână. Nu are exuberanța Parisului sau a Vienei, care se

consumă repede; farmecele sale sunt mai solid germane şi mai trainice. Dresda este Mecca muzicianului. La preţul de cinci şilingi, în Dresda poţi cumpăra un stal la operă, împreună, din păcate, cu o puternică descurajare de a-ţi mai da vreodată osteneala să asişti la vreun spectacol al oricărei opere din Anglia, Franţa sau America.

Principala temă de bârfă la Dresda se învârteşte încă în jurul lui August cel Vânjos, „Omul păcatului", cum l-a numit întotdeauna Carlyle. Se bucură de obştească reputaţie de a fi împuiat Europa cu peste o mie de copii. Cetăţi unde a ţinut în temniţă pe cutare sau cutare amantă lepădată — cică pe una dintre ele, care stăruia în pretenţiile sale la un titlu mai bun, a poprit-o timp de patruzeci de ani, biata femeie! — chiliile strâmte în care şi-a mâncat amarul şi a murit sunt arătate şi azi vizitatorilor — castele, încărcate de oprobriu pentru cutare sau cutare ticăloşie, stau împrăştiate jur-împrejurul oraşului ca osemintele pe un câmp de bătălie; şi cele mai multe dintre povestirile ghidului nostru sunt de genul celor pe care „o tânără persoană" educată în Germania ar fi mai bine să nu le audă. Portretul său în mărime naturală atârnă în minunatul Zwinger, pe care l-a ctitorit ca arenă pentru luptele cu fiare sălbatice când poporul se lehămesise de ele în piaţa publică; un bărbat cu sprâncene încruntate, cinstit animalic, însă posedând cultura şi gustul care atât de des însoţesc animalitatea. Dresda modernă îi datorează mult, fără îndoială.

Însă, poate, cel mai puternic îndemn la zgâială pentru străinul aflat în Dresda sunt tramvaiele electrice. Aceste vehicule enorme trec ca fulgerul pe străzi, cu o viteză de zece până la douăzeci de mile pe oră, luând curbele şi dând colţurile în stilul unui şofer irlandez. Toată lumea călătoreşte cu aceste tramvaie, exceptând ofiţerii în uniformă, cărora le este interzis. Doamne în rochii de seară, în drum spre bal sau operă, hamali cu coşuri şed cot la cot. Sunt atotstăpânitoare pe stradă, şi tot omul şi toate cele se grăbesc să se dea la o parte din calea lor. Dacă nu te dai la o parte din calea lor şi se întâmplă să mai rămâi în viaţă după ce ai fost cules de pe jos, atunci la însănătoşire eşti amendat că le-ai stat în drum. Asta te învaţă să te păzeşti de ele. Într-o după-amiază, Harris s-a dus în vâjâială de unul singur. Seara, pe când şedeam şi

ascultam orchestra de la Belvedere, Harris spuse, à *propos* de nimic în mod special:

— Nemții ăștia nu au simțul umorului.

— Ce te face să spui asta?, l-am întrebat eu.

— Păi, să vezi, răspunse el. Azi după-masă am sărit într-unul din tramcarele astea electrice. Voiam să văd orașul, drept care am stat afară pe platformă sau cum îi zice...

— Stehplaz, îmi dădui eu cu părerea.

— Exact, zise Harris. Așa... și tu știi cum te hurducă și cum trebuie să fii cu atenția mărită la curbe, și cum trebuie să iei bine aminte la opriri și la porniri.

Am dat din cap în semn că da.

— Eram o mână de persoane pe platformă, continuă el, și, bineînțeles, eu sunt cu totul neantrenat. Drăcia a luat-o din loc brusc, și asta m-a făcut să cad pe spate. Am căzut peste un domn gras, aflat chiar în spatele meu. Probabil că nici el nu se ținea bine, pentru că, la rândul său, a căzut peste un băiat care ducea o trompetă într-o husă de pâslă verde. N-au zâmbit nici bărbatul, nici băiatul cu trompeta; și-au recăpătat echilibrul și au rămas așa, cu frunțile încruntate. Eram tocmai pe punctul să-mi cer scuze, dar, înainte de a putea scoate un cuvânt, tramvaiul, dintr-un motiv sau altul, s-a oprit brusc și lucrul acesta, bineînțeles, m-a azvârlit înainte, proiectându-mă într-un bătrânel cu părul alb și cu mustră de profesor. Ei bine, nici el nu a zâmbit și nici nu i s-a clintit vreun mușchi.

— Poate că se gândea în altă parte, mi-am dat eu cu părerea.

— Nu se poate ca toți să se fi gândit în altă parte, replică Harris, și pe parcursul călătoriei aceleia am căzut peste fiecare dintre ei cel puțin de câte trei ori. Vezi, explica Harris, ei știau când vine câte o cotitură și în ce direcție trebuiau să se proptească. Eu, ca străin, eram, firește, dezavantajat. Felul cum mă bălăbăneam și mă prăvăleam, agățându-mă disperat când de unul, când de altul, trebuie să fi fost cu adevărat comic. Nu spun că era un umor de înaltă clasă, dar i-ar fi amuzat pe mulți. Nemții aceia păreau să nu găsească absolut nimic de râs în asta, arătau îngrijorați, atâta tot. Era unul, un mărunțel, care stătea cu spatele rezemat de frână; am venit peste el de cinci ori, le-am numărat. Te-ai fi așteptat ca a cincea cădere

să-i smulgă un zâmbet, dar aş! Arăta foarte plictisit. Tare mai sunt încuiaţi! George a avut şi el o aventură la Dresda. Exista o prăvălie lângă Altmark, în vitrina căreia erau expuse câteva perne de ornament spre vânzare. Specificul prăvăliei erau sticlăria şi porţelanurile; se pare că pernele constituiau un soi de experiment. Frumoase perne, broderie de mână, pe satin. Treceam deseori prin dreptul prăvăliei, şi George se oprea să admire pernele acelea. Bănuia, zicea el, că mătuşii lui i-ar fi plăcut o asemenea pernă.

George a fost foarte atent cu această mătuşă a lui în tot timpul călătoriei. I-a scris câte o scrisoare lungă în fiecare zi, şi din fiecare oraş unde ne-am oprit i-a expediat câte un cadou. Părerea mea este că le cam exagerează la capitolul ăsta, şi nu o dată m-am luat în beţe cu el. Mătuşa lui o să vină în contact cu alte mătuşi şi o să le povestească; şi întreaga tagmă se va agita şi nu va mai putea fi ţinută în frâu. Ca nepot, obiectez împotriva standardului imposibil pe care vrea să-l stabilească George. Dar el nu vrea să asculte.

Şi aşa s-a făcut că sâmbătă, după masa de prânz, ne-a lăsat, zicând că se duce până la prăvălia respectivă ca să-i cumpere mătuşă-sii o pernă dintr-acelea. Zicea că nu zăboveşte mult şi că să-l aşteptăm.

Am aşteptat, după impresia mea, destul de multişor. Când s-a întors, era cu mâinile goale şi arăta cam enervat. L-am întrebat unde-i perna. Zicea că n-a luat nicio pernă, zicea că s-a răzgândit, zicea că nu crede că mătuşă-sa ţine să primească în dar o pernă. Evident, ceva se întâmplase. Am încercat să-i dăm de rost, însă George era necomunicativ, într-adevăr, răspunsurile sale, după a douăzecea întrebare a noastră, sau cam aşa, au devenit extrem de scurte.

Seara însă, când s-a întâmplat să rămânem singuri, numai el şi cu mine, a deschis singur vorba. Zice:

— Sunt pe undeva ciudaţi în unele chestii nemţii ăştia.

Zic:

— Ce s-a întâmplat?

— Ştii, perna aia pe care voiam s-o iau.

— Pentru mătuşa-ta, zic.

— De ce nu? (Îi și sărise țandăra. N-am văzut om mai susceptibil când e vorba de mătușă.) De ce să nu-i fac cadou o pernă mătușii mele?

— Calmează-te, i-o întorc eu. Nu fac nicio obiecție; chiar te respect pentru asta.

George s-a calmat și a continuat:

— Erau patru în vitrină, dacă-ți amintești, foarte asemănătoare, și de fiecare era prinsă o etichetă pe care scria clar douăzeci de mărci. N-am pretenția că vorbesc germana curgător, dar, în general, mă pot face înțeles cu un mic efort și prind sensul a ceea ce mi se spune, cu condiția să nu mi se bolborosească. Am intrat în prăvălie. O junăa venit spre mine; era un suflețel de fetișcană, drăguță și liniștită, s-ar putea spune chiar sfioasă; câtuși de puțin genul de la care te-ai fi așteptat la așa ceva. În viața mea n-am fost mai surprins.

— Surprins de ce?, l-am întrebat.

George totdeauna presupune că știi sfârșitul poveștii, în timp ce el îți spune începutul; enervantă metodă.

— De ce s-a întâmplat, mi-a replicat George. De tocmai ce-ți povestesc. Mi-a surâs și m-a întrebat ce doresc. Asta am înțeles perfect; nu exista nicio posibilitate de confuzie. Am pus o piesă de douăzeci de mărci pe tejghea și am spus: „Vă rog să-mi dați o pernă". S-a holbat la mine de parcă i-aș fi cerut o saltea de puf. Mi-am zis că poate nu a auzit, așa că am repetat mai tare. Dacă aș fi gâdilat-o sub gușă, n-ar fi arătat mai surprinsă și mai indignată. Mi-a spus că își închipuie că fac o confuzie. N-am vrut să mă angajez într-o conversație lungă și să mă împotmolesc. I-am spus că nu e vorba de nicio confuzie. Am arătat cu degetul piesa de douăzeci de mărci și am repetat pentru a treia oară că vreau o pernă, „o pernă de douăzeci de mărci".

S-a apropiat altă fată, ceva mai mare ca vârstă; și prima fată i-a repetat ce-am spus; părea foarte agitată. A doua fată n-a crezut-o, nu i se părea că arăt a fi genul de om care să dorească o pernă. Spre convingere, m-a întrebat chiar ea: „Ați spus că vreți o pernă?" „Am spus de trei ori", i-am răspuns. Și mai spun o dată: „Vreau o pernă". A zis ca: „Atunci n-o să căpătați nicio pernă".

Începusem să mă înfurii. Dacă n-aş fi ţinut mult să cumpăr perna, aş fi plecat din prăvălie; dar pernele erau acolo în vitrină, de vânzare, fără doar şi poate. Nu pricepeam de ce să nu mi se dea o pernă. Am zis: „Vreau o pernă"! Este o propoziţie simplă. Am rostit-o cu toată hotărârea.

În momentul acela a apărut a treia fată, cele trei reprezentând, îmi închipui, întreaga forţă a prăvăliei. Era o femeiuşcă înfiptă, cu ochi drăcoşi, asta, ultima. În orice altă împrejurare mi-ar fi făcut plăcere s-o întâlnesc, dar acum venirea ei n-a făcut decât să mă irite. Nu vedeam ce nevoie era de trei fete pentru afacerea asta. Primele două fete au început să-i explice celei de a treia despre ce e vorba, şi nici n-au ajuns la jumătate, că cea de a treia s-a pornit să chicotească, era genul de fată care chicoteşte pentru orice. Din acel moment s-au apucat să sporovăiască precum gaiţele, toate trei deodată; şi la fiecare câteva cuvinte se întorceau să se uite la mine; şi cu cât se uitau mai mult, cu atât chicotea mai tare a treia fată; şi până la urmă s-au pus toate pe chicotit, tâmpiţelele; ai fi zis că sunt un clovn care dă un spectacol în particular.

Când s-a mai potolit puţin, a treia fată a venit la mine; dar tot mai chicotea. Şi a zis: „Dacă o căpătaţi, plecaţi?" În prima clipă n-am înţeles-o, aşa că ea a repetat: „Perna. După ce o căpătaţi, promiteţi că plecaţi, că vă duceţi... imediat?"

Eu eram prea nerăbdător să plec. Ceea ce i-am şi spus. Dar am adăugat că fără pernă nu plec. Mi-am pus în gând să nu plec fără perna aceea chiar dacă aveam să stau toată noaptea acolo în prăvălie.

Ea s-a întors spre celelalte două fete. Credeam că se duc să-mi aducă perna şi cu asta să încheiem târgul. Când colo, s-a petrecut lucrul cel mai ciudat cu putinţă. Celelalte două fete s-au aşezat în spatele primei fete, toate trei chicotind mereu. Dumnezeu ştie pentru ce, şi au împins-o spre mine. Au împins-o până foarte aproape de mine şi atunci, fără să apuc să-mi dau seama ce se întâmplă, fata mi-a pus mâinile pe umeri, s-a ridicat în vârful picioarelor şi m-a pupat. După care, ascunzându-şi faţa în şorţ, a luat-o la fugă, urmată de a doua fată. A treia mi-a deschis uşa, şi era atât de evident că aşteaptă să plec, încât, complet fâstâcit, am plecat, lăsându-mi cele douăzeci de mărci acolo. Nu pot să spun că mi-a

displăcut pupicul, deşi nu-l doream cu tot dinadinsul, dar doream foarte tare perna. Nu mă încântă ideea să mai calc prin prăvălia aia. Deloc nu pricep ce s-a întâmplat.

— Tu ce-ai cerut?, l-am întrebat.

— O pernă.

— Asta voiai, ştiu. Eu te întreb ce cuvânt nemţesc ai folosit?

— „Kuss".

— N-ai de ce să te plângi. „Kuss" sună ca şi când ar trebui să fie „cushion"[1], dar nu e; înseamnă sărut, pe când „kissen" este „cushion". Ai încurcat cele două cuvinte; li s-a mai întâmplat şi altora. Nici eu nu mă pricep prea bine la asemenea lucruri; însă tu ai cerut un sărut de douăzeci de mărci, şi din felul cum ai descris-o pe fată, s-ar spune că preţul este rezonabil. În orice caz, mai bine să nu-i povesteşti lui Harris. Dacă îmi aduc bine aminte, are şi el o mătuşă.

George a fost de acord cu mine că e mai bine să nu.

[1] Pernă (în limba engleză).

Capitolul 8

Domnul şi domnişoara Jones din Manchester. Cacaua şi binefacerile ei. O sugestie către Asociaţia pentru apărarea păcii. Limbajul ghidului. Cum să repari ravagiile timpului. George încearcă o sticlă. Soarta băutorului german de bere. Harris şi cu mine ne hotărâm a săvârşi o faptă bună. O statuie ca oricare alta. Harris şi prietenii săi. Un Paradis fără piper. Femei şi oraşe.

Porneam spre Praga şi aşteptam în marea sală a Gării din Dresda momentul când autorităţile feroviare ne vor îngădui să pătrundem pe peron. George, care se dusese până la standul de ziare, se întoarse la noi cu o căutătură năucă în ochi.

— Am văzut cu ochii mei, zise.

— Ai văzut ce?, l-am întrebat eu.

Era prea agitat ca să răspundă coerent.

— Se află aici. Se îndreaptă încoace amândoi. Aşteptaţi niţel şi o să vedeţi cu ochii voştri. Nu glumesc; e taman cum scrie la carte.

Aşa cum se întâmplă în mod obişnuit în această epocă, în presă au apărut unele articole, mai mult sau mai puţin serioase, în legătură cu şarpele de mare, şi m-am gândit un moment că poate la asta se referea George. Însă, după o clipă de cugetare, mi-am zis că aici, în inima Europei, la trei mii de mile depărtare de coastă, un asemenea lucru era cu neputinţă. Până să apuc să-l mai întreb, George mă înhaţă de braţ.

— Uite-i!, zise el. Am exagerat cumva?

Mi-am întors capul şi am văzut ceea ce, presupun, puţini englezi au văzut la viaţa lor: călătorul britanic, potrivit concepţiei continentale, însoţit de fiica sa. Veneau spre noi în carne şi oase, afară doar dacă nu visam, vii şi concreţi, britanicul

„milord" şi britanica „miss", aşa cum de generaţii au fost caricaturizaţi în presa umoristică de pe continent şi pe scenele europene. Erau desăvârşiţi până în cele mai mici amănunte. Bărbatul era înalt şi slab, cu părul de culoarea nisipului, cu un nas enorm şi cu favoriţi lungi şi stufoşi. Peste un costum sare-şi-piper purta un pardesiu uşor care îi ajungea până aproape de călcâie. Casca colonială albă era agrementată cu un văl verde; într-o parte îi atârna un binoclu, iar în mâna îmbrăcată într-o mănuşă de culoarea levănţicăi ducea un alpenstock ceva mai înalt decât dânsul. Fiica sa era o lungană colţuroasă. Rochia nu i-o pot descrie; răposatul bunicu-meu, Dumnezeu să-l ierte, ar fi putut; i-ar fi fost mai la îndemână ca un ceva cunoscut. Tot ce pot spune eu este că rochia mi se părea inutil de scurtă, expunând o pereche de glezne, dacă-mi este îngăduit să mă refer la asemenea amănunte, care, din punct de vedere estetic, se cereau mai degrabă ascunse. Pălăria ei mă face să mă gândesc la o lipie uriaşă; de ce, nu pot explica. Purta botine cu elastic într-o parte, „Prunella", pare-mi-se că aşa li se zice în comerţ, mănuşi până la cot şi pince-nez. Avea şi ea un alpenstock (nu există nici picior de munte pe o rază de o sută de mile de la Dresda) şi o geantă neagră, cu bandulieră, pe şold. Dinţii îi avea proiectaţi în afară ca la iepuri şi întreaga ei siluetă era aceea a unei momâi pe catalige.

Harris s-a repezit să-şi ia aparatul de fotografiat şi bineînţeles că nu l-a găsit; niciodată nu-l găseşte când îi trebuie. Ori de câte ori îl vedem pe Harris alergând zăpăcit încoace şi încolo ca un câine rătăcit, strigând: „Unde mi-e aparatul? Ce dracu' am făcut cu aparatul? Voi nu v-aduceţi aminte unde am pus aparatul?", atunci ştim că pentru prima oară în ziua respectivă a întâlnit ceva care merită să fie fotografiat. Mai târziu îşi aduce aminte că este în rucsacul său; totdeauna se află acolo într-astfel de ocazii.

Nu se mulţumeau numai cu înfăţişarea; îşi jucau rolul la perfecţie. Căscau gura în toate părţile, la fiece pas. Domnul ducea în mână un Baedeker deschis, iar domniţa — un manual de expresii. Vorbeau o franţuzească pe care nimeni nu o putea înţelege şi o nemţească pe care nici chiar ei înşişi nu o puteau traduce! Domnul îi împungea pe impiegaţi cu alpenstockul ca să le atragă atenţia, iar domniţa, zărind o reclamă a nu

știu cărei mărci de cacao, zicea „Shocking!" și întorcea capul în partea cealaltă.

Dar avea și ea dreptate. Observi, chiar și în Anglia, patria decenței, că doamna care bea cacao pare, potrivit afișului, să nu mai aibă nevoie de prea multe alte bunuri pe lumea asta; cam un metru de voal cel mult. Pe continent se dispensează, după cum se poate observa, de toate celelalte necesități ale vieții. Cacaua nu reprezintă pentru ea numai hrană și băutură, dar îi ține loc și de vestimentație, potrivit concepției fabricantului de cacao. Dar asta în treacăt fie zis.

Bineînțeles, au devenit imediat centrul atenției. Oferindu-mi-se prilejul să le fiu de folos într-o chestiune măruntă, mi-am câștigat privilegiul unei conversații de cinci minute cu dânșii. Erau foarte afabili. Domnul mi-a spus că se numește Jones și că este din Manchester, dar pare-se că nu știa din ce parte a Manchesterului, sau unde se află Manchesterul. L-am întrebat încotro călătorește, însă evident că nu știa. Zicea că depinde. L-am întrebat dacă nu găsește că alpenstockul este un obiect incomod de purtat printr-un oraș aglomerat; a recunoscut că uneori se cam împiedică în el. L-am întrebat dacă nu găsește că voalul stă între el și panorama lumii exterioare; mi-a explicat că nu-l arborează decât atunci când mustele devin agasante. Am întrebat-o pe domniță dacă nu găsește că vântul suflă rece; mi-a spus că a observat acest lucru, mai ales pe la colțuri. Nu am formulat aceste întrebări una după alta, așa cum le-am înșirat aici pe hârtie; le-am presărat în cursul conversației generale și ne-am despărțit în termeni buni.

Am cugetat mult asupra acestei apariții și am ajuns la o concluzie fermă. Un om pe care l-am cunoscut mai târziu la Frankfurt și căruia i-am descris perechea mi-a spus că a întâlnit-o și el la Paris după încheierea incidentului Fashoda; iar un voiajor comercial din partea unei oțelării din Anglia pe care l-am cunoscut la Strassburg își amintea că a văzut-o la Berlin în timpul agitației stârnite când cu problema Transvaalului. Concluzia mea este că erau actori fără angajament, tocmiți să facă această treabă în interesul păcii internaționale. Ministerul de Externe francez, dornic să potolească mânia gloatei pariziene care vocifera cerând război cu Anglia, și-a procurat această admirabilă pereche și a pus-o

să circule prin oraş. Nu poţi să te amuzi de un lucru şi totodată să vrei să-l ucizi. Naţiunea franceză a văzut cum arată cetăţeanul şi cetăţeanca Marii Britanii, nu în caricatură, ci vii şi naturali, şi indignarea sa a explodat într-un hohot de râs. Succesul acestei stratageme i-a îndemnat mai târziu pe cei doi să-şi ofere serviciile guvernului german, cu rezultatele binefăcătoare cunoscute nouă tuturor.

Guvernul nostru ar putea la rându-i să tragă învăţăminte. Ar fi bine să avem la îndemână în apropiere de Downing Street câţiva franţuji scunzi şi graşi pe care, la nevoie, să-i trimitem prin ţară şi să-i punem să ridice din umeri şi să mănânce sendvişuri cu broaşte; sau un pâlc de nemţi nespilcuiţi, cu părul lins, pleoştit, fumând din pipe lungi şi rostind mereu *So*[1]. Opinia publică ar râde şi ar exclama: „Război cu aştia? Ar fi prea absurd". Dacă guvernul nu marşează, recomand planul Asociaţiei pentru apărarea păcii.

Vizita la Praga am fost siliţi s-o prelungim întrucâtva. Praga este unul dintre cele mai interesante oraşe ale Europei. Pietrele sale sunt saturate de istorie şi romantism; fiecare suburbie a ei trebuie să fi fost un câmp de bătălie. Este oraşul care a conceput Reforma şi a clocit Războiul de treizeci de ani.

În Teynkirche se află amvonul ros de cari de unde a predicat Jan Huss. De la aceeaşi tribună se poate auzi astăzi vocea preotului papistaş, pe când, în îndepărtatul Konstanz, un bloc de piatră aspră, pe jumătate acoperit cu iederă, marchează locul unde Huss şi Ieronim au murit arşi pe rug. Istoria îndrăgeşte micile ei ironii. În aceeaşi Teynkirche zace îngropat Tycho Brache, astronomul, care a făcut greşeala comună de a crede că pământul, cu cele ale sale o mie o sută de crezuri şi o singură omenire, este centrul universului; dar care, pe de altă parte, a observat astrele cu luciditate.

La Dresda am fost sfătuiţi ca în Praga să nu vorbim nemţeşte. De ani de zile, animozitatea dintre minoritatea germană şi majoritatea cehă bântuie pe tot întinsul Boemiei, iar a fi luat drept german pe anumite uliţe pragheze este incomod pentru un om al cărui suflu în cursa de viteză nu mai este ce a fost. Totuşi, noi am vorbit nemţeşte pe anumite uliţe pragheze; se punea

[1] Aşa (în limba germană în text).

chestiunea să vorbești sau nemțește, sau nimic altceva. Despre graiul ceh se spune că este mult străvechi și de o înaltă cultură științifică. Alfabetul său conține patruzeci și două de litere, amintindu-i străinului de limba chineză. Nu e o limbă pe care s-o prinzi cât ai bate din palme. Am ajuns la concluzia că, în linii mari, ar fi mai puțin riscant pentru integritatea noastră corporală să ne menținem la limba germană, și de fapt nu am avut nimic de pătimit. Explicația pot doar s-o bănuiesc. Praghezul este o persoană de mare finețe; se prea poate ca în nemțeasca noastră să se fi strecurat vreo subtilă notă falsă în materie de accent, cine știe ce ușoară inacuratețe de ordin gramatical, care să-i fi revelat faptul că, în ciuda tuturor aparențelor în sens contrariu, nu eram totuși niște Deutscher get-beget. Nu susțin cu tărie acest fapt; îl ofer doar ca pe o posibilitate.

Pentru a evita însă primejdii inutile, am făcut turul orașului cu ajutorul unei călăuze. Niciun ghid din câți am cunoscut nu este desăvârșit. Respectivul avea două lipsuri distincte. Englezeasca lui era, hotărât lucru, slabă. De fapt, nici nu era englezească. Nu știu cum aș putea-o numi. Dar vina nu era întru totul a lui; învățase englezește de la o doamnă scoțiancă. Eu înțeleg scoțiana destul de bine, pentru a ține pasul cu literatura modernă, acest lucru este necesar, dar să înțelegi scoțiana dialectală vorbită cu accent slavonic, facilitat din când în când prin modificări nemțești, asta taxează intelectul. În primul ceas era greu să te debarasezi de convingerea că omul se sufoca. Clipă de clipă ne așteptam să sucombe în brațele noastre. În cursul dimineții ne-am obișnuit cu el și ne-am dezbărat de impulsul de a-l trânti pe spate de fiecare dată când deschidea gura și de a-i sfâșia hainele de pe el. Mai târziu am parvenit să înțelegem o parte din ce spunea, și aceasta a dus la descoperirea celei de a doua lipse a lui.

Se pare că, în ultima vreme, născocise o loțiune pentru creșterea la loc a părului și convinsese un farmacist să-i accepte invenția și să-i facă reclamă. Jumătate din timp ne relevase, nu frumusețile Pragăi, ci binefacerile de care avea să se bucure rasa umană de pe urma întrebuințării acestui preparat; și acordul convențional cu care, sub impresia că omul devenea elocvent în legătură cu priveliștile și arhitectura, întâmpinasem

noi entuziasmul său, el îl atribuise interesului nostru profund față de nenorocita aia de *aqua chiorensis* a lui.

Rezultatul a fost că acum nu-l mai puteai abate de la subiect. Părăginitele palate și bisericile în curs de fărâmițare, el le expedia prin scurte referiri ca pe niște simple frivolități ce-ar fi încurajat numai un gust morbid pentru decadentism. Datoria lui, așa cum o concepea el, era să nu ne îndemne a cugeta la ravagiile timpului, ci mai degrabă să ne îndrepte atenția către mijloacele de a le repara. Ce treabă aveam noi cu niște eroi cu țestele sparte, sau cu sfinți cu creștetele pleșuve? Interesul nostru trebuia să se manifeste neapărat în legătură cu lumea vie; respectiv față de fecioarele cu pletele revărsate, sau revărsatele plete pe care le-ar putea avea printr-o judicioasă folosire a loțiunii „Kophkeo", față de tinerii cu aprigele lor mustăți, așa cum erau zugrăviți pe etichetă.

Involuntar, în mintea sa, omul nostru împărțise lumea în două hălci. Trecutul („Înainte de întrebuințare"), o lume anostă, urâcioasă la vedere, bolnăvicioasă. Viitorul („După întrebuințare"), o lume rotofeie, bonomă, mânca-o-ar mama pe ea; și aceasta îl descalifica total ca ghid printre scene de istorie medievală.

Ne-a trimis fiecăruia la hotel câte o sticlă din preparatul său. Pare-se că în prima fază a conversației noastre cu dânsul, fără să ne fi dat seama, strigasem cu glas tare că vrem. Personal, nu pot nici să laud loțiunea, nici s-o dezavuez.

Sticla mea i-am făcut-o cadou lui George. El mi-a cerut-o ca s-o trimită unui cetățean din Leeds pe care îl cunoștea. Am aflat mai târziu că și Harris îi făcuse cadou sticla lui ca s-o trimită aceluiași om.

O adiere de miros de ceapă s-a ținut scai de turneul nostru de când am plecat din Praga. Până și George a remarcat. El o atribuia predominanței usturoiului în bucătăria europeană.

La Praga, Harris și cu mine i-am făcut lui George un mare serviciu prietenesc. Băgasem de seamă că, de o bunicică bucată de vreme, îndrăgea cam prea tare berea de Pilsen. Berea asta nemțească e o băutură insidioasă, mai cu seamă pe vreme de arșiță, dar nu e bine să te adăpi din ea fără măsură. Nu că ți se urcă la cap, dar de la o vreme îți alterează linia taliei. Eu, când intru în Germania, totdeauna îmi zic:

„N-am să beau bere nemțească, uite așa. Vinul alb al țării, cu puțin sifon, da; și poate, din când în când, un păhărel de Ems sau de carbonat de potasiu. Dar bere, niciodată, sau, mă rog, aproape niciodată“.

Este o hotărâre sănătoasă și utilă, pe care o recomand tuturor călătorilor. Tot ce-mi doresc este să mă pot ține de ea. George, în ciuda îndemnurilor mele, a refuzat să-și impună limite atât de strânse. Susținea cum că în cantități moderate berea nemțească e bună.

— O halbă dimineața, zicea George, una seara, sau chiar două. Asta nu poate să strice nimănui.

Poate că avea dreptate. Ceea ce ne-a tulburat pe Harris și pe mine a fost rația lui de șase halbe.

— E cazul să facem ceva ca să-l oprim, a spus Harris. Începe să devină grav.

— E o chestie de ereditate, așa mi-a explicat el; i-am răspuns:

— Se pare că familia lui a fost veșnic însetată.

— Există apă minerală Apollinaris, replică Harris, care, cred, cu puțină lămâie stoarsă într-însa, este, practic, nevătămătoare. Eu mă gândesc la silueta lui. Are să-și piardă toată fireasca eleganță ce posedă.

Am discutat problema și, Providența venindu-ne într-ajutor, ne-am fixat asupra unui plan. Pentru ornamentarea orașului, tocmai se turnase o nouă statuie. Nu-mi aduc aminte a cui statuie era. Știu doar că, în linii mari, era genul obișnuit de statuie citadină, reprezentând genul obișnuit de domn, cu gâtul obișnuit de țeapăn, călare pe genul obișnuit de cal, calul care merge totdeauna pe picioarele dinapoi, rezervându-și-le pe cele din față pentru a bate tactul, însă, în detalii, poseda individualitate. În loc de obișnuita sabie sau obișnuitul baston de mareșal, omul ținea în mâna întinsă propria-i pălărie împenată; iar calul, în loc de obișnuita cascadă în chip de coadă, poseda un apendice ceva mai redus și care arăta oarecum disproporționat în contextul atitudinii sale ostentative. Aveai impresia că un cal cu o asemenea coadă nu ar fi cabrat chiar în stilul acela.

Era amplasată într-o piațetă nu departe de capătul celălalt al lui Karlsbrucke, însă fusese așezată acolo numai temporar. Înainte de a se hotărî unde s-o instaleze definitiv, autoritățile

municipale deciseseră, în mod judicios, să aprecieze printr-o probă practică în care anume loc ar fi fost mai bine pusă în valoare; în consecință, făcuseră trei machete ale statuii, simple siluete din lemn, alcătuiri ce nu rezistau la o examinare atentă, dar care, privite de la oarecare distanță, produceau tot efectul dorit. Una dintre aceste machete o ridicaseră în apropiere de Franz-Josefsbrucke, o a doua se afla în spațiul deschis din spatele teatrului, iar a treia în centrul lui Wenzelsplatz.

— Dacă George nu e în temă, zicea Harris (ieşisem la plimbare numai noi doi pentru o oră, el rămânând la hotel să-i scrie mătuşii sale), dacă nu a observat statuile astea, atunci cu ajutorul lor vom face din el un om mai bun şi mai zvelt, şi aceasta încă în astă-seară.

Aşa că în timpul cinei l-am tatonat cu băgare de seamă şi, constatând că era în necunoştinţă de cauză, l-am scos la plimbare şi l-am purtat pe străzi lăturalnice până în locul unde se înalţa statuia cea adevărată. George era de părere să-i aruncăm o singură privire şi să trecem mai departe, conform obiceiului său cu statuile, însă noi am insistat să se oprească locului şi să cerceteze obiectivul în mod conştiincios. L-am învârtit de patru ori în jurul statuii şi i-am arătat-o din toate unghiurile posibile. Cred că, în ansamblu, l-am cam plictisit cu chestia asta, dar scopul nostru era să i-o întipărim bine în minte. I-am spus povestea omului călare pe cal, numele sculptorului oare executase statuia, cât cântărea, ce dimensiuni avea. L-am prelucrat până ce statuia i-a intrat în sânge. Când am terminat cu el, cunoştea mai multe despre statuia aceea, deocamdată, decât despre orice altceva pe lume. L-am îmbăiat în statuia aceea şi i-am dat drumul, în cele din urmă, doar cu condiţia ca a doua zi de dimineaţă să vină din nou cu noi, când aveam s-o putem privi cu toţii mai bine, şi, în vederea acestui scop, nu ne-am lăsat până ce nu şi-a notat în agendă locul unde era amplasată.

Apoi l-am însoţit până la berăria lui preferată şi am stat alături de el, povestindu-i întâmplări despre oameni care, dedaţi la berea nemţească şi bând cantităţi prea mari, înnebuniseră sau căpătaseră o manie ucigaşă; despre oameni care, de prea multă bere nemţească, muriseră de tineri; despre

îndrăgostiți pe care berea nemțească îi îndepărtase pe vecie de frumoasele fete.

La ora zece am pornit-o înapoi spre hotel. Era o noapte prevestitoare de furtună, cu nori grei plutind prin fața unei luni luminoase. Harris spuse:

— Nu ne mai întoarcem pe același drum, o luăm pe lângă râu. E splendid în lumina lunii.

Harris istorisi o poveste tristă în vreme ce mergeam, despre un om pe care îl cunoscuse cândva și care acum se afla într-un azil de cretini inofensivi. Zicea că își aduce aminte de povestea asta fiindcă exact pe o asemenea noapte se plimbaseră împreună ultima oară, căci pe urmă nu l-a mai văzut pe bietul băiat. Pășeau agale pe Cheiul Tamisei, zicea Harris, și omul l-a înspăimântat insistând că vede statuia Ducelui de Wellington în colțul podului Westminster, când, după cum știe toată lumea, ea se află în Piața Piccadilly.

Chiar în clipa aceea, George dădu cu ochii de prima dintre acele copii din lemn. Era plasată în mijlocul unui mic scuar îngrădit cu gard de fier, ceva mai sus de noi, pe partea cealaltă a drumului. George se opri brusc în loc și se rezemă de peretele cheiului.

— Ce s-a întâmplat?, l-am întrebat eu. Te ia cu amețeală?

— Așa, nițel, a răspuns el. Să stăm să ne odihnim aici un moment.

Și a rămas cu ochii pironiți asupra statuii. Zise cu voce răgușită:

— Apropo de statui, ceea ce mă izbește la ele este cât de tare seamănă una cu alta.

Harris i-o întoarse:

— Aici nu pot fi de acord cu tine. Tablourile, da, mă rog. Unele tablouri seamănă foarte mult cu alte tablouri, dar o statuie are totdeauna elemente distinctive. Să luăm de pildă statuia pe care am văzut-o azi spre seară, continuă Harris, înainte de a ne duce la concert. Înfățișa un bărbat călare, în Praga vei vedea și alte statui cu bărbați călare, însă de loc asemănătoare cu aceea.

— Ba e așa cum spun eu, insistă George. Toate seamănă între ele. Mereu același cal, mereu același bărbat. Toate seamănă leit. E o prostie cruntă să spui că nu.

Era parcă supărat pe Harris.

— Ce te face să crezi asta?, am întrebat eu.

— Ce mă face să cred asta?, replică George, întorcându-se acum asupra mea. Păi, uită-te şi tu la chestia aia de colo!

— Care chestie?, am întrebat.

— Chestia aia, spuse George. Priveşte! Acelaşi cal cu jumătate de coadă, ridicat pe picioarele dinapoi, acelaşi bărbat fără pălărie, aceeaşi...

Harris spuse:

— Vorbeşti de statuia pe care am văzut-o în Ringplatz?

— Ba deloc, replică George. Vorbesc despre statuia de colo.

— Care statuie?, întrebă Harris.

George se uită la Harris, dar Harris este un om care, cu puţină îndrumare, ar putea fi un actor amator bunicel. Chipul său exprima doar mâhnire prietenească, amestecată cu spaimă. Atunci, George îşi întoarse privirea asupră-mi. M-am străduit, pe cât mi-a stat în putinţă, să imit expresia lui Harris, adăugându-i, în chip de contribuţie personală, şi o notă de dojană.

— Vrei o trăsură?, l-am întrebat pe George cât am putut de amabil. Dau fuga s-aduc una.

— Pentru ce dracu' să vreau o trăsură?, răspunse el, dezagreabil. Voi nu ştiţi de glumă? Parcă aş fi ieşit la plimbare cu două hoaşte bătrâne, după care o luă la picior pe pod, lăsându-ne pe noi să-l urmăm.

— Mă bucur grozav că n-a fost decât o glumă de-a ta, spuse Harris când l-am ajuns din urmă. Am cunoscut un caz de slăbire a facultăţilor mintale care a început...

— Eşti un dobitoc!, i-o tăie George scurt. Tu pe toate le ştii.

Era de-a dreptul nesuferit.

L-am condus pe lângă teatru, pe latura care dă spre râu. I-am spus că e drumul cel mai scurt, ceea ce chiar aşa şi era. În spaţiul deschis din spatele teatrului se înălţa a doua vedenie de cherestea. George o zări şi iarăşi rămase pironit locului.

— Ce s-a întâmplat?, îl întrebă amabil Harris. Nu cumva ţi-e rău?

— Nu cred că acesta este drumul cel mai scurt, spuse George.

— Te asigur că da, susţinu Harris.

— Eu o iau pe dincolo, spuse George. Făcu stânga-mprejur și porni; noi, ca de obicei, după dânsul.

Pe Ferdinand Strasse, Harris și cu mine am discutat despre azilurile de nebuni, care, zicea Harris, nu sunt deloc bine conduse în Anglia. Cică un prieten de-al lui, internat într-un azil de nebuni...

George îl întrerupse:

— Pare-se că ai o mulțime de prieteni în azilurile de nebuni.

A spus-o pe un ton de-a dreptul insultător, cu implicația că acolo trebuie căutată majoritatea prietenilor lui Harris. Însă Harris nu s-a ofensat; i-a răspuns cât se poate de blând:

— Da, este într-adevăr nemaipomenit, când stai să te gândești, câți au ajuns acolo mai curând sau mai târziu. Câteodată mă trec fiori.

Colț cu Wenzelsplatz, Harris, care era cu câțiva pași înaintea noastră, se opri.

— Frumoasă stradă, ce ziceți?!, exclamă el, vârându-și mâinile în buzunare și contemplând-o admirativ.

George și cu mine i-am urmat exemplul. La vreo două sute de metri depărtare de noi, chiar în mijlocul pieței, se afla a treia dintre aceste statui spectrale. Cred că era cea mai reușită din cele trei, cea mai asemănătoare, cea mai înșelătoare. Se proiecta puternic pe cerul frământat; calul ridicat pe picioarele dindărăt, cu coada ciuntită în mod ciudat; bărbatul cu capul gol, arătând cu pălăria împenată spre luna în întregime vizibilă acum.

— Cred, dacă nu vă supărați, spuse George (vorbea cu o vibrație aproape patetică în glas, agresivitatea sa topită fiind cu totul), cred că am să iau o trăsură, dacă găsim vreuna pe-aproape.

— Mi s-a părut mie că nu ți-e bine, spuse Harris cu bunătate. Vine de la cap, nu?

— Poate că da, răspunse George.

— Am observat cum se apropie, zise Harris, dar n-am vrut să-ți spun nimic. Ai vedenii, așa-i?

— Nu, nu, nu-i asta, replică George, cam precipitat. Nu știu ce să fie.

— Eu știu, zise Harris, solemn, și-am să-ți spun. Ți se trage de la berea asta nemțească pe care o tot bei. Cunosc cazul unui om care...

— Nu-mi povesti despre el chiar acum, spuse George. Bănuiesc că e adevărat, dar nu sunt în dispoziţie să aud aşa ceva.

— Nu eşti obişnuit cu băutura asta, spuse Harris.

— Mă las cu începere chiar din astă-seară, spuse George. Cred că ai dreptate. Pare-se că nu-mi prieşte.

L-am dus acasă şi l-am urcat în pat. Era foarte docil şi cât se poate de recunoscător.

O săptămână mai târziu, după o zi lungă de mers cu bicicleta, încheiată cu o cină întru totul satisfăcătoare, i-am vârât lui George un trabuc în gură şi, îndepărtând toate obiectele contondente aflate la îndemâna sa, i-am povestit despre stratagema pe care, spre binele lui, o pusesem la cale.

— Câte copii după statuia aceea ziceţi că am văzut?, întrebă George după ce am terminat.

— Trei, răspunse Harris.

— Numai trei?, făcu George. Eşti sigur?

— Absolut, răspunse Harris. De ce?

— A, nimic!, spuse George.

Dar nu cred că l-a crezut pe Harris.

De la Praga ne-am îndreptat spre Nürnberg prin Karlsbad. Se zice că nemţii care se respectă se duc, în preajma morţii, la Karlsbad, aşa cum americanii care se respectă se duc la Paris. De acest lucru mă îndoiesc, ţinând seama de faptul că localitatea e mică şi nu poate găzdui atâta mulţime de oameni. La Karlsbad te scoli la cinci, ora obişnuită de promenadă, când fanfara cântă sub Colonnade, iar Sprudelul este ticsit de lume pe distanţă de o milă, între orele şase şi opt dimineaţa. Aici auzi vorbindu-se mai multe limbi decât vor fi răsunat în Turnul Babel. Evrei polonezi şi prinţi ruşi, mandarini chinezi şi paşale turceşti, norvegieni care parcă ar fi descins din piesele lui Ibsen, femei de pe Les Grands Boulevards, granzi de Spania şi contese englezoaice, munteni din Muntenegru şi milionari din Chicago, îi întâlneşti la fiecare zece paşi. Toate bunătăţurile din lume sunt la dispoziţia vilegiaturistului în Karlsbad, cu o singură excepţie, piperul. Aşa ceva nu se găseşte pe o rază de cinci mile contra niciunei sume de bani; ceea ce poţi obţine de dragul ochilor tăi frumoşi nu merită luat. Piperul, pentru brigada hepatică ce formează patru cincimi din clienţii Karlsbadului, este

otravă; și, mijloacele preventive fiind mai bune decât cele curative, condimentul respectiv este cu grijă ținut departe de fața locului. La Karlsbad se formează „echipe piperofile" care întreprind expediții dincolo de hotarele complexului, și acolo se dedau la orgii de piper.

Nürnbergul, dacă te aștepți la un oraș cu înfățișare medievală, dezamăgește. Colțișoare ciudate, apariții pitorești se găsesc din belșug, însă pretutindeni sunt împresurate și invadate de modern, și chiar ceea ce este străvechi nu este nici pe departe chiar atât de străvechi precum gândeai. În fond, un oraș, la fel ca și femeia, are vârsta pe care o arată; și Nürnbergul este o doamnă care încă se ține bine, vârsta-i fiind greu de ghicit sub stucul și zugrăveala proaspătă în lumina vie a felinarelor cu gaz sau electrice. Totuși, privind mai de aproape, îi vezi fațadele ridate și turnurile sure.

Capitolul 9

Harris încalcă legea. Omul săritor: pericolele care-l asaltează. George îmbrăţişează cariera fărădelegilor. Cei pentru care Germania este o binefacere şi o binecuvântare. Păcătosul englez: dezamăgirile sale. Păcătosul german: avantajele sale excepţionale. Ceea ce nu poţi face cu aşternutul. Un viciu necostisitor. Câinele german: cumineţenia sa simplistă. Comportamentul urât al gândacului. Un popor care merge pe drumul pe care trebuie să meargă. Băieţelul german: dragostea sa pentru legalitate. Cum s-o iei razna cu un cărucior de copil. Studentul german: îndărătnicia sa pedepsită.

Tustrei, cum-necum, am reuşit ca între Nürnberg şi Pădurea Neagră să ne vârâm în bucluc. Harris a luat primul iniţiativa la Stuttgart insultând un funcţionar. Stuttgartul este un oraş fermecător, curat şi aerisit, o Dresdă de proporţii mai mici. Posedă în plus atracţia că nu conţine aproape niciun obiectiv pentru care să te dai şi peste cap ca să-l vezi: o galerie de tablouri, moderată ca dimensiuni, un mic muzeu de antichităţi şi o jumătate de palat, după care nu mai ai treabă şi poţi să-ţi vezi de ale tale, să-ţi tihnească. Harris nu ştia că acela pe care îi insultă este un funcţionar public. L-a luat drept pompier (chiar arăta a pompier) şi i-a spus că este un *dummer Esel*.

În Germania nu ţi se permite să-i spui unui funcţionar public că este „un măgar tâmpit", însă individul în cauză făcea categoric parte din această speţă. Lucrurile s-au întâmplat în felul următor: Harris, în Stadtgarten, nerăbdător să scape şi văzând o poartă deschisă în faţa sa, încălecase o sârmă şi ieşise în stradă. Harris susţine că n-a observat sârma, dar adevărul este că de sârmă atârna un aviz pe care sta scris:

Durchgang verboten![1]. Individul, care stătea lângă poartă, l-a interceptat pe Harris şi i-a indicat avizul. Harris i-a mulţumit şi a purces mai departe. Individul s-a luat după el şi i-a explicat că a trata chestiunea de o manieră atât de degajată era un fapt inadmisibil; pentru a restabili situaţia, era necesar ca Harris să încalece înapoi peste sârmă şi să revină în grădină. Harris i-a atras atenţia individului că avizul spunea „Trecerea oprită", şi că dacă ar fi revenit în grădină pe aceeaşi cale, ar fi încălcat legea a doua oară. Individul şi-a dat şi el seama de acest lucru şi a propus ca, pentru a ieşi din impas, Harris să se reîntoarcă în grădină prin intrarea oficială, care era după colţ, şi apoi imediat să iasă prin aceeaşi poartă. Acesta a fost momentul când Harris i-a spus individului că este un măgar tâmpit. Povestea ne-a întârziat cu o zi şi l-a costat pe Harris patruzeci de mărci.

Eu i-am călcat pe urme la Karlsruhe, furând o bicicletă. Nu a fost în intenţia mea să fur o bicicletă; am încercat doar să fiu util. Trenul era gata să se pună în mişcare când am observat, aşa mi-am închipuit eu, bicicleta lui Harris necoborâtă din vagonul de bagaje. Nu era nimeni prin preajmă să mă ajute. Am sărit în vagon şi am tras-o afară, taman la timp. Mânând-o pe peron în triumf, am dat cu ochii de bicicleta lui Harris, rezemată de un perete înapoia unor bidoane de lapte. Bicicleta pe care o salvasem nu îi aparţinea lui Harris, ci altcuiva.

Situaţia era penibilă. În Anglia, m-aş fi dus la şeful gării şi i-aş fi explicat că am făcut o confuzie. Dar în Germania nu se mulţumesc să explici o asemenea chestiune măruntă unui singur om: te fac poştă şi te pun să explici unui număr de cinci-şase oameni; şi dacă unul din cei cinci-şase se întâmplă să nu fie acolo sau să nu aibă timp să te asculte, au ei un obicei să te reţină peste noapte ca să-ţi poţi termina explicaţia a doua zi de dimineaţă. M-am gândit să fac să dispară bicicleta de la vedere, şi apoi, fără niciun fel de tapaj, să fac o scurtă plimbare. Am găsit un şopron de lemn, şi tocmai introduceam bicicleta în şopronul acela când, din nefericire, un impiegat cu chipiu roşu şi cu alură de mareşal la pensie m-a zărit şi a venit la mine. Zice:

[1] Trecerea oprită (în limba germană în text).

— Ce faceți cu bicicleta aceea?

Zic:

— O pun în șopronul ăsta ca să nu stea în drum.

Încercam să las să se înțeleagă din tonul meu că făceam un act plin de bunăvoință și de atenție, pentru care impiegatul s-ar fi cuvenit să-mi mulțumească; însă reacția lui nu a fost pozitivă.

— Este bicicleta dumneavoastră?, m-a întrebat.

— Nu, nu tocmai, i-am răspuns.

— A cui este?, m-a întrebat el, cu asprime marcată.

— N-aș putea să vă spun. Nu știu a cui este bicicleta.

A urmat întrebarea:

— De unde ați luat-o?

În tonul său se strecurase o nuanță de suspiciune aproape jignitoare.

— Am luat-o, am răspuns eu cu toată calma demnitate de care am fost capabil în momentul acela, din tren. Adevărul este, am continuat eu sincer, că am comis o greșeală.

Nu mi-a dat răgaz să termin. A spus doar că asta era și impresia lui și-a suflat în țignal.

Amintirea celor ce au urmat nu este, în ceea ce mă privește, amuzantă. Printr-o șansă de domeniul miracolelor, se spune că Providența veghează asupra unora dintre noi, vorba ceea, noroc să ai, incidentul s-a petrecut în Karlsruhe, unde am un prieten german, mare mahăr în administrația de stat. Asupra sorții mele, în cazul când gara nu ar fi fost la Karlsruhe sau în cazul când prietenul meu nu ar fi fost în localitate, nu-mi place să zăbovesc cu gândul; așa însă, cum spune zicala, am scăpat ca prin urechile acului. Mi-ar plăcea să adaug că am plecat din Karlsruhe fără nicio pată în cazierul personal, însă ar fi neadevărat. Faptul că am ieșit basma curată este apreciat până în ziua de azi de către cercurile polițienești ca o gravă carență a justiției.

Dar toate păcatele mai mărunte pălesc în fața fărădelegilor comise de George. Întâmplarea cu bicicleta ne-a zăpăcit pe toți, cu rezultatul că l-am pierdut pe George cu desăvârșire. A reieșit ulterior că George ne aștepta în fața tribunalului polițienesc; însă acest lucru noi nu l-am știut la vremea respectivă. Ne gândeam că poate a plecat mai departe la Baden de unul

singur; şi dornici de a scăpa cât mai repede din Karlsruhe, însă, probabil, nejudecând lucrurile cu destulă luciditate, ne-am aruncat în primul tren care s-a ivit şi am pornit-o într-acolo. Când George, plictisit de aşteptare, s-a reîntors la gară, ne-a găsit buni duşi, cu bagajul său cu tot. Harris avea biletul lui George la el; eu funcţionam pe postul de bancher al grupului, aşa că George nu avea în buzunar decât nişte mărunţiş. Sub acest pretext s-a apucat să comită cu premeditare un şir de fărădelegi care, aşa cum ulterior le-am citit descrise în toată goliciunea lor în procesul-verbal de constatare, au făcut ca lui Harris şi mie să ni se ridice părul măciucă în cap.

A călători în Germania, este cazul să explicăm aici, constituie un lucru destul de complicat. Cumperi un bilet de la staţia de îmbarcare până la locul de destinaţie. Ţi-ai putea închipui că aceasta îţi dă posibilitatea să ajungi acolo, dar nu-ţi dă. Când trenul trage la peron, încerci să te îmbulzeşti în el; însă conductorul te dă la o parte cu un gest magnific. Unde este legitimaţia de călătorie? Îi prezinţi biletul. Acesta, îţi explică el, neînsoţit, nu-ţi este de absolut niciun folos; ai făcut doar primul pas către călătorie; trebuie să te întorci la casa de bilete şi să-ţi procuri în plus un *Schnellzug Ticket*. Te întorci cu suplimentul de accelerat, gândindu-te că ai isprăvit cu necazurile. Ţi se permite să urci în tren, până acum toate bune. Dar nu ai voie să te aşezi nicăieri, nici să stai locului, nici să te fâţâi prin tren. Trebuie să mai iei un bilet, de data aceasta ceea ce se numeşte *Platz Ticket*, care îţi dă dreptul să ocupi un loc pe o anumită distanţă.

Deseori m-am întrebat ce-i rămâne de făcut unui om care stăruie în a nu cumpăra altceva decât acel unic bilet. Are dreptul să alerge în urma trenului pe terasament? Sau poate să-şi lipească o etichetă pe el şi să se predea la vagonul de bagaje? Şi iarăşi, ce se poate face cu un om care, după ce şi-a luat un *Schnellzug Ticket*, refuză cu încăpăţânare sau nu are destui bani să-şi cumpere şi un *Platz Ticket*; îl lasă să se întindă în plasa pentru umbrele, sau i se permite să meargă aninat de fereastră pe dinafară vagonului?

Ca să ne întoarcem la George, avea la el doar atâţia bani cât să-şi ia un bilet de clasa a treia până la Baden, şi niciun sfanţ mai mult. Ca să evite indiscreţia conductorului, a aşteptat

până ce trenul s-a pus în mișcare, și atunci a sărit într-un vagon. Acesta a fost primul său delict:

(a) A te sui în tren din mers;

(b) După ce ai fost avertizat de un impiegat să nu faci acest lucru.

Al doilea delict:

(a) A călători într-un tren de categorie superioară celei pentru care se posedă legitimația de călătorie;

(b) Refuzul de a plăti diferența la cererea conductorului de tren (George susține că el nu a „refuzat"; i-a spus, pur și simplu, omului că n-are cu ce).

Al treilea delict:

(a) A călători într-un vagon de clasă superioară celei pentru care se posedă legitimația de călătorie;

(b) Refuzul de a plăti diferența la cererea conductorului de tren. (Din nou, George contestă exactitatea celor consemnate în procesul-verbal. Și-a întors buzunarele pe dos și i-a oferit omului tot ce avea asupra lui, circa opt pence în monedă germană. S-a oferit să se ducă la clasa a treia, dar nu exista clasa a treia. S-a oferit să se ducă la vagonul de bagaje, dar nici pomeneală să se admită una ca asta.)

Al patrulea delict:

(a) A ocupa un loc fără a plăti pentru locul respectiv;

(b) A te plimba pe culoar. (Cum n-au vrut să-l lase să stea jos fără să plătească și cum nu avea cu ce să plătească, e greu de conceput ce altceva putea face.)

Însă explicațiile nu sunt acceptate drept scuze în Germania; și călătoria sa de la Karlsruhe la Baden a fost poate una dintre cele mai costisitoare din câte cunosc analele.

Reflectând asupra ușurinței și frecvenței cu care intri în bucluc aici, în Germania, ajungi la concluzia că această țară ar constitui o binefacere și o binecuvântare pentru tânărul englez de rând. Pentru studentul în medicină, pentru consumatorul de dineuri de la Temple, pentru junele ofițer în permisie, viața la Londra este o întreprindere plictisitoare. Britanicul sănătos își găsește plăcerea în încălcarea legalității, altfel aia nu mai e plăcere. Nimic din ceea ce are voie să facă nu-i oferă satisfacții autentice. A intra într-un bucluc de un fel sau altul este idealul său de fericire pământească. Ei,

dar Anglia îi oferă prea puține prilejuri în acest sens; pentru a da de dracu' e nevoie de foarte multă perseverență din partea tânărului englez.

Am discutat într-o zi despre acest subiect cu epitropul nostru principal. Era în dimineața zilei de 10 noiembrie, și amândoi cercetam, cu oarecare îngrijorare, comunicatul din partea poliției, apărut în presă. Obișnuita haită de tineri avea să compară în fața justiției pentru faptul de a fi creat obișnuitele dezordini în noaptea precedentă la *Criterion*. Prietenul meu, epitropul, are și el un fecior, iar despre un nepot de-al meu, asupra căruia veghez cu ochi de părinte, o mamă duioasă crede că se află la Londra pentru unicul scop de a studia ingineria. Printr-o fericită întâmplare s-a făcut că niciun nume cunoscut nouă nu figura pe lista celor arestați și răsuflând ușurați, am început să discutăm de pe poziții morale despre nebuniile și deșănțarea tineretului.

— Este cu totul remarcabil, spunea prietenul meu, epitropul, cum s-a menținut *Criterion* pe poziție în această privință. La fel era pe vremea tinereții mele; seara se încheia totdeauna cu scandal la *Criterion*.

— Ce lipsit de sens!, am remarcat eu.

— Ce monoton!, a replicat el. Nici nu ai idee, continuă el, un aer nostalgic adiindu-i pe fața brăzdată, cum poate să ajungă să te plictisească de moarte același drum din Piccadilly Circus până la circa de poliție din Vine Street. Și totuși, ce altceva puteam să facem? Absolut nimic. Uneori mai stingeam câte un felinar, dar venea lampagiul și-l aprindea la loc. Dacă insultai un polițist, pur și simplu nici nu te lua în seamă. Nici nu observa că este insultat; sau, dacă observa, părea să nu se sinchisească. Puteai să sari să-l iei la bătaie pe un ușier de la opera Covent Garden, dacă socoteai că nu ți-e frică și ai credință în tine. În general vorbind, ușierul ieșea învingător; și când se întâmpla așa, te costa cinci șilingi, iar când nu, distracția se ridica la zece. N-am găsit niciodată că acest sport este deosebit de captivant. Odată am încercat să mân o cabrioletă. Această distracție a fost totdeauna socotită culmea teribilismului. Am furat cabrioleta într-o noapte târzie din fața unei cârciumi de pe Dean Street, și primul lucru ce mi s-a întâmplat a fost că, în Golden Square, m-a oprit o

doamnă în vârstă înconjurată de trei copii, doi plângând și al treilea pe jumătate adormit. N-am apucat să dau bice calului, că doamna i-a și îmbarcat pe plozi în cabrioletă, mi-a luat numărul, mi-a plătit, zicea ea, un șiling peste tariful legal, și mi-a indicat o adresă ceva mai încolo de North Kensington, după spusele ei. Adevărul este că acea adresă s-a dovedit a fi tocmai dincolo de Willesden. Calul era frânt de oboseală, iar drumul ne-a luat mai bine de două ore. A fost cea mai monotonă șotie la care îmi aduc aminte să fi luat vreodată parte. Am încercat de vreo două ori să-i conving pe copii că e mai bine să-i duc înapoi la doamna aceea în vârstă; dar de fiecare dată când deschideam ferestruica de comunicare ca să le vorbesc, cel mai mic începea să urle; iar când am propus altor birjari să le cedez mușteriii, cei mai mulți mi-au răspuns cu vorbele cântecului pe atunci la modă: „O, George, nu găsești că te-ntreci cu gluma?“

Unul dintre ei s-a oferit să se ducă la soția mea acasă și să-i comunice ultimele mele dorințe, iar altul mi-a promis să organizeze o echipă care să vină să mă deshumeze la primăvară.

Când m-am suit pe capră, acolo în fața cârciumii, mă vedeam ducând un bătrân colonel țâfnos la mama naibii, cinci-șase mile departe de locul unde dorea să meargă, într-un cartier în care să nu se zărească nici urmă de trăsură, și să-l las acolo la marginea trotuarului, înjurând. Putea să iasă o chestie cu haz sau putea să nu iasă, totul depindea de împrejurări și de colonel.

Perspectiva unei călătorii până la capătul celălalt al unei suburbii, având pe deasupra și răspunderea unei grădinițe de țânci neajutorați, n-o prevăzusem.

Nu, nu, conchise prietenul meu epitropul, Londra nu oferă decât posibilități limitate amatorului de ilegalități. În Germania, pe de altă parte, dacă vrei bucluc, n-ai decât să ceri. Sunt multe lucruri în Germania pe care nu ai voie să le faci și pe care le poți face ușor. Junelui englez care tânjește să dea de bucluc și vede că nu are condiții pentru așa ceva în propria-i țară îi dau sfatul să ia numai un bilet dus pentru Germania; un bilet dus și întors, cu valabilitate de numai o lună, s-ar putea dovedi o risipă inutilă.

În Ghidul poliţienesc al Vaterlandului[1], el va găsi prevăzute pe o listă faptele a căror comitere îi vor stârni interesul şi emoţia. În Germania este interzis să-ţi atârni aşternutul pe fereastră. Ar putea începe cu asta. Fluturându-şi aşternutul la fereastră, intră sigur în bucluc chiar înainte de a-şi fi luat micul dejun. În ţară ar putea să se şi spânzure în afara ferestrei şi nimeni nu s-ar sinchisi prea tare, cu condiţia să nu împiedice vizibilitatea vecinului de la etajul de dedesubt sau să i se rupă funia şi să vatăme vreun pieton.

În Germania nu ai voie să porţi haine *fantaisie* pe stradă. Un cunoscut de-al meu, un scoţian, care a venit să-şi petreacă iarna la Dresda, şi-a prăpădit primele zile ale şederii sale acolo dezbătând această chestiune cu Guvernul Saxoniei. L-au întrebat ce face cu veşmintele acelea. Omul nu era dus la biserică. A răspuns că le poartă. L-au întrebat de ce le poartă. Le-a replicat că le poartă ca să-i ţină de cald. I-au spus verde de la obraz că nu-l cred şi l-au expediat înapoi la gazda sa într-un cupeu închis. A fost necesară mărturia personală a ministrului Angliei pentru a asigura autorităţile că portul scoţian este îmbrăcămintea curentă a multor supuşi britanici cumsecade şi onorabili. Au acceptat declaraţia, din considerente de ordin diplomatic, însă îşi rezervă părerea personală până-n ziua de azi. Cu turistul englez s-au obişnuit; dar un gentleman din Leicestershire, invitat să vâneze cu nişte ofiţeri germani, în momentul când a apărut în faţa hotelului, a fost înhăţat prompt, cu cal cu tot, şi dus în faţa tribunalului poliţienesc să dea explicaţii pentru frivolitatea sa.

Un alt lucru pe care nu ai voie să-l faci pe străzile oraşelor din Germania este să dai de mâncare cailor, catârilor sau măgarilor, fie că sunt ai tăi, fie că aparţin altor persoane. Dacă te-apucă o pasiune să hrăneşti calul altcuiva, trebuie să-ţi dai rendez-vous cu animalul, şi masa să se consume într-un loc autorizat. Nu ai voie să spargi sticlă sau porţelan pe străzi; de fapt, este interzis să faci acest lucru în absolut orice alt loc public; şi dacă spargi, trebuie să aduni toate cioburile. Ce urmează să faci cu cioburile după ce le-ai cules, nu ştiu să vă spun. Tot ce ştiu în mod cert este că nu-i permis să le

[1] Patrie (în limba germană în text).

arunci nicăieri, nici să le lași pe undeva și nici, pare-se, să te descotorosești de ele în vreun fel. Probabil că ți se pretinde să le porți cu tine până mori și să fii îngropat cu ele; sau poate ți se îngăduie să le înghiți.

Pe străzile din Germania nu ai voie să tragi cu arbaleta. Legiuitorul german nu se limitează la contravențiile omului normal — delictul pe care simți un imbold să-l comiți, dar nu ai voie —, el se frământă imaginându-și tot ce ar putea săvârși un maniac cu mințile rătăcite. În Germania, încă nu există o lege împotriva celor care stau în cap în mijlocul drumului; nu le-a venit ideea. Curând, într-o bună zi, un om de stat german, asistând la un spectacol de circ și văzând acrobați, va reflecta asupra acestei omisiuni. După care se va pune imediat pe treabă și va redacta o clauză interzicând cetățenilor să stea în cap în mijlocul drumului și fixând cuantumul amenzii. Acesta este farmecul legislației germane: comportamentul necorespunzător își are, în Germania, prețul său fix. Nu faci o noapte de insomnie, ca în Anglia, întrebându-te dacă ai să te alegi cu un avertisment, cu o amendă de patruzeci de șilingi sau, în cazul când ai ghinionul să-l prinzi pe jude într-un moment defavorabil pentru tine, cu șapte zile. Știi exact cât are să te coste distracția. Poți să-ți întinzi banii pe masă, să deschizi Ghidul polițienesc și să-ți organizezi vacanța până la ultima monedă de cincizeci de pfenigi. Pentru o seară cu adevărat ieftină, aș recomanda mersul pe partea cu sens invers a trotuarului, după ce ai fost avertizat să nu mai faci asta. Am calculat că, dacă îți alegi bine cartierul și te mulțumești cu străzi lăturalnice liniștite, poți merge o seară întreagă pe partea cu sens invers a trotuarului și să nu te coste decât ceva mai mult de trei mărci.

În orașele germane este interzis a circula „în cârduri" după lăsarea întunericului. Nu sunt prea sigur câte persoane constituie „un cârd", și niciun membru al autorităților nemțești cu care am discutat această chestiune nu a socotit că e competent să stabilească numărul exact. Odată, l-am întrebat pe un prieten de-al meu german care pornise la teatru cu soția, soacra, cinci copii personali, sora cu logodnicul ei și două nepoate dacă nu socotește că se expune unui risc, ținând

seama de ordonanța cu pricina. El nu a luat întrebarea mea ca pe o glumă. Și-a rotit ochii asupra grupului.

— A, nu cred, a spus. Vezi, noi suntem toți o familie.

— Paragraful respectiv nu precizează dacă e vorba de cârd familial sau nu, am replicat eu. Spune „cârd" și atât. Te rog să n-o iei drept o jignire, dar, din punct de vedere semantic, eu, personal, sunt înclinat să consider această colecție a ta drept „un cârd". Dacă poliția va adopta sau nu același punct de vedere, rămâne de văzut. Eu nu fac altceva decât să te previn.

Prietenul meu era înclinat să ia în zeflemea temerile mele; dar soția lui, gândindu-se că e preferabil să nu se expună riscului de a se vedea împrăștiați de către poliție chiar de la începutul serii, s-au divizat, convenind să se regrupeze în holul teatrului.

O altă patimă pe care trebuie să ți-o înfrânezi în Germania este aceea care te împinge să arunci obiecte pe geam. Pisicile nu sunt o scuză. În cursul primei săptămâni a șederii mele în Germania am fost neîncetat trezit din somn de pisici. Într-o noapte am simțit că turbez. Mi-am adunat un mic arsenal, două-trei bucăți de cărbune, câteva pere tari, niște capete de lumânare, un ou răzleț pe care l-am găsit pe masa din bucătărie, un sifon gol și alte câteva articole de aceeași natură și, deschizând fereastra, am bombardat sectorul de unde păreau să vină miorlăiturile. Nu cred că am nimerit nici măcar o dată; eu n-am văzut încă om care să fi nimerit vreo pisică decât, poate, din greșeală, când țintea în altceva. Am cunoscut trăgători, câștigători ai premiilor regale, ași de talia aceasta, trăgând cu pușca în pisici de la depărtare de cincizeci de yarzi fără să nimerească măcar un fir de păr din vârful cozii. M-am gândit adesea că, în loc de ținte, cerbi mobili și alte nerozii de genul acesta, un țintaș cu adevărat de înaltă clasă ar fi acela care s-ar putea lăuda că a împușcat o pisică.

Dar, oricum, le-am alungat; poate le-a dezgustat oul. Băgasem de seamă când l-am luat că nu arăta a ou proaspăt; și m-am vârât la loc în așternut, socotind incidentul încheiat. Zece minute după aceea am auzit soneria zbârnâind violent. Am încercat s-o ignor, dar era prea insistentă și, punându-mi halatul, am ieșit la poartă. Acolo stătea băț un polițai. Toate obiectele pe care le azvârlisem pe fereastră se aflau grămadă

dinaintea lui, la picioare, toate — cu excepția oului. Evident, stătuse să le adune. Zice:

— Aceste obiecte vă aparțin?

Zic:

— Mi-au aparținut, însă, personal, am terminat cu ele. Poate să le ia oricine, puteți să le luați chiar dumneavoastră.

A ignorat oferta mea. Zice:

— Ați aruncat aceste obiecte pe fereastră.

— Aveți dreptate, am recunoscut eu. Întocmai.

— De ce le-ați aruncat pe fereastră?, a întrebat el.

Un polițai neamț își are codul de întrebări gata întocmit; nu-l diversifică niciodată și nu-i scapă una.

— Am azvârlit cu ele pe fereastră în niște pisici, am răspuns.

— Ce pisici?

Uite, ăsta este genul de întrebări pe care ți le poate pune un polițai neamț. Am replicat cu tot sarcasmul pe care am reușit să-l imprim intonației că mi-e jenă să-i spun că nu-i pot preciza ce pisici anume. I-am explicat că, personal, îmi erau străine; dar m-am oferit, dacă poliția era dispusă să adune toate pisicile din cartier laolaltă, să vin să văd dacă n-aș putea să le recunosc după miorlăit.

Polițaiul neamț nu sesizează glumele, ceea ce, în general, poate că e mai bine, deoarece cred că te paște o amendă grea dacă faci glume cu orice uniformă nemțească; asta se cheamă „a trata cu dispreț un reprezentant al autorităților“. Mi-a replicat doar că nu intră în îndatoririle poliției să ajute la recunoașterea pisicilor; poliția are numai datoria să mă amendeze pentru faptul de a fi aruncat obiecte pe fereastră.

L-am întrebat ce trebuie să facă omul în Germania când e trezit noapte după noapte de pisici, și el mi-a explicat că pot depune o plângere împotriva proprietarului pisicii, drept care poliția va proceda la darea unui avertisment și, dacă este necesar, să ceară ca pisica să fie lichidată. Cine avea să lichideze pisica și ce avea să facă pisica în timpul procedurii, nu mi-a explicat.

L-am întrebat cum îmi propune să-l descopăr pe proprietarul pisicii. A reflectat câtva timp, apoi a sugerat că aș putea s-o urmăresc până la domiciliu. După aceasta nu m-am mai simțit înclinat să discut cu el mai departe; aș fi spus lucruri

care ar fi agravat situaţia. Aşa, distracţia din noaptea respectivă m-a costat douăsprezece mărci; şi nici măcar unul dintre cei patru membri ai autorităţilor germane care m-au interogat în legătură cu acest subiect nu au putut găsi nimic ridicol în procedură, de la un capăt al ei până la celălalt.

Dar în Germania, cele mai multe păcate şi nebunii omeneşti devin comparativ derizorii faţă de crima monstruoasă de a călca pe iarbă. Nicăieri şi în nicio împrejurare nu ai voie vreodată în Germania să calci pe iarbă. Iarba, în Germania, este un adevărat fetiş. A pune piciorul pe iarba nemţească este un sacrilegiu egal cu acela de a juca tontoroiul pe covorul de rugăciune al mahomedanului. Până şi câinii respectă iarba nemţească; niciun câine german n-ar visa măcar să calce cu laba pe ea. Dacă vezi un câine alergând peste iarbă în Germania, poţi fi sigur mie în sută că este câinele unui venetic fără frica lui Dumnezeu. În Anglia, dacă vrem să împiedicăm accesul câinilor într-un loc oarecare, ridicăm o palisadă de sârmă împletită, înaltă de şase picioare, întărită cu contraforturi şi prevăzută cu ţepi în partea de sus. În Germania, se înfige în mijlocul locului cu pricina o plăcuţă cu inscripţia *Hunden verboten*[1], câinele citeşte avizul şi se îndepărtează. Într-un parc din Germania am văzut un grădinar păşind pe iarbă delicat, în încălţări de pâslă, culegând de jos un gândac şi depunându-l grav, dar ferm, pe pietriş; după care a rămas să supravegheze cu severitate gândacul ca nu cumva insecta să încerce să tragă iar la iarbă; iar gândacul, arătând nespus de ruşinat, a luat-o la picior prin rigolă şi a apucat-o pe aleea marcată cu tăblia *Ausgang*[2]. Parcurile nemţeşti sunt prevăzute cu alei speciale pentru diferitele tagme ale comunităţii, şi nicio persoană, fără decât riscându-şi libertatea şi averea, nu poate folosi aleea altei persoane. Există alei speciale pentru „velocipedişti" şi alei speciale pentru „pedestraşi", bulevarde pentru „călăreţi", căi pentru cei care circulă în vehicule uşoare şi căi pentru cei care circulă în vehicule grele; alei pentru copii şi alei pentru „doamne neînsoţite". Faptul că nu s-au prevăzut alei speciale pentru bărbaţi cu chelie sau pentru

[1] Accesul câinilor interzis (în limba germană în text).
[2] Ieşire (în limba germană în text).

„femei proaspăt căsătorite“ m-a izbit totdeauna ca o omisiune. În Grosse Garden din Dresda am văzut odată o doamnă în vârstă stând neajutorată și nedumerită într-un punct de unde se ramificau șapte alei. Fiecare dintre ele era păzită de o tăblie amenințătoare care interzicea accesul oricărei persoane cu excepția celei căreia îi era destinată.

— Mă scuzați de deranj, îmi spuse doamna cea în vârstă, aflând că știu să vorbesc englezește și să citesc nemțește, dar sunteți atât de amabil să-mi spuneți ce sunt eu și pe unde trebuie s-o apuc?

Am examinat-o cu atenție. Am ajuns la concluzia că era „adultă“ și „pedestrașă“ și i-am indicat aleea cuvenită. S-a uitat la alee și a luat un aer dezamăgit.

— Dar eu nu vreau să mă duc într-acolo, spuse ea. Pe aici nu pot s-o iau?

— Dumnezeule mare, nu, doamnă! Aleea aceasta este rezervată copiilor.

— Dar n-am să le fac niciun rău, spuse doamna cea în vârstă zâmbind.

Nici nu arăta a fi genul de persoană bătrână care să facă vreun rău copiilor.

— Doamnă, i-am replicat, dacă ar fi după mine, v-aș îngădui să mergeți pe această alee chiar dacă la capătul ei s-ar afla primul meu născut; dar eu nu pot decât să vă informez cu privire la legile acestei țări. Dacă dumneavoastră, o persoană în deplină maturitate, v-ați aventura pe această alee, ați ajunge în mod cert la o amendă, dacă nu la închisoare. Aceea este aleea dumneavoastră, marcată clar: *Nur für Fussgänger*[1], și dacă vreți să-mi urmați sfatul, luați-o pe acolo în pas grăbit; este interzis să stați aici și să șovăiți.

— Dar nu duce deloc în direcția în care vreau să merg, spuse doamna cea în vârstă.

— Duce în direcția în care *ar trebui* să vreți să mergeți, am replicat, și cu asta drumurile noastre s-au despărțit.

În parcurile nemțești sunt bănci speciale etichetate „Numai pentru adulți“ *(Nur für Erwachsene),* și puiul de neamț, care de-abia așteaptă să se așeze, citind acel aviz,

[1] Numai pentru pietoni (în limba germană în text).

trece mai departe şi vânează o bancă pe care este permis copiilor să se odihnească; şi acolo se aşază, grijuliu să nu atingă lemnăria cu botinele sale pline de noroi. Imaginaţi-vă o bancă în Hegent's Park sau în St. Tames' Park, etichetată „Numai pentru adulţi"! Fiecare copil de pe o rază de cinci mile ar încerca să se caţăre pe banca aceea, trăgând de alţi copii ca să-i dea jos. Cât despre „adult", n-ar reuşi să se apropie nici la o jumătate de milă de banca aceea din cauza îmbulzelii. Puiul de neamţ care s-a aşezat din greşeală pe o asemenea bancă sare jos ca ars când i se atrage atenţia asupra erorii comise şi se îndepărtează cu capul în pământ, roşind până în vârful urechilor de ruşine şi de căinţă.

Nu că un guvern părinte vitreg l-ar neglija pe copilul german. În parcurile şi grădinile publice nemţeşti îi sunt rezervate locuri speciale *(Spielplätze*[1]*)*, fiecare prevăzut cu un morman de nisip. Acolo, micuţul poate să se joace după pofta inimii făcând turte şi construind castele de nisip. Pentru copilul german, o turtă făcută din alt nisip decât acesta ar fi o turtă imorală. Nu i-ar face nicio bucurie; cugetul său s-ar revolta împotrivă-i.

„Turta aceea, şi-ar zice el în sinea lui, nu a fost confecţionată, aşa cum s-ar fi cerut, din nisip de stat special repartizat acestui scop; nu a fost executată în locul destinat şi întreţinut de stat pentru confecţionarea turtelor de nisip. Este o turtă care nu poate aduce nimic bun; este o turtă ilegală."

Şi până ce tatăl său nu va fi plătit cuvenita amendă şi el nu va fi încasat cuvenita chelfăneală, l-ar chinui mereu mustrările de cuget.

Un alt element excelent pentru a-ţi face viaţa palpitantă în Germania este simplul cărucior de copil. Ce ai voie să faci cu un *Kinderwagen*, cum i se spune, şi ce îţi este interzis să faci, acoperă pagini de legislaţie germană; după citirea cărora ajungi la concluzia că omul care poate împinge un cărucior printr-un oraş nemţesc fără să încalce legea a fost hărăzit carierei diplomatice. Este interzis a merge agale cu căruciorul şi este interzis a merge prea repede. Este interzis a stânjeni cu căruciorul libera circulaţie a pietonilor, iar dacă

[1] Locuri de joacă (în limba germană în text).

pietonii stânjenesc libera ta circulație, ești obligat să te dai la o parte din calea lor. Dacă vrei să te oprești cu căruciorul undeva, trebuie să te oprești într-un loc special desemnat pentru oprirea cărucioarelor; iar când ai ajuns acolo, *trebuie* să te oprești. Este interzis a traversa strada cu căruciorul; dacă tu și bebelușul se întâmplă să locuiți de partea cealaltă a străzii, vă privește. Este interzis a lăsa căruciorul în vreun loc, și numai în anumite locuri ai voie să-l iei cu tine. Eu zic că în Germania, dacă ieși cu căruciorul pe stradă, într-o jumătate de oră intri în atâtea buclucuri cât să-ți ajungă o lună întreagă. Orice tânăr englez care tânjește să se ia în bețe cu poliția nu poate face altceva mai bun decât să se deplaseze până în Germania și să-și ia căruciorul cu el.

În Germania este interzis a lăsa ușa de la intrare descuiată după orele zece seara și este interzis a cânta la pian în propria ta locuință după orele unsprezece. În Anglia nu am avut niciodată sentimentul că aș dori să cânt la pian eu însumi sau să ascult pe altcineva cântând la pian după orele unsprezece din noapte; dar asta e una, iar a ți se spune că îți este interzis să cânți este cu totul altceva. Aici, în Germania, nu mă apucă dorul de pian decât după unsprezece, și atunci aș putea sta și asculta cu deliciu „Rugăciunea tinerei fecioare" sau uvertura la „Zampa". Pentru neamțul iubitor de lege, pe de altă parte, muzica de după orele unsprezece din noapte încetează a mai fi muzică: ca devine un păcat, și, ca atare, neamțul nu mai are nicio bucurie de ea.

Singurul individ de pe tot cuprinsul Germaniei care visează măcar să-și permită libertăți cu legea este studentul german și, chiar și el, doar până la un punct foarte bine definit. Prin tradiție, i se acordă anumite privilegii, dar și acestea sunt strict limitate și clar înțelese. De pildă, studentul german poate să se îmbete și să adoarmă în rigolă fără altă penalizare decât bacșișul pe care trebuie să-l dea a doua zi de dimineață polițaiului care l-a descoperit și l-a condus acasă. Dar în acest scop trebuie să-și aleagă rigolele de pe străzile lăturalnice. Studentul german, conștient de apropierea rapidă a uitării totale, își folosește ultimele resurse de care mai dispune pentru a da colțul și a se prăvăli acolo fără grijă. În anumite cartiere poate suna pe la uși. Chiria apartamentelor în aceste

cartiere este mai mică decât prin alte părţi ale oraşului; iar fiecare familie îşi ia măsuri suplimentare de precauţie, convenind asupra unui cod secret de sunat la uşă, cu ajutorul căruia se ştie dacă sunatul este autentic sau nu. Când vizitezi o asemenea locuinţă în toiul nopţii, e bine să cunoşti codul, căci altfel, dacă insişti, te poţi pomeni cu o găleată de apă în cap.

De asemenea, studentului german i se permite să stingă felinare noaptea, cu condiţia să nu stingă prea multe. Studentul german pus pe şotii ţine de obicei socoteala, mulţumindu-se cu o jumătate de duzină de felinare pe noapte. Tot astfel, are voie să strige şi să cânte în drum spre casă până la orele două şi jumătate; şi în anumite restaurante i se permite s-o cuprindă pe Fraulein pe după talie cu braţul. Pentru a preveni orice idee de necuviinţă, chelneriţele din restaurantele frecventate de studenţi sunt alese cu grijă din rândurile unei categorii de femei mai în vârstă şi aşezate, drept care studentul german se poate bucura de deliciile flirtului fără teamă şi fără reproş. Oameni cu frica legii, asta sunt germanii.

Capitolul 10

Baden Baden, din punctul de vedere al vizitatorului. Frumusețea zorilor de zi văzute din după-amiaza precedentă. Distanța, măsurată cu compasul. Idem, măsurată cu gambele. George, la taifas cu propria-i conștiință. O mașină leneșă. Ciclismul, potrivit afișului. Ciclistul de pe afiș: costumul său, metoda sa. Grifonul, ca animal de interior. Un câine ce-și poartă cuvenitul respect de sine. Calul care a fost insultat.

De la Baden, despre care nu e nevoie să se spună mai mult decât că este o stațiune de agrement ciudat de asemănătoare cu alte stațiuni de agrement de același tip, am început să pedalăm pe biciclete în toată legea. Am planificat un tur de zece zile care, odată terminată Pădurea Neagră, avea să cuprindă o coborâre pe serpentine în Donau-Thal, care pe distanța de douăzeci de mile de la Tuttlingen la Sigmaringen, este poate cea mai frumoasă vale din Germania, cursul firav al Dunării șerpuind aici printre sate nealterate, vechi de când lumea. Apa trece pe lângă străvechi mănăstiri, cuibărite în pășuni verzi, pe unde mai calcă și azi călugărul cerșetor, desculț și cu capul gol, încins strâns pe sub șale cu crâmpeiul de funie, păstorul, cu toiagul în mână, veghindu-și oile ce pasc pe povârnișuri; prin păduri aninate de stânci, printre chei abrupte, încununate în creștet cu fortărețe, biserici sau castele în ruină. Mai intenționam și o aruncătură de ochi asupra munților Vosgi, unde jumătate din populație este profund afectată dacă-i vorbești franțuzește, iar cealaltă jumătate direct jignită dacă i te adresezi în nemțește, și toți laolaltă cu indignare disprețuitori la auzul primului sunet de grai englezesc; o stare de lucruri care face din conversația cu localnicii o îndeletnicire ce taxează nervii.

Nu am reuşit să ne ducem la îndeplinire programul în totalitatea lui, pentru motivul binecuvântat că realizările omului rămân totdeauna de căruţă faţă de intenţiile sale. Este uşor să spui şi să crezi la ora trei după-masă: „Ne sculăm la cinci, mâncăm frugal la şi jumătate şi pornim la drum la şase".

— Asta înseamnă că am parcurs o bună parte din drum înainte de a începe arşiţa, remarcă unul dintre noi.

— În anotimpul acesta, zorii de zi sunt cu adevărat cea mai bună parte a zilei. Nu credeţi?, adaugă altul.

— A, nici nu mai încape vorbă.

— E aşa de răcoare, aşa de proaspăt totul.

— Şi lumina care se înfiripă, ce minunată!

În prima dimineaţă îţi respecţi legământul. Grupul se adună la cinci şi jumătate. E foarte tăcut; fiecare, luat în parte, cam nervos; înclinat să găsească cusur mâncării şi multor altor lucruri; o atmosferă grea de iritare comprimată care îşi caută o supapă. Seara se aude vocea Ispititorului:

— Cred că dacă am porni la şase şi jumătate, fix, avem destul timp, ce ziceţi?

Glasul Virtuţii protestează, plăpând:

— Ar însemna să ne încălcăm hotărârea.

Ispititorul răspunde:

— Hotărârile au fost făcute pentru om, nu omul pentru hotărâri. (Diavolul ştie să parafrazeze Scriptura în folosul său.) În afară de asta, deranjăm un hotel întreg. Gândiţi-vă la bieţii servitori.

Glasul Virtuţii continuă, însă şi mai plăpând:

— Dar prin părţile acestea toată lumea se scoală devreme.

— Nu s-ar scula, dacă n-ar fi obligaţi, sărmanii de ei! Hai să zicem micul dejun la şase şi jumătate; asta nu produce niciun deranj nimănui.

Astfel, Păcatul îşi joacă mascarada deghizat în Bine, şi tu dormi până la şase, justificându-te conştiinţei tale, care însă nu crede că procedezi ca atare numai din considerente altruiste. Am văzut un asemenea considerent care s-a prelungit până la ora şapte.

Tot astfel, distanţa măsurată cu compasul nu este chiar egală cu aceea măsurată cu gambele.

— Zece mile pe oră timp de șapte ore: șaptezeci de mile. Frumoasă și ușoară treabă pentru o zi!

— Sunt câteva pante abrupte de urcat, nu?

— Dar vii la vale pe versantul celălalt. Hai să zicem opt mile pe oră, deci punem șaizeci de mile. *Gott în Himmel!* Dacă nu suntem în stare să facem opt mile pe oră, mai bine umblăm în cărucioare de invalizi! Chiar pare imposibil să faci mai puțin, pe hârtie.

Dar, la ora patru după-amiază, glasul Datoriei sună dintr-o trâmbiță mai subțirică:

— Ei, cred că ar trebui să pornim mai departe.

— Dar ce zor avem? Nu te mai agita atâta.

Frumoasă priveliște de aici, nu?

— Foarte. Nu uita că suntem la douăzeci și cinci de mile de Sf. Blasien.

— La cât?

— La douăzeci și cinci de mile, poate un pic mai mult.

— Vrei să spui că am făcut numai treizeci și cinci de mile?

— Atâta tot.

— Fugi de-acolo! N-am încredere în harta aia a ta.

— E imposibil, ascultă-mă pe mine. Am mers întins de azi-dimineață din zori.

— Nici pomeneală! N-am pornit înainte de opt, asta una la mână.

— Opt fără un sfert.

— Ei, hai să zicem opt fără un sfert; și am făcut câte un popas din șase în șase mile.

— Ne-am oprit doar ca să admirăm priveliștea. N-are niciun chichirez să vii să vezi o țară și să n-o vezi.

— Și în câteva locuri am avut de tras tare la deal.

— Pe lângă toate, a mai fost și o zi excesiv de călduroasă.

— Toate bune, dar nu uitați că până la Sf. Blasien mai e cale de douăzeci și cinci de mile și-atât.

— Pante mai sunt?

— Mai sunt două: una la deal și una la vale.

— Parcă ziceai că până-n Sf. Blasien mergi tot la vale?

— Ziceam, pe ultimele zece mile. Aici suntem la douăzeci și cinci de mile de Sf. Blasien.

— Şi nu se mai află nimic între aici unde suntem şi Sf. Blasien? Ce localitate e aia mică de pe malul lacului?

— Nu este Sf. Blasien şi nici vreo localitate de prin preajma lui. Nu e bine să începem cu chestii de-astea.

— Nu e bine să-ţi scoţi sufletul din tine. Trebuie cultivată moderaţia în toate cele. Drăgălaşă localitate, Titisee asta, după cum spune harta; pare să fie aer bun acolo.

— Perfect, eu sunt de acord. Voi singuri aţi propus să mergem până la Sf. Blasien.

— A, eu nu ţin morţiş să poposim la Sf. Blasien. O nepricopsită de aşezare, jos, într-o văgăună. Această Titisee e mult mai drăgălaşă, zic eu.

— E destul de aproape, nu?

— Cinci mile.

Cor general:

— Poposim la Titisee.

George a descoperit această diferenţă între teorie şi practică chiar în prima zi a raidului nostru.

— Credeam, spunea George (el mergea pe bicicleta simplă, iar Harris şi cu mine, ceva mai în faţă, pe tandem), că schema era să mergem la deal cu trenul şi la vale pe biciclete.

— Şi este încă valabilă, a răspuns Harris, ca regulă generală. Dar trenurile nu urcă coastele din Pădurea Neagră.

— Aveam eu oarecare bănuieli că nu, bombăni George.

Şi o vreme domni tăcerea.

— Pe lângă aceasta, observă Harris, care în mod evident rumegase subiectul în minte, doar n-oi fi vrând să ai de mers numai la vale. Înseamnă să nu respecţi regulile jocului. Trebuie să-ţi mai fie şi nitel tare, nu numai moale.

Din nou se instaură tăcerea, întreruptă de data aceasta de George:

— Voi, băieţi, să nu vă extenuaţi numai din cauza mea.

— Ce vrei să spui?, întrebă Harris.

— Vreau să spun, răspunse George, că acolo unde se întâmplă să existe un tren care merge la deal, nu e cazul să renunţaţi la ideea de a-l lua numai de teamă să nu jigniţi simţirea mea delicată. Eu, personal, sunt pregătit sufleteşte să urc toate aceste coaste cu trenul, chiar dacă asta înseamnă că nu respect regulile jocului. Am să reglez conturile cu propria mea

conștiință; de o săptămână mă scol în fiecare dimineață la ora șapte, așa că socotesc că mi-a rămas datoare cu ceva. Nu ținești absolut deloc seama de mine în chestiunea aceasta.

I-am promis că vom lua în considerare cele spuse, și din nou călătoria a continuat într-o muțenie acerbă, până ce George o întrerupse iarăși.

— Ce marcă ziceai că e bicicleta asta a ta?, întrebă George.

Harris îi spuse. Nu-mi aduc aminte ce marcă anume era; și nici nu are importanță.

— Ești sigur?, insistă George.

— Sigur că sunt sigur, răspunse Harris. Dar ce-ai cu ea?

— Nu corespunde afișului, spuse George, asta-i tot.

— Care afiș?, întrebă Harris.

— Afișul care face reclamă acestei mărci de bicicletă, explică George. Am privit un asemenea afiș pe un panou din Sloan Street cu o zi-două înainte de plecarea noastră. Un bărbat stătea călare pe marca aceasta de bicicletă, un bărbat cu un stindard în mână, și nu depunea niciun efort, asta era limpede ca lumina zilei; ședea, pur și simplu, în șa și inspira aer. Bicicleta mergea de la sine și mergea bine. Drăcia asta a ta mă lasă pe mine să fac toată treaba. E o trântoriță; dacă nu împingi în ea, nu se mișcă. Eu, dacă aș fi în locul tău, aș depune o plângere.

Dacă stai să te gândești, puține biciclete se ridică la înălțimea afișului. Nu-mi aduc aminte decât de un singur afiș care îl înfățișa pe biciclist depunând efort. Dar acest biciclist era fugărit de un taur. În cazurile obișnuite, scopul graficianului este să-l convingă pe șovăielnicul neofit că sportul pe două roți constă în a ședea pe o șa luxoasă și a fi purtat rapid, în direcția în care dorești să mergi, de către puteri cerești nevăzute.

De regulă, persoana călare pe bicicletă este o tânără doamnă, și atunci ai sentimentul că pentru o desăvârșită odihnă trupească îmbinată cu o totală eliberare de angoase sufletești, somnul lin pe un culcuș de ape nu se poate compara cu mersul pe bicicletă pe un drum de costișă. Nicio zână călătoare pe un nor de vară nu ar putea lua lucrurile mai ușor decât această ciclistă, potrivit afișului. Costumul ei de mers pe bicicletă în anotimpul cald este ideal. Hangioaicele de modă veche ar refuza, poate, s-o servească, e adevărat; iar o forță

poliţienească îngustă la minte, înainte de a-i dresa proces-verbal, ar înfăşura-o mai întâi într-un ţol. Dar de aşa ceva dânsa nu se sinchiseşte. La deal şi la vale, în condiţii de trafic rutier care ar pune la grea încercare până şi agilitatea unei pisici, pe suprafaţa şoselelor, cu o forţă astfel calculată încât să sfărâme un compresor cu aburi de mărime mijlocie, ea trece ca o viziune a graţiei nonşalante; părul blond fluturând în vânt, trupul de silfidă plutind, aerian, un picior pe şa, iar celălalt sprijinindu-se uşor pe far. Uneori concede să şadă în şa; atunci îşi pune picioarele pe furcă, aprinde o ţigară şi învârteşte deasupra capului o lanternă chinezească.

Mai arareori, călare pe bicicletă se află un simplu bărbat. El nu este un acrobat tot atât de desăvârşit precum tânăra doamnă; însă figuri simple, ca de pildă să stea în picioare pe şa şi să fluture steguleţe, să bea bere sau bulion de carne în timp ce evoluează, asta se pricepe să facă şi chiar face. E de presupus că trebuie să facă ceva pentru a-şi ocupa mintea: a şedea ore întregi pe bicicleta asta, fără nicio ocupaţie, fără niciun subiect de reflecţie, desigur că agasează orice om cu un temperament activ. De aceea îl vedem stând în picioare pe pedale şi apropiindu-se de culmea unui munte înalt pentru a apostrofa soarele sau a recita poezii peisajului înconjurător.

Din când în când, afişul înfăţişează o pereche de ciclişti; şi atunci îţi dai seama cât de net superioară pentru scopuri flirtatorii este bicicleta modernă în comparaţie cu demodatul salon sau perimata portiţă. Dânsul şi dânsa sunt călare pe câte o bicicletă, având grijă, bineînţeles, ca marca să fie cea corespunzătoare. După aceea nu mai au a se gândi la nimic decât la dulcea poveste, veche de când lumea. Pe uliţe adumbrite, prin oraşe aglomerate în zile de târg, voios se învârtesc roţile „Optimei Britanice cu trei viteze a Companiei Berdmondsey", sau ale „Evricei fără cadru, cu apărătoare şi plasă a Companiei Camberwell". Nu au nevoie să fie pedalate; nu necesită cârmire. Pune-le pe direcţie şi spune-le la ce oră vrei să te întorci acasă, şi asta e tot ce cer. În timp ce Edwin se apleacă din şa să şoptească dulci nimicuri la urechea Angelinei. În timp ce faţa Angelinei, pentru a-şi ascunde roşeaţa, este întoarsă spre orizontul dinapoi, bicicletele magice îşi urmează cursul lin.

Și soarele strălucește întruna, și drumurile sunt veșnic uscate. Niciun părinte sever nu vine din spate, nicio mătușă insinuantă nu-ți stă în coastă, niciun împielițat de frățior nu pândește de după colț, nu se întâmplă nicio derapare. Of, Doamne! De ce nu se găseau „Optima Britanica" sau „Camberwell Evrica" de închiriat când eram noi tineri?

Sau poate că „Optima Britanica" și „Camberwell Evrica" stau rezemate de o poartă; poate că sunt obosite. Au muncit din greu toată după-amiaza ca să-i poarte pe acești tineri. Cu recunoștință în suflet au descălecat pentru a lăsa bicicletele să se odihnească. Stau așezați pe iarbă în umbra ramurilor grațioase; iarba e înaltă și uscată. Un pârâu curge pe la picioarele lor. Totul e pace și tihnă.

Aceasta este veșnic ideea pe care dorește s-o transmită graficianul de reclame de biciclete, „pace și tihnă".

Dar greșesc spunând că niciun ciclist, potrivit afișului, nu muncește vreodată. Acum, că stau să reflectez, am văzut afișe reprezentând domni trăgând din greu pe biciclete, suprasolicitându-și eforturile, aproape că s-ar putea spune. Sunt supți la față și cu privirile rătăcite, de pe urma trudei, sudoarea le stă broboane-broboane pe frunte; ai impresia că, dacă mai urmează o pantă urcătoare dincolo de afiș, oamenii aceștia sau renunță, sau își dau duhul. Dar aceasta este urmarea propriei lor nesocotințe. Aceasta se întâmplă din cauză că ei stăruie să meargă pe o bicicletă de marcă inferioară. Dacă ar merge pe un „Putney Popular" sau pe un „Battersea Bounder", așa cum procedează tânărul avizat din centrul afișului, atunci ar fi scutiți de toată această trudă inutilă. Atunci, tot ce li s-ar cere ar fi ca, din recunoștință, să arate fericiți; poate, din când în când, să pedaleze puțin de-a-ndaratelea când bicicleta, în avântul ei tineresc, își pierde mințile un moment și izbucnește prea iute.

Voi, tineri obosiți, șezând amărâți pe câte o bornă rutieră, prea sleiți de putere ca să vă mai pese de ploaia ce vă udă până la piele; voi, fete ostenite, cu părul ud, lins, îngrijorate din pricina întârzierii, dornice să înjurați, dar fără să știți cum; voi, bărbați grași și chei, slăbind văzând cu ochii în timp ce gâfâiți și gemeți pe șoseaua interminabilă; voi, matroane împurpurate în obraji, amărâte, opintind din greu în roata leneșă, îndărătnică, de ce nu ați avut grijă să vă cumpărați o „Optima

Britanică" sau o „Camberwell Evrica"? De ce predomină pe tot cuprinsul ţării aceste biciclete de marcă inferioară?

Sau poate că se întâmplă şi cu ciclismul ce se întâmplă cu toate celelalte lucruri: oare Viaţa nu este nicăieri la înălţimea Afişului?

Un lucru care totdeauna mă farmecă şi mă fascinează în Germania este câinele german. În Anglia te plictiseşti de rasele obişnuite, le cunoşti prea bine: mastiff, plumpudding, terrier (negru, alb sau sârmos, după cum devine cazul, dar totdeauna arţăgos), collie, bulldog; niciodată nimic nou. În Germania însă ai varietate. Întâlneşti câini cum n-ai mai văzut în viaţa ta; care, până nu latră, nici nu ştii că sunt câini. Totul este atât de inedit, de interesant! George a oprit un câine în Sigmaringen şi ne-a atras atenţia asupra lui. Îţi dădea impresia că este o corcitură între un batog şi un poodle. Nu vreau să afirm categoric că nu era o corcitură între un batog şi un poodle. Harris a încercat să-l fotografieze, dar lighioana a zbughit-o peste un gard şi s-a pierdut în niscai tufişuri.

Nu ştiu ce urmăreşte crescătorul de câini neamţ; până acum şi-a păstrat secretul. George e de părere că ţinteşte către un grifon. Există suficiente elemente care să sprijine această teorie şi, într-adevăr, în două sau trei cazuri pe care le-am întâlnit, pare-se că s-au înregistrat succese în această direcţie. Totuşi, nu mă pot îndemna să cred că acestea nu sunt altceva decât pure întâmplări. Neamţul e practic, şi nu văd scopul unui grifon. Dacă nu se urmăreşte decât o întruchipare cât mai stranie, oare nu există deja şoricarul?! Ce nevoie mai e de altceva? În plus, un grifon pe lângă casa omului ar fi foarte incomod; lumea l-ar călca tot timpul pe coadă. Părerea mea personală este că nemţii tind să creeze o sirenă, pe care după aceea s-o dreseze să prindă peşte.

Căci neamţul nostru nu încurajează lenea la nicio făptură. El vrea să-şi vadă câinele muncind, şi câinelui german îi place munca: despre asta nu încape nicio îndoială. Viaţa câinelui englez trebuie să i se pară o mizerie, închipuiţi-vă o făptură puternică, activă, inteligentă, condamnată să petreacă douăzeci şi patru de ore în trândăvie totală! Dumneavoastră cum v-ar plăcea una ca asta? Nu e de mirare că se consideră un

neînțeles, tânjește după imposibil și, în general, se vâră în tot felul de bucluc uri.

Câinele german, dimpotrivă, are preocupări din belșug. Este aferat și plin de importanță. Priviți-l cum pășește înhămat la cotiga cu lapte. Niciun dascăl de biserică, la ceasul colectei, nu s-ar simți și nu ar arăta mai mulțumit de sine. Câinele nu face de fapt nicio treabă; persoana e cu împinsul și el cu lătratul; aceasta este concepția sa despre diviziunea muncii. În sinea lui își zice: „Persoana nu știe să latre, dar poate să împingă. E perfect".

Este o plăcere să privești cât interes și câtă mândrie investește în treaba pe care o face. Alt câine, trecând pe lângă el, azvârle poate o remarcă sarcastică, punând la îndoială puritatea și consistența laptelui. Atunci, el se oprește brusc, fără să-i pese de celelalte vehicule.

— Dacă nu vă e cu supărare, ce-ați spus despre laptele nostru?

— Nu am spus nimic despre laptele dumneavoastră, i-o întoarce câinele celălalt pe un ton de candidă inocență. Am spus doar: ce frumos e azi afară și am întrebat de prețul varului.

— Aha, ați întrebat de prețul varului, așa!... Doriți să-l cunoașteți?

— Da, v-aș fi recunoscător. M-am gândit că, oricum, sunteți în măsură să știți.

— Aveți perfectă dreptate, chiar îl cunosc. Face...

— Ei, hai odată!, zice bătrânica, obosită și asudată, de-abia așteptând să-și termine rondul.

— Da, dar dă-o-ncolo! N-ai auzit cu ce aluzie s-a exprimat despre laptele nostru?

— Lasă-l păcatelor! Uite că vine un tramvai de după colț: o să dea peste noi.

— Da, dar eu nu-l las; că am și eu mândria mea. A întrebat de prețul varului și am de gând să-l informez! Face exact de douăzeci de ori cât...

— Ai să răstorni cotiga, uite asta ai să faci!, strigă bătrânica înduioșător, căznindu-se cu bruma de puteri pe care o mai are să-l tragă înapoi. Oh, Doamne, Dumnezeule! Mai bine te lăsam acasă.

Tramvaiul vine asupra lor amenințător; un birjar urlă la ei; altă brută de dulău, sperând să ajungă la timp ca să dea și el o mână de ajutor, trece strada de pe partea cealaltă, trăgând după sine un cărucior cu franzeluțe, urmat de o fetișcană care zbiară; se adună lume; și un polițist se apropie cu pas grăbit.

— Face, zice câinele cu laptele, exact de douăzeci de ori cât ai să mai faci tu când or să te culeagă pe făraș sub formă de arșice.

— Ei, nu mai spune!

— Ba uite că spun, strănepot de poodle franțuz ce ești, mâncător de varză așa și pe dincolo...

— Na! Știam c-o s-o răstorni, zice biata lăptăreasă. I-am spus eu c-o s-o răstoarne.

Dar el are o treabă și nu se sinchisește de ce spune bătrânica. Cinci minute mai târziu, după ce s-a reluat circulația, după ce fata și-a adunat franzeluțele murdare de noroi, iar polițistul a plecat cu numele și adresele tuturor celor aflați atunci pe stradă, dumnealui consimte să arunce o privire îndărăt.

— Da, a ieșit cam albastru, recunoaște el. Apoi, scuturându-se de orice grijă, adaugă vesel: Dar cred că l-am învățat minte pe individ. De-acum încolo n-are să se mai amestece unde nu-i fierbe varul, sper.

— Trag și eu nădejde, zice bătrânica, privind cu jale strada inundată de lapte.

Dar joaca lui preferată este să aștepte alt câine în vârful pantei și apoi să se ia cu el la întrecere gonind la vale. În aceste ocazii, principala ocupație a stăpânului este să alerge în urma lui și să culeagă de pe jos obiectele zvârlite afară din cotigă; pâini, verze sau cămăși. Jos, se oprește și își așteaptă prietenul, care i-a luat-o înainte.

— Bună goană, nu?, zice el, gâfâind, în timp ce omul se apropie, încărcat până la bărbie. Cred că aș fi câștigat eu dacă n-ar fi fost netotul acela de băiețel. Mi-a ieșit drept în față când am dat colțul. *Tu zici că l-ai observat?* Păcat că nu l-am văzut, țânc afurisit! Acum pentru ce o fi urlând așa? *Fiindcă l-am trântit și am trecut peste el?* Treaba lui, de ce nu s-a ferit din drum? E revoltător cum își lasă unii copiii nesupravegheați ca să vină alții să-i răstoarne. Iuhu! Astea toate au căzut pe jos? Se vede treaba că mi le-ai așezat ca lumea;

trebuie să fii atent cu chestiile astea. *Nici n-ai visat că am să galopez la vale cu douăzeci de mile pe oră!* Așa mă cunoști dumneata pe mine? Era să-l las pe câinele lui Scheider să mă întreacă fără niciun efort? Dar asta e, că dumneata niciodată nu judeci. Ești sigur că le-ai adunat pe toate? *Crezi că da?* Eu n-aș „crede" dacă aș fi în locul dumitale; aș mai da o fugă până sus să mă conving. *Te simți prea obosit?* Bine, treaba dumitale! Dar să nu dai vina pe mine dacă lipsește ceva, și cu asta am încheiat.

Este atât de voluntar! El știe precis că acum trebuie s-o ia pe a doua la dreapta și nimic nu-l poate convinge că drumul cel bun este a treia la dreapta. E absolut sigur că are timp să traverseze și nu se încredințează de contrariu până ce nu vede cotiga sfărâmată. Atunci este plin de căință, ce-i drept e drept. Dar la ce mai servește căința? Cum de obicei are dimensiunile și forța unui tăuraș, iar companionul său din rasa oamenilor este în general un bătrânel sau o bătrânică cu balamalele șubrede sau un copilaș firav, face ce vrea el. Cea mai grea pedeapsă pe care i-o poate administra stăpânul său este să-l lase acasă și să plece singur cu căruciorul. Dar neamțul nostru este prea bun la inimă ca să facă una ca asta, afară de cazurile extreme.

Că este înhămat la cotigă pentru plăcerea altuia, și nu exclusiv a sa, el nu poate concepe în ruptul capului; și sunt încredințat că țăranul german croiește hămulețul și construiește micuța cotigă numai și numai pentru a face o bucurie câinelui său.

În alte țări, în Belgia, Olanda și Franța, am văzut câini de tracțiune rău tratați și munciți până la extenuare; dar în Germania — niciodată. Nemții își ocărăsc animalele în mod revoltător. Am văzut un neamț stând în fața calului său și batjocorindu-l cum îi venea la gură. Dar calul nu se sinchisea. Am văzut un neamț, care, obosit de atâta ocărât, a strigat la nevastă să vină să-l ajute. Când a venit, el i-a povestit ce făcuse calul. Relatarea a stârnit în femeie un clocot de indignare aproape la fel de aprig; și, stând de o parte și de alta a bietului animal, amândoi s-au pus să-l ocărască. I-au batjocorit mama defunctă, i-au insultat tatăl; au făcut remarci usturătoare la adresa înfățișării sale personale, a inteligenței

sale, a simțului său moral, a calității sale de cal în general. Animalul a suportat torentul cu o răbdare exemplară un timp; apoi a făcut cel mai bun lucru pe care-l putea face în împrejurările date. Fără să se enerveze, s-a pus în mișcare calm. Cucoana s-a întors la albia ei cu rufe, iar omul l-a urmat pe stradă, continuând să-l ocărască.

Capitolul 11

Casa din Pădurea Neagră şi atmosfera intimă dintr-însa. Parfumul casei. George refuză categoric să mai rămână în pat după ora patru dimineaţa. Drumul pe care nu se poate să-l greşeşti. Ciudatul meu instinct suplimentar. Tovarăşi de drum nerecunoscători. Harris, ca om de ştiinţă. Încrederea sa senină. Satul: unde era şi unde ar fi trebuit să fie. George: planul său. Ne „promenăm" à la français. Vizitiul german – în somn şi treaz. Omul care răspândeşte limba engleză în străinătate.

Se-a întâmplat ca într-o noapte, frânţi de oboseală fiind şi departe de orice oraş sau sat, să dormim într-o casă ţărănească. Farmecul nespus al casei din Pădurea Neagră rezidă în atmosfera sa intimă. Vacile sunt în odaia de alături, caii la catul de sus, gâştele şi raţele în bucătărie, pe când porcii, copiii şi puii de găină peste tot.

Eşti în curs de a-ţi face toaleta, când auzi un grohăit în spatele tău.

— Bună dimineaţa! Nu vi se întâmplă niscai coji de cartofi pe-acilea? Nu, văd că n-aveţi; la revedere!

După aceea se aude un cloncănit, şi vezi gâtul unei cloşti întinzându-se de după colţ.

— Frumoasă dimineaţă, nu? Sper că nu vă deranjează dacă aduc râma asta a mea aici în odaie. E teribil de greu să găseşti în casa asta un colţişor unde să poţi servi masa în oarecare linişte. De puicuţă am fost tare înceată la mâncare, şi când ai doisprezece... ei, na, poftim, ştiam eu că n-or să-mi dea pace. Acum vor toţi câte o bucăţică. Nu vă supăraţi dacă mă urc pe pat, nu? Poate că n-or să mă observe. În timp ce te îmbraci, diverse capete ciufulite se zgâiesc la tine din prag; de bună seamă, consideră odaia o menajerie temporară. N-ai cum să ştii

dacă acele capete aparţin unor băieţi sau unor fete; tot ce poţi să speri este ca posesorii lor să fie toţi de gen masculin. Nu are rost să închizi uşa, deoarece nu există niciun dispozitiv pentru a o încuia şi, în momentul când te-ai îndepărtat, împieliţaţii o deschid iar. Îţi iei micul dejun, aşa cum este în general reprezentat. Fiul risipitor stând la masă; un porc sau poate doi vin să-ţi ţină companie; un grup de gâşte vârstnice te critică din prag; deduci din şuşoteli, adăugate la expresia şocată de pe faţa lor, că te bârfesc de mama focului. Se prea poate ca o vacă să catadicsească să-ţi arunce o privire prin uşa deschisă.

Presupun că tocmai această organizare gen Arca lui Noe conferă casei din Pădurea Neagră mirosul ei specific. Nu este un miros pe care să-l poţi asemui cu ceva. Este ca şi cum ai lua trandafiri, brânză de burduf şi ulei de păr, nişte bălării şi ceapă, piersici şi clăbuc de săpun împreună cu o adiere de aer marin şi un cadavru şi le-ai amesteca laolaltă. Nu poţi discerne nicio mireasmă anumită, dar simţi că toate sunt prezente, toate miresmele pe care le-a descoperit lumea până acum. Oamenii care trăiesc în aceste case îndrăgesc acest amestec. Nu deschid ferestrele ca să nu se piardă nimic din el; îl ţin cu grijă închis ermetic. Dacă doreşti orice alt parfum, poţi să te duci în sânul naturii şi să miroşi viorelele de pădure şi pinii: înăuntru este casa; şi după un timp cică te obişnuieşti cu el într-atâta, încât ajunge să-ţi lipsească şi nu mai poţi adormi în nicio altă atmosferă.

A doua zi ne aştepta o lungă plimbare pe jos, drept care dorinţa noastră era să ne sculăm dis-de-dimineaţă, chiar cu noaptea în cap, la ora şase, dacă se putea face aceasta fără a conturba întreaga gospodărie. Am întrebat-o pe gazdă, doamna casei, dacă acest lucru este posibil. A zis că ea crede că da. Se prea poate ca ea să nu fie de faţă la ora aceea; era ziua în care se ducea la oraş, cale de vreo opt mile, şi rareori se înapoia mult înainte de şapte; dar, mai mult ca sigur, soţul ei sau unul dintre băieţi se vor întoarce acasă pe la ora aceea ca să prânzească. Oricum, vor trimite ei pe cineva înapoi să ne trezească şi să ne pregătească gustarea de dimineaţă.

Realitatea este că n-a fost nevoie să ne trezească nimeni. Ne-am sculat la patru, din proprie iniţiativă. Ne-am sculat la patru ca să scăpăm de gălăgia şi de larma care ne-au împuiat

capul. La ce oră se scoală vara țăranul din Pădurea Neagră, n-aș putea spune; nouă ni s-a părut că se scoală toată noaptea. Și primul lucru pe care-l face pădureanul negru după ce se scoală este să tragă în picioare o pereche de cizme zdravane cu tălpi de lemn și să-și înceapă plimbarea obișnuită prin casă. Dacă n-a urcat și n-a coborât scările de trei ori, nu are sentimentul că s-a sculat. Odată ce s-a dezmeticit de-a binelea, următorul lucru pe care-l face este să se ducă sus în grajd și să trezească un cal. (Casa din Pădurea Neagră fiind îndeobște clădită pe o coastă abruptă de deal, parterul e în partea de sus, iar podul cu fân, în partea e jos.) Atunci, calul, pare-se, trebuie să-și facă și el plimbarea obișnuită în jurul casei; după ce s-a ocupat și de asta, omul coboară în bucătărie și începe să spargă lemne, și după ce a spart destule lemne, e mulțumit de sine și începe să cânte. Ținând seama de toate aceste împrejurări, am ajuns la concluzia că lucrul cel mai bun de făcut era să urmăm excelentul exemplu ce ni s-a dat. Până și George a fost nerăbdător să se scoale în dimineața aceea.

Am luat un mic dejun frugal la patru și jumătate și am pornit la drum la cinci. Drumul trecea peste un munte, și din investigațiile pe care le-am întreprins prin sat, reieșea că era unul dintre acele drumuri pe care nu ai cum să le greșești. Cred că toată lumea cunoaște genul acesta de drum. În general, te duce înapoi de unde ai pornit, iar dacă nu, tare ai vrea să te ducă înapoi, ca măcar să știi unde te afli. Eu am prevăzut răul din capul locului. Nu călcasem nici două mile, când răul ne-a ieșit în cale. Drumul se despărțea în trei. Un indicator mâncat de cari arăta că poteca din stângă ducea spre o localitate de care nu auzisem și care nu figura pe nicio hartă. Celălalt braț, îndreptat către drumeagul din mijloc, dispăruse. Drumul din dreapta, am fost tustrei de acord, ducea în mod clar înapoi în sat.

— Bătrânul a spus deslușit, ne reaminti Harris, „Țineți-o drept înainte, pe după deal".

— Care deal?, întrebă George, la obiect, în fața noastră se ridicau vreo șapte, unele mai măricele, altele mai mititele.

— Ne-a spus, continuă Harris, că o să dăm de o pădure.

— Nu am niciun motiv să mă îndoiesc de spusele sale, comentă George, indiferent pe care drum apucăm.

Şi, pe drept cuvânt, fiecare deal era acoperit de câte o pădure deasă.

— Ne-a mai spus, murmură Harris, că vom atinge culmea cam într-o oră şi jumătate.

— Aici, spuse George, încep să nu-l mai cred.

— Ei, ce facem?, întrebă Harris.

Eu, din întâmplare, am bosa orientării în spaţiu. Nu este o virtute; nu mă laud cu ea. E, pur şi simplu, un instinct pe care nu mi-l pot stăpâni. Că uneori mi se interpun lucruri în cale, munţi, prăpastii, râuri şi alte obstrucţii de aceeaşi natură, nu e vina mea. Instinctul meu este destul de corect; pământul ăsta e greşit alcătuit. I-am călăuzit pe drumul de mijloc. Că drumul de mijloc nu a dovedit suficientă consecvenţă pentru a merge măcar câte un sfert de milă în aceeaşi direcţie şi că după trei mile de suiş şi coborâş s-a terminat brusc într-un cuib de viespi, acestea nu erau fapte imputabile mie personal. Dacă drumul de mijloc ar fi mers în direcţia în care s-ar fi cuvenit să meargă, ne-ar fi dus acolo unde voiam noi să mergem, de asta sunt convins.

Chiar şi în aceste condiţii, eu tot aş fi continuat să valorific menţionata mea aptitudine ca să descopăr un alt drum, dacă faţă de mine s-ar fi procedat în spiritul cuvenit. Dar eu nu sunt înger, o recunosc deschis, şi refuz să-mi dau osteneala pentru nişte ingraţi şi nişte golani. În plus, mă îndoiesc foarte tare că George şi Harris m-ar fi urmat mai departe, oricum ar fi fost. Drept care m-am spălat pe mâini de toată afacerea asta şi Harris a ocupat postul meu, rămas vacant.

— Aşa, a spus Harris, cred că eşti mulţumit de treaba pe care ai făcut-o!

— Foarte mulţumit, i-am replicat eu de pe grămada de bolovani pe care şedeam. Până aici v-am adus cu bine. Aş continua să vă călăuzesc şi mai departe, dar niciun artist nu poate lucra fără încurajare. Păreţi a fi nemulţumiţi de mine pentru că nu ştiţi unde vă aflaţi. De unde ştiţi că nu sunteţi chiar acolo unde doriţi să fiţi? Dar despre asta nu mai vorbesc; nu mă aştept la recunoştinţă. Apucaţi-o încotro credeţi; eu am terminat cu voi amândoi.

Am vorbit, poate, cu înverşunare, dar nu m-am putut stăpâni. Nu auzisem de la ei o vorbă bună tot drumul acela obositor.

— Să nu ne înțelegi greșit, spuse Harris. Atât George, cât și eu suntem convinși că fără ajutorul tău nu am fi unde ne aflăm acum. Acest lucru ți-l recunoaștem pe de-a-ntregul. Dar instinctul este supus greșelii. Ceea ce îmi propun să fac este să-l înlocuiesc cu știința, care este exactă. Așadar, ia să vedem unde e soarele?

— Nu crezi, întrebă George, că dacă ne-am întoarce în sat și am angaja un băiat ca ghid, contra unei mărci, am câștiga timp până la urmă?

— Ar însemna să irosim ore întregi, spuse Harris pe un ton ferm. Lăsați pe mine! Eu am citit câte ceva în materie de orientare și m-a interesat.

Și-a scos ceasul și a început să se învârtească în jurul propriei sale axe.

— E simplu ca bună ziua, continuă el. Îndrepți limba mică spre soare, apoi bisectezi segmentul dintre limba mică și douăsprezece, și în felul acesta obții nordul.

S-a sucit câtva timp când încoace, când încolo, apoi a nimerit-o.

— S-a făcut, zise el. Ăsta-i nordul: acolo unde e cuibul de viespi. Acum, dați-mi harta.

I-am întins harta, și el, postându-se cu fața spre viespi, a cercetat-o.

— Din punctul acesta, spuse el, Todtmoos e spre sud – sud-vest.

— Cum adică din punctul acesta?, întrebă George.

— Păi, de-aici, de unde ne aflăm, i-o-ntoarse Harris.

— Dar unde ne aflăm?, întrebă George. Această problemă l-a cam frământat pe Harris câtăva vreme, dar, în cele din urmă, s-a înseninat la față.

— Nu contează unde ne aflăm, spuse el. Oriunde ne-am afla, Todtmoos e în direcția sud – sud-vest. Haideți odată, că nu facem decât să pierdem vremea.

— Nu prea îmi dau seama cum ai făcut socoteala, spuse George, ridicându-se și luându-și rucsacul în spinare. Dar presupun că n-are nicio importanță. Suntem aici pentru că face bine la sănătate, și totul este atâta de frumos!

— Las' c-o scoatem noi la capăt, spuse Harris, plin de încredere senină. Ajungem la Todtmoos înainte de ora zece. N-aveţi nicio grijă. Şi la Todtmoos mâncăm ceva.

Zicea că el, unul, anvizajează un biftec, urmat de o omletă. George a spus că, personal, nu intenţionează să se gândească la acest subiect până ce nu vede Todtmoosul.

Am mers preţ de o jumătate de oră, apoi, dând de un luminiş, am văzut la picioarele noastre, cam la două mile depărtare, satul prin care trecusem în dimineaţa aceea. Avea o biserică ciudată, cu o scară exterioară, ceva oarecum neobişnuit.

Vederea ei m-a întristat. Mersesem din greu trei ore şi jumătate şi realizasem, pare-se, circa patru mile. Însă Harris era încântat.

— Acum, în sfârşit, ne spuse el, ştim unde ne aflăm.

— Parcă ziceai că nu contează, îi aminti George.

— Practic, nici nu contează, replică Harris, dar e mai bine să fii sigur. Acum mă simt mai încrezător în mine însumi.

— N-am impresia că acest fapt ar reprezenta un avantaj, mormăi George.

Dar nu cred că Harris l-a auzit.

— Ne aflăm acum, continuă Harris, la răsărit faţă de soare, iar Todtmoos e la sud-vest de punctul în care ne găsim. Aşa că dacă... Se întrerupse brusc. Apropo, spuse el, vă aduceţi aminte ce ziceam de bisectoare, că arată spre nord sau spre sud?

— Ai spus că arată spre nord, îi răspunse George.

— Eşti convins?, insistă Harris.

— Absolut convins, răspunse George. Dar nu te lăsa influenţat în calculele tale. După toate probabilităţile, te-ai înşelat.

Harris reflectă un moment, apoi fruntea i se descreţi.

— Aşa e!, exclamă el. Sigur că da, e nordul. Trebuie să fie nordul. Păi, cum ar putea să fie sudul? Acum trebuie să ne îndreptăm spre vest. Haidem!

— Sunt perfect dispus să mă îndrept spre vest. Orice punct cardinal îmi e totuna. Doresc numai să observ că, în momentul de faţă, mergem drept către est.

— Da' de unde, îl contrazise Harris. Mergem drept către vest.

— Mergem către est, îţi spun, stărui George.

— Termină odată, spuse Harris, că mă derutezi.

— Cu atât mai bine, replică George. Poate că iese ceva din asta. Îți spun că mergem drept către est.

— Ce absurditate!, izbucni Harris. Uite soarele colo!

— Soarele îl văd, răspunse George, chiar foarte bine. Poate că este la locul lui, după teoria ta și a științei, poate că nu. Tot ce știu eu este că, atunci când am coborât din sat, acel deal anume, cu acea bucată de stâncă anume, se afla în direcția nord față de noi. În momentul de față suntem cu fața spre est.

— Ai perfectă dreptate, spuse Harris. Uitasem pentru moment că am făcut stânga-mprejur.

— Eu, în locul tău, mi-aș face un obicei din a nota, bombăni George. E o manevră care probabil se va repeta de mai multe ori.

Și iar am făcut stânga-mprejur și am pornit-o în direcția opusă. La capătul a patruzeci de minute de urcuș, am dat iar de un luminiș, și satul iar s-a desfășurat la picioarele noastre. De data aceasta se afla la sud de noi.

Asta-i nemaipomenit, spuse Harris.

Ba n-are de ce să te prindă mirarea, replică George. Dacă mergi constant jur-împrejurul unui sat, este cât se poate de normal ca din când în când să-l zărești. Eu, personal, mă bucur când îl văd. Asta dovedește că nu ne-am rătăcit definitiv.

— Ar trebui să fie de partea cealaltă a noastră, spuse Harris.

— Chiar acolo are să fie peste o oră sau cam așa, spuse George, dacă-i dăm tot înainte.

Eu prea multe n-am mai spus; amândoi mă enervau; dar m-am bucurat să observ că George începea în mod vădit să se supere pe Harris. Era absurd din partea lui Harris să-și închipuie că poate găsi drumul după soare.

— Aș vrea să știu sigur, spuse Harris, meditativ, dacă linia bisectoare indică nordul sau sudul.

— Ar fi cazul să te hotărăști odată, zise George. Este un amănunt important.

— E imposibil să fie nordul, declară Harris, și-am să-ți explic de ce.

— Nu te mai osteni, îl întrerupse George. Sunt perfect pregătit să cred că nu este.

— Dar chiar acum ai susținut că este, zise Harris, cu reproș.

— Nici pomeneală de aşa ceva, ripostă George. Am spus că tu ai spus că este, ceea ce e cu totul altceva. Dacă socoteşti că nu este, să mergem în direcţia opusă. Ar fi, în orice caz, o variaţie.

Drept consecinţă, Harris s-a orientat potrivit unor calcule inverse, şi iar ne-am afundat în codru; şi iar după o jumătate de oră de urcuş ţeapăn ne-a apărut înaintea ochilor acelaşi sat. Eram acum ceva mai sus, ce-i drept e drept, şi de data aceasta satul se afla între noi şi soare.

— Cred, spuse George, stând şi privind în vale, că asta-i cea mai frumoasă priveliştе de până acum a satului. A mai rămas un singur punct din care-l mai putem contempla. După aceea, propun să coborâm în sat şi să ne odihnim puţin.

— Nu cred că este acelaşi sat, spuse Harris. Nu se poate.

— Asupra bisericii de colo nu ne putem înşela, spuse George. Dar poate că se repetă aidoma povestea cu statuia din Praga. E posibil ca autorităţile din partea locului să fi construit câteva machete ale satului în mărime naturală şi să le fi plantat ici şi colo prin Pădurea Neagră ca să vadă unde i-ar sta mai bine. Oricum, încotro o mai apucăm acuma?

— Nu ştiu, spuse Harris, şi nici că-mi pasă. Eu am făcut tot ce-am putut; voi n-aţi făcut altceva decât să cârtiţi şi să mă zăpăciţi de cap.

— Poate că am uzat de dreptul la critică, recunoscu George. Dar vă rog să priviţi lucrurile şi din punctul meu de vedere. Unul din voi zice că are instinct şi mă aduce la un cuib de viespi din inima pădurii.

— Eu nu pot împiedica viespile să-şi înjghebe cuiburile în pădure, am replicat.

— Nici eu nu spun că poţi, răspunse George. Nu intru în polemică; pur şi simplu, constat fapte incontestabile. Celălalt, care mă poartă când la deal, când la vale ore în şir pe principii ştiinţifice, nu ştie care-i nordul şi care-i sudul şi nu e prea sigur dacă a făcut stânga-mprejur sau nu. Personal, nu-mi arog alte instincte în afara celor obişnuite, nici om de ştiinţă nu sunt. Dar văd două tarlale de fâneaţă mai încolo şi un om. Am să-i ofer contravaloarea fânului pe care-l coseşte şi pe care-l evaluez la o marcă şi cincizeci de pfenigi, ca să-şi întrerupă munca şi să mă conducă până acolo unde am să văd

Todtmoosul cu propriii mei ochi. Dacă vreți să mă urmați, voia dumneavoastră. Dacă nu, n-aveți decât să elaborați un alt sistem și să-l puneți în aplicare.

Planul lui George era lipsit atât de originalitate, cât și de îndrăzneală, dar în momentul acela ne-a făcut cu ochiul. Din fericire, ne învârtisem în loc și ajunsesem foarte aproape de punctul de unde am început s-o scrântim; cu rezultatul că, ajutați de domnul cu coasa, am regăsit drumul cel drept și am ajuns la Todtmoos cu patru ore mai târziu decât planificasem și cu un apetit de ne-au trebuit patruzeci și cinci de minute de eforturi susținute ca să-l astâmpărăm.

De la Todtmoos intenționasem să coborâm spre Rin *per pedes,* dar, înduioșați de supraeforturile noastre din dimineața aceea, am hotărât să facem promenada într-o trăsură, cum ar zice francezul; și în acest scop am tocmit un vehicul pitoresc, tras de un cal, despre care aș fi zis că are trupul cât o bute dacă, în comparație cu vizitiul, n-ar fi părut costeliv. În Germania, toate vehiculele sunt construite pentru o pereche de cai, dar sunt trase de unul singur. Aceasta conferă echipajului o înfățișare scălâmbă, după optica noastră, însă la fața locului se consideră a fi o dovadă de stil. Impresia pe care vrei s-o faci este că, de regulă, mergi cu o pereche de cai, dar că pentru moment nu știi unde l-ai pus pe celălalt. Vizitiul german nu este ceea ce se poate numi „un bici de prima mână“. Ipostaza lui optimă este când doarme. Atunci, în orice caz, este inofensiv; iar calul fiind, în general vorbind, inteligent și experimentat, călătoria în aceste condiții este comparativ lipsită de riscuri. Dacă în Germania s-ar putea dresa caii să încaseze și banii la capătul cursei, nici n-ar mai fi nevoie de vizitiu. Aceasta ar fi spre categorica ușurare a pasagerului, căci atunci când vizitiul german nu doarme și nu pocnește din bici, ocupația sa de bază este să intre într-un bucluc sau să se extragă din el. Se pricepe mai bine la prima operație. Îmi aduc aminte că odată călătoream în compania a două doamne pe o șosea abruptă din Pădurea Neagră. Era un drum din acelea care coboară în spirală ca un tirbușon. Versantul era înclinat la un unghi de șaptezeci și cinci de grade într-o parte și se ridica într-un abrupt de șaptezeci și cinci de grade în cealaltă. Mergeam frumos, vizitiul, am constatat noi fericiți,

era cu ochii închişi, când deodată ceva, vreun vis urât sau poate o colică abdominală, l-a trezit. A apucat hăţurile şi, cu o mişcare dibace, a tras calul dinspre vale peste marginea râpei, unde animalul a rămas aninat, pe jumătate susţinut de hamuri. Vizitiul nostru nu părea câtuşi de puţin necăjit sau surprins; ambii cai, am mai observat, păreau deopotrivă obişnuiţi cu această situaţie. Noi am coborât şi el s-a dat jos de pe capră. De sub capră a scos un coşcogeamite briceag, ţinut acolo în mod evident pentru acest scop, şi cu îndemânare a retezat hamurile. Calul, astfel eliberat, s-a dus şi s-a tot dus de-a dura până s-a oprit în şosea cam la cincizeci de picioare sub noi. Acolo, s-a săltat în sus şi a stat să ne aştepte. Ne-am urcat la loc în trăsură şi am pornit-o la vale cu un singur cal până am ajuns la el. Cu ajutorul câtorva capete de funie, vizitiul nostru l-a înhămat iar şi ne-am văzut mai departe de drum. Ceea ce m-a impresionat a fost evidenta deprindere, atât a vizitiului, cât şi a cailor, cu această metodă de a coborî o serpentină.

De bună seamă, lor li s-a părut că a o lua astfel pe scurtătură este mai rapid şi mai comod. Nu m-ar fi prins mirarea dacă omul nostru ne-ar fi propus să ne legăm centurile de siguranţă şi apoi să ne dăm de-a tumba, cu trăsură cu tot, până jos în vale.

O altă ciudăţenie a vizitiului german este aceea că el niciodată nu încearcă să încetinească sau să oprească din hăţuri. El îşi reglează viteza nu după mersul calului, ci prin manipularea frânei. Cale de opt mile pune frâna uşor, astfel încât abia atinge roata, producând un zgomot continuu, cam ca acela când ascuţi fierăstrăul; cale de alte patru mile o înşurubează mai tare, şi atunci călătoreşti cu acompaniament de grohăieli şi guiţături, sugerând o simfonie de porci înjunghiaţi. Când doreşte să oprească de-a binelea, o pune complet. Dacă are frână bună, el calculează că poate opri trăsura, afară de cazul când calul este un animal excesiv de voinic, pe o distanţă mai mică decât lungimea dublă a vehiculului. Nici vizitiul german şi nici calul german nu ştiu, se pare, că trăsura mai poate fi oprită şi printr-o altă metodă. Calul german continuă să tragă până ce constată că este imposibil să mai clintească vehiculul măcar cu un deget; atunci stă. Caii din alte ţări sunt bucuroşi să se oprească atunci când li se sugerează ideea. Am

cunoscut cai bucuroşi să meargă chiar încet de tot. Dar calul german, pare-se, este construit pentru o singură viteză şi este incapabil să se abată de la ea. Nu fac decât să afirm un adevăr pur, neînflorat, când spun că am văzut un vizitiu neamţ, cu hăţurile lăsate libere peste tăblia din faţă, manevrând frâna cu ambele mâini, îngrozit că nu va învârti destul de repede ca să evite un carambol.

La Waldshut, unul dintre acele târguşoare din secolul al XVI-lea, prin care curge Rinul Inferior, am întâlnit acel obiect extrem de obişnuit pe continent: călătorul britanic mâhnit şi surprins de necunoaşterea de către străini a subtilităţilor limbii engleze. Când am intrat în gară, explica într-o engleză foarte curată, deşi cu un uşor accent din Somersetshire, unui hamal, pentru a zecea oară, aşa ne-a informat el, simplul fapt că, deşi personal avea bilet pentru Donaueschingen şi voia să se ducă la Donaueschingen ca să vadă izvoarele Dunării — care de fapt nu sunt acolo, deşi ţi se spune că acolo sunt, dorea ca bicicleta să-i fie trimisă mai departe la Engen, iar bagajele la Konstanz şi să aştepte acolo sosirea lui. Era înfierbântat şi furios din pricina efortului. Hamalul era tânăr, dar în momentul acela arăta bătrân şi nenorocit. Mi-am oferit serviciile. Acum, rău îmi pare, deşi nici pe departe tot atât de rău, cred eu, cât a ajuns să-i pară ulterior acelui june căruia-i pierise piuitul. Toate trei rutele, ne-a explicat hamalul, erau complicate, implicând transbordare şi retransbordare. Nu era timp pentru elucidări calme, întrucât trenul nostru pleca peste câteva minute. Omul, englezul, era vorbăreţ, ceea ce este totdeauna o greşeală când trebuie lămurit un lucru încâlcit; iar hamalul era extrem de nerăbdător să termine odată cu treaba asta şi să poată respira din nou. Mi-a străfulgerat prin minte, zece minute mai târziu, când mă gândeam în tren la întâmplarea cu pricina, că, deşi căzusem de acord cu hamalul că ar fi mai bine ca bicicleta să meargă via Immendingen şi ne învoisem s-o expedieze la Immendingen, neglijasem să dau dispoziţii pentru expedierea ei de la Immendingen mai departe. Dacă aş fi o fire pesimistă, în clipa de faţă m-ar roade gândul că, după toate probabilităţile, bicicleta aceea se află şi astăzi tot la Immendingen. Dar socot că este o bună filosofie să încerci totdeauna să vezi partea bună a lucrurilor. Poate că

hamalul a corectat din proprie inițiativă omisiunea mea, sau s-o fi întâmplat cine știe ce minune și bicicleta va fi reintrat în posesia proprietarului ei cândva, înainte de terminarea excursiei. Bagajul a fost trimis la Radolfzell: dar în privința acestuia mă consolez cu gândul că purta eticheta Konstanz; și fără îndoială că după un timp autoritățile feroviare, constatând că nu-l revendică nimeni la Radolfzell, îl vor fi expediat mai departe la Konstanz.

Dar toate acestea nu au legătură cu morala pe care doresc s-o trag din întâmplarea amintită. Adevărata esență a situației constă în indignarea acestui britanic văzând un hamal german incapabil să priceapă limba engleză. În clipa când i-am adresat cuvântul, și-a exprimat această indignare în termeni netemperați.

— Vă mulțumesc mult de tot, a spus el. E foarte simplu. Eu, personal, vreau să merg la Donaueschingen cu trenul; de la Donaueschingen am de gând să fac drumul pe jos până la Geisengen; de la Geisengen iau trenul până la Engen, și de la Engen merg cu bicicleta până la Konstanz. Dar nu vreau să iau bagajul cu mine; vreau să-l găsesc la Konstanz când ajung acolo. De zece minute încerc să-i explic atâta lucru acestui imbecil; dar nu pot să-l fac să priceapă.

— Este cu totul dezgustător, am aprobat eu. Unii dintre salariații aceștia nemți aproape că nu cunosc nicio altă limbă în afară de a lor.

— I-am arătat punct cu punct, continuă omul, pe mersul trenurilor și i-am explicat și pe cale de pantomimă. Nici așa nu i-a intrat în cap.

— Parcă nici nu-mi vine să vă cred, am remarcat eu iarăși. Ai fi zis că lucrul se explică de la sine.

Harris era furios pe individ; voia să-l bestelească pentru nesăbuința lui de a călători prin zonele periferice ale unei alte clime și de a căta acolo să facă jonglerie feroviară complicată fără să știe o boabă din limba țării. Dar am frânat impulsivitatea lui Harris și i-am relevat cât de mare și de valoroasă era opera la care omul acesta punea umărul fără să-și dea seama.

Shakespeare și Milton își vor fi adus cum s-au priceput mai bine mica lor contribuție la răspândirea cunoașterii limbii

engleze în rândul locuitorilor mai puțin favorizați ai Europei. Newton și Darwin vor fi făcut din limba lor o necesitate pentru străinul cult și care gândește. Dickens și Ouida (căci oamenii noștri care-și închipuie că lumea literară este mărginită de prejudecățile celor din New Grub Street ar fi surprinși și mâhniți de poziția pe care o ocupă în străinătate această doamnă luată în derâdere în propria-i țară) vor fi ajutat și mai mult la popularizarea ei. Însă omul care a răspândit cunoașterea limbii engleze dintr-un capăt într-altul al Europei este englezul care, incapabil sau nedispus să învețe un singur cuvânt din oricare limbă în afară de a sa, călătorește cu punga în mână prin toate colțurile continentului. Poate să te revolte ignoranța lui, să te enerveze prostia lui, să te înfurie prezumțiozitatea lui. Dar faptul practic rămâne: el este cel care anglicizează Europa. Pentru el, țăranul elvețian înoată prin nămeți în serile de iarnă ca să urmeze cursul de engleză ce se organizează în fiecare sat. Pentru el, birjarul și conductorul, subreta și spălătoreasa tocesc gramaticile și cărțile de expresii colocviale englezești. Pentru el, negustorul și comerciantul străin își trimit fiii și fiicele cu miile la studii în toate orașele Angliei. Pentru el, fiecare hotelier și proprietar de restaurant din străinătate adaugă la anunțul pe care-l dă la mica publicitate: „Solicitanți, numai buni cunoscători engleză".

Dacă rasele anglofone și-ar face o regulă din a vorbi orice altă limbă decât engleza, minunatul progres al limbii engleze în toată lumea ar înceta. Vorbitorul de limbă engleză stă printre străini și își zornăie aurul.

— Plătesc, strigă el, pe toți cei care știu să vorbească englezește.

El este marele educator. Teoretic, îl putem ocărî; practic, jos pălăria în fața lui. El este propovăduitorul limbii engleze.

Capitolul 12

Ne mâhnesc pornirile filistine ale neamţului. Priveliştе superbă, dar restaurant — ioc. Opinia continentală despre englez. Că nu este în stare nici măcar să se adăpostească de ploaie. Vine un călător ostenit cu o cărămidă. Vânătoarea de câini. O reşedinţă personală de nerâvnit. O regiune roditoare. Un suflet avântat urcă muntele. George, alarmat de ora târzie, coboară în grabă pe partea cealaltă. Harris îl urmează ca să-i arate drumul. Detest singurătatea şi-l urmez pe Harris. Pronunţie special amenajată pentru uzul străinilor.

Ceea ce mâhneşte mult sufletul anglo-saxon de înaltă clasă este pornirea filistină care-l îndeamnă pe neamţ să fixeze restaurantul drept ţintă a fiecărei excursii. În creier de munte, în vale feerică, în trecătoare pustie, lângă cascadă sau pe malul torentului şerpuitor există veşnic activul *Wirtschaft*[1]. Cum poţi rapsodia despre o priveliştе când eşti înconjurat de mese pătate cu bere? Cum să te cufunzi într-o reverie despre trecutul istoric, în miros de friptură de viţel cu spanac?

Într-o zi, vibrând de gânduri înălţătoare, urcam prin bunget de codru des.

— Şi în vârf, spuse Harris acru, când ne-am oprit o clipă să ne mai tragem sufletul şi să ne strângem cureaua cu încă o gaură, o să fie un restaurant de-ăla pestriţ, plin de consumatori care or să-nfulece fripturi de vacă şi ştrudele cu prune şi or să bea vin alb.

— Crezi tu?, întrebă George.

— Precis, răspunse Harris. Doar îi cunoşti. Nu-s în stare să consacre nicio dumbravă solitudinii şi contemplaţiunii; nu

[1] Han, restaurant (în limba germană în text).

ar lăsa ei îndrăgostitului de natură niciun pisc neîntinat de vulgaritatea burții.

— După calculele mele, am remarcat eu, vom fi acolo puțin înainte de ora unu, cu condiția să nu tândălim.

— Tocmai la *Mittagstisch*[1], gemu Harris, probabil când servesc ei păstrăviorii ăia albaștri pe care-i prind pe aici. În Germania se pare că nu-i chip să scapi de mâncare și de băutură. E înnebunitor.

Am pornit iar la drum, și în splendoarea plimbării am uitat de indignarea noastră. Aprecierea mea s-a dovedit a fi corectă.

La unu fără un sfert, Harris, care mergea în frunte, spuse:

— Am ajuns; văd creasta.

— E vreun semn de restaurant?, întrebă George.

— Nu se zărește, răspunse Harris. Dar trebuie să fie, poți fi sigur, luar-ar să-l ia!

Cinci minute mai târziu eram în vârful muntelui. Ne-am uitat spre miazănoapte, spre miazăzi, spre răsărit, spre apus; apoi ne-am uitat unul la altul.

— Grozavă priveliște, nu?, spuse Harris.

— Măreață!, am aprobat eu.

— Superbă!, a remarcat George.

— Au avut decența, de data aceasta, spuse Harris, să nu pună restaurantul la vedere.

— Se pare chiar că l-au camuflat bine, spuse George.

— Nu te mai deranjează așa tare dacă nu ți se vâră în ochi, spuse Harris.

— Bineînțeles că, pus la locul său, am observat eu, un restaurant e un lucru cât se poate de bun.

— Sunt curios să știu unde l-or fi amplasat, spuse George.

— Ce-ar fi să-l căutăm?, propuse Harris cu însuflețire.

Bună idee. Și eu eram curios. Am căzut de acord să explorăm în diverse direcții și să ne întoarcem tot acolo pe creastă spre a da raportul. Peste o jumătate de oră eram iarăși laolaltă. Nici nu a fost nevoie de cuvinte. Pe chipul fiecăruia dintre noi se citea limpede că, în sfârșit, descoperisem în Germania un colțișor de natură neîntinat de prezența sordidă a mâncării și a băuturii.

[1] Masa de prânz (în limba germană în text).

— N-aș fi crezut niciodată că e posibil, spuse Harris. Dar voi?

— Eu bănuiesc, am răspuns eu, că acesta este singurul sfert de milă pătrată din întregul Vaterland încă neînzestrat cu un restaurant.

— Și noi, trei străini, spuse George, l-am descoperit fără niciun efort.

— Just, am observat eu. Printr-o pură întâmplare fericită, avem acum posibilitatea să ne regalăm simțurile mai delicate nederanjați de tentații vizând componentele mai grosolane ale naturii noastre. Observați lumina de pe acelè creste îndepărtate; nu-i așa că este o încântare?

— Fiindcă veni vorba de natură, spuse George, care credeți că ar fi drumul cel mai scurt până jos?

— Drumul din stânga, am răspuns eu după ce am consultat ghidul turistic, ne duce la Sonnensteig (unde, în treacăt fie zis, văd că se vorbește elogios despre *Der Goldener Adler*[1]) în circa două ore. Drumul din dreapta, deși ceva mai lung, domină o perspectivă mai vastă.

— Perspectivele, spuse Harris, seamănă foarte mult între ele; nu găsiți?

— Eu, personal, spuse George, o iau la stânga, iar Harris și cu mine ne-am luat după el.

Dar nu aveam să ajungem jos în vale atât de curând cum sperasem. Furtunile se dezlănțuie repede prin părțile acestea, și n-am apucat să mergem nicio jumătate de oră, că ni s-a impus dilema: sau găsim un adăpost, sau ne trăim restul zilei în haine murate. Ne-am hotărât asupra primei posibilități și am ales un arbore care, în împrejurări normale, ne-ar fi oferit suficientă protecție. Însă o furtună cu fulgere și trăsnete în Pădurea Neagră nu este o împrejurare normală. La început ne-am consolat spunându-ne că, în ritmul acesta, fenomenul nu putea să țină mult. În faza următoare ne-am străduit să ne mângâiem cu gândul că, dacă totuși ține, curând vom fi atât de leoarcă, încât n-avem a ne mai teme că ne-am putea uda și mai tare.

— În situația asta, spuse Harris, aproape că m-as fi bucurat dacă aș fi găsit un restaurant acolo sus.

[1] Vulturul de aur (în limba germană în text).

— Nici eu nu văd vreun avantaj în a fi şi ud, şi lihnit de foame, spuse George. Eu îi mai acord cinci minute, după care am pornit-o la vale.

— Aceste pustietăţi montane, am remarcat eu, sunt foarte atrăgătoare pe vreme bună. Când plouă, mai ales dacă se întâmplă să fi trecut de vârsta la care...

În momentul acela am auzit o voce strigându-ne. Provenea de la un domn masiv care se afla cam la cincizeci de picioare de noi, adăpostit sub o umbrelă enormă.

— Nu doriţi să poftiţi înăuntru?, întrebă domnul cel masiv.

— Unde înăuntru?, i-am strigat eu. La început am crezut că este un deştept de-ăla care vrea să facă pe glumeţul când omului nu-i arde de glumă.

— În restaurant, mi-a răspuns el. Am ieşit de sub adăpost şi ne-am dus spre el. Eram dornici să aflăm amănunte.

— V-am strigat de la fereastră, spuse domnul cel masiv pe când ne apropiam de el, dar se vede treaba că nu m-aţi auzit. Furtuna asta poate să mai ţină încă un ceas; o să vă udaţi în ultimul hal.

Era un domn vârstnic foarte cumsecade; părea cu totul îngrijorat de soarta noastră. I-am spus:

— E foarte amabil din partea dumneavoastră că aţi ieşit. Nu suntem alienaţi mintal. Dar n-am stat sub copacul acela în ultima jumătate de oră ştiind tot timpul că la douăzeci de yarzi de noi se află un restaurant ascuns după copaci. Habar n-am avut că ne găsim în preajma unui restaurant.

— Mi-am închipuit eu că nu ştiţi, spuse domnul cel vârstnic, de aceea am şi venit.

Se pare că toţi cei din local ne-au urmărit şi ei de la fereastră, minunându-se de ce stăteam acolo, cu nişte fizionomii atât de nenorocite. Dacă n-ar fi fost domnul acesta vârstnic atât de cumsecade, imbecilii ar fi continuat să ne pândească, presupun, tot restul după-amiezii. Patronul s-a scuzat spunând că a avut impresia că suntem englezi. Nu este o figură de stil. Pe continent, oamenii sunt sincer convinşi că tot englezul e zurliu. Sunt la fel de încredinţaţi de acest lucru, pe cât de încredinţat este ţăranul englez că francezii se hrănesc în principal cu broaşte. Chiar când faci eforturi personale şi nemijlocite de a le corecta această impresie, nu reuşeşti totdeauna.

Era un mic restaurant liniştit, unde se gătea bine, iar *Tischwein*[1]-ul era cât se poate de acceptabil. Am stat acolo vreo două ore, ne-am uscat, am mâncat, am discutat despre peisaj; şi tocmai când să plecăm, s-a întâmplat ceva care arată cât de ademenitoare sunt pildele rele pe lumea asta, în comparaţie cu cele bune.

A intrat un călător. Părea un om măcinat de griji. În mână ducea o cărămidă legată cu o funie. A intrat repede, cu un aer speriat, a închis uşa cu luare-aminte în urma lui. S-a asigurat că e bine prinsă în clanţă, a privit un timp pe fereastră foarte atent, apoi, cu un suspin de uşurare, şi-a aşezat cărămida lângă el pe bancă şi a cerut mâncare şi băutură.

Era ceva misterios în toată afacerea asta. Te făcea să te întrebi cum avea de gând să întrebuinţeze cărămida, de ce a închis uşa cu atâta grijă, de ce s-a uitat aşa de atent pe geam; dar avea o mutră prea nenorocită, care parcă spunea că numai de conversaţie n-are chef, aşa că ne-am abţinut să-i adresăm vreo întrebare. Pe măsură ce mânca şi bea, începuse să se mai destindă şi ofta mai rar. Ceva mai târziu şi-a întins picioarele, a aprins un trabuc puturos şi a început să pufăie satisfăcut.

Şi atunci inevitabilul s-a produs. S-a produs prea repede ca să mai lase loc pentru o explicaţie amănunţită. Mi-aduc aminte că pe uşa de la bucătărie a intrat o Fraulein cu o tigaie în mână. Am văzut-o trecând spre uşa care dădea în curte. În clipa următoare s-a iscat un tărăboi de nedescris. Îţi sugera genul de pantomime în care, dintre nouraşi plutitori, muzică adormitoare, flori care unduiesc şi zâne languroase, eşti deodată aruncat printre răcnete de poliţai care se împiedică de copii urlând disperaţi, filfizoni care se încaieră cu bufoni, cu cârnaţi şi cu arlechini, tobogane unse cu unt şi clovni. În momentul în care Fraulein cea cu tigaia a pus mâna pe clanţă, uşa s-a izbit de perete de parcă toate duhurile rele presaseră în ea de partea cealaltă, aşteptând. O puicuţă şi doi purcei au dat buzna înăuntru; un cotoi care dormea liniştit pe un butoiaş de bere s-a trezit brusc la viaţă cu mare zbârleală şi stropşeală. Fraulein a zvârlit cu tigaia în sus şi s-a prăbuşit la

[1] Vin de masă (în limba germană în text).

pământ. Domnul cu cărămida a țâșnit în picioare, răsturnând masa din fața lui, inclusiv tot ce se găsea pe ea.

Căutând cu privirea cauza dezastrului, o descopereai imediat în persoana unei corcituri de fox cu urechi ascuțite și cu o coadă ca de veveriță. Proprietarul restaurantului s-a repezit înăuntru pe altă ușă și a făcut o tentativă nereușită de a-l da afară cu o lovitură de picior. În schimb, l-a nimerit pe unul dintre purcei, pe cel mai gras. Era o lovitură energică, bine plasată, și purcelul a primit-o în plin; omul n-a irosit nicio fărâmă de energie. Ți-era mai mare mila de bietul animal; dar oricâtă milă ar fi simțit cineva pentru el, nici nu se putea compara cu mila de care a fost copleșit purcelul pentru propriul său destin. A renunțat să mai alerge prin încăpere; s-a instalat jos în mijloc și a invocat întregul sistem solar, atrăgându-i atenția asupra nedreptății comise asupră-i. Jelania lui trebuie că s-a auzit până în văile vecine, și oamenii s-au întrebat ce cataclism se petrece oare în munți.

În acest timp, găina se năpustea, cotcodăcind, în toate direcțiile concomitent. Era o pasăre cu calități uimitoare; părea în stare să alerge în sus, pe un perete vertical, fără prea mare dificultate; ea, juma-juma cu pisica, au reușit să dea jos aproape toate lucrurile care n-ajunseseră încă la podea. În mai puțin de patruzeci de secunde erau în încăpere nouă oameni care încercau *in corpore* să tragă șuturi într-un singur câine. Câteodată, probabil că unul sau altul își atingea scopul, pentru că, din când în când, câinele se oprea din lătrat ca să schelălăie. Dar asta nu-l descuraja. Trebuie să plătești pentru orice, precis că așa își spunea el, chiar și pentru o vânătoare combinată de porci și orătănii; și, în general, jocul merita să plătești oricât.

În afară de asta, avea satisfacția să remarce că pentru fiecare șut pe care îl încasa el, mare parte din celelalte viețuitoare din încăpere încasau câte două. Cât despre amărâtul de purcel, purcelul sedentar, cel care încă mai stătea în centru lamentându-se, probabil că totaliza vreo patru puncte fără nicio penalizare. Să încerci să-l atingi pe câinele ăsta era ca și cum ai juca fotbal cu o minge care fuge de tine, dar nu atunci când te duci să dai cu piciorul în ea, ci după ce ai început să dai și e deja prea târziu să te mai oprești, așa că lovitura trebuie să se producă în orice caz, singura ta speranță rămânând ca

bombeul să întâlnească ceva tare care să-l oprească şi astfel să te salveze de la o cădere în fund zgomotoasă şi totală. Dacă totuşi cineva nimerea câinele, era din pură întâmplare, când nici nu se aştepta să-l nimerească; şi, în general, treaba asta îl lua pe om aşa de pe nepregătite, încât mişcarea următoare era să se prăvale peste câine. Ca să nu mai vorbim că toată lumea, fără excepţie, din jumătate în jumătate de minut, cădea peste purcel, purcelul care şedea pe jos, cel care nu era în stare să se dea la o parte din drumul nimănui.

Cât timp o fi durat învălmăşeala e imposibil de spus. Numai George cu inteligenţa lui i-a pus capăt. De la un timp încoace, George tot încerca să prindă, nu câinele, după cum s-ar crede, ci al doilea purcel, care mai era încă în stare de funcţionare. Încolţindu-l în cele din urmă, l-a convins să renunţe la mişcarea de revoluţie în jurul sălii şi să se lanseze spre exterior. Purcelul a ţâşnit pe uşă cu un ultim guiţat prelung.

Totdeauna râvnim la lucrul pe care nu-l avem. Un purcel, o puicuţă, nouă oameni şi o pisică reprezentau pentru câine un fleac pe lângă prada care dispărea pe uşă. Fără o matură chibzuinţă, s-a repezit după purcel, iar George a închis uşa în urma lui şi a tras zăvorul.

Atunci, patronul s-a ridicat de jos şi şi-a aruncat ochii roată asupra tuturor lucrurilor care zăceau pe duşumea.

— Jucăuş câinele dumitale, îi spuse el omului care venise cu cărămida.

— Nu e câinele meu, răspunse omul, morocănos.

— Atunci al cui e?, întrebă patronul.

— Nu ştiu al cui e, răspunse omul.

— Uite ce e, cu mine nu ţine, zise patronul, ridicând de jos un portret al împăratului Germaniei şi ştergându-l de bere cu mâneca.

— Ştiu că nu ţine, răspunse omul. Nici nu m-aşteptam să ţină. M-am săturat să tot spun la toată lumea că nu e câinele meu. Nu e unul să mă creadă.

— Ce zor ai să umbli cu el dacă nu e câinele dumitale?, întrebă patronul. Ce vino-ncoa' ai găsit la el?

— Nu eu umblu cu el, răspunse omul, el umblă cu mine. M-a agăţat azi-dimineaţă la zece şi nu vrea să mă mai părăsească. Credeam că am scăpat de el când am intrat aici. L-am

lăsat asupra unei rațe căreia îi făcea de petrecanie și mai bine de un sfert de oră nu m-a ajuns. Probabil o să trebuiască s-o plătesc la întoarcere.

— N-ai încercat să dai cu pietre în el?, întrebă Harris.

— Dacă am încercat să dau cu pietre în el!, răspunse omul cu dispreț. Am dat cu pietre-n el de mă doare mâna și acum, dar el crede că mă joc și mi le-aduce înapoi. Mă car după mine cu blestemata asta de cărămidă de mai bine de o oră, tot sperând că o să reușesc să-l înec, dar niciodată nu se apropie destul ca să pun mâna pe el. Se așază frumos la doi pași de mine, unde știe că nu pot să-l ajung, și stă cu limba scoasă și se uită la mine.

— De mult n-am mai auzit o poveste așa de caraghioasă, spuse patronul.

— Mă bucur că te-amuză măcar pe dumneata, zise omul.

L-am lăsat dând ajutor patronului să strângă cioburile și ne-am văzut de drum. La câțiva pași de ușă, credinciosul animal își aștepta prietenul. Părea obosit, dar mulțumit. Era un câine cu capricii stranii și subite, și ne-am temut o clipă să nu-i devenim simpatici. Dar ne-a lăsat cu indiferență să trecem. Fidelitatea lui față de un om lipsit de sensibilitate era mișcătoare, iar noi n-am făcut nicio tentativă să o subminăm.

Mulțumiți de cât văzusem din Pădurea Neagră, am mers mai departe cu bicicloanțele noastre prin Alt Breisach și Colmar spre Munster; de unde am pornit într-o scurtă expediție prin lanțul Vosgilor care, potrivit spuselor actualului împărat al Germanici, reprezintă hotarul dincolo de care civilizația umană încetează a mai exista. În vremurile de demult, ca să te stabilești cu domiciliul la Alt Breisach, o fortăreață construită pe stânci, cu apa curgând la picioarele ei când pe o parte, când pe alta, căci în tinerețea-i lipsită de experiență se pare că Rinul nu era niciodată sigur pe unde s-o ia, trebuia să fii un mare amator de schimbare și de senzații. Indiferent între cine era război și pentru ce motiv, fortăreața Alt Breisach nu se putea să nu ia parte la el. Toată lumea o asedia, mare parte o captura, majoritatea o pierdea din nou; nimeni nu părea în stare s-o păstreze. De cine aparținea și ce era, locuitorul din Alt Breisach nu putea fi niciodată absolut sigur. Într-o zi era

francez, dar mai înainte de a putea învăța franțuzește cât să-și poată plăti impozitele se trezea austriac.

În timp ce încerca să descopere ce trebuie să faci ca să fii bun austriac, afla că nu mai e austriac, ci neamț, cu toate că nu-i era întotdeauna clar care anume spiță de neamț din cele douăsprezece spițe. Într-o zi se pomenea catolic, a doua zi protestant înflăcărat. Singurul lucru care mai dădea o oarecare stabilitate existenței sale era monotonia obligației de a plăti din greu pentru privilegiul de a fi ceea ce era în momentul respectiv. Dar când stai să te gândești la lucrurile astea, te pomenești întrebându-te de ce, în evul mediu, în afară de regi și de strângătorii de biruri, își mai dădea cineva osteneala să trăiască.

În materie de variație și frumusețe, Vosgii nici nu se compară cu munții din Schwartzwald[1]. Văzuți prin ochii turistului, avantajul constă în mai marea lor sărăcie. Țăranul din Vosgi nu are aerul acela neromantic de bunăstare care-l strică pe vecinul său de vizavi de peste Rin. Satele și gospodăriile au mai mult farmecul declinului. Un alt aspect în care excelează districtul Vosgilor sunt ruinele. Multe dintre numeroasele sale castele stau cocoțate acolo unde ai fi crezut că numai vulturii sunt dispuși să-și facă cuib. În altele, începute de romani și terminate de trubaduri, întinzându-și pe câteva pogoane labirintul de ziduri încă în picioare, poți să rătăcești ore întregi.

Vânzătorul de fructe și zarzavaturi este o persoană necunoscută în Vosgi. Majoritatea fructelor și zarzavaturilor cresc în libertate și poți să ți le procuri dacă te ostenești să le culegi. E greu să respecți orice fel de program când colinzi prin Vosgi, pentru că, pe căldură, tentația de a te opri ca să mănânci fructe este în general prea mare ca să-i poți rezista. Zmeura, cea mai bună zmeură pe care am mâncat-o vreodată, fragii, coacăzele și agrișele cresc pe povârnișuri așa cum cresc rugii de mure pe garduri în Anglia. Băietanul din Vosgi nu este nevoit să fure din livezi; el poate să-și strice stomacul fără să cadă în păcat. Livezi în Munții Vosgi sunt câte vrei; dar să intri pe furiș într-o livadă cu scopul de a fura fructe este la fel de ridicol

[1] Pădurea Neagră.

ca atunci când un peşte ar încerca să intre la ştrand fără să plătească. Şi totuşi, bineînţeles, se mai comit şi erori.

Într-o după-amiază, tot urcând la deal, am ieşit pe platou, unde am zăbovit poate prea mult şi am mâncat foarte multe fructe, ceea ce ar fi putut să ne dăuneze; era atâta belşug în jurul nostru, aveai atâtea dintr-ales. Am început cu câteva frăguţe întârziate, iar de la ele am trecut la zmeură. Apoi, Harris a găsit un prun văratic cu câteva prune pârguite, tocmai bune.

— Am dat lovitura cu prunul ăsta, spune George. Eu zic să tragem tare pe el.

Ceea ce nu era un sfat rău, după toate aparenţele.

— Ce păcat, zice Harris, că perele sunt încă tari.

A mai fost el amărât un timp pe chestia asta, dar mai încolo am dat eu de nişte prune galbene grozave, şi asta l-a consolat pe Harris într-o oarecare măsură.

— Cred că suntem încă prea la nord pentru ananas, zise George. Am impresia că aş consuma cu mare plăcere un ananas proaspăt. Până la urmă te saturi de fructele astea obişnuite.

— Prea multe tufe şi prea puţini pomi, asta mă deranjează pe mine, spuse Harris. Eu, unul, aş mai fi mâncat nişte prune.

— Uite că urcă un om la deal, am spus cu. Pare a fi de prin partea locului. Poate ştie el unde mai găsim prune.

— Umblă bine pentru vârsta lui, observă Harris.

Într-adevăr, omul urca într-un ritm demn de admirat. În plus, după cât puteam să ne dăm seama de la distanţa aceea, părea să fie grozav de binedispus, pentru că striga şi chiuia cât îl ţinea gura, gesticulând cu mâna.

— Ce moşneag vesel şi simpatic!, spuse Harris. Îţi creşte inima când îl vezi. Dar de ce şi-o fi ducând toiagul pe umăr? De ce nu se sprijină-n el ca să urce mai uşor?

— Ştiţi ce, eu nu cred că e toiag, zise George.

— Ce să fie atunci?, întrebă Harris.

— Păi, zise George, mie îmi seamănă mai mult a puşcă.

— Doar n-om fi comis vreo greşeală?, spuse Harris. Doar n-o fi asta o livadă proprietate particulară.

— V-aduceţi aminte, zic eu, ce tragedie s-a întâmplat acum vreo doi ani în sudul Franţei? Un soldat a rupt nişte cireşe când trecea pe lângă o casă, şi ţăranul francez care era proprietarul cireşelor a ieşit şi, fără nicio somaţie, l-a împuşcat pe loc.

— Dar nu se poate să ai voie să împuşti un om pentru că ţi-a ciugulit nişte fructe, nici măcar în Franţa, zise George.

— Bineînţeles că nu, am răspuns eu. A fost ceva cu totul ilegal. Singura scuză prezentată de avocat a fost că omul avea o fire foarte irascibilă şi că ţinea în mod deosebit la cireşele sale.

— Mi-aduc şi eu aminte câte ceva despre cazul acela, zise Harris, acum că aţi adus vorba. Mi se pare că districtul în care s-a întâmplat povestea („Commune", aşa cred că-i zice) a trebuit să plătească o despăgubire respectabilă rudelor soldatului mort; ceea ce e foarte cinstit.

George zise:

— Eu m-am cam plictisit de locul ăsta. Şi pe urmă s-a făcut târziu.

Harris zise şi el:

— Dacă merge aşa de repede, o să cadă şi o să se lovească. Şi pe urmă, nu cred că ştie drumul.

Mi-era urât să rămân singur acolo sus, să n-am cu cine să schimb o vorbă. Şi apoi, am reflectat eu, de când eram mic nu mai gustasem plăcerea de a coborî în fugă o pantă abruptă. M-am gândit să văd dacă pot retrăi senzaţia. Te cam hurducă, dar mi se pare că face bine la ficat.

În noaptea aceea am dormit la Barr, un orăşel simpatic pe drumul care duce la interesanta mănăstire de la Sfântul Ottilienberg, veche ctitorie în inima munţilor, unde eşti servit de călugăriţe autentice, iar nota de plată ţi-o prezintă un duhovnic. La Barr, chiar înainte de cină, a intrat un turist. Părea a fi englez, dar vorbea o limbă pe care n-am auzit-o în viaţa mea. Şi totuşi era o limbă elegantă şi melodioasă. Patronul se holba la el, prostit; nevasta patronului clătina din cap a nedumerire. Turistul a oftat şi a încercat pe altă limbă, care parcă îmi reînvia nişte amintiri uitate, deşi, în acelaşi timp, nu ştiam de loc de unde s-o iau. Dar nici de data aceasta nu l-a înţeles nimeni.

— Fir-ar a dracului!, și-a spus lui însuși cu voce tare.

— A, sunteți englez!, a exclamat patronul, luminându-se la față.

— Monsieur pare obosit, a exclamat zglobia hangiță. Monsieur dorește să servească cina.

Amândoi vorbeau englezește excelent, aproape la fel de bine cum vorbeau franțuzește și nemțește; au început să se agite și l-au făcut să se simtă bine. La masă a stat lângă mine și m-am dat în vorbă cu el.

— Spuneți-mi, l-am întrebat (mă intriga chestiunea), ce limbă ați vorbit la început, când ați intrat?

— Nemțește, m-a lămurit el.

— A!, am făcut eu. Vă rog să mă iertați.

— De ce, nu m-ați înțeles?, a continuat el.

— A fost probabil vina mea, am răspuns eu. Cunoștințele mele de limbă germană sunt extrem de reduse. Ciugulești câte un pic de ici, de colo, dar bineînțeles că nici nu se compară...

— Dar nici ei n-au înțeles, patronul și nevastă-sa; și doar e limba lor maternă.

— Nu prea cred, am spus eu. E drept, copiii de prin partea locului vorbesc nemțește, iar patronul și soața știu și ei nemțește într-o oarecare măsură. Dar peste tot în Alsacia și Lorena bătrânii mai vorbesc încă franțuzește.

— Dar am vorbit cu ei și pe franțuzește, a adăugat el, însă nici așa n-au înțeles.

— Este într-adevăr foarte ciudat, am încuviințat eu.

— E mai mult decât ciudat, a răspuns el. În cazul meu este, pur și simplu, de neînțeles. În școală mi-am câștigat bursa numai datorită talentului meu la franceză și la germană. Corectitudinea frazelor mele, acuratețea pronunției erau considerate în liceu aproape un fenomen. Și totuși, când merg în străinătate, oamenii nu înțeleg aproape niciun cuvânt din ce spun. Puteți să-mi explicați de ce?

— Cred că da, am răspuns eu. Pronunția dumneavoastră e prea perfectă. Vă amintiți ce a spus scoțianul când a gustat prima oară în viața lui un whisky veritabil: „O fi el curat, dar nu pot să-l beau". Așa și cu germana dumneavoastră. Oamenilor li se pare mai mult o demonstrație de virtuozitate decât o limbă.

Dacă-mi daţi voie să vă dau un sfat, apoi ăsta e: pronunţaţi cât mai prost şi faceţi toate greşelile care vă vin la gură.

Peste tot e acelaşi lucru. Fiecare ţară rezervă o pronunţie specială exclusiv pentru străini, o pronunţie pe care ei nici nu se gândesc s-o folosească şi pe care nu o înţeleg atunci când e folosită de altcineva. Am auzit odată o englezoaică explicându-i unui francez cum să pronunţe cuvântul *have*:

— Dumneata îl pronunţi, spunea cucoana respectivă, cu reproş în glas, ca şi cum s-ar scrie *hav*. Dar nu-i aşa. Are şi un „e" la coadă.

— Dar eu, a spus elevul, credeam că dumneavoastră nu-l pronunţaţi pe „e" de la sfârşitul lui *have*.

— Bineînţeles că nu, l-a lămurit profesoara. Este ceea ce se cheamă un „e" mut, dar el exercită o influenţă hotărâtoare asupra vocalei precedente.

Înainte de asta, elevul spunea *have* destul de inteligibil. După lecţie, de câte ori ajungea la cuvântul respectiv, se crispa, încerca să se concentreze şi dădea glas unui sunet pe care numai contextul ar mai fi putut să-l explice.

Lăsând la o parte chinurile primilor martiri, cred că puţini oameni au avut de îndurat ce am îndurat eu încercând să realizez pronunţarea corectă a cuvântului german care înseamnă biserică, *Kirche*. Cu mult înainte de a reuşi, m-am hotărât mai bine să nu mă duc niciodată la biserică în Germania decât să trebuiască să am de-a face cu acest cuvânt.

— Nu, nu, îmi explica profesorul (era un domn plin de bunăvoinţă). Dumneata îl pronunţi ca şi cum s-ar scrie K-i-r-c-h-k-e. Nu e niciun „k" acolo. Uite aşa:...

Şi îmi ilustra din nou, a douăzecea oară în dimineaţa aceea, cum trebuia pronunţat cuvântul; mai trist era că să mă fi picat cu ceară şi tot nu reuşeam să văd vreo diferenţă între cum îl zicea el şi cum îl ziceam eu. Aşa că încerca altă metodă.

— Dumneata îl spui din gât, îmi explica el. Şi avea dreptate, din gât îl spuneam. Vreau să-l spui de aici, de jos (şi cu un deget grăsuliu îmi indica regiunea de unde trebuia să pornesc).

După eforturi dureroase, ale căror rezultate erau nişte sunete care evocau orice numai un lăcaş de rugăciune nu, în cele din urmă îmi ceream scuze.

— Categoric, mă tem că e imposibil, ziceam eu. Vedeți, de ani de zile vorbesc, ca să zic așa, cu gura; nici nu știam că omul poate vorbi și cu stomacul. Mă întreb dacă nu e prea târziu să învăț acuma.

Pierzând ore întregi prin colțuri întunecoase și exersând pe străzi liniștite spre spaima trecătorilor întâmplători, am ajuns în cele din urmă să pronunț corect acest cuvânt. Profesorul era încântat de mine și, până să vin în Germania, eram și eu mulțumit. În Germania am constatat că nu înțelege nimeni ce vreau să spun cu acest cuvânt. Nu am ajuns niciodată la o biserică cu ajutorul lui. A trebuit să renunț la pronunția corectă și, după multă silință, să mă întorc la prima mea pronunție greșită. Atunci, oamenii se luminau la față și-mi spuneau că e după colț sau a doua la stânga, după cum devenea cazul.

Și mai cred că predarea pronunției unei limbi străine s-ar putea face cu metode mai bune decât aceea de a-i pretinde elevului să facă toate aceste acrobații interne care sunt de obicei imposibile și totdeauna inutile. Cam așa sună indicațiile pe care le primești:

Apăsați cu amigdalele partea inferioară a laringelui; apoi, cu partea convexă a septului curbată în sus astfel încât să atingă, dar nu de tot omușorul, încercați să ajungeți cu vârful limbii la tiroidă. Inspirați adânc și comprimați-vă glota. Acum, fără să deschideți gura, spuneți: Garoo.

Și după ce faci treaba asta, tot nu sunt mulțumiți.

Capitolul 13

O analiză a caracterului şi comportării studentului german. Menzura germană. Uzurile şi abuzurile uzului. Vederile unui impresionist. Partea umoristică a chestiunii. Reţetă pentru confecţionarea de sălbatici. *Die Jungfrau*[1]: gusturile sale aparte în materie de fizionomii. *Die Kneipe*[2]. Cum se freacă o salamandră. Sfaturi pentru străini. O poveste care se putea termina trist. Despre doi bărbaţi şi două neveste. Dimpreună cu un burlac.

Înainte de a ne întoarce în ţară am vizitat şi un oraş universitar german în dorinţa de a cunoaşte îndeaproape aspectele vieţii studenţeşti, o curiozitate pe care, prin curtenia prietenilor noştri germani, am reuşit să ne-o satisfacem. În Anglia, orice băiat se joacă până la cincisprezece ani, apoi se pune pe treabă până la vârsta de douăzeci de ani. În Germania, copilul munceşte, iar tânărul se joacă. Puiul de neamţ se duce la şcoală la ora şapte vara, la ora opt iarna, iar la şcoală învaţă. Rezultatul este că la vârsta de şaisprezece ani cunoaşte perfect matematica şi clasicii, ştie atâta istorie cât este recomandabil să ştie un om obligat să aparţină unui partid politic, plus că şi-a pus temelii solide în materie de limbi moderne. În consecinţă, cele opt semestre la facultate, acoperind o durată de patru ani, sunt inutil de lungi, excepţie făcând cazul tânărului care aspiră să ajungă profesor universitar. Junele german nu este sportiv, ceea ce e păcat, pentru că ar fi un bun sportiv. Practică puţin fotbalul, face şi mai puţin ciclism; joacă biliard francez în cafenele îmbâcsite de fum ceva mai mult. Dar, în general vorbind, el, sau majoritatea lor, îşi petrece timpul mergând în vâjâială, bând bere şi

[1] Fata (în limba germană în text).
[2] Chef între băieţi (în limba germană în text).

bătându-se. Dacă este fiul unui tată bogat, se înscrie într-un Korps — şi aparţine unui Korps tip-top, care costă cam patru sute de lire pe an. Dacă este un tânăr de clasă mijlocie, se afiliază unui Burschenschaft sau unui Landsmannschaft, ceea ce revine ceva mai ieftin. Aceste societăţi sunt, la rândul lor, divizate în cercuri mai mici, în care se încearcă o grupare pe naţionalităţi. Sunt şvabi din Swabia; franconieni descendenţi ai francilor; turingieni şi aşa mai departe. În practică, bineînţeles, aceasta are acelaşi rezultat ca toate încercările de acest fel — credinţa mea este că jumătate din regimentul nostru de Gordon Highlanders este alcătuit din cockney londonezi, însă se realizează un obiectiv pitoresc din a împărţi fiecare universitate în vreo zece-douăsprezece societăţi studenţeşti, fiecare cu şapca şi emblema sa distinctivă şi, tot atât de important, cu propria sa berărie, unde niciun alt student care-şi poartă însemnele proprii nu are acces.

Principala îndeletnicire a acestor societăţi studenţeşti este să practice, fie între membrii lor, fie cu vreun Korps sau Schaft rival, celebra „menzură" germană. Menzura a fost descrisă atât de des şi atât de amănunţit, încât nu am de gând să-mi plictisesc cititorii cu reluarea unor lucruri bine cunoscute. Vin doar cu ochiul unui impresionist şi scriu în mod expres impresia pe care mi-a făcut-o prima menzură la care am asistat, deoarece cred că primele impresii sunt mai valabile şi mai utile decât părerile tocite prin intermediu sau deformate prin influenţare.

Un francez sau un spaniol va căuta să te convingă că, de fapt, *corrida* este o instituţie creată în folosul taurului. Calul despre care tu ţi-ai închipuit că urlă de durere nu făcea altceva decât să râdă de aspectul comic al propriilor sale măruntaie. Prietenul dumitale francez sau spaniol pune în contrast moartea sa palpitantă şi glorioasă cu brutalitatea rece a casapului de cai. Dacă nu-ţi stăpâneşti bine firea, pleci cu dorinţa de a stârni o agitaţie de masă pentru înfiinţarea luptelor cu tauri şi în Anglia, în sprijinul cavalerismului. Fără îndoială că Torquemada era convins de caracterul omenos al inchiziţiei. Pentru un domn gras, suferind poate de anchiloză sau de reumatism, o oră petrecută pe roata de tortură era într-adevăr o binefacere din punct de vedere fizic. Se ridica simţindu-se mai degajat la articulaţii, mai elastic, cum s-ar spune, aşa cum nu

se mai simțise de ani și ani. Vânătorii englezi socotesc vulpea un animal demn de invidiat. I se oferă gratuit o zi de sport excelent, în care timp este centrul atenției generale.

Obișnuința te face orb la tot ceea ce nu vrei să vezi. Fiecare al treilea domn din Germania pe care-l întâlnești pe stradă poartă încă, și va purta până-n mormânt, cicatricele a douăzeci până la o sută de dueluri pe care le-a susținut în anii studenției. Copiii germani se joacă de-a menzura în odaia lor, se antrenează pentru menzură la școală în sala de gimnastică. Germanii au ajuns să se autoconvingă că nu e nimic brutal în acest sport, nimic revoltător, nimic degradant. Argumentul lor este că menzura îl educă pe tânărul german să aibă sânge rece și curaj. Dacă acest lucru ar putea fi dovedit, argumentul, îndeosebi într-o țară în care fiecare bărbat este un soldat, ar fi suficient de unilateral. Oare virtutea boxerului este totuna cu virtutea soldatului? Ne îndoim. Desigur că nervul și agerimea sunt mai de folos pe câmpul de luptă decât o atitudine de necugetătoare indiferență față de ce se întâmplă cu sine. De fapt, studentului german i-ar trebui un și mai mare curaj să nu lupte. El luptă nu pentru plăcerea lui, ci ca să satisfacă o opinie publică rămasă în urmă cu două sute de ani.

Menzura nu face altceva decât să-l abrutizeze. Poate că intră în joc și îndemânarea, mi se spune că da, însă nu se vede. Lupta în sine seamănă întru totul cu o bătaie în spângi într-un spectacol de la Richardson; toată povestea fiind o tentativă izbutită de a îmbina grotescul și penibilul. În aristocraticul Bonn, unde se cultivă stilul, și în Heidelberg, unde vizitatorii din alte țări sunt mai frecvenți, evenimentul este poate mai formal. Mi se spune că, acolo, competițiile au loc în încăperi somptuoase; că doctori cu părul cărunt se ocupă cu răniți, că slujitori în livrele îi servesc pe înfometați și că toată acțiunea se desfășoară de la un capăt la altul cu o oarecare ceremonie pitorească. În universitățile mai eminamente germane, unde străinii sunt rari și mai puțin încurajați, se merge, pur și simplu, la esențial, și aceasta nu este de natură să ademenească.

Într-adevăr, atât de categoric de neademenitor este, încât îl sfătuiesc insistent pe cititorul sensibil să evite chiar și o descriere a acestor practici. Subiectul nu poate fi înfrumusețat și nici nu intenționez să încerc a o face.

Camera este goală şi sordidă; pereţii ei împroşcaţi cu pete combinate de bere, sânge şi seu de lumânare; tavanul — afumat; podeaua — presărată cu rumeguş. O haită de studenţi, râzând, fumând, vorbind, unii aşezaţi pe duşumea, alţii cocoţaţi pe scaune şi pe bănci, formează cadrul.

În centru, faţă-n faţă, stau combatanţii, semănând cu războinicii japonezi aşa cum îi cunoaştem de pe tăvile de ceai japoneze. Ciudaţi şi rigizi, cu ochii acoperiţi de ochelari de protecţie bulbucaţi, cu gâturile înfăşate în fulare, cu trupurile sufocate în ceva ce aminteşte de nişte plăpumi murdare, cu braţele matlasate întinse drept deasupra capului, parcă ar fi o pereche de manechini mecanici groteşti. Secunzii, şi ei mai mult sau mai puţin matlasaţi, cu capetele şi feţele protejate de uriaşe chipie cu cozoroace de piele, îi tot manevrează până ce ajung să-i aşeze în poziţia cuvenită. Aproape că te aştepţi să auzi scârţâitul rotilelor. Arbitrul îşi ocupă locul, se dă cuvântul de începere şi imediat urmează cinci ciocniri rapide ale spadelor lungi şi drepte. Spectacolul luptei este lipsit de interes: nicio mobilitate, nicio abilitate, nicio graţie (vorbesc despre propriile mele impresii). Câştigă cel mai solid, cel care, cu braţul greu matlasat, totdeauna într-o poziţie nefirească, poate ţine cel mai mult spada enormă şi incomodă fără să slăbească într-atât încât să nu mai poată para sau lovi.

Tot interesul se concentrează asupra rănilor. Acestea se produc totdeauna în două locuri: sau în scăfârlie, sau pe obrazul stâng. Uneori zboară în aer o bucată de scalp păros sau o felie de obraz, care va fi păstrată cu grijă într-un plic de către mândrul ei posesor, sau, ca să fim mai precişi, de mândrul ei ex-posesor, şi arătată tuturor la agapele colegiale; şi din fiecare rană, bineînţeles, ţâşneşte un şuvoi abundent de sânge. Îi împroaşcă pe doctori, pe secunzi şi pe spectatori; stropeşte tavanul şi pereţii: îi năclăieşte pe luptători şi face băltoace în rumeguş. La sfârşitul fiecărei runde, doctorii se reped la luptători şi, cu mâinile de pe acum picurând de sânge, strâng buzele rănilor căscate, tamponându-le cu cocoloaşe de vată udă, pe care un asistent le prezintă gata pregătite pe o tavă. Natural, în momentul când combatanţii se reaşază în poziţie şi reîncep treaba, sângele ţâşneşte din nou, orbindu-i pe jumătate şi făcând duşumeaua de sub ei lunecoasă. Din când

în când, vezi dinții unuia dezgoliți până aproape de ureche, astfel încât până la finele duelului pare că rânjește la jumătate din spectatori, cealaltă față rămânând sobră; și, uneori, câte unul se alege cu sfârcul nasului retezat, ceea ce îi dă, în timp ce luptă, un straniu aer de superioritate.

Cum scopul fiecărui student este să absolve facultatea cu cât mai multe cicatrice, mă îndoiesc foarte că se depune vreun efort serios în apărare, nici măcar în măsura redusă pe care o poate permite o astfel de metodă de luptă. Adevăratul învingător este cel care recoltează cel mai mare număr de răni; cel care, după aceea, însăilat și peticit, încât mai că aproape nu mai arată a făptură omenească, poate în următoarea lună să evolueze pe promenadă, spre invidia adolescentului german și admirația fecioarei germane. Cel care obține numai câteva răni neînsemnate se retrage, botos și dezamăgit.

Dar duelul propriu-zis nu reprezintă decât începutul distracției. Actul al doilea al spectacolului are loc în sala de pansare. Doctorii sunt, în general, simpli studenți în medicină sau tineri abia absolvenți, dornici să practice. Adevărul mă silește să spun că aceia cu care am venit în contact erau oameni cu aspect brutal, părând mai degrabă să se desfete cu treaba pe care o făceau. Poate că nu e cazul să li se reproșeze acest lucru. Face parte din sistem ca doctorul să aplice în continuare o pedeapsă cât mai grea cu putință, iar pe un medic ideal nu l-ar incinta o asemenea treabă. Felul cum studentul suportă pansarea rănilor este tot atât de important ca și acela în care le primește. Fiecare operație trebuie executată cât mai brutal cu putință, și colegii săi îl supraveghează atent în cursul efectuării ei să vadă dacă trece prin ea, păstrând o aparență de seninătate și încântare. O rană bine croită și cât mai căscată reprezintă un ideal pentru toate părțile interesate. Dinadins este cusută stângaci, în speranța că în felul acesta cicatricea va dura o viață întreagă. Cu o asemenea rană, judicios zgândărită și maltratată în cursul săptămânii următoare, fericitul posesor poate, în general, sconta să-și achiziționeze o soție cu o zestre de cinci cifre pe puțin.

Acestea sunt menzurile generale bisăptămânale din care un student obișnuit bate cam câteva zeci pe an. Există și altele la care vizitatorii nu sunt admiși. Când se consideră

că un student s-a dizgrațiat prin vreo ușoară mișcare involuntară a capului sau a trupului în timpul duelului, atunci se poate reabilita numai rezistând celui mai bun spadasin din Korps. Solicită și i se acordă nu o competiție, ci o pedeapsă. Adversarul său purcede atunci să-i provoace cât mai multe și cât mai sângeroase răni pe care le poate primi un om. Scopul victimei este să arate camarazilor săi că poate sta neclintit în timp ce învelișul îi este tranșat felie cu felie de pe craniu.

Că se poate cu justețe spune ceva de bine în privința menzurii germane, mă îndoiesc; dar dacă da, aceasta se referă numai la cei doi combatanți. Asupra spectatorilor, ea nu poate avea și nu are, sunt convins, decât un efect rău. Mă cunosc suficient de bine ca să vă asigur că nu sunt un temperament deosebit de setos de sânge. Efectul pe care l-a avut asupră-mi nu putea fi decât cel normal.

La început, înainte de a se porni treaba propriu-zisă, senzația pe care o aveam era de curiozitate amestecată cu îngrijorare în privința modului în care mă va tulbura spectacolul, deși o oarecare vagă familiaritate cu sălile de disecție și mesele de operație îmi lăsau mai puțină îndoială asupra acestui capitol decât aș fi încercat altminteri. Când a început să curgă sângele și să apară carnea vie, am simțit un amestec de greață și de milă. Dar la al doilea duel, trebuie să mărturisesc, predispozițiile mele delicate au început să dispară; iar când al treilea duel era în toi și sala grea de ciudatul miros de sânge cald, am început, după expresia americănească, să văd lucrurile în roșu.

Mai voiam. M-am uitat în jurul meu plimbându-mi privirea de la un chip la altul, și pe cele mai multe am văzut reflectate în chip neîndoios propriile mele senzații. Dacă este bine să stârnești această sete de sânge în omul modern, atunci menzura este o instituție utilă. Dar oare este bine? Pălăvrăgim despre civilizația și omenia noastră, însă acei dintre noi care nu duc ipocrizia până la autoînșelare știu că dedesubtul cămășilor noastre scrobite pândește sălbaticul, cu toate instinctele lui sălbatice intacte. Din când în când, poate că e nevoie și de el, dar să nu ne temem că ar fi pe cale de dispariție. Pe de altă parte, pare neînțelept să-l supraalimentăm.

În favoarea duelului, considerat cu seriozitate, se pot aduce multe argumente. Dar menzura nu servește absolut niciunui

scop bun. Este o copilărie, şi faptul că e un joc crud şi brutal nu-l face cu nimic mai puţin pueril. Rănile nu au o valoare intrinsecă proprie; cauza lor le înnobilează, nu mărimea lor. Wilhelm Tell este, pe drept cuvânt, unul dintre marii eroi ai lumii; dar ce părere am avea despre membrii unui club de taţi, creat cu scopul de a se întruni de două ori pe săptămână pentru a zbura cu arcul şi săgeata merele de pe creştetele feciorilor lor? Aceşti tineri domni germani ar putea obţine toate rezultatele de care sunt atât de mândri necăjind o pisică sălbatică! Să te înscrii într-o societate cu unicul scop de a te lăsa ciopârţit te reduce la nivelul intelectual al unui derviş care ţopăie. Călătorii ne povestesc despre sălbatici din Africa Centrală care îşi exprimă sentimentele la ocazii festive jucând tontoroiul şi crestându-se cu cuţitele. Dar Europa nu e obligată să-i imite. Menzura este, de fapt, reducerea la absurd a duelului; şi dacă germanii înşişi nu-şi dau seama de ridicol, nu putem decât să deplângem lipsa lor de umor.

Dar chiar dacă nu poţi fi de acord cu opinia publică ce sprijină şi cere menzura, cel puţin este posibil s-o înţelegi. Codul universitar care dacă nu încurajează, măcar tolerează beţia este mai greu de susţinut cu argumente. Nu toţi studenţii germani se îmbată; de fapt, cei mai mulţi sunt treji, dacă nu chiar sârguincioşi. Însă minoritatea, a cărei pretenţie de a fi reprezentativă este admisă cu toată culanţa, este salvată de la o perpetuă stare de ebrietate numai prin capacitatea ei, dobândită cu oarecare cheltuială, de a suge o jumătate de zi şi toată noaptea, păstrându-şi totuşi într-o oarecare măsură cele cinci simţuri. Nu-i afectează pe toţi deopotrivă, dar este un fapt obişnuit în orice oraş universitar să vezi un tânăr care nu a împlinit nici douăzeci de ani cu o siluetă ca a lui Falstaff şi un ten ca al unui Bachus de Rubens. Că o poate fascina pe fecioara germană o faţă tăiată şi ciopârţită până dă impresia că a fost alcătuită din materiale disparate care niciodată nu s-ar fi putut îmbina, este un fapt dovedit. Dar categoric nu poate prezenta nicio atracţie o faţă buboasă şi buhăită şi o barabulă de asemenea mărime încât ameninţă să strice stabilitatea întregii construcţii. Totuşi, la ce altceva te poţi aştepta

când junele începe să consume bere cu un *Fruhschoppen*[1] la orele 10 a.m. şi încheie cu o *Kneipe* la patru dimineaţa?

O *Kneipe* este ceea ce numim noi chef între băieţi şi poate fi foarte nevinovat sau foarte deşănţat, în funcţie de componenţa sa. Un student îşi invită colegii, zece sau o sută, la o braserie şi le oferă atâta bere şi atâtea trabucuri ieftine câte le dictează propriul lor simţ al sănătăţii şi al echilibrului, sau amfitrionul poate fi însuşi Korpsul. Şi aici, ca pretutindeni, remarci simţul nemţesc al disciplinei şi al ordinii. Când intră un nou-venit, toţi cei aşezaţi în jurul mesei se ridică şi, cu călcâiele lipite, salută. Când masa este completă, se alege un preşedinte, a cărui îndatorire este să anunţe numerele cântecelor. Pe masă se află exemplare tipărite ale acestor cântece, câte unul pentru doi inşi. Preşedintele indică numărul douăzeci şi nouă. „Primul vers", strigă el, şi se pornesc cu toţii, tot câte doi inşi ţinând o broşură între ei la fel cum tot câte doi credincioşi ţin o carte de imnuri în biserică. Urmează o pauză la sfârşitul fiecărui vers, până ce preşedintele dă comanda pentru al doilea vers. Cum fiecare neamţ este un cântăreţ format şi cum cei mai mulţi au voci frumoase, efectul general este impresionant.

Deşi maniera aminteşte de cântarea imnurilor în biserică, cuvintele cântecelor vin uneori să corecteze această impresie. Dar fie că este vorba despre un cântec patriotic, de o baladă sentimentală sau de o cimilitură de natură să îl şocheze pe tânărul englez de rând, toate sunt cântate până la capăt cu seriozitate gravă, fără un râset, fără o notă falsă. La sfârşit, preşedintele strigă *Prosit!* Toată lumea răspunde *Prosit!* Şi, în momentul următor, toate halbele sunt goale. Pianistul se ridică şi se înclină, toţi îi răspund înclinându-se către el; şi apoi intră Fraulein să reumple halbele.

Între cântece se propun toasturi şi se răspunde la toasturi; dar se aplaudă foarte puţin şi nu se râde mai deloc. Surâsurile şi aprobările grave din cap sunt considerate a fi mai de demnitatea studenţilor germani.

Un anumit toast, numit Salamandra, se bea cu excepţională solemnitate în cinstea vreunui oaspete cu totul distins.

[1] Halbă de bere (în limba germană în text).

— Acum, spune președintele, o Salamandră vom freca (*Einen Salamander reiben*).

Ne ridicăm cu toții în picioare și stăm ca un regiment în poziție de drepți.

— Materialele sunt pregătite? (*Sind die Stoffe parat?*), întreabă președintele.

— Sunt, răspundem noi pe latinește într-un singur glas.

— *Ad exercitium Salamandri*, spune președintele, iar noi suntem gata.

— *Eins!*

Ne frecăm halbele de masă cu o mișcare circulară.

— *Zwei!*

Iar huruie halbele. Și la *Drei!* la fel.

— Beți! (*Bibite!*)

Și, într-o unanimitate perfectă, halbele sunt golite și apoi ridicate sus.

— *Eins!*, zice președintele. Fundul fiecărei halbe goale este rotit pe masă, producând un zgomot ca al prundișului tras înapoi de un val care se repliază.

— *Zwei!*

Huruitul se amplifică și scade din nou.

— *Drei!*

Halbele goale lovesc masa cu un singur pocnet, și iar ne așezăm.

La Kneipe, marea distracție este ca doi studenți să se insulte reciproc (în joacă, bineînțeles) și apoi să se provoace la un duel potatoric. Se numește un arbitru, se umplu două recipiente enorme, și cei doi adversari stau față în față cu mâna pe toartă, toate privirile fiind ațintite asupra lor. Arbitrul dă semnalul de începere, și peste o clipă berea gâlgâie în jos pe gâtlejurile dumnealor. Cel care trântește primul pe masă recipientul golit până-n fund este învingător.

Străinii care participă la o Kneipe și care doresc să procedeze în stil nemțesc ar face bine, înainte de a începe distracția, să-și scrie numele și adresa pe o bucățică de hârtie și s-o prindă de haină. Studentul german este curtenia personificată, și în orice stare s-ar afla, ar avea grijă ca, într-un fel sau altul, oaspeții săi să ajungă cu bine acasă înainte de ivirea zorilor. De bună seamă însă că nu i se poate cere să țină minte adresele.

Mi s-a povestit o întâmplare cu trei invitați la o Kneipe care a avut loc la Berlin și care s-ar fi putut solda cu rezultate tragice. Oaspeții erau hotărâți să facă treaba așa cum scrie la carte. Au comunicat intenția lor, au fost aplaudați. Și fiecare dintre ei și-a scris adresa pe cartea de vizită și au prins-o cu acul de fața de masă, fiecare dinaintea sa. Aceasta a fost greșeala pe care au comis-o. Ar fi trebuit, după cum am recomandat, să-și fi prins adresele de haine. Omul își mai schimbă locul la masă sau, cu totul inconștient, poate să iasă de sub masă pe partea cealaltă; dar oriunde se duce, haina tot pe el o are.

La un moment dat, pe la orele mici ale dimineții, președintele a propus, spre a face lucrurile mai comode pentru cei care se mai țineau pe picioare, ca toți cei în incapacitate de a-și dezlipi capetele de pe masă să fie trimiși acasă. Printre cei pentru care petrecerea devenise neinteresantă se numărau și cei trei englezi. S-a hotărât să fie urcați într-o birjă sub oblăduirea unui student, comparativ vorbind, treaz, și să fie returnați la domiciliile respective. Dacă și-ar fi păstrat locurile la masă pe toată durata serii, totul ar fi ieșit de minune; însă, din nefericire, ei se tot mutaseră dintr-un loc într-altul, și care anume domn aparținea cărei anume cărți de vizită nimeni nu mai știa, cu atât mai puțin musafirii înșiși. În starea de euforie generală de la ora aceea, nimănui nu părea să-i pese prea tare de acest amănunt.

Erau trei domni și trei adrese. Socoteala era, presupun, că și în cazul când s-ar fi făcut vreo greșeală, lucrurile aveau să se repare a doua zi de dimineață. Ce mai tura-vura, cei trei domni au fost urcați în birjă, studentul cel, comparativ vorbind, treaz a luat cele trei cărți de vizită în mână, și expediția a purces la drum în uralele și urările de bine ale asistenței.

Berea nemțească are și ea avantajele ei: nu-l îmbată pe om în accepțiunea engleză a cuvântului beat. Nu ai nimic a-i reproșa omului; pur și simplu, e obosit. Nu-i arde de vorbă; vrea să fie lăsat în pace ca să poată adormi; nu contează unde, oriunde.

Conducătorul expediției a oprit birja la adresa cea mai apropiată. A extras din birjă cazul cel mai grav; era un reflex firesc din partea lui să caute a se descotorosi mai întâi de acesta. Cu ajutorul birjarului, l-a cărat până sus și a tras clopoțelul pensiunii. A răspuns un portar somnoros. Au transportat povara

înăuntru și au căutat un loc unde s-o descarce. Întâmplător, ușa unui dormitor era deschisă; camera era goală; mai bine nici că se putea, hai cu el înăuntru! L-au degajat de tot ce se putea scoate ușor de pe el și l-au lungit în pat. Treaba fiind dusă la bun sfârșit, amândoi, mulțumiți de sine, s-au întors la birjă.

La următoarea adresă iar s-au oprit. De data aceasta, ca răspuns la sunetul clopoțelului, a apărut o doamnă, în capot de interior și cu o carte în mână. Studentul german s-a uitat la prima dintre cele două cărți de vizită pe care le ținea în palmă și a întrebat dacă are plăcerea să stea de vorbă cu Frau Y. Din întâmplare da, numai că, în materie de plăcere, aceasta părea a fi exclusiv de partea lui. A lămurit-o pe Frau Y. că domnul care în momentul acela dormea de-a-npicioarelea rezemat de perete era soțul dumneaei. Revederea nu a stârnit niciun fel de entuziasm într-însa; a deschis, pur și simplu, ușa de la dormitor și a plecat. Birjarul și studentul l-au dus pe ins înăuntru și l-au așezat în pat. Nu și-au mai dat osteneala să-l dezbrace; se simțeau obosiți! Pe doamna casei n-au mai zărit-o, așa că s-au retras fără a-și mai prezenta omagiile la plecare.

Ultima carte de vizită era aceea a unui burlac care locuia la un hotel. L-au dus deci și pe acesta la hotel, l-au predat portarului de noapte și acolo l-au lăsat.

Dar să ne întoarcem la adresa unde s-a efectuat prima livrare, căci iată ce se petrecuse aici. Cam cu opt ore mai înainte, zice Mr X. către Mrs X.:

— Cred că ți-am spus, draga mea, că am o invitație astă-seară la o chestie care mi se pare că se cheamă o Kneipe?

— Da, mi-ai pomenit despre ceva de genul acesta, a răspuns Mrs X. Ce este aceea o Kneipe?

— În sfârșit, e un fel de reuniune între burlaci, draga mea, la care studenții se adună ca să cânte și să discute și... să fumeze, și-așa mai departe, știi...

— Da? Bine, sper c-ai să te distrezi!, a spus Mrs X., care era o femeie cumsecade și înțeleaptă.

— O să fie interesant, a observat Mr X. De mult sunt curios să văd și eu cum devine o chestie ca asta, a continuat Mr X. Adică, vreau să zic că s-ar putea să vin acasă mai târzior.

— Ce înțelegi tu prin târzior?, a întrebat Mrs X.

— E cam greu de spus —a replicat Mr X. Studenţii ăştia, ştii, sunt cam apucaţi, şi când se strâng laolaltă... Şi pe urmă cred că se toastează de foarte multe ori. Nu ştiu cum are să-mi priască. Dacă prind momentul, plec de-acolo cât de repede, bineînţeles căutând să nu jignesc... dar dacă nu...

Zice Mrs X., care, după cum am observat mai înainte, era o femeie înţeleaptă:

— Ar fi mai bine să-i rogi pe cei de aici să-ţi împrumute o cheie de la intrare. Eu am să dorm la Dolly în cameră, aşa că n-ai să mă deranjezi, indiferent de oră.

— Cred că ideea ta este excelentă— a încuviinţat Mr X. Mi-ar fi nu ştiu cum să te deranjez. Am să intru uşurel şi-am să mă bag în pat.

La un moment dat, în toiul nopţii sau poate spre zori, Dolly, care era sora doamnei X., s-a ridicat în capul oaselor în pat şi a tras cu urechea.

— Jenny, a spus Dolly, dormi?

— Nu, scumpo, a răspuns Mrs X. Fii liniştită şi dormi mai departe.

— Dar ce-o fi?, a întrebat Dolly. Crezi că a luat foc casa?

— Bănuiesc, a răspuns Mrs X., că e Percy. Nu te alarma, scumpo. Hai dormi!

Dar de îndată ce Dolly a aţipit, Mrs X., care era o soţie bună, s-a gândit să se strecoare uşurel până dincolo şi să vadă dacă Percy e bine mersi. Şi-a pus deci halatul şi papucii, s-a strecurat tiptil pe culoar şi a intrat în camera ei. Pentru a-l trezi pe domnul de pe pat ar fi fost nevoie de un cutremur de pământ. Mrs X. a aprins o lumânare şi s-a dus la căpătâiul patului.

Nu era Percy; nici cineva care să fi semănat măcar de departe cu Percy. Simţea dânsa că nu era bărbatul oare să-i fi putut fi soţ în niciun caz. În starea lui actuală, sentimentele ei faţă de dânsul erau de profundă silă. Singura ei dorinţă era să scape de el.

Dar parcă domnul respectiv îi era totuşi cunoscut. Mrs X. s-a aplecat deasupra patului şi a privit mai de-aproape. Sigur că da, era Mr Y., un domn care-i invitase la cină pe ea şi pe Percy la el acasă în prima zi când sosiseră la Berlin.

Dar ce căuta aici? Mrs X. puse lumânarea pe masă și, cuprinzându-și capul între mâini, se așeză să cugete. Explicația îi veni cu iuțeala fulgerului. Chiar cu acest Mr Y. se dusese Percy la Kneipe. Se făcuse o confuzie, îl aduseseră pe Mr Y. la adresa lui Percy. Percy, în momentul acela...

Prin minte îi fluturară groaznicele perspective ale acestei situații. Întorcându-se în camera lui Dolly, se îmbrăcă în grabă și coborî scările fără zgomot. Găsind din fericire o birjă care tocmai trecea, merse la adresa doamnei Y. Îi spuse birjarului să aștepte, fugi în sus pe scări și sună insistent la ușă. Îi deschise Mrs Y., tot în halat și tot cu cartea în mână.

— Mrs X!, exclamă Mrs Y. Dar ce vânt vă aduce?

— Soțul meu! A fost singurul lucru la care a putut să se gândească biata Mrs X. în clipa aceea. Este aici?

— Mrs X., i-a ripostat Mrs Y. îmbătoșându-se, cum cutezați?

— Vai, vă rog să nu mă înțelegeți greșit!, s-a rugat Mrs X. S-a produs o confuzie îngrozitoare. Cu siguranță că l-au adus pe bietul Percy aici în loc să-l aducă acasă, cu siguranță. Vă rog foarte tare să vă duceți să vă uitați.

— Draga mea, a spus Mrs Y., care era o femeie mult mai în vârstă și arăta o atitudine maternă, nu te agita. Mi l-au adus acum o jumătate de oră și, să-ți spun drept, nici nu m-am uitat la el. E aici înăuntru. Nu cred că s-au ostenit să-i scoată ghetele. Dacă-ți păstrezi sângele rece, o să-l transportăm până jos și-ai să ți-l iei acasă fără să mai știe nimeni altcineva în afară de noi.

Efectiv, Mrs Y. părea dornică s-o ajute pe Mrs X.

Împinse ușa și Mrs X pătrunse în cameră. În clipa următoare, aceasta ieși înspăimântată, cu fața albă varul.

— Nu e Percy, spuse ea. Ce să mă fac?

— Ar fi de dorit să nu mai faceți asemenea confuzii, spuse Mrs Y. dând să intre și ea în cameră.

Mrs X. o opri.

— Și nu este nici soțul dumneavoastră.

— Ei, asta-i bună!, spuse Mrs Y.

— Zău că nu, insistă Mrs X. Știu precis, fiindcă adineauri l-am lăsat dormind pe patul lui Percy.

— Ce caută acolo?, tună Mrs Y.

— L-au adus acolo și acolo l-au pus, explică Mrs X. începând să plângă. Asta m-a făcut să cred că Percy trebuie să fie aici.

Cele două femei au stat şi s-au uitat una la alta; şi a urmat o tăcere întreruptă numai de sforăiturile domnului aflat după uşa întredeschisă.

— Atunci cine-i ăla dinăuntru?, întrebă Mrs Y., prima care şi-a revenit.

— N-am idee, a răspuns Mrs X. Nu l-am mai văzut până acum. Credeţi că e cineva pe care-l cunoaşteţi?

Însă Mrs Y. nu făcu altceva decât să trântească uşa.

— Ce facem?, întrebă Mrs X.

— Ştiu ce am să fac eu, spuse Mrs Y. Merg cu dumneata să-mi iau bărbatul.

— Dar e foarte adormit, explică Mrs X.

— Este starea lui naturală, replică Mrs Y. încheindu-şi mantoul.

— Dar unde o fi Percy?, suspină Mrs X., sărăcuţa, în timp ce coborau scările împreună.

— Asta, draga mea, spuse Mrs Y., ai să-l întrebi pe el.

— Dacă oamenii ăştia sunt în stare de asemenea încurcături, spuse Mrs X., cine ştie ce i-or fi făcut.

— Vom face investigaţii mâine dimineaţă, draga mea, spuse Mrs Y. spre consolare.

— Cred că Kneipurile astea sunt dezgustătoare, spuse Mrs X. N-am să-l mai las pe Percy să se ducă la aşa ceva niciodată cât am să trăiesc!

— Draga mea, spuse Mrs Y., dacă îţi cunoşti datoria, n-o să mai vrea el să se ducă în viaţa lui.

Şi circulă zvonul că nici nu s-a mai dus.

Dar, după cum am spus, încurcătura a pornit de la faptul că împricinaţii au prins cărţile de vizită de faţa de masă, şi nu de hainele respectivilor. Pe lumea asta, greşelile se plătesc scump.

Capitolul 14

Despre lucruri serioase: aşa cum şade bine unui capitol de adio. Neamţul, din punctul de vedere al anglo-saxonului. Providenţa cu nasturi de metal şi cască. Paradisul cretinului iresponsabil. Cum se spânzură în Germania, foarte posibil. Neamţul, ca negustor. Cum suportă el viaţa. Femeia Nouă, aici, ca pretutindeni. Ce se poate spune împotriva nemţilor, ca popor. Excursia s-a terminat.

Oricine ar putea conduce ţara asta, spuse George. Eu, unul, aş putea. Ne aflam instalaţi în grădina Kaiser Hof din Bonn şi priveam apele Rinului. Era ultima seară a excursiei noastre; trenul de a doua zi din zori avea să fie începutul sfârşitului.

— Aş scrie pe hârtie tot ce aş vrea să facă oamenii, continuă George, m-aş adresa unei tipografii bune să-mi tipărească atâtea exemplare şi le-aş afişa prin oraşe şi sate; şi n-aş mai avea treabă.

Germanul este dispus, ba, chiar dornic să fie controlat şi diriguit în toate cele. Poliţaiul este pentru el o religie. În Anglia îl considerăm pe omul în uniformă albastră o necesitate inofensivă. Cetăţeanul de rând îl foloseşte ca indicator rutier, deşi în cartierele cu mare trafic ale oraşului este socotit şi mai de folos pentru a ajuta doamnele în vârstă să traverseze strada. Dar mai mult decât să-i fim recunoscători pentru aceste servicii, mă îndoiesc că-i acordăm multe din gândurile noastre. În Germania, dimpotrivă, oamenii i se închină ca unui mic zeu şi este iubit ca un înger păzitor. Pentru puiul de neamţ, el este o combinaţie de Moş Crăciun şi Baubau. Toate bunătăţile vin de la el; Spielplatze în care să se joace, prevăzute cu leagăne şi vârtelniţe, cu mormane de nisip pentru trântă, cu bazine de înot şi căluşei. Orice încălcare a disciplinei este pedepsită de el. Dorinţa fierbinte a fiecărui băieţel şi fetiţe

bine intenționate din Germania este să fie pe placul poliției. Dacă i-a zâmbit un polițai, își dă ifose. Cu un pui de neamț pe care l-a mângâiat pe creștet un polițai nu mai e de trăit; înfumurarea lui devine insuportabilă.

Cetățeanul german este un ostaș, și polițaiul este gradatul său. Polițaiul îi indică pe unde să meargă pe stradă și cât de repede să meargă. La capătul fiecărui pod se află câte un polițai care să-i spună neamțului cum să-l traverseze. Dacă nu s-ar găsi acolo un polițai, probabil că s-ar așeza jos și ar aștepta până ce s-ar scurge tot râul. La gară, polițaiul îl încuie în sala de așteptare, unde omul nu poate pricinui niciun rău. La momentul potrivit, îl scoate afară și-l predă conductorului de tren, care nu este altceva decât tot un polițai, dar în altă uniformă. Conductorul îi spune unde să se așeze în tren și unde să coboare și are grijă ca de coborât să coboare. În Germania nu-ți asumi absolut nicio răspundere cu privire la propria-ți persoană. Totul ți se servește de-a gata, și ți se servește bine. Nu ți se cere să te păzești singur; nu-ți face nimeni vreo vină din faptul că nu ești în stare să te păzești singur; este de datoria polițaiului neamț să te păzească. Faptul că ești poate un cretin iresponsabil nu este o scuză pentru el în cazul că ți se întâmplă ceva. Oriunde ai fi și orice ai face, ești în custodia lui și el te păzește, și încă ce te mai păzește; asta fără putință de tăgadă.

Dacă te pierzi, te găsește; dacă pierzi un obiect care-ți aparține, ți-l găsește. Dacă nu știi ce vrei, îți spune el. Dacă vrei ceva ce e bine să ai, îți face rost. În Germania nu este nevoie de avocați particulari. Dacă vrei să cumperi sau să vinzi o casă sau un teren, Statul încheie tranzacția. Dacă ai fost escrocat, Statul preia cazul. Statul te însoară, te asigură, ba chiar joacă jocuri de noroc pentru tine dacă pofțești.

„Dumneata naște-te, spune guvernul german cetățeanului german, și noi facem restul. La domiciliu sau în lume, bolnav sau sănătos, la distracție și la muncă, noi îți vom spune ce să faci și vom avea grijă să faci ce-ți spunem. Dumneata să nu-ți bați capul."

Și neamțul n-are nicio bătaie de cap. Unde nu e de găsit niciun polițai, umblă până ce găsește o ordonanță polițienească lipită pe un zid. O citește, apoi se apucă să facă ce spune ordonanța.

Mi-aduc aminte că, într-un oraș din Germania, am uitat cum îi zicea, dar n-are nicio importanță, căci întâmplarea putea să aibă loc în oricare oraș, mi-aduc aminte că am observat o poartă deschisă ce ducea într-o grădină publică unde se dădea un concert. Nimic nu putea împiedica pe oricine ar fi dorit să intre pe poarta aceea și astfel să asiste la concert fără să plătească. De fapt, dintre cele două porți situate la distanță de un sfert de milă una de alta, prima era mai la îndemână. Totuși, din mulțimea care trecea, niciun singur ins n-a încercat să intre pe poarta aceea. Înaintau încet-încet, unul după altul, sub un soare torid, către cealaltă poartă, la care se afla un om care controla biletele de intrare. Am văzut băiețandri nemți stând cu jind pe malul unei ape înghețate. Ar fi putut patina pe gheața aceea ore în șir fără ca nimeni să știe. Mulțimea și polițiștii erau la capătul celălalt, la o depărtare de peste o jumătate de milă, și încă după o cotitură. Nimic nu-i împiedica să coboare pe gheață în afară de ideea că nu se cuvine.

În Germania, drumurile rurale sunt străjuite de pomi fructiferi. Niciun glas nu-l oprește pe om sau pe băiat să culeagă și să mănânce fructele în afară de glasul conștiinței. În Anglia, o asemenea stare de lucruri ar stârni indignarea publică. Copiii ar muri de holeră cu sutele. Profesiunea medicală ar cădea de-a-n picioarelea de oboseală încercând să combată rezultatele firești ale îmbuibării cu mere verzi și nuci crude. Opinia publică ar pretinde ca acești pomi fructiferi să fie îngrădiți și făcuți în acest fel nevătămători. Cultivatorilor de fructe care vor să facă economie de zid și de uluci nu li se va permite ca în felul acesta să răspândească boală și moarte printre semeni.

În Germania însă, un băiat merge mile întregi pe jos pe o șosea cu pomi fructiferi aliniați de o parte și de alta ca să-și cumpere de două parale pere în satul celălalt. Să treci pe lângă acești pomi cu crengile gata să se rupă sub povara fructelor coapte reprezintă pentru mintea anglo-saxonului ratarea vinovată a unui chilipir, disprețuirea binecuvântatelor daruri ale providenței.

Nu știu dacă este așa, dar din ce am putut eu observa cu privire la caracterul neamțului, nu m-ar surprinde să aud că, atunci când un om din Germania este condamnat la moarte,

i se dă o bucată de funie şi i se spune să se ducă să se spânzure. Aceasta i-ar economisi Statului multă osteneală şi cheltuială, şi parcă-l văd pe criminalul neamţ ducând cu sine acasă bucata aceea de funie, citind apoi cu atenţie instrucţiunile poliţiei şi trecând la executarea lor în bucătăria din dos.

Ca negustor, germanul, sunt înclinat să cred, exceptând cazul că temperamentul i se va schimba considerabil, va rămâne totdeauna mult de căruţă faţă de concurentul său anglo-saxon; şi aceasta numai din cauza virtuţilor sale. Pentru el, viaţa reprezintă ceva mai important decât o simplă goană după avuţie. O ţară care-şi închide băncile şi oficiile poştale timp de două ore în mijlocul zilei, timp în care se duce acasă şi mănâncă un prânz copios în sânul familiei, urmat poate şi de un pui de somn în chip de desert, nu poate spera şi e posibil să nici nu dorească să concureze cu o naţie care ia masa în picioare şi doarme cu telefonul la căpătâi. În Germania nu există, în orice caz nu există încă, suficientă deosebire între clase spre a face din lupta pentru poziţia socială o chestiune de viaţă şi de moarte ca în Anglia. În afară de aristocraţia latifundiară, ale cărei graniţe sunt inexpugnabile, treapta socială aproape că nu contează. Frau Profesor şi Frau Fabricant-de-sfeşnice se întâlnesc la săptămânalul *Kafee-Klatsch* şi fac schimb de cancanuri în condiţii de egalitate deplină. Intendentul grajdurilor şi doctorul fraternizează la berăria lor preferată. Bogatul antreprenor de construcţii, când îşi pregăteşte încăpătoarea brişcă pentru o excursie la ţară, îi invită şi pe maistrul său şi pe croitorul său împreună cu familiile lor. Fiecare îşi aduce partea sa de merinde şi de băutură, iar la înapoiere cântă cu toţii în cor aceleaşi cântece. Atâta timp cât dăinuie o asemenea stare de lucruri, omul nu este tentat să-şi sacrifice cei mai frumoşi ani ai vieţii ca să agonisească avere pentru vârsta senilităţii. Gusturile sale şi, ceea ce este esenţial, cele ale soţiei sale sunt necostisitoare. Îi place să-şi vadă apartamentul sau casa mobilată cu foarte multă tapiţerie din pluş roşu şi cu o profuziune de aur şi lac. Dar aşa vede el; şi poate că nu e de mai prost gust decât o amestecătură de elizabetan bastard cu imitaţie de Louis XV, totul iluminat electric şi înăbuşit de fotografii. E posibil să apeleze la zugravul local ca să-i picteze casa pe dinafară; o bătălie sângeroasă, foarte întreruptă de uşa de la intrare, desfăşurându-se la nivelul parterului, în timp ce

Bismarck, precum un îngeraș, plutește vag pe la ferestrele dormitoarelor. Dar pentru Vechii Maeștri se mulțumește să se ducă la galeriile publice; și cum „celebritatea la domiciliu" nu și-a ocupat încă locul printre instituțiile Vaterlandului, neamțul nu simte în el îndemnul de a risipi banii pentru a-și transforma locuința într-un magazin de antichități.

Neamțul este un gurmand. Mai există încă fermieri englezi care, deși îți spun că îndeletnicirea de fermier este sinonimă cu foamea, se delectează cu șapte mese zdravene în fiecare zi. O dată pe an are loc pe tot cuprinsul Rusiei o săptămână de ospăț, în cursul căreia intervin numeroase decesuri de pe urma consumului abuziv de piroște; dar acestea sunt sărbători religioase și constituie o excepție. Luat în linii mari, neamțul ca gurmand se situează în fruntea națiunilor lumii. El se scoală devreme și, în timp ce se îmbracă, dă pe gât câteva cești de cafea împreună cu o jumătate de duzină de chifle calde unse cu unt. Dar abia la zece se așază să ia ceea ce se poate numi de-adevărat o masă. La unu sau unu și jumătate urmează masa principală a zilei. Asta-i o treabă serioasă și neamțul o face pe îndelete vreme de două ceasuri. La patru se duce la cafenea unde mănâncă prăjituri și bea ciocolată. Seara o dedică în general mâncatului — nu o masă așezată, sau mai rareori, ci o serie de gustări — o sticlă cu bere și un Belegte-semmel (sau două) la orele șapte, să zicem; încă o sticlă cu bere și un *Aufschnitt*[1] la teatru, în antract; o sticluță cu vin alb și *Spiegeleier*[2] înainte de a se întoarce acasă; apoi o bucată de brânză sau un cârnat, cu acompaniament de bere, înainte de culcare.

Dar nu este un gourmet. Bucătarii francezi și prețurile franțuzești nu constituie o regulă la restaurantul său. El preferă berea lui și vinul alb indigen celor mai scumpe vinuri roșii sau șampanii. Și bine face; căci ești înclinat să crezi că de fiecare dată când un viticultor francez vinde o sticlă de vin unui hotelier sau negustor neamț îl râcâie în suflet Sedanul. E o răzbunare absurdă, ținând seama de faptul ca de obicei nu neamțul o bea; pedeapsa cade asupra vreunui călător englez nevinovat. Poate însă că negustorul francez

[1] Mezeluri (în limba germană în text).
[2] Ochiuri (în limba germană în text).

își aduce aminte și de Waterloo, și se gândește că și așa, și așa, tot love̦ște în plin.

În Germania nici nu se oferă, nici nu sunt căutate distracțiile costisitoare. Totul, pe tot cuprinsul Vaterlandului, este nepretențios și prietenos. Neamțul nu practică sporturi care să-l coste scump, nu are instituții arătoase de întreținut, nici cercuri mondene mândre de punga lor pentru care să se îmbrace de gală. Principala lui plăcere, un loc la operă sau la concert, și-o poate procura contra câtorva mărci; și soția, și fiicele sale pășesc în sală îmbrăcate în rochii cusute în casă și cu șaluri pe cap. Într-adevăr, lipsa în toată țara a oricărei ostentații este înviorătoare pentru ochiul englezului. Trăsurile particulare sunt puține și rare, ba chiar și birja se folosește doar când nu există tramvaiul, mai rapid și mai curat.

În felul acesta, neamțul își păstrează independența. Negustorul german nu se gudură pe lângă mușteriii săi. Am însoțit odată o doamnă din Anglia la cumpărături prin München. Era obișnuită cu târguitul ca la Londra și la New York și strâmba din nas la tot ce-i arăta omul. Nu că nu i-ar fi plăcut; aceasta era metoda ei. Îi spunea negustorului că poate găsi majoritatea lucrurilor mai ieftine și de mai bună calitate în altă parte; nu că ar fi crezut cu adevărat acest lucru, dar considera ea că e bine ca negustorul să audă asta. Îi spunea că marfa lui este lipsită de gust — nu era intenția ei să-l jignească: după cum am explicat, aceasta era metoda ei — că nu are varietate; că nu este ultimul strigăt; că e marfă de duzină; că nu pare a fi de calitate. Negustorul nu a stat la discuție; nu a contrazis-o. A pus lucrurile la loc în cutiile respective, a pus cutiile la loc în rafturile respective, a intrat în salonașul din spatele prăvăliei și a închis ușa.

— Dar ce face, n-are de gând să se mai întoarcă?, a întrebat doamna după ce au trecut câteva minute.

Tonul ei nu suna a întrebare, ci mai degrabă a enervare.

— Mă îndoiesc, am răspuns.

— Cum așa?, a întrebat ea foarte mirată.

— Cred că l-ai plictisit. După toate probabilitățile, în momentul acesta fumează o pipă și citește ziarul.

— Ce negustor nemaipomenit!, a spus prietena mea, strângându-și pachetele și ieșind indignată.

— Așa-i felul lor de a fi, i-am explicat. Asta-i marfa; îți place, e a dumitale. Nu-ți place, ce să mai stricăm vorba degeaba?

Cu alt prilej am ascultat în fumoarul unui hotel din Germania povestea pe care o spunea un englez mărunțel, poveste pe care, dacă aș fi fost în locul lui, aș fi ținut-o pentru mine.

— Nu merge, zicea mărunțelul, să te încontrezi cu neamțul. Fiindcă nu pricepe. Am văzut o ediție princeps a *Hoților* în vitrina unui anticariat din Georg Platz. Am intrat și am întrebat de preț. După tejghea ședea un tip bizar. „Douăzeci și cinci de mărci", a zis și și-a văzut înainte de citit. I-am spus că văzusem un exemplar mai bun cu două zile înainte la prețul de douăzeci de mărci, e permis să pui bărbi de-astea când te tocmești; e regulă generală. Omul m-a întrebat: „Unde?" I-am spus că la un anticariat din Lipsca. Mi-a sugerat să mă întorc acolo și să-l achiziționez; puțin îi păsa, pare-se, dacă-i cumpăr cartea sau nu.

Zic eu:

— Care este ultimul preț?

— V-am spus odată, zice el. Douăzeci și cinci de mărci.

Era un bătrânel irascibil.

Zic eu:

— Nu face.

— Am zis eu că face?, se răstește el.

Zic eu:

— Îți dau zece mărci pe ea.

Credeam că poate va sfârși prin a accepta douăzeci.

S-a ridicat. Mi-am zis că vine după tejghea să ia cartea din raft. Da' de unde. A venit drept la mine. Era un tip cam voinic. M-a apucat de umeri, mi-a dat brânci în stradă și s-a întors în prăvălie trântind ușa. În viața mea n-am fost mai uluit.

— Poate că exemplarul merita douăzeci și cinci de mărci — mi-am dat eu cu părerea.

— Sigur că merita, mi-a răspuns el, merita cu prisosință. Dar ce concepție despre negoț!

Dacă ceva va schimba caracterul german, aceea va fi femeia germană. Ea însăși se schimbă rapid, progresează, cum se spune. Acum zece ani, nicio nemțoaică grijulie cu reputația ei, aspirând la un soț, nu ar fi cutezat să meargă pe bicicletă; astăzi, pedalează prin toată țara cu miile. Vârstnicii clatină din cap când le văd trecând; dar tinerii, observ, le ajung din

urmă şi pedalează alături de ele. Până nu de mult, se socotea a fi o lipsă de feminitate să faci cumpăna la patinaj. Atitudinea cuviincioasă a unei patinatoare era aceea de a se agăţa inert de o rudă de sex masculin. Acum, face opturi într-un colţ de una singură până ce vine un tânăr s-o ajute. Joacă tenis şi, dintr-un punct unde nu riscam să mi se întâmple nimic, am văzut-o chiar mânând un docar.

Totdeauna a fost strălucit de cultă. La optsprezece ani vorbeşte două-trei limbi şi a uitat mai mult decât a citit vreodată o englezoaică obişnuită. Până acum, această cultură i-a fost total inutilă. Odată măritată, s-a retras în bucătărie şi s-a grăbit să-şi spele creierul de tot ce agonisise, ca să lase loc artei de a găti prost. Dar poate că începe să-i mijească în cap că o femeie nu trebuie să-şi sacrifice întreaga existenţă corvoadei casnice, după cum nici bărbatul nu trebuie să facă din sine un automat birocratic. Poate că se trezeşte în ea ambiţia de a participa la viaţa socială şi naţională. Atunci, influenţa unei asemenea partenere, sănătoasă la trup şi deci voinică la minte, nu poate fi decât trainică şi de mari perspective.

Căci trebuie avut în vedere că neamţul este excepţional de sentimental şi foarte uşor se lasă influenţat de sexul opus. Se spune despre el că este ideal ca amorez, dar imposibil ca soţ. Asta e din vina femeii. Odată măritată, nemţoaica a făcut mai mult decât tot ce e posibil să dea la o parte romantismul; a luat un bătător de covoare şi l-a alungat din casă. Ca fată, n-a ştiut niciodată cum să se îmbrace; ca nevastă, îşi scoate de pe ea îmbrăcămintea bună-rea pe care o avea şi se ambalează în toate gioarsele pe care se întâmplă să le găsească prin casă; în orice caz, aceasta este impresia pe care o produce. Corpul, care de multe ori ar putea fi cel al unei Junone, tenul, care uneori ar face cinste şi unui înger sănătos, dumneaei se apucă dinadins şi de rea ce e să le strice. Îşi vinde dreptul din naştere la admiraţie şi devotament pe un blid de dulciuri, în fiecare după-masă o vezi la cofetărie îmbuibându-se cu prăjituri bogat încărcate cu frişcă, pe care le spală cu sorbituri zdravene de ciocolată. În scurt timp ajunge grasă, flască, placidă şi cu totul neinteresantă.

Când nemţoaica va renunţa la cafeaua de după-amiază şi la berea de seară, când va face destulă gimnastică pentru a-şi menţine silueta şi va continua să citească după căsătorie

și altceva în afară de cartea de bucate, guvernul german va constata că are de-a face cu o forță nouă și necunoscută. Și pretutindeni pe tot întinsul Germaniei întâlnești semne incontestabile că vechea Frau face loc noii Doamne.

E interesant de știut ce se va întâmpla atunci. Căci națiа germană este încă tânără, și maturitatea sa este un lucru important pentru omenire.

Tot ce se poate spune mai rău despre nemți este că au și ei lipsurile lor. Ei, personal, nu-și dau seama de asta; se consideră perfecți, ceea ce e o stupiditate. Merg până acolo, încât se socotesc superiori anglo-saxonilor: asta depășește limitele înțelegerii. Precis că se prefac.

— Au și ei calitățile lor, a spus George. Dar tutunul nemțesc este o răcilă națională. Eu mă duc să mă culc.

Ne-am ridicat și, aplecându-ne peste parapetul scund de piatră, am privit luminile ce jucau pe apele moi și întunecate ale râului.

— A fost un Bummel plăcut, în linii mari, a spus Harris. Mă bucur că mă întorc iar acasă și-mi pare rău că s-a terminat, dacă mă înțelegeți.

— Ce se cheamă un „Bummel“?, a întrebat George. Cum ați traduce?

— Un „Bummel“, am explicat eu, ar fi, după mine, o călătorie, lungă sau scurtă, fără o țintă precisă, unicul lucru care o reglează fiind necesitatea de a te înapoia la un moment dat în locul de unde ai plecat. Uneori mergi pe străzi aglomerate, alteori peste câmp sau pe ulițe de țară; uneori, lumea se poate dispensa de noi câteva ore, alteori câteva zile. Dar pentru lungă sau pentru scurtă vreme, aici sau aiurea, gândurile noastre sunt veșnic la nisipul ce se scurge. Înclinăm din cap și zâmbim multora pe lângă care trecem; câteodată ne oprim și stăm puțin de vorbă; și cu câțiva facem un crâmpei de drum împreună. Multe ne-au interesat și adesea ne-am simțit obosiți. Dar una peste alta, ne-a plăcut și ne pare rău că s-a terminat.

Sfârșit